

Τὸ «Μακεδονικό», τὸ Κυπριακὸ
καὶ οἱ μέθοδοι τῆς Διεθνοῦς Ἐξουσίας

Ἀνέκδοτη ἱστορική φωτογραφία τῶν στελεχῶν τοῦ ἐθελοντικοῦ σώματος Μακεδονομάχων τοῦ Καπετάν - Κόρακα (τότε ἀνθυπολοχαγοῦ καὶ ἀργότερα ἀντιστρατήγου Βασιλείου Σταυροπούλου). Ἡ φωτογραφία πάρθηκε στὰ Καστανοχώρια τῆς περιοχῆς Βεροίας ὅπου τὸ σῶμα δροῦσε τὸ 1905. [Τὴν φωτογραφία προσέφερε στὸ «Δαυλὸ» ὁ γιὸς τοῦ στρατηγοῦ Β. Σταυροπούλου κ. Δημήτρης Σταυρόπουλος, τοῦ ὁποῖου ἕνα κείμενο δημοσιεύεται στὸ παρὸν τεῦχος τοῦ «Δαυλοῦ»].

**ΜΗΝΥΣΗ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ κ. Γ. ΜΠΑΜΠΙΝΙΩΤΗ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΠΟΘΕΣΗ ΤΗΣ ΚΑΤΑΓΩΓΗΣ ΤΟΥ ΑΛΦΑΒΗΤΟΥ** (σελ. 3051)

ΔΑΥΛΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

Κυδαθηναίων 29, Πλάκα, Ἀθήνα (105 58).
Τηλέφωνα: 3223957 ἢ 9823655.

Τὰ γραφεῖα τοῦ Περιοδικοῦ λειτουργοῦν
πρωῖνές ὥρες 9.30-13.30, καθημερινά.

Ἰδιοκτῆτης - Ἐκδότης - Διευθυντής:
ΔΗΜΗΤΡΗΣ Ι. ΛΑΜΠΡΟΥ
Ἀχιλλέως - Μουσῶν 51, Π. Φάληρο.

Υπεύθυνοι Τυπογραφείου:
ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΜΠΑΜΠΑΝΣ — Π. ΜΠΑΡΜΠΗΣ
Γερανίου 24, Ἀθήνα.

Τιμὴ τεύχ. δρχ. 180 - Ἐτήσια συνδρομὴ
δρχ. 2.000 - Ὀργανισμῶν δρχ. 3.000 -
Φοιτητῶν δρχ. 1.000 - Ἐξωτερικοῦ δολ. 50.

Διαφημίσεις δὲν δημοσιεύονται.
Τὰ χειρόγραφα συνεργασιῶν δὲν ἐπιστρέφονται.

Ἐπιτρέπεται ἡ ἀναδημοσίευση ἀρθρῶν
τοῦ ΔΑΥΛΟΥ ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι θὰ ἀναφέρε-
ται ρητὰ ἡ πηγὴ τους.

Ὅλες οἱ συνεργασίες, τὰ βιβλία καὶ τὰ
ταχυδρομικὰ ἐμβάσματα στὴ διεύθυν-
ση: Δημήτρη Λάμπρου, Μουσῶν 51
Παλαιὸ Φάληρο, Ἀθήνα (175 62).

Παρακαλοῦνται οἱ συνδρομητὲς ποὺ ἀλλάζουν
διεύθυνση, νὰ τὸ γνωστοποιοῦν στὸ περιοδικό.

ΤΟΜΟΣ Ε' • 55 • ΙΟΥΛΙΟΣ 1986

Ἀριστοκρατικὴ ἀπομόνωση καὶ παρεκκλίσεις

Οἱ πραγματικοὶ Ἕλληνες, ἂν ὑ-
πάρχουν σήμερα τέτοιοι, οἱ ἄνθρω-
ποι δηλαδὴ ποὺ χωρὶς ἐξουσιαστικὰ
ἢ θεοκρατικὰ σύνδρομα ἐπιβιώνουν
ἀκόμη σὰν μυθικοὶ Γλαῦκοι μέσα
στὸ ἀπέραντο πέλαγος τοῦ πλαγ-
κτοῦ καὶ τῶν μαλακίων, θὰ πρέπει
νὰ κρατηθοῦν στὴν ἀπομονωτικὴ —
ἂς τὴν ποῦμε τὴν ἀπαγορευμένη λέ-
ξη — ἀριστοκρατικότητά τους. Δὲν
ὑπάρχει ἄλλος τρόπος ζωῆς καὶ θε-
ωρήσεως τοῦ κόσμου γι' αὐτούς: Ἡ
ἐξομοίωση τῶν ἄλλων πρὸς αὐτοὺς
εἶναι ἀδύνατη· καὶ ἡ προσέγγιση
τῶν ἰδίων πρὸς τὴν περιβάλλουσα
«πραγματικότητα» εἶναι αὐτοκατάρ-
γηση. Ἐνὰ ἀρθρίδιο σὰν τὸ μετὰ χει-
ρας, ποὺ ἀπευθύνεται ἀποκλειστικὰ
πρὸς μονάδες, δὲν χρειάζεται, νομί-
ζω, νὰ ἐπικαλεσθῇ τίποτ' ἄλλο σχε-
τικὸ μὲ τὴν κατ' ἀρχὴν ὀρθότητα τῆς
θέσεως ποὺ προτείνει, γιὰ νὰ γίνῃ
κατανοητὴ κι ἀποδεκτὴ ἀπ' αὐτοὺς
πρὸς τοὺς ὁποίους ἀπευθύνεται.

Ἐκεῖνο ποὺ χρῆζει ἴσως κάποιας
ἀναλύσεως εἶναι ἡ πρακτικὴ καὶ ἀ-
ξιολογία τῆς θέσεως τῆς ἀπομονω-
τικῆς ἀριστοκρατικότητος. Πρόκει-
ται ἀσφαλῶς γιὰ τὴν πιὸ σκληρὴ,
αὐστηρὴ ἀλλὰ καὶ ὄντως «ρεαλιστι-
κὴ» καὶ γενναία θεώρηση τῆς σύγ-
χρονης ζωῆς καὶ τοῦ σύγχρονου ἱ-
στορικοῦ τραγέλαφου, ποὺ μπορεῖ
νὰ πάρῃ τὸ ἐπιζῶν Πρόσωπο σήμε-
ρα, καὶ γι' αὐτὸ ἡ πιθανότητα παρεκ-
κλίσεως κάτω ἀπὸ τὴν ἀδυσώπητη
πίεση τῆς ἱστορικῆς ἢ τῆς κοινωνι-
κῆς ἐκτροπῆς εἶναι μεγάλη. Δύο εἶ-
ναι οἱ δυνατὲς ἀλλοιώσεις τῆς ἀπο-
μονωτικῆς ἀριστοκρατικότητος.

Ἡ πρώτη εἶναι ὁ ἀσκητισμός. Ὁ
ἀναχωρητὴς ξεκινᾷ ἀπὸ τὴν ἴδια ἀ-

φετηρία μὲ τὸν Ἑλληνα, τὴν βαθεῖα δηλαδὴ συνειδητοποίηση καὶ ἄρνηση ἑνὸς κόσμου ποὺ ἔχει κατολισθήσει στὸ ζόφο μιᾶς ἐντεινόμενης κοινωνικῆς ἐντροπίας, ἀλλὰ καταλήγει σὲ ἄλλο τέρμα. Ὁ τερματισμός του αὐτὸς ταυτίζεται μὲ τὴν ἀπόλυτη ἐξάρτηση καὶ «ἐνωση» τοῦ ἀσκητῆ μὲ κάποιο ἄλλο ἐξωκοσμικὸ ὄντολογικὸ σχῆμα, ποὺ θεωρεῖ ὁ ἴδιος «πὶ ἀληθινόν». Ἀνεξάρτητα τοῦ ὅτι τὸ σχῆμα αὐτὸ μπορεῖ νὰ εἶναι (καὶ σχεδὸν πάντοτε εἶναι) αὐθαίρετο καὶ φανταστικὸ — δόγμα — ἢ ἀπόλυτη ὑποδοὺλωση τοῦ ἀσκητικοῦ Προσώπου σ' αὐτὸ ἰσοδυναμεῖ μὲ τὴν αὐτοκατάργησή του.

Ἡ δευτέρη μορφή παρεκκλίσεως ἀπὸ τὴ θέση τῆς ἀριστοκρατικῆς ἀπομονώσεως εἶναι ὁ ἐξουσιασμός. Ὁ ἐξουσιαστὴς συλλαμβάνει κι αὐτός, ὑποσύνειδα ἔστω, τὴν ἀθλιότητα καὶ μικρότητα τοῦ περιβάλλοντος παρακμιακοῦ κόσμου καὶ ἀντιδρᾷ «ἐνεργητικά»: περιφρονώντας τον βαθεῖα, ἀποφασίζει νὰ τὸν καταδολευθῇ καὶ νὰ τὸν κατατυραννήσῃ. Καὶ ἡ θέση αὕτη, ἐκτὸς τοῦ ὅτι δὲν εἶναι ἀριστοκρατικὴ — ὁ τύραννος εἶναι πάντοτε λαϊκιστής, δὲν εἶναι ποτὲ ἀριστοκράτης —, δὲν εἶναι οὐτε ἀπομονωτικὴ — ὁ τύραννος εἶναι βαθεῖα βουτηγμένος στὸ πέλαγος τοῦ πλαγκτοῦ καὶ τῶν μαλακίων, γιὰ τὸ ὁποῖο μιλήσαμε ἤδη καὶ ἐλπίζω, ὅτι συμφωνήσαμε στὸ περιεχόμενο ποὺ τοῦ δίνουμε (ἐμεῖς οἱ μονάδες). Θὰ περίττενε δηλαδὴ νὰ προσθέσω, ὅτι ὁ τύραννος αὐτοκαταργεῖται ὡς Πρόσωπο ὅσο καὶ ὁ δοῦ-

λός του, μιᾶς ποὺ καὶ οἱ δύο ἀπέχουν ἐξ ἴσου ἀπὸ τὴν ἐλευθερία.

Οἱ πραγματικοὶ Ἕλληνες ζώντας στὴν ἀπομονωτικὴ ἀριστοκρατικότητά τους ζοῦν στὸν κόσμον ἐτοῦτον, χωρὶς ἀπλῶς νὰ παρασύρωνται ἀπὸ τὴ δίνη τῆς ἱστορικῆς ἐντροπίας του. Ὁ χεῖμαρρος τοῦ Ψεύδους προσκρούει στὴν αὐτόφωτη αἴσθησή τους γιὰ τὸ ἀληθινὸ καὶ ἡ ἀσφυκτικὴ δράση τῆς Δυνάμεως δὲν τοὺς προλαβαίνει ποτέ, γιὰ νὰ τοὺς συνθλίψῃ στὴν ἀτέρμονη ὅσο καὶ ἐπίπονη πορεία τους πρὸς τὶς ὑψηλὲς ἀκρώσεις τῆς ἐλευθερίας. Οἱ ἀπομονωτικοὶ ἀριστοκράτες μεταρυσμοῦνται φυσιοποιοῦμενοι καὶ φυσιοποιοῦνται μεταρυσμούμενοι — δὲν ἀσκητεύουν δηλαδὴ ποτὲ καὶ δὲν ἐντροπιάζονται σὲ τυράννους ποτέ.

Αὕτῃ ἡ τελευταία ιδιότητα καὶ ἰκανότητά τους, τὸ νὰ αὐτοελέγχωνται καὶ αὐτοσυντηροῦνται μέσα στὸν δυσώδη ἱστορικὸ σκουπιδότοπο τῆς σαπρίας καὶ τῆς ἀποσυνθέσεως, διακρίνεται καὶ ἱστορικὰ τὴν θέση τους, τὴν θέση τῆς ἐν-δημῆς ἀριστοκρατικῆς ἀπομονώσεως. Εἶναι αὐτοί, οἱ Ἕλληνες, καὶ κανεὶς ἄλλος, ὁ μοναδικὸς φραγμὸς κατὰ τῆς ἐκτροπῆς καὶ παρακμῆς. Καὶ εἶναι αὐτοί, οἱ Ἕλληνες, ἡ μοναδικὴ ἐλπίδα γιὰ τὸ μέλλον. Τὸ μέλλον, ποὺ θὰ ἀνατεῖλῃ, ὅταν τὸ τερατώδες οἰκοδόμημα τοῦ Ψεύδους καὶ τῆς Ἀνελευθερίας θὰ ἐκμετρήσῃ τὸ ζῆν καὶ θὰ καταρρεύσῃ — καὶ ποῖος Ἕλληνας δὲν τὸ προβλέπει αὐτό; — κάτω ἀπὸ τὸ βάρος τοῦ παραλογισμοῦ του.

Δ.Ι.Λ.

ΑΣΗΜΑΚΗΣ ΦΩΤΗΛΑΣ — ΛΑΜΠΡΟΣ ΝΤΟΚΑΣ

Θάνατος και αναγέννηση τῆς κοινωνικῆς ἐλπίδας

[Τὸ ἄρθρο αὐτὸ γράφτηκε ἀπὸ τοὺς κ.κ. Ἀσημάκη Φωτήλα, τ. ὑπουργὸ Ἐξωτερικῶν καὶ Λ. Ντόκα, καθηγητὴ τῆς Μαθηματικῆς Ἀναλύσεως τοῦ Πανεπιστημίου Πατρῶν, μὲ σκοπὸ νὰ διατυπωθοῦν τὰ συμπεράσματα ἀπὸ μιὰ σειρὰ συζητήσεων, γιὰ τίς ὁποῖες ἔδωσε ἀφορμὴ στοὺς γράφοντες τὸ προηγούμενο ἄρθρο τοῦ κ. Λ. Ντόκα πᾶνω στὸ θέμα τῆς «κοινωνικῆς ἐντροπίας» — ΔΑΥΛΟΣ, τ. 51, Μάρτ. 1986, σελ. 2675].

Ι. Τὸ προπατορικὸ ἁμάρτημα

Ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ ὁ Μάρξ ἰσχυρίσθηκε καὶ πίστεψε πὼς μπορεῖ νὰ καταστήσει τὸ σοσιαλισμὸ ἐπιστημονικὸ καὶ ἐνέπνευσε στοὺς μὲν μυημένους τὸ πάθος γιὰ τὴν ἐξουσία, στὴ δὲ ἐργατικὴ τάξη τὴν ἀγανάκτηση γιὰ τὴν ἐκμετάλλευσή τοῦ ἐργοδότη, τὸ μαρξιστικὸ κίνημα κυριάρχησε στὴν πνευματικὴ καὶ κοινωνικὴ ζωὴ τῆς σύγχρονης ἱστορίας, ἔτσι ποὺ γιὰ περισσότερο ἀπὸ μισὸ αἰῶνα ἓνα μεγάλο μέρος ἀπὸ τοὺς διανοητὲς νὰ ἀναμένει τὸν παράδεισο τοῦ σοσιαλιστικοῦ ιδεώδους. Ἡ ἱστορικὴ διαδρομὴ ὄχι μόνον δὲν δικαίωσε τὰ ὁράματα τῶν ἀγαθῶν ἢ ρομαντικῶν ιδεολόγων, ἀλλὰ δυστυχῶς ὑπῆρξε μιὰ ἀδιάκοπη σειρὰ ἀπὸ τραγικὲς ἀπογοητεύσεις.

Ὁ μαρξισμὸς ἀνανέωσε καὶ ζωντάνεψε τὸν ξεπερασμένο ματεριαλισμὸ, γιατί προσπάθησε νὰ τὸν παρουσιάσει σὰν τὸ μοναδικὸ λογικὸ σχῆμα τῆς ἱστορίας, δηλαδὴ τὸ φιλοσοφικὸ ἀξιωματικὸ σύστημα ποὺ ἐρμηνεύει τὴν νομοτελειακὴ ἐξελικτικὴ πορεία τῆς ἀνθρώπινης δημιουργίας. Ὁ Μάρξ καὶ οἱ συνεχιστὲς του ἰσχυρίστηκαν, ὅτι ἀναλύουν τὸ κοινωνικὸ καὶ γενικότερα τὸ φυσικὸ φαινόμενο μὲ τόσο ἀπόλυτὴ ἐπιστημονικὴ ἐγκυρότητα, ὥστε ἀνακαλύπτουν τὴ λειτουργία καθολικῶν νόμων μιᾶς ὑπέρτατης λογικῆς, δηλαδὴ τῆς τριαδικῆς διαλεκτικῆς, τὴν ὁποῖαν ὁ μὲν Ἑγελὸς συνέλαβε, αὐτοὶ δὲ τὴν ἀνέστρεψαν. Δὲν ὑποψιάστηκαν πὼς ἡ ἐπιστημονικὴ δημιουργία ἐκφράζεται ἀπὸ μιὰ ἀλυσίδα λογικῶν σχημάτων, τῶν ὁποίων τὰ ἀξιώματα ὄχι μόνον δὲν εἶναι σταθερὰ καὶ ἀναλλοίωτα, ἀλλὰ μεταβάλλονται, χωρὶς νὰ προσεγγίζουν κανένα μοναδικὸ ντετιρμινισμὸ. Ἡ ἀντίληψη τοῦ Μάρξ πὼς ἡ γνῶση δὲν εἶναι κάτι τὸ σταθερὸ, γιατί ἡ διαδικασίᾳ γιὰ τὴν ἀναζήτησή της εἶναι διαλεκτικὴ, δηλαδὴ παραμένει συνεχῶς ἀσυμπλήρωτη, εἶναι ἀσφαλῶς ἀπρόσβλητη· αὐτὸ ὅμως μὲ κανένα τρόπο δὲν ἀποδεικνύει τὸ κύρος τῆς τριαδικῆς διαλεκτικῆς, θέση - ἀντίθεση - σύνθεση. Ἡ ἐγελιανὴ ἢ καὶ ἡ μαρξιστικὴ διαλεκτικὴ, οἱ ὁποῖες σὰν μέθοδος μελέτης τῆς φυσικῆς καὶ τῆς κοινωνικῆς λειτουργίας ταυτίζονται, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ θεωρηθοῦν ὡς μιὰ ἀνώτερη λογικὴ, γιατί δὲν ἔχουν τὸν χαρακτῆρα ἐνὸς λογικοῦ ὄργανου. Συγκεκριμένα, ἂν ὑποθέσουμε, ὅτι μὲ τὴν διαλεκτικὴ μπορούμε νὰ συναγάγουμε συμπεράσματα, αὐτὰ δὲν ἔχουν καμμιά σχέση μὲ τὰ ἀποτελέσματα μιᾶς αὐστηρῆς λογικῆς, γιατί εἶναι θεωρητικὰ σχήματα, τὰ ὁποῖα, καὶ ὅταν ἀκόμη εἶναι κατασκευὲς τῆς κλασσικῆς λογικῆς, στηρίζονται σὲ μεταφυσικὰ ἀξιώματα, τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουν τὸ κύρος μιᾶς ἐπιστημονικῆς ἐπιβεβαίωσης.

Ὅταν οἱ προβλέψεις μιᾶς θεωρίας δὲν ἐπαληθεύονται, τότε ἡ ἐπιστημονικὴ σκέψη ἀπορρίπτει τὰ ἀξιώματα τῆς θεωρίας καὶ ὄχι τοὺς κατασκευαστικούς κανόνες τῆς λογικῆς ποὺ χρησιμοποιήθηκαν. Κάτι ἀνάλογο μπορούμε νὰ σκεφθοῦμε γιὰ τὸν διαλεκτικὸ καὶ ἱστορικὸ ὕλισμό, δηλαδὴ, ἂν ὑποθέσουμε ὅτι τὰ σχήματά τους εἶναι χτιαμένα μὲ τοὺς κατασκευαστικούς κανόνες τῆς ἀριστοτέλειας λογικῆς, ἡ ἀποτυχία τῶν προβλέψεών τους ὁδηγεῖ στὸν κλονισμὸ τοῦ κύρους τῶν ἀξιωμάτων τῆς τριαδικῆς διαλεκτικῆς. Ὁ Μάρξ παραμένει συνεχῶς ὑποταγμένος στὴν ἐγελιανὴ μεθοδολογία, τὴν ὁποία προσπαθεῖ νὰ ἀπαλλάξει ἀνεπιτυχῶς ἀπὸ τὸ μεταφυσικὸ στοιχεῖο. Ἡ πρωτοτυπία του σὲ σχέση μὲ τὸν δάσκαλό του συνίσταται στὴν ἀντικατάσταση τῶν ἐθνῶν μὲ τίς κοινωνικὲς τάξεις. Συγκεκριμένα γιὰ τὸν Ἑγέλο τὰ ἔθνη εἶναι τὰ μέσα τῆς διαλεκτικῆς κίνησης, ἐνῶ γιὰ τὸν Μάρξ διὰ μέσου τῶν κοινωνικῶν τάξεων πραγματοποιεῖται ἡ ἱστορικὴ ροή, ὡς φυσικὴ ἀ-

ναγκαιότητα του κοινωνικού γίνεσθαι. Ἡ ἐπιβολή του σοσιαλισμοῦ δὲν θὰ προέλθει ἀπὸ τὴν ἠθική του ὑπεροχή, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ντετερμινιστική πορεία τῆς τριαδικῆς διαλεκτικῆς. Γιὰ νὰ δώσει κύρος στὴν ἱστορική πρόβλεψη, ἐφευρίσκει μιὰ μορφή τῆς κοινωνικῆς ἐξέλιξης, ἡ ὁποία συντίθεται ἀπὸ τὴν παρακάτω αὐθαίρετη διαμέριση τοῦ ὑπεραπλουστευμένου ἱστορικοῦ γεγονότος. Θεωρεῖ σὰν πρώτη ἐποχὴ τὴν ἐπικράτηση τοῦ φεουδαρχισμοῦ, στὸν ὁποῖο δεσπόζει ὁ γαιοκτημόνας, σὰν δεύτερη τὴν περίοδο τοῦ καπιταλισμοῦ, ὅπου κυριαρχεῖ ὁ κεφαλαιοκράτης καὶ τέλος προβλέπει τὴν ἔλευση τοῦ σοσιαλισμοῦ, ποῦ θὰ φέρει τὴν κυριαρχία τῆς ἐργατικῆς τάξης. Ἔτσι, ἡ κάθε περίοδος φαίνεται νὰ ἀντιστοιχεῖ στὸ βαθμὸ συμβολῆς τοῦ κάθε ἐνὸς ἀπὸ τοὺς συντελεστὲς τῆς παραγωγῆς, στὸ σχηματισμὸ τοῦ κοινωνικοῦ προϊόντος.

* * *

Ἡ ἐπιστήμη τῶν νεότερων χρόνων δὲν εἶδε ποτὲ τὸν κόσμον στατικά, πάντοτε διαπίστωσε τὴν μεταβολή του, ἡ ὁποία δυστυχῶς στὴν ἔσχατη διείσδυση στὸ χῶρο τῶν φυσικῶν φαινομένων δὲν ἐκφράζεται μὲ τὴν ἐπινόηση μιᾶς αἰτιοκρατικῆς διαδοχῆς. Γενικὰ στὴν ἐπιστήμη, ἀλλὰ ἰδιαίτερα στὸ χῶρο τῆς προηγμένης φυσικῆς, ἡ μελέτη τῆς συμπεριφορᾶς τῶν στοιχειωδῶν σωματιδίων μᾶς παρeisάγει καὶ μᾶς ἐπιβάλλει τὴν παραδοχὴ τοῦ τυχαίου, τὸ ὁποῖο περιορίζεται μόνον ἀπὸ στατιστικὲς διαπιστώσεις τῶν μεγάλων ἀριθμῶν. Δηλαδή ἔχουμε τὴν δυνατότητα νὰ διατυπώνουμε νόμους ποῦ ἀναφέρονται σὲ σύνολα, ἀλλ' ὄχι καὶ σὲ στοιχεῖα. Πρέπει νὰ σημειώσουμε ὅτι καὶ οἱ νόμοι ποῦ ἐκφράζουν τὰ βιολογικὰ φαινόμενα ἔχουν τὸν ἴδιο ἀκριβῶς γενικὸ χαρακτήρα.

Τί σημαίνουν τὰ παραπάνω; Εἶναι φανερό ὅτι ὁ ντετερμινισμός, θεμέλιο τῆς διαλεκτικῆς, ἔχει κυριολεκτικὰ ἐγκαταλειφθεῖ, τουλάχιστον σὰν τρόπος ἔσχατης ἀνάλυσης τῶν φαινομένων. Ὅταν λοιπὸν στὴ μελέτη τῆς φύσης συνεχῶς ἀλλάζει ἡ ἐννοία τῆς αἰτιοκρατίας, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ἰσχύει στὸ κοινωνικὸ φαινόμενο, ὅπου ἡ ἐλεύθερη συνειδητὴ βούληση τῶν ἀτόμων δὲν ἐκφυλίζεται σὲ μιὰ καθολικὴ ὑποταγή; Στὸ δογματικὸ ἀξιωματικὸ σύστημα τῆς μαρξιστικῆς κοσμοθεωρίας, χωρὶς καμμιά ἀμφιβολία ἐπιβάλλεται μὲ κάθε μέσο ὁ περιορισμὸς τῆς ἀδέσμευτης βούλησης, γιατί ὁ περιορισμὸς αὐτὸς ἀποτελεῖ προϋπόθεση γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ συστήματος, πρᾶγμα ποῦ ἀντιστρατεύεται τὴν ψυχικὴ καὶ πνευματικὴ ἰδιοσυστασία τοῦ ἀτόμου, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν αὐξηση τῆς κοινωνικῆς ἐντροπίας καὶ τὴν καθολικὴ ὑπολειτουργία τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου.

* * *

Ὁ Ἑγελος πιστεύει σὲ μιὰ μεταφυσικὴ ὑπαρξὴ παντοδύναμη καὶ ἐνεργειακὴ: Τὸ «Πνεῦμα», τὸ ὁποῖο προκαλεῖ τὴν ἐξελικτικὴ πορεία τοῦ κόσμου σύμφωνα μὲ τὴν τριαδικὴ διαλεκτικὴ. Οἱ μαρξιστὲς διαπιστώνουν εὐστοχα τὸ αὐθαίρετο, καὶ διαισθάνονται τὸ ἀβάσιμον τοῦ ρομαντικοῦ κατασκευάσματος τῆς ἀσυγκράτητης φαντασίας τοῦ Ἑγέλου, προσπαθοῦν νὰ ἐξηγήσουν τὴν ἀναμφισβήτητη μεταβολὴ τοῦ κόσμου μὲ τὴν ἴδια μέθοδο, στὴν ὁποία δίδουν τὸ χρίσμα μιᾶς ἀνύπαρκτης ἐπιστήμης. Γιατί ἀνύπαρκτης; Γιατί ἀπλούστατα ἡ ὑποκατάσταση τῆς ὕλης στὴ θέση τοῦ πνεύματος δὲν προσφέρει τίποτε ἀπολύτως, δοθέντος ὅτι τόσο ἡ ὕλη ὅσο καὶ τὸ πνεῦμα εἶναι τῆς ἴδιας νοητικῆς τάξεως συλλήψεις. Ἡ σύγχρονη σκέψη σαφῶς συγκλίνει⁽¹⁾ σὲ ἓνα ἐπιστημονικὸ μονισμό. Δυστυχῶς καὶ ἡ διαλεκτικὴ τοῦ Μάρξ δὲν ἀποφεύγει τὴν δογματικὴ καὶ μοιρολατρικὴ παραδοχὴ, γιατί ἡ παραπάνω ἀντικατάσταση δὲν εἶναι παρὰ μόνον ἐπανεμφάνιση ἐνὸς νέου φαντάσματος στὴ θέση τοῦ παλαιοῦ, ποῦ ἐξαφανίστηκε.

Τὸ καινούργιο στοιχεῖο ποῦ μπορούμε νὰ ἀποδώσουμε στὸ μαρξισμό εἶναι ὁ καθορισμὸς τῆς προωθητικῆς δύναμης τοῦ ἐξελεκτικοῦ γίνεσθαι, σὰν μιᾶς σχέσης τῆς ἀνθρώ-

(1) Ἴδε, Δανλὸν, τ. 53 (Μάιος 1986), σελ. 2903-9.

πινης ύπαρξης και του ύλικού κόσμου, ή οποία εκφράζεται με την δημιουργική παρέμβαση της απρόσωπης μαζικής νόησης. Έτσι ο μαρξισμός με τὸ νὰ κυριαρχεῖται ἀπὸ τὸν τρόπο παραγωγῆς μετατρέπεται σὲ μιὰ οἰκονομικὴ θεωρία, ποὺ προσπαθεῖ νὰ ἐξηγήσει τὸ ἱστορικὸ φαινόμενο σύμφωνα μὲ μεταφυσικὰ ἀξιώματα ποὺ δανεῖστηκε ἀπὸ τὸν κορυφαῖο ρομαντικὸ ἰδεαλιστὴ φιλόσοφο Ἑγελό. Κάθε πνευματικὴ ἐκδήλωση, ἀκόμα καὶ αὐτὴ ἡ ἐπιστῆμη, ποὺ ἀπὸ τὸν ὀρισμὸ της εἶναι ἀδέσμευτη, ὑποτάσσεται στὰ δογματικὰ πλαίσια ἐνὸς οἰκονομικοῦ συστήματος, τὸ ὁποῖον ἀπαιτεῖ νὰ ἐρμηνεύσει τὰ πάντα. Παίρνει σὰν ἀφετηρία τὴν ἀνθρώπινη ἱστορία, ποὺ εἶναι δεδομένη ἀπὸ τὴν συσσώρευση ἐμπειριῶν, καὶ προσπαθεῖ νὰ κατασκευάσει καὶ νὰ ἐρμηνεύσει δογματικὰ τὴν ὑπερβατικὴ ἀντικειμενικὴ πραγματικότητά.

* * *

Ἡ ματεριαλιστικὴ ἀντίληψη τῆς ἱστορίας, ὅπως τὴν διατυπώνουν οἱ ὁπαδοὶ τοῦ σοσιαλισμοῦ καὶ ἰδίως τοῦ «ὑπαρκτοῦ», παρ' ὅλον ποὺ περιέχει ἀποσπασματικὲς ἐπιστημονικὲς ἀλήθειες, ὁδηγεῖ σὲ ἀντιφατικὰ καὶ ἐσφαλμένα συμπεράσματα, ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὴν ὑπεραπλούστευση τῶν φαινομένων καὶ τὸν ἀποκλεισμὸ τοῦ ρόλου τῆς ἐλεύθερης προσωπικότητος. Αὐτὸ βέβαια ἔχει καὶ παλαιότερα ἐπισημανθεῖ σὰν ἀδυναμία τοῦ συστήματος ἀπὸ ἐπιφανεῖς μελετητές, ἀκόμα καὶ μαρξιστές, ὅπως π.χ. ὁ Ροζέ Γκαροντύ, οἱ ὁποῖοι ὁμῶς ἔκαναν τὸ σφάλμα νὰ θεωροῦν τὴν παράλειψη αὐτῆς σὰν ἀγνόηση μιᾶς ἀπλῆς παραμέτρου στὴ διαμόρφωση τῶν κοινωνικῶν φαινομένων, ἐνῶ στὴν πραγματικότητά πρόκειται γιὰ βασικὴ ἀντινομία. Καὶ τοῦτο, γιατί τὸ μεταφυσικὸ ἀξίωμα τῆς ὑπαρξης μιᾶς ἐνιαίας βούλησης εἶναι ἐξίσου ἀνυπόστατο στὴ σοσιαλιστικὴ κοινωνία, ὅσο καὶ στὴν κοινωνία τοῦ Ρουσώ. Ὁ μαρξισμός σὲ ἀντίθεση μὲ τὸν φασισμό, ὁ ὁποῖος εἶναι σύστημα ἀντι-ὀρθολογιστικὸ καὶ ἀντιεπιστημονικὸ, ποὺ ξεκινάει ἀπὸ τὸν Ρουσώ καὶ στηρίζεται στοὺς παραλογισμοὺς τοῦ Νίτσε, φαίνεται νὰ εἶναι κοσμοθεωρία ὀρθολογιστικὴ. Δυστυχῶς ὁμῶς καὶ ὁ ὀρθολογισμὸς τοῦ Μάρξ εἶναι ἀκετὰ περιορισμένος, γιατί ἐξαρτᾶ τὰ πάντα ἀπὸ τὴν πάλη τῶν τάξεων καὶ τὴν ἐπιβολὴ μιᾶς, δηλαδὴ δέχεται κυρίαρχη τάξη ἀντὶ τῆς κυρίαρχης φυλῆς. Ἡ ἐξαφάνιση τῶν κοινωνικῶν τάξεων, τὴν ὁποία θὰ φέρει ἡ οἰκονομικὴ καὶ πολιτικὴ ἰσοτιμία, σὰν ἀνώτερη ἐξέλιξη τῆς ἀνθρώπινης φύσης, χωρὶς τίς ἀδυναμίες τοῦ ἀτομικοῦ συμφέροντος, καθιστᾷ κυρίαρχο τὸ βουλευτικὸ παρεμβατικὸ στοιχεῖο στὴν ἐξέλιξη καὶ ὀλοκλήρωση τῆς ἀνθρώπινης μονάδας, τὸ ὁποῖον ἀντιστρατεύεται τὴ φύση τῶν πραγμάτων. Ἀσφαλῶς ἡ ἐπιλογὴ μὲ βάση τὴν καθαρὴ ἀνώτερη φυλὴ εἶναι παρανοικὴ σύλληψη, ποὺ ὁδήγησε στὸν ὄλεθρο, ἀλλὰ καὶ ἡ ἰσοπέδωση τῆς προσωπικότητος καταλήγει ἀργὰ ἢ γρήγορα στὴν πλήρη ἀκίνησία καὶ τὴν κοινωνικὴ παρακμὴ. Πρᾶγμα ποὺ ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὰ ἀρνητικὰ ἀποτελέσματα στὴν πρακτικὴ ἐφαρμογὴ τοῦ σοσιαλιστικοῦ πειράματος.

Ἀντίθετα μὲ ὅλα τὰ πολιτικοοικονομικὰ συστήματα, τὰ ὁποῖα ἀπαιτοῦν σὰν προϋπόθεση γιὰ τὴν δομὴ τῆς κοινωνίας τὸν μαζικοποιημένο ἄνθρωπο, ἔρχεται τὸ φιλελεύθερο ἀνταγωνιστικὸ σύστημα, ποὺ χαρακτηρίζεται τόσο γιὰ τὸν ἀπόλυτο ὀρθολογισμό στὴ θεωρία καὶ τὴν πράξη, ὅσο καὶ γιὰ τὴν ἀβίαστη προσαρμογὴ τοῦ στὴ φύση τοῦ ὀλοκληρωμένου ἀτόμου. Ὁ ἀνταγωνιστικὸς χαρακτήρας τοῦ συστήματος δὲν εἶναι μόνο πηγὴ κίνησης, ἀλλὰ συγχρόνως ἀναστέλλει τὴν ὀλοκληρωτικὴ συγκέντρωση τῆς δύναμης στὸ κράτος ἢ στὸν ἰδιώτη. Ἡ μονοπώληση τῆς ἰσχύος ἀπὸ τὸ κράτος ἢ ἀπὸ τοὺς ὀλίγους ἐγκαθιδρύει τὴν καθολικὴ καταπίεση, μὲ ἀποτέλεσμα εἴτε τὴν ἐξέγερση εἴτε τὴν ἀνακοπὴ οἴας-δήποτε προόδου. Τὴν ὁμαλὴ κοινωνικὴ λειτουργία καὶ ἐξέλιξη ἐξασφαλίζουν συστήματα, τὰ ὁποῖα θεμελιώνονται στὸ ἀξίωμα τοῦ ἐλεύθερου ἀνταγωνισμοῦ, χωρὶς τὴν δυνατότητα μονοπώλησης τῆς οἰκονομικῆς ἢ πολιτικῆς ἰσχύος.

* * *

‘Η συμβολή του οικονομικού παράγοντος στην κοινωνική ανάπτυξη είναι θεωρητικά και πρακτικά επικυρωμένη. Ειδικότερα τα μέσα παραγωγής είναι βασικοί συντελεστές στην πορεία του πολιτισμού, αλλά με κανένα τρόπο δεν είναι μοναδικοί, γιατί οι άνθρωποι-νες ανάγκες δεν είναι μόνον υλικές. “Αν περιορίσουμε την ανάλυση του κοινωνικοοικονομικού φαινομένου στην εποχή της βιομηχανικής κοινωνίας, ή σοσιαλιστική κοσμοθεωρία έχει πράγματι σοβαρή βάση, στην οποία μπορεί να στηριχθεί. ‘Η συνεχώς αυξανόμενη τάξη του βιομηχανικού εργάτη έχει κάθε δικαίωμα στη συμμετοχή τόσο στον υλικό πλούτο, όσο και στην εξασφάλιση αναλόγου μεριδίου στην κατανομή της πολιτικής ισχύος. ‘Εξ άλλου ως απαραίτητος συντελεστής στην βιομηχανική παραγωγή, έχει τη δύναμη να αγωνισθεί με επιτυχία, για να επιβάλει την παρουσία της. Το αντικειμενικά διαπιστωμένο αυτό φαινόμενο του 19ου αιώνα. παρέσυρε τον Μάρξ σε σχεδόν αφελείς απλοποιήσεις και αστήρικτες γενικεύσεις. “Ετσι, σύμφωνα με τις απόψεις του μαρξισμού, ή θρησκεία, ή φιλοσοφία, ή πολιτική, ή τέχνη και ή επιστήμη σε κάθε εποχή της ιστορίας είναι απλά «εποικοδομήματα» κυρίως των παραγωγικών σχέσεων και κατά δεύτερο λόγο του τρόπου κατανομής των αγαθών. Αυτό του είδους απόψεις για τις ανώτερες εκδηλώσεις νόησης προέρχονται από τρία σοβαρά μειονεκτήματα της μαρξιστικής σκέψης:

α) Είναι υπερβολικά πρακτική και υπεραπλοποιεί φαινόμενα σύνθετα, που αναφέρονται σε ψυχικές ή πνευματικές καταστάσεις. β) Είναι καθηλωμένη στα προβλήματα της αναπτυσσόμενης βιομηχανικής κοινωνίας, χωρίς τουλάχιστον οι συνεχιστές του Μάρξ να μπορούν να διαισθανθούν το παρελθόν και να φανταστούν το μέλλον. Για τον Μάρξ, όπως θα δούμε, υπάρχουν στοιχεία από τα οποία διαφαίνεται, ότι αμφιβάλλει τόσο για τις προβλέψεις του, όσο και για την διαχρονική ισχύ της θεωρίας του. γ) ‘Η παραδοχή της τριαδικής διαλεκτικής σαν ανώτερης μορφής λογικής, ή οποία εκφράζει τόσο την λειτουργία της φύσης, όσο και την δεσπόζουσα αρχή της νόησης, δηλαδή ή υποχρεωτική αναζήτηση του διαλεκτικού τριαδικού σχήματος σε κάθε ανθρώπινη σύλληψη, έχει ως αποτελέσμα να καλλιεργείται το έδαφος για την ανάπτυξη του επιστημονικού παραλογισμού. Μπορεί κανείς να απαριθμήσει πνευματικά σκάνδαλα, που οφείλονται στο μαρξισμό, σε κάθε αντικείμενο του επιστητού. ‘Εκεί όμως που ξεπέρασε κάθε είδος άνοησίας, είναι στο χώρο της βιολογίας, χωρίς βέβαια να ύστερεί και στο χώρο της ιστορικής και κοινωνικής έρευνας. (π.χ., ή βιολογία του Λυσσένκο, ή απόρριψη του φαρμαλισμού και της εφαρμοσμένης λογικής κ.τ.λ.).

Είναι απαραίτητο να δούμε σε γενικές γραμμές την μονολιθικότητα του Μάρξ στη μελέτη της ιστορίας, την οποία περιορίζει στις παρακάτω βασικές αρχές:

α) Οι συνθήκες εργασίας στο σύνολό τους συνθέτουν την οικονομική διάρθρωση της κοινωνίας. “Ετσι έχουμε ένα υλικό θεμέλιο, πάνω στο οποίο υψώνεται το έποικοδόμημα των νόμων και των θεσμών, που εκφράζουν τις διάφορες πολιτικές συνειδήσεις. ‘Η παραπάνω αρχή άγνοεί τελείως την ιστορική παράδοση, ή οποία είναι συνδεδεμένη με τη φύση του ανθρώπου, δηλαδή ή παράγων άτομο απαλείφεται ή απογυμνώνεται από τον πνευματικό και ψυχικό χαρακτήρα του.

β) “Όταν οι συνθήκες εργασίας φτάσουν σε όρισμένο στάδιο ανάπτυξής τους, τότε οι υλικές δυνάμεις παραγωγής έρχονται σε αντίθεση με τις υπάρχουσες συνθήκες. “Ετσι οι αρχικές συνθήκες μετατρέπονται σε τροχοπέδη των αναπτυξιακών δυνάμεων της παραγωγής. ‘Η αρχή αυτή δεν είναι φυσική διαπίστωση εκ των πραγμάτων, αλλά σχηματική αναγκαιότητα της έγγελιανής διαλεκτικής, γιατί ή εξέλιξη των μέσων παραγωγής καθώς και ή διάμόρφωση των συνθηκών εργασίας είναι μιὰ συνεχής συνάρτηση της πορείας της εφαρμοσμένης επιστήμης, στην οποία τόσο ο παράγων ιδιοφυής έλευθερος άνθρωπος όσο και το στοιχείο του τυχαίου καθορίζουν την επιστημονική κατάρτηση. ‘Η πορεία της επιστημονικής εξέλιξης συνίσταται από μιὰ διαδοχή θεωριών, ή οποία γίνεται με βάση την λογική έρμηνεία των φαινομένων. Συγκεκριμένα οι διαδοχικές θεωρίες δεν χαρακτη-

ρίζονται από την αντίθεσή τους. Συνήθως τα αξιώματα των θεωριών είναι τελείως διαφορετικά μεταξύ τους, δηλαδή δεν εφαρμόζεται ή τριαδική διαλεκτική, θέση - αντίθεση - σύνθεση, αλλά αντικαθίσταται μία θεωρία από μία άλλη, ή όποια καλύπτει το μεγαλύτερο μέρος των γνωστών φαινομένων, τα όποια αδυνατεί να εξηγήσει ή προηγούμενη, χωρίς αυτή να είναι ή σύνθεση δύο αντιθέτων θεωριών. Η προσπάθεια να εφαρμοστεί ή τριαδική διαλεκτική στην επιστήμη είναι τελείως άποτυχημένη, γιατί είναι μία τεχνητή παρουσίαση των φαινομένων, ή όποια, όπως είδαμε, πολλές φορές στέκεται εμπόδιο στην πρόοδο της επιστήμης.

γ) Οί δύο προηγούμενες αρχές οδηγούν στην επανάσταση, με αποτέλεσμα την ανατροπή του κοινωνικού καθεστώτος, που πραγματοποιείται με αυστηρούς επιστημονικούς νόμους, όπως στα φυσικά φαινόμενα, γιατί τα αίτια της κοινωνικής αλλαγής είναι καθ' ολοκληρίαν υλικά.

Αυτή ή διαπίστωση όχι μόνο είναι αυθαίρετη με έπαγωγή άδικαιολόγητη, αλλά και έσφαλμένη, γιατί υπάρχουν κοινωνίες, οί όποιες εξελίχθηκαν χωρίς επαναστάσεις με καθαρώς πολιτικά αίτια. Οί περισσότερες επαναστάσεις της ανθρωπότητας διακρίνονται για τις πνευματικές αλλαγές, οί όποιες αναμφισβήτητα συνδέονται και με υλικούς παράγοντες. Η ανθρώπινη δραστηριότητα, που συνθέτει την ιστορία, είναι πάντοτε μία ένότητα υλικών και πνευματικών συμβάντων, τα όποια συμφύονται.

Η συνύπαρξη του πνευματικού και υλικού είναι τὸ καταστάλαγμα της νεότερης επιστήμης⁽²⁾. Καμιά μορφή υλικού ή πνευματικού μονισμού δεν μπορεί να επικυρωθεί από τα αποτελέσματα της επιστημονικής γνώσης. Αντίθετα τόσον ή θεωρητική όσο και ή εφαρμοσμένη σκέψη άμφισβητούν την διαρχία του κόσμου.

Ο κόσμος συντίθεται από συμβάντα και τὸ συμβάν της συνείδησης από φαινόμενα. Τέλος ή ιστορία σάν επιστημονική έρευνα συντίθεται από γεγονότα και τὸ ιστορικό γεγονός από λογικές κατασκευές της νόησης, τις όποιες δέχεται και έπαληθεύει ή συνείδηση, ανεξάρτητα από τις παραδοχές μεταφυσικών αξιωμάτων. Τὸ μεγάλο σφάλμα του μαρξισμού είναι πὼς ή ανάλυση του κοινωνικού γεγονότος έγινε κατά ένα διατεταγμένο τρόπο, χωρίς να λαμβάνεται υπ' όψιν ὁ βασικός παράγων άνθρωπος, γιατί ή έλεύθερη προσωπικότητα είναι «έχθρος» της άπρόσωπης μάζας, που αποτελεί τὸ υλικὸ από τὸ όποιο δομείται ή ούτοπιστική σοσιαλιστική κοινωνία. Οί θεωρητικοί του σοσιαλιστικού ιδεώδους θεωρούν ένα ιδίομορφο τύπο ανθρώπου, ὁ όποιος ταυτίζεται σέ κάθε εκδήλωση με μία καθολική βούληση, που θα διαμορφώσει τὸ σύστημα, δηλαδή τούς «φωτισμένους» εκφραστές του, οί όποιοι εξασκούν την πνευματική και υλική έξουσία. Ο σοσιαλιστικός τύπος ανθρώπου που φαντάζονται, είναι θεωρητικά και πρακτικά ένα άβουλο και ανεγκέφαλο πλάσμα, σὸ όποιο υπόσχονται τὸν υλικὸ παράδεισο οί φανατικοί και δογματικοί έξουσιαστές του.

* * *

Θα ήταν άντιεπιστημονικὸ και αυθαίρετο να δεχθούμε πὼς ή μαρξιστική κοσμοθεωρία δεν γεννήθηκε από έναν ανθρωπισμὸ και από τή βαθειά πίστη των θεμελιωτῶν της στην αλήθεια των δογμάτων της. Είναι άστήριχτη κριτική να υποστηριχθεί ὅτι τα σοσιαλιστικά αξιώματα είναι ρητή εκφραση επαναστατικών συναισθημάτων μιᾶς καταπιεσμένης τάξης, που πλήθαινε σὰ μέσα του 19ου αιώνα. Αντίθετα μπορούμε άβίαστα να διαπιστώσουμε μιὰ διαδοχή της φιλοσοφικής εξέλιξης από την εποχή της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας μέχρι σήμερα, στην όποια να τοποθετήσουμε δικαιολογημένα και την μαρξιστική κοσμοθεωρία. Συγκεκριμένα: Η φιλοσοφία μέχρι και τὸν Άριστοτέλη είναι ή πεμ-

(2) "Ιδε Δουλόν, τ. 53 (Μάιος 1986), σ. 2903-9.

ππουσία της πόλης - κράτους, ο στωϊκισμός είναι κήρυγμα ύποταγής σε έναν έκτεταμένο αυταρχισμό, ο οποίος δεν επιβάλλει την αυθαίρετη ατομική βούληση, αλλά την απρόσωπη εξουσία ενός κράτους δικαίου, όπως το Ρωμαϊκό, ή σχολαστική σκέψη είναι ή πνευματική υποδούλωση στο θεοκρατικό κράτος, ενώ ή φιλοσοφία από την εποχή του Λόκ υπηρετεί τη φιλελεύθερη ανάπτυξη της αστικής τάξης. Τέλος ο μαρξισμός επιχειρεί να καταστεί ή φιλοσοφική και ή κοινωνική κοσμοθεωρία της εργατικής τάξης στη βιομηχανική κοινωνία. 'Επιδιώκει να την εφοδιάσει με τὸ θεωρητικό θεμέλιο, πὸν θὰ δικαιολογήσει την ἐπιβολή της στην ἀρχή σάν τὸ κυρίαρχο καὶ στη συνέχεια σάν τὸ ἀποκλειστικό στοιχείο ἀπὸ τὸ ὁποῖο θὰ δομηθεῖ ή νέα σοσιαλιστική κοινωνία. Εἶναι χαρακτηριστικό ὅτι στὸ σημείο αὐτὸ διακόπτεται ή διαλεκτική ἐναλλαγή. Τὸ στάδιο τῆς ἐπικράτησης τῆς εργατικῆς τάξης εἶναι κατὰ ἕνα παράδοξα αὐθαίρετο καὶ αὐτοαναιρετικό τρόπο τὸ τελευταῖο τῆς κοινωνικῆς ἐξέλιξης. Τοῦτο ὅμως δὲν εἶναι ή μοναδική ἀδυναμία τῆς τριαδικῆς διαλεκτικῆς. Πρὸ πάντων αὐθαίρετος εἶναι ὁ ἰσχυρισμός ὅτι ἀποτέλεσμα ὑποχρεωτικό κάθε σύγκρουσης εἶναι ή σύνθεση. 'Αλλά καὶ ὅταν ἀκόμη συμβεῖ να προκύψει κάποια σύνθεση, τίποτε δὲν δικαιολογεῖ τὴ βεβαιότητα, ὅτι αὐτὴ θὰ εἶναι ἕνας ὑποχρεωτικός ὁρος τῆς ἐπόμενης σύγκρουσης.

"Ὅλα τὰ παραπάνω ἐκθέτουν σὲ ποιά σημεία ὁ μαρξισμός ὑπέπεσε σὲ θεμελιώδες ἀρχικό σφάλμα. "Ενα σφάλμα, πὸν τὸν βαρβαίνει σάν «προπατορικό ἀμάρτημα» σὲ κάθε ἀπόπειρά του να δώσει ἐρμηνεῖς καὶ λύσεις σὲ φαινόμενα καὶ προβλήματα τοῦ κοινωνικοοικονομικοῦ βίου.

II. Τεχνολογία: Ὁ νέος Μεσσίας

Γιὰ να μπορέσουμε να δοῦμε τὴν μαρξιστική κοσμοθεωρία σὲ σχέση με τὰ δεδομένα τοῦ σύγχρονου πολιτισμοῦ, εἴμαστε ὑποχρεωμένοι να σκιαγραφήσουμε τὴν προσφορά τῆς ὑψηλῆς τεχνολογίας σὲ κάθε ἐκδήλωση τῆς ζωῆς. Γενικό χαρακτηριστικό τῶν τελευταίων ἐπιτευγμάτων τῆς ἐφαρμοσμένης ἐπιστήμης εἶναι ή ὑπερανάπτυξη τῆς μηχανικῆς νοημοσύνης, ή ὁποία σὲ καθορισμένες περιπτώσεις μπορεῖ με μεγάλη ἐπιτυχία να ἀντικαταστήσει καὶ να πολλαπλασιάσει τὴν μέση πνευματική λειτουργία τοῦ ἀνθρώπου, δηλαδὴ ὁ ἀνθρωπος πέτυχε να γίνεῖ πραγματικότητα ή ἀπελευθέρωσή του ἀπὸ κάθε εἶδος βάρβαρης πνευματικῆς ή χειρωνακτικῆς δουλειᾶς. 'Η ἀνάπτυξη τῆς πληροφορικῆς με τὴν ἐπινόηση τῶν ἐξελιγμένων ἠλεκτρονικῶν ὑπολογιστῶν ἔφερε τὴν κυριαρχία τοῦ αὐτοματισμοῦ, ὁ ὁποῖος συνεχῶς σπρώχνει τὴ μάζα τοῦ βιομηχανικοῦ ἐργάτη στὸ περιθώριο τῆς παραγωγῆς. 'Ελάχιστα ἐξειδικευμένοι τεχνολόγοι ἐπιβάλλουν τὴ θέλησή τους σὲ γιγάντια ἠλεκτρονικά καὶ μηχανικά συστήματα παραγωγῆς, τὰ ὁποία χωρὶς βούληση καὶ με στοιχειώδεις ἀπαιτήσεις προσφέρουν ὑλικὸ καὶ πολλές φορές πνευματικὸ πλοῦτο, πὸν καλύπτει τὶς ἀνάγκες τῶν συνεχῶς αὐξανόμενων μαζῶν. 'Η ταχύτητα παραγωγῆς στὶς προηγμένες τεχνολογικὰ κοινωνίες ἀνταγωνίζεται ἐπιτυχῶς τὴν ἀπεριόριστη καταναλωτική τάση τοῦ ἀνθρώπου. Π.χ., ή πολιτική τῆς σημερινῆς 'Ιαπωνίας προσπαθεῖ να περάσει τὸ σύνθημα «περισσότερη κατανάλωση καὶ λιγότερη δουλειά». 'Αντίθετα στὶς καθυστερημένες τεχνολογικὰ κοινωνίες ἐπιβάλλεται ή ἀρνηση τοῦ προηγούμενου συνθήματος, δηλαδὴ τὸ κυρίαρχο σύνθημα εἶναι τὸ ἀκριβῶς ἀντίθετο. Καὶ ἀλίμονο, τὴν πικρότερη ἐμπειρία αὐτῆς τῆς ἀληθείας ἔχουμε ἐμεῖς οἱ "Ελλῆνες τῶν τελευταίων χρόνων. Καὶ τὸ σάλπισμα αὐτό, τρεῖς ἀλίμονο, προέρχεται ἀπὸ τοὺς ἰστούς τοῦ μαρξισμοῦ! Οἱ μικροῦπολογιστὲς ὑλοποιοῦν τὰ μαγικά σύνεργα, πὸν μετατρέπουν τὰ παραμύθια σὲ πραγματικότητα. 'Η πληροφορία τοῦ ὑπολογιστοῦ προσεγγίζει τὸ μαγικὸ καθρέπτη τῆς παιδικῆς φαντασίας, ἐνῶ τὸ σύστημα τῶν «ρομπότ» ή «αὐτομάτων» παίρνει τὴ θέση τοῦ ὑποταγμένου γίγαντα. 'Η τεχνολογία τῶν τελευταίων χρόνων τοῦ αἰῶνα ὄχι μόνον ἄλλαξε τοὺς συντελεστὲς τῆς παραγωγῆς, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ τὴν ἴδια τὴ ζωὴ ἀπὸ κάθε ἀποψη, γιατί προσφέρει δυνατότη-

τες με βασικά χαρακτηριστικά την άξεπέραστη ταχύτητα πραγματοποίησης έργου και την απόλυτα άντικειμενική και ρεαλιστική πρόβλεψη, αντίθετα προς την υποκειμενική παρέμβαση. Η άντικειμενικότητα και η ταχύτητα παραγωγής εξασφαλίζουν την επιτυχία προγραμμάτων, τα οποία ξεπερνούν και την πιό τολμηρή φιλοδοξία. Οί έναλλακτικές λύσεις ενός προβλήματος και η επιλογή της καλύτερας είναι συνηθισμένη εργασία των ηλεκτρονικών έγκεφάλων, οί όποιοι καλύπτουν πολλές αδυναμίες της φυσικής νόησης. Τα συστήματα συναλλαγής, διοικήσεως και λειτουργίας του πολιτεύματος είναι δυνατόν να αλλάξουν μορφή. Π.χ., η πραγματοποίηση ενός δημοψηφίσματος σε ελάχιστες ώρες μπορεί να διαφοροποιήσει τὸ αντιπροσωπευτικό κοινοβουλευτικό πολίτευμα, ὥστε να προσεγγίσουμε σὲ μιὰ μορφή ἡμεσης δημοκρατίας. Σ' αὐτὲς τὲς γραμμὲς δὲν εἶναι δυνατόν να ἐκθέσουμε τὲς ἀφάνταστες ἀλλαγὲς ποὺ μποροῦν να γίνουν με τὴν βοήθεια τῆς σύγχρονης ὑψηλῆς τεχνολογίας. Δὲν εἶναι ὑπερβολὴ να ποῦμε ὅτι ὁ ἄνθρωπος, παρ' ὅλον ποὺ δὲν κατόρθωσε να ξεφύγει ἀπὸ τὴ φθορὰ τῆς ὑπαρξῆς του, εὐτύχησε ὅμως να πραγματοποιήσει τὸ οὐμανιστικὸ ὄραμα τῆς καθολικῆς ἀφθονίας, τὴν ὁποία δὲν μπόρεσε να προσφέρει ὁ μαρξισμὸς παρὰ τὲς αἰσιόδοξες προβλέψεις καὶ ὑποσχέσεις του.

Τὸ μεγάλο ἀτύχημα γιὰ τὸν μαρξισμό δὲν εἶναι ὅτι, ὅπου ἐφαρμόστηκαν οἱ ἀρχές του, τὸ πείραμα δὲν ὀδήγησε στὸ θαῦμα τοῦ ἀνθρωπιστικοῦ ἰδεώδους, οὔτε πῶς οἱ σοσιαλιστικὲς χώρες δὲν κατέφεραν να φτάσουν καὶ να ξεπεράσουν τὸ βιοτικὸ ἐπίπεδο τῶν ἀντιπάλων καπιταλιστικῶν χωρῶν, ἀλλὰ ὅτι τὸ ἱστορικὸ γεγονός τῶν τεχνολογικῶν ἐκρήξεων, ποὺ προσφέρουν τὴν δυνατότητα να κυριαρχήσει ὁ ἀνθρωπισμὸς, συνέβη στὲς χώρες τῆς ἐλευθέρης ἀνταγωνιστικῆς οἰκονομίας. Οἱ χώρες ποὺ ἔχουν τὴν δύναμη καὶ τὰ μέσα να προσφέρουν πραγματικὰ καλύτερες ἡμέρες, θὰ σηκώσουν τελικὰ τὸ βάρος γιὰ τὴν ἐξύψωση τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς. Πολλοὶ πιστοὶ στὴ μαρξιστικὴ θρησκεία ἰσχυρίζονται ἀκόμα ὅτι ἡ μακρὰ καὶ ἐπίπονη πορεία πρὸς τὴν ἀφθονία εἶναι πρόβλημα προτεραιοτήτων τῶν σοσιαλιστικῶν χωρῶν, οἱ ὁποῖες ἐνδιαφέρονται γιὰ τὴν ἀνοδο ὁλοκλήρου τοῦ πληθυσμοῦ καὶ ὄχι προνομιοῦχων τάξεων, τὴν ὁποία ἐπιτυγχάνουν χωρὶς τὴν ἐμφάνιση φανταχτερῶν ἀγαθῶν καὶ ὅτι ἡ πορεία πρὸς τὸ μέλλον εἶναι σταθερὴ καὶ ἀπαλλαγμένη ἀπὸ ταλαντεύσεις ἢ κρίσεις. Τὸ ἐπιχείρημα αὐτὸ ἴσως εἶχε κάποια ἀξία μέχρι τὲς πρῶτες δεκαετίες μετὰ τὸν δεῦτερο παγκόσμιον πόλεμον. Σήμερα πιά κάτω ἀπὸ τὸ φῶς τῶν ἐξελίξεων στὸν τομέα τόσο τῆς εὐρύτερης ἐπιστημονικῆς γνώσης ὅσο καὶ ἰδιαίτερα τῆς τεχνολογίας διαπιστώνει κανεὶς χωρὶς ἀμφιβολία, ὅτι καὶ ἂν ἀκόμη ἀγνοηθεῖ τὸ «προπατορικὸ ἀμάρτημα» τοῦ μαρξισμοῦ, ἔχουν με θυελλώδη ρυθμὸ μεταβληθεῖ ὅλοι οἱ ὅροι, ποὺ ὁ ἴδιος ὁ Μάρξ εἶχε θέσει σὰν προϋποθέσεις τοῦ κύρους τῆς θεωρίας του. Σήμερα πιά στὸ χῶρο τῆς τεχνολογικῆς προηγμένης Δύσης δὲν ὑπάρχουν ἄνθρωποι ποὺ να «μὴν ἔχουν να χάσουν παρὰ μόνο τὲς ἀλυσίδες τους», ἐκτὸς ἀπὸ ελάχιστους περιθωριακοὺς, οἱ ὁποῖοι τὲς χαλκεύουν μόνοι τους. Σήμερα πιά τὰ ἐπιτεύγματα τοῦ Δυτικοῦ Κόσμου ἔδωσαν τὸ προβάδισμα στὲς χώρες τῶν φιλελευθέρων δημοκρατιῶν, χωρὶς καμμιὰ ἐλπίδα στὸν ὑπαρκτὸ σοσιαλισμὸ να προσεγγίσει τὸ τεχνολογικὸ θαῦμα τῶν μεθόδων παραγωγῆς τῆς ἀτομικῆς πρωτοβουλίας. Ἀργὰ ἢ γρήγορα οἱ ἐθελοτυφλοῦντες θὰ δοῦν πόσο ξέμειναν πίσω στὸν ἀγῶνα δρόμου γιὰ τὴν κατάκτηση τῆς ἀφθονῆς παραγωγῆς. Συνεχῶς ἡ διαφορὰ μεγαλώνει, με ἀποτέλεσμα να γίνεται ἐντονότερος ὁ οἰκονομικὸς μαρασμὸς τῶν «ἀνθρωπιστικῶν» συστημάτων τῆς μαρξιστικῆς πανάκειας.

Ἡ δορυφορικὴ τηλεπικοινωνία εἶναι ἔτοιμη να σπάσει τὸ φράγμα τῶν κρατικῶν συνόρων, πρᾶγμα ποὺ εὐνοεῖ παγκόσμια τὲς ἀνοικτὲς κοινωνίες στὴν πληροφόρηση, ἐνῶ συγχρόνως δυσχεραίνει τὸ ἔργο τῶν προπαγανδιστῶν. Ἡ φιλελευθέρη κοινωνία, ἡ ὁποία ἐπιβάλλεται ἀπὸ τὴν ἐξελικτικὴ τῆς ἰσχύ, θὰ συμπαρασύρει ὁλόκληρο τὸν κόσμον σὲ μιὰ πανανθρώπινη πορεία γιὰ τὴν κατάκτηση τῶν ἀνωτέρων μορφῶν κοινωνικοῦ βίου. Τὰ προβλήματα τῶν δεκαετιῶν ποὺ ἔρχονται ἴσως εἶναι πολὺ περισσότερα ἢ καὶ μεγαλύτερα ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ ἀντιμετώπισαν οἱ κοινωνίες τοῦ 19ου ἢ τοῦ 20ου αἰῶνα, ἀλλὰ σίγουρα θὰ

είναι τελειώς διαφορετικά, γιατί η οικονομική δυσπραγία θα πάψει να καταδυναστεύει τα έθνη. Αυτή ή πρόβλεψη μπορεί να υποστηριχθεί ακόμα και αν δεχθούμε την μαρξιστική αρχή, πώς «οι συνθήκες εργασίας στο σύνολό τους συνθέτουν την οικονομική και κοινωνική διάρθρωση». Όπως είδαμε, στίς πρωτοπόρες τεχνολογικά κοινωνίες ο παράγων ανθρώπινη εργασία αντικαθίσταται στο μεγαλύτερο μέρος του από την εξέλιξη των ηλεκτρονικών συστημάτων και την επινόηση αποδοτικότερων προγραμμάτων. Τò πλήθος των βιομηχανικών εργατών αντικαθίσταται από ελάχιστους πολύ εξειδικευμένους επιστήμονες, οί όποιοι με τὰ τεχνολογικά μέσα πού έπινοούν και χειρίζονται προσφέρουν έργο πολλαπλάσιο από αυτό της εργατικής μάζας. Ό Μάρξ της τεχνολογικής κοινωνίας ίσως άναφωνήσει: Έρθε ή ώρα πού οί στρατιές των άνέργων έκμεταλλεύονται την ύπεραξία του έργου των όλίγων έκλεκτών.

Άς δοϋμε όμως τò δίλημμα της σύγχρονης τεχνολογικής κοινωνίας: Στη διαμόρφωση της έσωτερικής αξίας, δηλαδή του πραγματικού κόστους ενός προϊόντος, ή συνεισφορά του συντελεστή παραγωγής «εργασία» γίνεται όλο και μικρότερη. Έτσι βρισκόμαστε μπροστά σέ δύο επιλογές: ΈΗ πρέπει νά διατηρήσουμε τίς παραδοσιακές και άναχρονιστικές παραγωγικές σχέσεις, για νά μπορεί νά δικαιολογείται ή διεκδίκηση από μέρος της εργατικής δύναμης του ίδιου ή συνεχώς αύξανόμενου ποσοστού από τò προϊόν της διάθεσης των παραγομένων άγαθών ή νά μεταβληθεί δραματικά ή άναλογία της προηγμένης πρòς την ξεπερασμένη μορφή εργασίας, πού άπαιτείται για την παραγωγή άγαθών. Στην πρώτη περίπτωση, θά έχουμε σάν άμεση συνέπεια, ό έμπορικòς ανταγωνισμός νά έκτοπίσει τò προϊόν μας από την αγορά, με τελικό συνακόλουθο την άνεργία, χωρίς εισόδημα. Στη δεύτερη περίπτωση άποδεχόμαστε την προϋπολογισμένη άνεργία ή ύποαπασχόληση, πού θά την έπιδοτεί ή ύπεραξία της προηγμένης μορφής εργασίας. Στη πρώτη περίπτωση την ύπεραξία έχει πάψει νά την άπολαμβάνει ό ιδιοκτήτης του συντελεστή «κεφάλαιο», για τόν όποιο μάλιστα γίνεται κυριολεκτικά προβληματική ή είσπραξη, έστω και τόσο ποσοστού από την αξία διάθεσης των παραγομένων άγαθών, ώστε νά καλύπτεται τουλάχιστον τò κόστος του έπενδεδυμένου κεφαλαίου.

Οί περιβόητες γνωστές προβληματικές έπιχειρήσεις είναι τò φαινόμενο των κοινωνιών, πού έχασαν τò τραίνο της τεχνολογικής ανάπτυξης ή πού άργησαν νά συγχρονίσουν τò βήμα τους πρòς τò βήμα των άνεπτυγμένων κοινωνιών. Είναι άκριβòς τò χάσμα Βορρά - Νότου. Ό ίδιος ό Μάρξ είχε προβλέψει, τουλάχιστον μερικòς, τόν κίνδυνο νά μείνει χωρίς θεωρητικό θεμέλιο τò δόγμα της ύπεραξίας, από την μεταβολή του συσχετισμού της συνεισφοράς των συντελεστών της παραγωγής στη διαμόρφωση της τελικής αξίας των παραγομένων άγαθών. Νά τί άκριβòς λέγει στίς σημειώσεις του για τίς μηχανές.

«Στò βαθμό πού αναπτύσσεται ή βιομηχανία μεγάλης κλίμακας, ή δημιουργία του πραγματικού πλούτου έξαρτιέται όλο και λιγότερο από τò χρόνο εργασίας και τόν όγκο εργασίας, σέ σύγκριση με τή δύναμη των στοιχείων πού τέθηκαν σέ κίνηση στη διάρκεια αυτού του χρόνου εργασίας, ό όποιος με τή σειρά του — στην πανίσχυρη άποτελεσματικότητα του — δέν σχετίζεται στο έλάχιστο με τόν άμεσο χρόνο εργασίας πού κοστίζει ή παραγωγή του, αλλά έξαρτιέται μάλλον από τή γενική κατάσταση της έπιστήμης και της προόδου της τεχνολογίας ή από την έφαρμογή της έπιστήμης αυτής στην παραγωγή... ΈΗ εργασία δέν φαίνεται πιά νά περιλαμβάνεται στην παραγωγική διαδικασία, καθώς ό άνθρωπος στέκεται μάλλον παράμερα από την παραγωγική εργασία σάν ρυθμιστής της και φρουρός... Στέκεται μάλλον δίπλα στην παραγωγική διαδικασία και δέν είναι τò κύριο στοιχείο της. Σ' αυτόν τò μετασχηματισμό είναι λιγότερη ή άμεση εργασία πού έκτελείται από τόν άνθρωπο τόν ίδιο. ΈΗ κλοπή του χρόνου εργασίας των άλλων, πάνω στην όποία βασίζεται σήμερα ό πλούτος, έμφανίζεται σάν μιá άθλια βάση, συγκρινόμενη με τή νέα βάση πού αναπτύχθηκε στο μεταξύ, δημιουργημένη από την ίδια τή βιομηχανία μεγάλης κλίμακας. Μόλις ή εργασία, σάν άμεσος τύπος, παύει νά είναι ή κύρια πηγή του πλούτου, παύει και ό χρόνος εργασίας νά διαδραματίζει τò ρόλο αυτό. Πρέπει έτσι νά σταματή-

σει να είναι τὸ μέτρο τοῦ πλούτου καὶ κατὰ συνέπεια ἡ ἀνταλλακτικὴ ἀξία νὰ σταματήσῃ νὰ εἶναι τὸ μέτρο τῆς ἀξίας χρήσης. Ἡ παραπάνω ἐργασία τῶν μαζῶν ἔχει πάψει νὰ εἶναι ὁ ὅρος γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τοῦ γενικοῦ πλούτου, ὅπως ἀκριβῶς ἡ μὴ ἐργασία τῶν λίγων ἔχει πάψει νὰ εἶναι ὁ ὅρος γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῶν γενικῶν δυνάμεων τοῦ ἀνθρώπινου νοῦ. Ἔτσι, ἡ παραγωγή πού βασίζεται στὴν ἀνταλλακτικὴ ἀξία καταρρέει... (Σημειώσεις τοῦ Μάρξ γιὰ τὶς μηχανές)».

Ἡ ἰδιοφυὴς αὐτὴ πρόγνωση τοῦ Μάρξ ἐπιβεβαιώνει ἀσφαλῶς τὴν ἀξία τοῦ σὰν μεγάλου στοχαστῆ καὶ ἀναλυτῆ με ἐντιμὲς προθέσεις. Ὅμως ἐξ αὐτοῦ τοῦ λόγου δὲν εἶναι μικρότερη ἡ ἀνεπάρκεια τοῦ διαλεκτικοῦ σχήματος νὰ ἐρμηνεύσῃ τὴ διαδοχὴ τῶν φαινομένων τοῦ κοινωνικοῦ γίνεσθαι. Ἐξ ἄλλου ὁ Μάρξ με τὴν πρόγνωση τοῦ αὐτοῦ δὲν προβλέπει παρὰ ἓνα μόνο μέρος καὶ μιὰ μόνο ὄψη τῆς δραματικῆς ἀλλαγῆς πού ἐπιφέρει ἡ ἀκατάσχετη εἰσβολὴ τῆς τεχνολογίας στὰ κοινωνικὰ καὶ οἰκονομικὰ δεδομένα. Ὁ Μάρξ εἶχε ἐπίγνωση, ὅτι ἡ ἐπαλήθευση τῆς πρόγνωσης τοῦ αὐτοῦ ἀπειλεῖ νὰ θρυμματίσῃ τὸν μεγαλύτερο ὀγκόλιθο τῆς κοσμοθεωρίας του, δηλαδὴ τὴν θεωρίαν τῆς ὑπεραξίας. Δὲν τοῦ διέφυγε, ὅτι ἡ τεχνολογικὴ ἐπανάσταση καταργεῖ ἢ συρρικνώνει σὲ ἀσήμαντες διαστάσεις τὴ συμβολὴ τοῦ συντελεστῆ «ἐργασία» στὴν παραγωγή, ἀλλὰ κατὰ σημαντικότερο. Τοῦ διέφυγε ὅτι τὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς ἀνθρώπινης ἐργασίας πού παραμένει ἀναγκαῖο γιὰ νὰ κινεῖ τὰ νήματα τῆς τεχνολογίας, πρέπει ποιοτικὰ νὰ ἐξυψωθεῖ. Ὁ μέσος ἀνθρώπος δὲν μπορεῖ πιά νὰ εἶναι τὸ ὑλικὸ μέσα ἀπὸ τὸ ὁποῖο θὰ ἐπιλεγοῦν οἱ λίγοι πού θὰ ἐπωμισθοῦν τὸ πραγματικὸ βάρος τῆς ἀνθρώπινης συμβολῆς στὴν συνεχῶς ἀναβαθμιζόμενη παραγωγή. Μ' ἓνα λόγο, οἱ πνευματικὲς καὶ διανοητικὲς ἱκανότητες τοῦ μέσου ἀνθρώπου εἶναι ἀπλούστατα ἀνεπαρκεῖς γιὰ νὰ στηρίζουν τὴν ἐλπίδα, ὅτι ἡ ἀνθρώπινη μάζα, στὸ σύνολό της ἢ τουλάχιστον σὲ μεγάλο μέρος της, θὰ μπορεῖ νὰ ἐκπαιδευθεῖ σὲ ἐπίπεδο, πού νὰ ἐπιτρέπει, μὲ ἀπλὴ διεύρυνση τοῦ ὅγκου τῆς παραγωγῆς τῶν ἀγαθῶν, τὴν ἀπορρόφησίν της στὴν μελλοντικὴ παραγωγικὴ διαδικασία. Ἡ τεχνολογικὴ κοινωνία εἶναι καταδικασμένη νὰ γίνεταί ὅλο καὶ περισσότερο πολιτεία πρόνοιας. Αὐτὸ πού γιὰ τὸ σύγχρονο κράτος φαίνεται σχεδὸν αὐτονόητο, δηλαδὴ νὰ ἀναλαμβάνει ὀλοκληρωτικὰ τὸ βάρος τῆς συντήρησης ὧσιν μὲ τὰ παραδοσιακὰ μέτρα κρίνονται ἀνίκανοι γιὰ νὰ συμβάλουν στὴ παραγωγή (γέροντες, ἀνῆλικοι, ἀνήλικοι κ.τ.λ.), πού ὅμως ἀναλογικὰ ἀποτελοῦν μειοψηφία, θὰ ὑποχρεωθεῖ πλέον νὰ τὸ ἀποδεχθεῖ γιὰ τὴν μεγάλη μάζα. Ἀσφαλῶς θὰ γίνῃ ἡ μέγιστη δυνατὴ προσπάθεια, γιὰ νὰ μὴ συμβαίνει ὅ, τι πιθανὸν νὰ γίνεταί σήμερα, δηλαδὴ νὰ μὴ μένουν μέσα στὴ μάζα ξεχωριστὲς μονάδες μὲ κρυμμένα καὶ χαμένα πνευματικὰ προσόντα. Θὰ γίνῃ ἐπίσης ἐντατικὴ προσπάθεια νὰ καλλιεργηθοῦν καὶ νὰ ἀναπτυχθοῦν ἱκανότητες, πού ἴσως λανθάνουν ἀπὸ ἔλλειψη πεδίου ἀξιοποίησίν των. Ὅμως ἡ στατιστικὴ πρόγνωση παραμένει τρομακτικὰ ἀπαισιόδοξη γιὰ τὸ ποσοστὸ τοῦ παραδοσιακοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ, πού μπορεῖ νὰ ἔχει τὶς ἐλάχιστες ἀπαιτούμενες ἐγγενεῖς ιδιότητες, γιὰ νὰ πάρῃ ἀξιόλογη θέσιν στὴ σύγχρονη καὶ πολὺ περισσότερη στὴ μελλοντικὴ παραγωγικὴ διαδικασία. Ἀς σκεφθεῖ κανεὶς τώρα ποιὲς θὰ ἦταν οἱ συνέπειες, ἂν σὲ μιὰ τεχνολογικὴ κοινωνία υἱοθετοῦνταν τὸ σοσιαλιστικὸ δόγμα τῆς διανομῆς τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν: «Στὸν καθένα ἀνάλογα μὲ τὴ συμβολὴν του στὴν παραγωγή» ἢ ἔστω «ἀνάλογα μὲ τὶς δυνατότητές του γιὰ συμβολὴν στὴν παραγωγή»!

Οἱ πραγματικὰ ζοφερὰ διαπιστώσεις γιὰ τὴν μελλοντικὴ δυνατότητα ἀξιοποίησης τοῦ σημερινοῦ, ἢ μάλλον τοῦ ἤδη χθεσίου ἐργατικοῦ δυναμικοῦ, ὁδήγησαν πολλοὺς στὴ σκέψη, μήπως θὰ ὑποθετηθεῖ μιὰ διαδικασία, οὕτως εἰπεῖν, φυσικῆς ἐπιλογῆς μὲ στόχο τὸν ἀριθμητικὸ περιορισμὸ τῆς ἀδρανοῦς κοινωνικῆς μάζας. Ἡ σκέψη αὕτη, ἐκτὸς τοῦ γεγονότος ὅτι ἔχει ἓνα φανερὰ καὶ κυνικὰ ἀντιουμανιστικὸ χαρακτῆρα, τελειῶς ἀπάνθρωπο, ἐλέγχεται καὶ σὰν ἐντελῶς ἀπρόσφορη γιὰ ἐπιστημονικὴ λύση τοῦ προβλήματος.

Πράγματι εἶναι λογικὰ ἀδύνατο νὰ ἐπιτύχει μιὰ ἀπόπειρα «φυσικῆς ἐπιλογῆς» γιὰ τοὺς

παρακάτω λόγους: α) Οί ρυθμοί προσαρμογής που μπορούν να προέλθουν από μια «φυσική επιλογή» σε σχέση με τους ρυθμούς αυτοματοποίησης αποκλείουν κάθε σκέψη επιτυχίας του έγχειρήματος. β) 'Η επιδίωξη επέμβασης στη γενετική μετατρέποντας τη φυσική επιλογή σε τεχνητή απειλεί τερατογενέσεις, που προκαλούν μόνο φρίκη. 'Ακόμα και ο άπλός, ο αριθμητικός περιορισμός της εξ όρισμού άπροκαθόριστης μάζας θα είχε σαν συνέπεια να περιορισθεί ή πηγή από την οποία θα αναδειχθούν τὰ σπάνια και γι' αυτό πολύτιμα στοιχεία που θα είναι ικανά να αναλάβουν τὸ βαρὺ ἔργο της περιορισμένης, ἀλλὰ ανώτερης μορφῆς ἀνθρώπινης ἐργασίας. Είναι λοιπὸν φανερό, ὅτι πέρα ἀπὸ κάθε ἠθική ή ἀνθρώπινη μάζα είναι ἀπαραίτητη γιὰ κάθε μορφῇ κοινωνίας.

Ἐτσι ή κοινωνία της ἀφθονίας, δηλαδή ή κοινωνία της ἐλεύθερης ἀνταγωνιστικῆς οἰκονομίας, είναι καταδικασμένη νὰ πραγματοποιήσῃ, θέλει δὲν θέλει, τὸ ἄλμα στὸν παράδεισο της μὴ ἀναρχικῆς καὶ μὴ ἀταξικῆς κοινωνίας, ὅπου ὅμως θὰ πραγματώνεται τὸ ἰδεώδες της ἀναρχικῆς καὶ ἀταξικῆς κοινωνίας, δηλαδή στὸν καθένα ἀνάλογα με τὶς ἀνάγκες του καὶ ἄσχετα με τὴ συνεισφορά του. Είναι φοβερό νὰ σκεφθεῖ κανεὶς τὴν ἀκίνητοποίηση τοῦ μέσου ἀνθρώπου καὶ τὴν ἐξάρτησή του ἀπὸ τὴν καλὴ διάθεση της περιζήτητης ἐξαίρεσης. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἀντίθετο, δηλαδή ή καταπίεση καὶ ή ἐκμετάλλευση τῶν πολλῶν σὲ βάρος τῶν ἐλαχίστων ἐκλεκτῶν, δὲν είναι ὀλιγότερο τρομερό. Παρόλα αὐτὰ, ἀκόμα χειρότερο είναι τὸ τέλμα της καθυστέρησης.

Ἡ τεχνολογική κοινωνία, ὅπως ἤδη ἔχει διαγραφεί, ἀλλὰ καὶ ὅπως διαφαίνεται στὸ μέλλον, είναι ή μόνη, πού ἔχει τὴ δυνατότητα νὰ ἀναβιώσῃ τὶς χαμένες ἐλπίδες, πού γέννησε τὸ σοσιαλιστικὸ ὄραμα. Ἡ κοινωνία αὐτὴ οὔτε γεννήθηκε οὔτε ἀναπτύχθηκε οὔτε θὰ ὀλοκληρωθεῖ στὸ σοσιαλιστικὸ σύστημα, ὅχι γιατί ἦταν κατὰ κάποιον τρόπο «ἀμαρτωλό», ἀλλὰ γιατί ἦταν ΛΑΘΟΣ καὶ στὴν ἀρχική του θεωρητικὴ σύλληψη καὶ στὴν ἀπόπειρα νὰ καταστεῖ «ὑπαρκτό». Τὸ γεγονός αὐτὸ δὲν είναι ἄξιο γιὰ θρήνους καὶ ἱερεμιάδες. Ὁ φιλοσοφικὸς στοχασμὸς πρέπει νὰ ὑπηρετεῖ τὸν πρακτικὸ καὶ οὐσιαστικὸ σκοπὸ της ἀνθρώπινης εὐτυχίας. Ἄν αὐτὴ μπορεῖ, καὶ μπορεῖ ὅπως φαίνεται, νὰ πραγματοποιηθεῖ σὲ μιὰ κοινωνία, πού εἴτε παραξηγήθηκε εἴτε συκοφαντήθηκε, θὰ ἦταν ἀνάξιο τῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων νὰ ἐπιμείνουν στὴν καταδίκη της ἀπὸ πείσμα καὶ φανατισμὸ. Τὸ μόνο καθήκον πού ἀπομένει στοὺς οἰκοδόμους της μελλοντικῆς αὐτῆς κοινωνίας είναι νὰ ἀποτρέψουν ἓνα καὶ μόνο κίνδυνο: Τὸ κίνδυνο νὰ μονοπωληθεῖ ή ἀνεξελέγκτη ἐξουσία ἀπὸ τοὺς φορεῖς της προηγούμενης γνώσης καὶ νὰ ἐκτραπεί ή κοινωνία της τεχνολογίας στὶς ἀποτρόπαιες μορφές τύπου Ὁργουελ. Τὸ καθήκον αὐτὸ ἐναποτίθεται καὶ σὲ ὅλους τοὺς λαοὺς, ἀλλὰ, καὶ προπάντων, στὶς πολιτικὲς ἡγεσίες τους, πού πρέπει νὰ συνειδητοποιήσουν βαθεῖα, ὅτι τὸ ἀστικὸ καθεστῶς τότε μόνον είναι ἱκανὸ ἀνανεούμενο νὰ ὀδηγήσῃ τὸ ἴδιο, χωρὶς διαλεκτικὲς περιπέτειες, στὴν κοινωνία της εὐτυχίας, ὅταν διατηρήσῃ ἀκλόνητα τὰ ἀρχικά του θεμέλια: τὶς ἀνθρώπινες ἐλευθερίες καὶ τὴν πολιτικὴ Δημοκρατία, ή ὁποία βαθμιαῖα νὰ προσεγγίζει τὴν πιὸ ἄμεση μορφὴ της.

[29/4/86]

ΜΕΤΕΩΡΙΣΜΟΙ

‘Ο δοῦλος γίνεται ἢ γεννιέται;

Δὲν φαντάζομαι, ὅτι μπορεῖ νὰ θεωρηθῇ δουλεία μιὰ ἀντικειμενικὴ κατάσταση καταπίεσεως —οἰουδήποτε βαθμοῦ— πὺν ἰσχύει σὲ μιὰ ἀνθρώπινη ὁμάδα. Ἄν ἡ δουλεία (κι ἂν, κατ’ ἀντιμωλίαν, ἡ ἐλευθερία) ἐξηρτᾶτο ἀποκλειστικὰ ἀπὸ τὴν ὁμάδα, τότε σὲ μιὰ ἀνθρώπινη κοινότητα δὲν θὰ ὑπῆρχαν δοῦλοι κι ἐλεύθεροι, ἀλλὰ μόνο δοῦλοι ἢ μόνον ἐλεύθεροι. Τοῦτο ὅμως δὲν συνέβη καὶ δὲν θὰ συμβῇ ποτὲ καὶ πουθενά. Καὶ στὴν πιὸ σκληρὴ τυραννίδα ὑπάρχουν ἐλεύθεροι, ὅπως καὶ στὴν πιὸ φιλελεύθερη δημοκρατία ὑπάρχουν δοῦλοι. [Μιλῶ πάντοτε ἐπὶ τῆς οὐσίας καὶ δὲν συνθηματολογῶ]. Τοῦτο καὶ μόνο, νομίζω, κατοχυρώνει ἀπόλυτα τὴν ἐκτίμηση ὅτι ἡ δουλεία καὶ ἡ ἐλευθερία εἶναι ὑπόθεση καθαρὰ προσωπικὴ καὶ καθόλου πολιτικὴ. Καί, κατὰ συνέπειαν, ἡ δουλεία δὲν μπορεῖ νὰ χαρακτηρισθῇ οὔτε «νομικὴ» (στὴν ἀρχαιότητα ἐκτὸς τοῦ ὅτι οἱ «νομικὰ δοῦλοι» μπορούσαν, ὡς ἄτομα καὶ μὲ τὴν ἀξία τους, νὰ γίνουν «ἀπελεύθεροι» καὶ ὡς δοῦλοι ἦταν πολὺ πιὸ ἐλεύθεροι ἀπὸ πλείστους σημερινούς «νομικὰ ἐλεύθερους», ὅπως συνάγεται ἀπὸ τὴ ζωὴ καὶ τὴ συμπεριφορὰ τῶν «οἰκετῶν» τοῦ ‘Ο-

μήρου π.χ. ἡ τῶν πνευματωδῶν «δούλων» - συμβούλων καὶ χειραγωγῶν τῶν κυρίων των, ὅπως ἐμφανίζονται στὶς ἀριστοφανικὲς κωμωδίες) οὔτε «ἐθνικὴ» (ἐπὶ Τουρκοκρατίας π.χ. οἱ συνειδησιακὰ ἐλεύθεροι ζοῦσαν καὶ πραγματικὰ ἐλεύθεροι, στὰ βουνὰ ἢ ἀλλοῦ) οὔτε «οἰκονομικὴ» (ἀφοῦ τὸν «οἰκονομικὰ δοῦλο» τίποτα δὲν ἐμποδίζει, ἂν ἔχη τὴν ἱκανότητα, νὰ γίνῃ «οἰκονομικὰ ἐλεύθερος») κλπ. κλπ.

‘Ο «πόλεμος... τοὺς μὲν δούλους, τοὺς δ’ ἐλευθέρους ἐποίησεν», καὶ βέβαια ὁ πόλεμος, μ’ ὅλη τὴν πολυσήμαντη καὶ ἀμφισήμαντη καὶ ἐτεροσήμαντη ἐννοιά του —ὅπως ἄλλωστε εἶναι ὅλες οἱ ἐννοιες στὴ γλῶσσα τοῦ μεγάλου Ἑφέσιου Σκοτεινοῦ. ‘Ο πόλεμος, ποὺ κάνει ὁ «νομικὰ δοῦλος», γιὰ νὰ γίνῃ «ἀπελεύθερος» ἢ ἀπλῶς συνειδησιακὰ ἐλεύθερος ἐναντι τοῦ «κυρίου» του, ὁ πόλεμος ποὺ κάνει ὁ «ἐθνικὰ δοῦλος», παίρνοντας τὸ καρποφίλι καὶ τραβώντας στὰ βουνὰ —ἂν τὸ λέῃ ἢ περδικοῦλα του, ἐννοεῖται— ὁ πόλεμος ποὺ κάνει ὁ «οἰκονομικὰ δοῦλος», γιὰ νὰ ξεφύγῃ ἀπὸ τὴν οἰκονομικὴ ὑποταγὴ καὶ νὰ γίνῃ οἰκονομικὰ «ἀνεξάρτητος» —ἂν ἔχη «τὰ κότσια»,

ἐννοεῖται—, ὁ πόλεμος... Ἀλλὰ τί λέω; Ἐκβαση πολέμου δὲν εἶναι καὶ ἡ κληρονομικότητα ποὺ φέρει ὁ καθένας μας, αὐτὴ ποὺ τὸν κάνει εὐφυῆ ἢ βλάκα, μαχητὴ ἢ ὑποτακτικό, δραστήριο ἢ νωχελικό, ἱκανὸ ἢ ἀνίκανο, δημιουργικὸ ἢ ἄχρηστο...; Ἐκβαση τοῦ πολέμου ποὺ διεξήγαγαν οἱ πρόγονοί του μὲ τὴ «φυσιολογικὴ ἐντροπία», τὰ πάθη τους, τοὺς κινδύνους ποὺ ἀντιμετώπισαν, τὶς ἀρρώστιες ποὺ τοὺς ἐπλήξαν κλπ. κλπ.; Πῶς νὰ τὸ κάνουμε, αὐτὸς ὁ «πόλεμος», ὅπως καὶ νὰ τὸν συλλάβη κανεὶς, εἶναι ὁ πανταχοῦ παρῶν καὶ ὁ πάντων πατήρ!

Ὁ δοῦλος γεννιέται, λοιπόν, ἐξ ἀταβισμού, φέροντας τὸ βαρὺ φορτίο ποὺ τοῦ κληροδότησαν ἄρρωστοι, ἄλογοι, δειλοὶ κι ἀδρανεῖς πρόγονοι μὲ τὰ ἐκφυλισμένα γονίδιά τους, ἀλλὰ καὶ γίνεται: Γίνεται ὅμως ἐξ ἀποκλειστικῆς ὑπαιτιότητός του, γίνεται ἀπὸ τὴν δικιά του ἀτολμία, τὸ δικό του φόβο, τὴν δικιά του βλακεία, τὴ δικιά του νωθρότητα... Σὲ καμμιά περίπτωση δὲν μποροῦν νὰ τὸν κάνουν οἱ ἄλλοι ἀνδράποδο. Ἄν ἐπιμείνουν, θὰ προτιμήσῃ νὰ τὸν σκοτώσουν

ὡς ἐλεύθερο, παρὰ νὰ ζήσει ὡς δοῦλος. [Ἀπὸ δισεκατομμύρια ἀνθρώπους, διὰ μέσου τῶν αἰώνων, ὅπως ἐπιβεβαιώνει ἡ ἱστορία ὁλόκληρη, ἐγινε ἡ θανάσιμη αὐτὴ ἐπιλογή]. Ὅπως καὶ σὲ καμμιά περίπτωση δὲν μποροῦν οἱ ἄλλοι νὰ τὸν κάνουν ἐλεύθερο, ἂν δὲν γεννηθῇ κι ἂν δὲν γίνῃ ὁ ἴδιος ἐλεύθερος.

Προσωπικὴ μόνον, λοιπόν, εἶναι ἡ δουλεία, ὅπως καὶ προσωπικὴ μόνον εἶναι ἡ ἐλευθερία. Θὰ διερωτηθῇ, ἴσως, κάποιος, βλέποντας γύρω του τὴν ἀπεραντὴ δουλοθάλασσα καὶ ψάχνοντας, ὡς ἄλλος Διογένης μὲ τὸ φανάρι, νὰ συναντήσῃ τὸν σπάνιο καρπὸ τοῦ Ἐλευθέρου Ἀνθρώπου: Τόσο, λοιπόν, συμφυῆς πρὸς τὸ Πρόσωπο εἶναι ἡ δουλεία; Τὸ ἀντίθετο συμβαίνει ἀκριβῶς: Πρόσωπο καὶ δουλεία εἶναι πράγματα ἀσύμπτωτα. Ἀπλῶς τὸ Πρόσωπο, ὡς φωτεινὴ μοναδικότητα, εἶναι σήμερα σπάνιο εἶδος. Ἴσως νὰ ἦταν πάντοτε ἔτσι. «Τὸ πλῆθος φύσει ἀνδραποδῶδες», ἦταν ἡ διαπίστωση ἀκόμη καὶ στὴν χρυχῇ ἐποχῇ τοῦ Ἀριστοτέλη.

Μετέωρος

Η. Α. ΤΣΑΤΣΟΜΟΙΡΟΣ

Διχασμός, τὸ σατανικὸ ὄπλο τῶν ἐξουσιαστῶν

Σήμερα, στὴν ἐποχὴ τῶν ὑψηλῶν ἐπιτευγμάτων τῆς τεχνολογίας καὶ ταυτοχρόνως τῶν φοβερῶν ὄπλων καταστροφῆς, ἡ ἐξ-ουσία προσήγγισε τὰ ὅρια τῆς ἱκανότητάς της, δηλαδὴ μπῆκε στὸ χῶρο τῶν ἀδυναμιῶν καὶ ἀνικανοτήτων τῶν ἀνθρώπων ποὺ τὴν ὑπηρετοῦν. Ἔτσι μέσα στὴν ἀπόγνωση ποὺ τοὺς δέρνει, μιὰ καὶ τὸ παιχνίδι τῶν ἀντιπαραθέσεων βλέπουν ὅτι ὁδηγεῖ στὴν καταστροφὴ καὶ τῶν δύο, ἐπιδιώκουν καὶ θὰ ἐπιδιώκουν, γιὰ ἀρκετὸ καιρὸ, νὰ κάνουν ἀναθεωρήσεις ἢ συμβιβασμοὺς μεταξὺ τῶν διεθνῶν οἰκονομικῶν «*Lobbies*» καὶ τῶν **Μαρξιστικῶν** ἢ **Καπιταλιστικῶν** συστημάτων. Αὐτὰ τὰ παλιὰ κόλπα θὰ παιχθοῦν μὲν, ἀλλὰ λύσεις στὰ προβλήματα τῶν λαῶν δὲν θὰ δοθοῦν. Οἱ ἐξουσιαστὲς δὲν εἶχαν καὶ δὲν ἔχουν λύσεις. Τὰ συστήματα ξώφλησαν. Ἔτσι, σφαδάζοντας, ἄλλοτε θὰ «τὸ παίζουν» μισαλλόδοξα, καὶ ἐδῶ βρίσκεται ὁ μέγας κίνδυνος, κι' ἄλλοτε εἰρηνιστικὰ χωρὶς κανένα οὐσιαστικὸ περιεχόμενο. Σ' αὐτὴ τῇ δευτέρῃ μορφῇ τὸ μόνο κέρδος τῶν ζώντων εἶναι ὁ χρόνος. Στοιχεῖο βέβαια πολῦτιμο.

Μέσα σ' αὐτὴ τὴ δίνη, ποὺ σχηματίζεται ἀπὸ ὅλες τὶς μορφές τῶν πολιτικῶν στροβίλων (τοπικοὶ πόλεμοι — ἐπαναστάσεις — ἀπεργίες — τρομοκρατία — βία κ.ἄ.), ἐντάσσονται καὶ τὰ δικά μας, τὰ Ἑλληνικὰ προβλήματα. Ἐφ' ὅσον βέβαια συγκρατεῖται ἡ μεγάλη σύγκρουση. Ὑπάρχει, λοιπόν, μιὰ ἰδιαιτερότητα σ' αὐτὰ τὰ προβλήματα, ποὺ οἱ πολιτικοὶ μας, ὅταν ἀντιπαραθέτουν τὶς ἀπόψεις τοὺς γενικῶς, οὔτε τὴν θίγουν οὔτε τὴν συζητοῦν — δὲν ξέρω κι' ἂν ἀκόμα τὴν γνωρίζουν.

Ἀντιθέτως, φαίνεται, ὅτι γιὰ τὶς ἐπὶ μέρους θέσεις τοὺς τὰ προβλήματα δὲν ἀποτελοῦν οὐσιώδη παράγοντα, καὶ μάλιστα ὅταν τὰ θίγουν οἱ σχάσεις, δηλαδὴ οἱ διχασμοί, αὐξάνονται μὲ συνέπειες, ποὺ ἴσως τώρα δὲν ἐμφανίζονται ἔντονα ἀλλὰ (εἴθε νὰ διαψευσθῶ) θὰ ἐμφανισθοῦν στὴ πιὸ κρίσιμη στιγμή, ἐνὸς τοπικοῦ, δικοῦ μας πόλεμου. Ἡ ἰδιαιτερότητα ὅμως τῶν προβλημάτων μας πηγάζει ἀπὸ τὸν «**κοινὸ τόπο**» τῶν ἀντιμαχομένων, πάσης μορφῆς, ἐξουσιαστῶν. Γι' αὐτὸ καὶ δύσκολα ἐντοπίζεται, ὥστε νὰ δοθεῖ μὲ βεβαιότητα ἡ ἀπάντηση στὸ γνωστὸ «*ἐπὶ τέλος, ἃς μάθουμε ποιοὶ εἶναι ἐχθροὶ μας καὶ ποιοὶ φίλοι μας*» τοῦ Πρωθυπουργοῦ. Οἱ ἐχθροὶ μας βρίσκονται ἐντὸς καὶ τῶν δύο ἀντιμαχομένων μεγάλων παρατάξεων, ἀλλὰ καὶ ἐντὸς πολλῶν ἄλλων τρίτων, ἀφανῶν, ποὺ συνδέουν καὶ πολλὲς φορὲς κατευθύνουν τὴν πολιτικὴ τῶν μεγάλων πρὸς τὰ δικά τους συμφέροντα.

Ὁ λόγος εἶναι ἱστορικός, καὶ γι' αὐτὸ ἀπαιτεῖ ὄχι βέβαια τὴ ρωμέϊκη πονηράδα, τὴν παλληκαριά καὶ τὸ ψωροφιλότιμο. Ἀλλὰ τὴν σὲ βάθος μελέτῃ ὅλων τῶν ἱστορικῶν συμβάντων, ὅποτε καὶ θὰ ἐμφανισθοῦν στὴν σκηνὴ τῶν δρώντων οἱ εὐρισκόμενοι σήμερα στὰ παρασκήνια ἐχθροί. Αὐτοί, ποὺ δηλώνουμε ὅτι δὲν ξέρουμε! Πέραν ὅμως αὐτῶν τῶν δολιοφθορέων, ὑπάρχουν καὶ τὰ ἐδῶ ὄργανά τους, ποὺ χτυποῦν στὰ νευραλγικώτερα σημεῖα τῆς Ἑλληνικῆς μας ὑπόστασης, διότι γνωρίζουν ὅτι ἔτσι θὰ ἐξαφανιστεῖ ὁ Ἑλληνικὸς Λόγος, ποὺ ἀποτελεῖ καὶ τὸ μόνο ἀντίπαλο δέος. Θὰ ἐξηγήσω ἀμέσως τοὺς λόγους.

*

Ὁ Ἑλληνικὸς χῶρος, μοναδικὸς σὲ μορφολογία ἐδαφικῇ, δίδαξε στὸ δικό

του κάτοικο την Ἑλληνική γλῶσσα καὶ δι' αὐτῆς «ἐξέφησε» τ' ἀνείπωτα. «Ἡ φύσις καὶ ἡ διδασχὴ — ἔλεγε ὁ Δημόκριτος — παραπλήσιόν ἐστι. Καὶ γὰρ ἡ διδασχὴ μεταρυσμοὶ τὸν ἄνθρωπον, μεταρυσμοῦσα δὲ φυσιοποιεῖ». [= Ἡ φύση καὶ ἡ διδασκαλία εἶναι δύο παραπλήσια πράγματα. Γιατὶ καὶ ἡ διδασκαλία βελτιώνει συνεχῶς τὸν ἄνθρωπο, αὐτὴ δὲ ἡ ἐνέργεια δὲν κάνει τίποτε διαφοροτικὸ ἀπ' ὅ, τι κάνει ἡ φύση].

Αὐτός, λοιπόν, ὁ κάτοικος τοῦ Ἑλληνικοῦ χώρου **συνηδειτοποίησε**, κάποια στιγμή ὅτι γιὰ νὰ ὑπάρξῃ ὁμαλὴ κοινωνικὴ ροή, ἀπαιτεῖται, λόγῳ τῶν συνεχῶν μεταβολῶν ποὺ παρουσιάζουν τὰ ἀνθρώπινα προβλήματα (μεταβολές ποὺ δημιουργοῦνται ἐκ τῶν προστιθεμένων νέων γνώσεων καὶ ποὺ ἐπηρεάζουν τὸν τρόπο ζωῆς), πρέπει νὰ ὑπάρξῃ κάποια δύναμη ἀδιαμφισβήτητη καὶ ἱκανὴ νὰ ἐλέγχει καὶ συγκρατεῖ τοὺς θεσμούς, ὥστε τὸ ἀποτέλεσμα νὰ μπορεῖ νὰ τὸ χαρακτηρίσῃ ὁ ἄνθρωπος ὡς εὐτυχία. Αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος τοῦ Ἑλληνικοῦ χώρου ἀπεκάλεσε τὴν δύναμη αὐτὴ «Θέμιδα» καὶ τὰ ἐργαλεῖα ἐλέγχου καὶ συγκρατήσεως ἀπὸ τὴν «ἐντροπία» τῶν θεσμῶν ΑἰΔΩ - NEMESIN. Ἔτσι ἡ «Θέμις» ἐγίνε τὸ βᾶθρο, ἡ πέτρα τῶν θεσμῶν, ὅπως ἡ Λυδία λίθος τοῦ χρυσοῦ.

Αὐτὲς ὅμως οἱ ἀξίες, ποὺ μὲ ἀγῶνες τῶν κορυφαίων ἐκ τῶν ἀνθρώπων καθιερώθηκαν («ἀριστοὶ κλέος ἀέναον θνητῶν ἀνθρώπων», ὅπως ὁ Ἡράκλειτος ἔλεγε) «καί ποτε» — αὐτὸ δὲν εἶναι τοῦ παρόντος νὰ τὸ ἐξηγήσω — χάθηκαν. Ἐγιναν βέβαια προσπάθειες, στοὺς κλασικοὺς χρόνους, νὰ βρεθοῦν ἐκ νέου οἱ δικασίεις, ὥστε νὰ δεχθοῦν οἱ ἡγέτες τῶν λαῶν τὴν ἐπανατοποθέτησιν ἐπὶ τοῦ βᾶθρου τῆς «Θέμιδος» καὶ βέβαια καὶ τὴν ἐπάνοδο στὸν κοινωνικὸ βίον τῆς αἰδοῦς καὶ τῆς νεμέσεως.

Δυστυχῶς μετὰ ἀπ' τοὺς κλασσικοὺς χρόνους ἐπῆλθε ἡ Ρώμη καὶ ἀκολούθησε τὸ Βυζάντιο καὶ ὁ Χριστιανισμός. Τότε, ἱστορικὰ, ξεκίνησε ἡ δευτέρη περίοδος τοῦ ἐξουσιασμοῦ (πρώτη ἦταν τῶν Τιτάνων). Σήμερα βρισκόμαστε ἀκριβῶς σὲ κάποια παρόμοια στιγμή. Αὐτὴ ἡ στιγμή, ποὺ ἀρχίζει ἡ ἀντίστροφη μέτρηση, ξαναφέρνει ἀντιμέτωπους τοὺς ἐξουσιαστές, ὅχι βέβαια μὲ τὸν Δία ἀλλὰ ἴσως μὲ τὸν Διὸς - λόγον — καὶ ἐδῶ θὰ κριθεῖ ἡ ζωὴ ὅλων μας. Θὰ δεχθοῦν ν' αὐτοκαταργηθοῦν, ἀναγνωρίζοντας τὴν «Θέμιδα» καὶ τὴν αἰδῶ καὶ νέμεση; Ἡ θὰ μᾶς ὁδηγήσουν στὴ καταστροφὴ;

Σ' αὐτὴν ὅμως τὴν περίοδο τῆς συγχύσεως ὑπάρχουν καὶ ἄλλοι λόγοι ἀνησυχίας. Ἐπιβάλλονται οἱ Μεσσίες, οἱ Σωτῆρες, ποὺ ἐνισχύονται ἀπ' τοὺς μισαλλόδοξους, ποὺ βλέπουν νὰ **κινδυνεύουν τὰ μαγαζιά τους**, τῶν σωβινισμῶν, ρατσισμῶν, θρησκευτικῶν δογματισμῶν, τῆς τυραννίας, καθὼς καὶ ὅλων τῶν πολιτικῶν δογματισμῶν. Μαγαζιά, ποὺ ἔχουν τὸ καθένα τὴ δική του ξεχωριστὴ πελατεία, ποὺ ἀγοράζει ὅμως τὸ ἴδιο σκάρτο ἐμπόρευμα ποὺ διαθέτουν οἱ ἐξουσιαστές.

Ἄς προσέξουμε λοιπὸν ἰδιαίτερα, ἀφοῦ ξέρουμε τί ψωνίζουμε. Ὁ Ἑλληνικὸς δρόμος, γιὰ τοὺς λόγους ποὺ ἐξήγησα, εἶναι γεμᾶτος παγίδες. Ἄς ἐνωθοῦμε, ἂν θέλουμε νὰ ἐπιζήσουμε.

*

Θὰ δώσω μερικὲς περιπτώσεις παγίδων, ἀπ' τίς πολλές, ποὺ ἄλλες ἔχουν ἥδη πετύχει τὸ στόχο τους (καὶ στόχος εἶναι ὁ διχασμός) καὶ ἄλλες προετοιμά-

ζονται νὰ μποῦν σ' ἐφαρμογή.

Περὶ «Μακεδονικοῦ»

Θὰ ξεκινήσω ἀπ' τὸν σημερινό μας Ἑλληνικὸ χῶρο.

Ἐπάρχει μιὰ ἐνοπλὴ ἀμφισβήτηση στὴν Κύπρο καὶ μιὰ ἀπειλὴ στὸ χῶρο τοῦ Αἰγαίου καὶ στὴ Μακεδονία. Ἐμεῖς βέβαια, καὶ ὀρθῶς, δίνουμε τὴν σωστὴ ἀπάντηση στοὺς ὕβριστές. Τοὺς ἀποκαλῶ δὲ ὕβριστές, διότι μετέβαλαν τὴν ληστεία σὲ κληρονομικὸ δικαίωμα. Πρὸς αὐτοὺς θὰ δώσω σύντομες ἀπαντήσεις.

Θὰ ξεκινήσω μὲ τὴν ἀπειλὴ τῶν συνωμοτῶν, ποὺ ἔχουν ἔδρα τὰ Σκόπια καὶ ἀνακινοῦν τὸ λεγόμενο «Μακεδονικό», ποὺ βέβαια δὲν ἔχει καμμιά σχέση μὲ τὴν σύνθεση τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἑλληνικῆς Μακεδονίας, οὔτε τὴν σημερινή οὔτε τὴν ἐπὶ Τουρκίας οὔτε βέβαια μὲ τὴν πανάρχαια κοιτίδα τῶν Ἑλλήνων, ποὺ ὀνομάστηκαν *Μακεδόνες* [Ἡρόδοτος], ὅταν ἐπίσης οἱ περιοχῆς, ποὺ κατοικοῦνται σήμερα ἀπὸ ἄλλους λαούς, ἦταν χῶροι τῶν ὁμιλούντων τὴν Ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ ἐχόντων τὸν ἴδιο πολιτισμὸ καὶ τὴν φυλετικὴ συγγένεια λαῶν, ποὺ ἀπεκλήθησαν ἀργότερα Ἕλληνες.

(α) Ὁ Ἀριστοτέλης [*Πολιτικά*, Η', 7], Μακεδόνας ὁ ἴδιος καὶ δάσκαλος τοῦ μεγάλου τέκνου τῆς Μακεδονίας Ἀλέξανδρου, μᾶς λέει σχετικῶς: «Διότι τὰ μὲν εἰς τοὺς ψυχροὺς τόπους ἔθνη ὥς καὶ αὐτὰ τὰ περὶ τὴν Εὐρώπην κατοικοῦνται, εἶναι πληρὴν μὲν ψυχικῆς ὀρμῆς, ἀλλ' ὑποδέεστερα κατὰ τὴν διάνοιαν καὶ τὴν πρὸς τὰς τέχνας ἐπιτηδειότητα· καὶ δι' αὐτὸν τὸν λόγον εἶναι μὲν ἐλεύθερα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον, ἀλλὰ στεροῦνται πολιτικοῦ βίου καὶ δὲν δύνανται νὰ ἄρχουν στοὺς πλησίον λαούς· τὰ δὲ περὶ τὴν Ἀσίαν ἔχουν μὲν διάνοιαν καὶ ἐπιτηδειότητα περὶ τὰς τέχνας, ἀλλὰ στεροῦνται ὅμως ψυχικῆς δυνάμεως καὶ ἐνεκα τούτου εἶναι ὑπόδουλα εἰς ἄλλους λαούς. Ἀλλὰ τὸ *ΓΕΝΟΣ* τῶν *ΕΛΛΗΝΩΝ*, καθὼς εὐρίσκεται εἰς τόπους κειμένους ἐν τῷ μέσῳ ἐκείνων καὶ τούτων, κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο μετέχει καὶ εἰς τοὺς δύο. Διότι καὶ διάνοιαν ἔχει καὶ ψυχικὴν ρώμην διαθέτει. Διὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς καὶ ἐλεύθερον εἶναι καὶ ἄριστον πολιτικὸν βίον διάγει καὶ ἔχει τὴν δύναμιν νὰ ἀρχηγεύει πάντων, *ΕΑΝ ΣΥΝΕΝΩΘΕΙ Εἰς ΜΙΑΝ ΠΟΛΙΤΕΙΑΝ*». Ἐρωτῶ τοὺς δυνάστες τῶν Σκοπίων, μιὰ καὶ ὁ λαὸς τους ἔχει μὲν λαλιὰ καὶ μάλιστα ἐμπλουτισμένη μὲ ἑκατοντάδες ἑλληνικῶν λέξεων, ἀλλὰ δὲν ἔχει πολιτικὴ φωνή: α) Κατάλαβαν τὸ νόημα τῆς φράσεως «τὸ δὲ τῶν Ἑλλήνων γένος... δυνάμενον ἀρχεῖν, μῖς τυγχάνον πολιτείας» ἢ τ' ἀφεντικὰ τους (ποὺ τὰ γνωρίζουμε ἱστορικά) τοὺς ἔχουν δασκαλέψει νὰ τὸ παίζουν κουφοί; Ἐπίσης:

(β) Ἐπάρχει μιὰ Σουλτανικὴ ἀπογραφή γιὰ τὰ Βιλαέτια ποὺ ἀποτελοῦσαν γεωγραφικὰ τὸ 1912 μιὰ περιοχὴ εὐρύτερη βέβαια ἀπ' τὴ σημερινὴ Ἑλληνικὴ Μακεδονία, ποὺ περιελάμβανε τὴν περιοχὴ Μοναστηρίου καὶ Σκοπίων καὶ ποὺ ἐπάνω σ' αὐτὴν στηρίχθηκε ἡ Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν (ΚΤΕ) τὸ ἔτος 1926. Ἀναφέρουν λοιπὸν οἱ Τούρκοι, ὅτι οἱ Ἕλληνες σ' αὐτὸ τὸ βιλαέτι ἦταν 513.000 ἢ 42,6%, οἱ Σέρβοι καὶ οἱ Βούλγαροι 119.000 ἢ 9,9%, Ἑβραῖοι, Ἀρβανίτες, Βλάχοι 98.000 ἢ 8,1% οἱ ὑπόλοιποι ἦταν Τούρκοι, δηλαδὴ 475.000 ἢ 39,4%. Τὰ γνωρίζουν αὐτά;

Ἐκεῖνο ὅμως ποὺ ἐπιβάλλεται νὰ ξεκαθαρίσουμε ἐδῶ δὲν εἶναι «τὶ λέν τὰ Σκόπια», ἀλλὰ ΑΝ — λέγω ΑΝ — ὑπάρχουν πολιτικὰ κόμματα στὴ Βουλὴ, ποὺ

περιβάλλουν συμπαθώς τις ιστορικές αυτές στρεβλώσεις των Σκοπίων. Είναι δηλαδή ανάγκη να ξέρουμε «πού λουφάζουν» πράκτορες και από πού δημιουργείται διχασμός.

Έλληνο - Τουρκικά

Κάποτε ό τέως πρωθυπουργός της Τουρκίας Μπουλέν Έτσεβίτ, γνωστός άπ' τή πραξικόπημα «Άττίλας» πού δημιούργησε τή άπαισιο θέμα εισβολής στην Έλεύθερη Κύπρο, μās άπεκάλεσε «καρντάσηδες», δηλαδή άδελφούς. Έγώ, άποψη μου, θεωρώ ότι είχε δίκιο. Η Τουρκία ξεκίνησε τήν ιστορία της άπό μία μικρή όλιγάριθμη πολεμική φυλή, πού κάποια στιγμή βρέθηκε νά άρχηγεί σ' ατήν ό Όσμαν Γαζής (1259—1326).

Όλοι οί Τουρκοί ιστορικοί γνωρίζουν ότι στο Κράτος της Μικράς Άσίας, όταν οί ύπήκοοί του δέν ήσαν άπόγονοι των πανάρχαιων Πελασγών ή των Έτεοκρητών ή των Ιώνων ή των Χεταίων και άλλων φορέων του Έλληνικού πολιτισμού, ήσαν άπόγονοι λαών πού είχαν δεχθεί τόν Έλληνικό πολιτισμό και τήν ισχυρή βοήθεια της Έλληνικής γλώσσας, γιά νά φτιάξουν τόν δικό τους πολιτισμό. Όλοι ή σχεδόν όλοι, δηλαδή, οί σημερινοί Τουρκοί ύπήκοοι κατά κάποιο «νομικό» τύπο είναι μειονότητες Έλλήνων ή έξαφανισθέντων άλλων λαών. Τό πώς έγινε ό έξισλαμισμός των πληθυσμών τό υπέδειξε ό Καρά - Χαλήλ Τσεντερλής, άπ' τήν Κύμη της Αιολίας. Τό Κοράνι βέβαια τόν άπαγόρευε, ύπήρχε όμως τό «Μωσλίμ». Αυτό τό άνοικτό παράθυρο, πού άφηνε τό Κοράνι, γιά τά παιδιά τά κάτω των 15 έτών, έδωσε τή λύση. Βέβαια δέν πρωτοτύπησαν οί Όσμανλήδες· είχαν — προηγηθεί οί Ρωμαίοι - Βυζαντινοί και Χριστιανοί, πού είχαν άπαγορεύσει και τήν γλώσσα τήν Έλληνική και είχαν ξεπατώσει όλες τις φιλοσοφικές σχολές, τά δε άγάλματα είχαν έντολή «ές έδαφος φέρειν».

Αυτά, γιά νά λέμε τά σύκα, σύκα και τή σκάφη, σκάφη. Άλλά σήμερα, αυτά πού λέτε, καρντάσηδες, περί χωριστού Κράτους στην Κύπρο και περί Αιγαίου και νησιών είναι άδελφικά; Δέν νομίζετε ότι ή έποχή των σωβινισμών παρήλθε; Δέν νομίζετε ότι οί λύσεις όλων πλέον των προβλημάτων πρέπει νά είναι ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΕΣ και άντιεξουσιαστικές; Δέν νομίζετε ότι άρκετά τραβήξατε, σέ μάκρος, τόν ρόλο σας σαν τύραννοι στην περιοχή; Δέν πρέπει νά έφθασε ή στιγμή νά μās δείξετε τόν σεβασμό πού έδειχναν οί Όσμανλήδες στον πρωτότοκο άδελφό; Νά δεχθούμε τήν συζήτηση — και όχι μόνον ατή, αλλά νά συνδεθούμε και με δεσμούς ευρύτερους — αλλά πώς; Με «τσαμπουκάδες»; Έ, όχι, πάει πολύ.

*

Και θά έλθω τώρα στους κινδύνους πού ξεκινάνε δñθεν άπό «ένδιαφέρον» γιά τήν Έλληνική παιδεία και πού σκοπεύουν στο σκοταδισμό. Αυτοί οί σαμποτέρ της γλώσσας, οί στρεβλωτές της Ιστορίας, πρέπει ν' άποκαλυφθούν και νά στιγματισθούν. Αυτοί άφού μελέτησαν καλά και διαπίστωσαν ότι ή δημοτική δέν μπορούσε ν' άπομακρυνθεί άπ' τις ρίζες της, τήν άρχαία γλώσσα, δηλαδή τόν Έλληνικό λόγο, και έπομένως άπό τήν παράδοση, πού περιέκλειε τήν θεραπεία της άνθρωπότητας άπ' τήν πανούκλα και τήν λέπρα των - ισμών, ΕΞΕΔΩ-

μοχθηρό, ποταπό, δειλό.

“Ας απαντήσουν οι έχοντες την ευθύνη των σπουδών· με ποιους τρόπους προσπαθούν να καταστήσουν «σπουδαίους» τους σπουδαστές τους; Και ακόμη μέσα σε ποιο πολιτικό κλίμα αναπτύσσεται ή αυτοκυριαρχία σαν άρετή συγκρατήσεως της «έντροπίας» των θεσμών; Απάντηση ασφαλώς δεν υπάρχει. Ούτε λύσεις έχουν να προτείνουν. Έδω είναι, που ο κόμπος έφθασε στο κτένι. Το μοντέλο άνθρωπος που παράγει ο μηχανισμός της κατεστημένης Παιδείας, δεν παράγει παρά (α) νέους υπηρέτες του συστήματος, (β) μετανάστες, που θα χαθούν όριστικά απ’ την Έλληνική κοινότητα, (γ) «νομοταγείς», λέξη που «έδω και τώρα» σημαίνει περιφερόμενοι άνεργοι ή ύποαπασχούμενοι (αυτοί ήδη άρχισαν να γίνονται οι πολλοί) και (δ) κηφήνες, που θα τους ζη ή οικογένεια, ή καμάκια ή κλέφτες ή σωματέμπορους ή ναρκομανείς και γενικά της άρμοδιότητος των κατ’αδικοκτικών άρχων.

Τι λένε οι ψηφίζόμενοι απ’ τους νέους και τους γονείς τους βουλευτές; Ακούμε βέβαια κάτι «μασημένα» λόγια περί φροντίδων τους, αλλά στην ουσία προσπαθούν απλώς να τους συγκρατήσουν στα κομματικά «μαντριά». Λύσεις όμως δεν έχουν και, το χειρότερο, το ξέρουν όλοι πως δεν έχουν, αλλά δεν το όμολογούν.

Θα κάνω μια πρόταση στους νέους, που θέλουν να σπουδάσουν. Κι’ άς βρουν τρόπο να την συζητήσουν με το σύστημα.

Ξοδεύονται, κάθε χρόνο, δισεκατομμύρια για την παραγωγή «άνέργων», που είτε δεν πέτυχαν στις εξετάσεις τους είτε πέτυχαν και θα γίνουν αργότερα διπλωματούχοι άεργοι. “Αν αυτά τα δισεκατομμύρια, που τα πληρώνουμε έμεις, δηλαδή οι γονείς, οι φορολογούμενοι, για να μετατρέψουμε τα παιδιά μας σε άεργους, τα δίναμε για την ανάπτυξη επιχειρήσεων συμμετοχικών (δηλαδή, όπου οι νέοι θα αποκτούσαν ένα κεφάλαιο δωρεάν και που απ’ το κεφάλαιο αυτό και την εργασία τους θα εισέπρατταν κέρδη), επιχειρήσεις όμως με φόντα απαραίτητα την άγροτική και έπαρχιακή ανάπτυξη, νομίζω, ότι θα δίναμε διέξοδο στους νέους και ταυτόχρονα θα έξυγιαίναμε κάποια βαθμίδα του συστήματος. “Αν τώρα οι νέοι αυτοί, που θ’ άρχίσουν άμέσως να είναι ενεργά και δραστήρια μέλη της κοινωνικής και οικονομικής ζωής (πράγμα που θα τους επιτρέψει και ευθύνες δικής τους οικογένειας ν’ αναλάβουν) επιθυμούν να σπουδάσουν (όχι τώρα εντός εισαγωγικών), είμαι βέβαιος ότι, εάν το Κράτος άπελευθερώσει την μετασχολική παιδεία, πολλοί θα σπεύσουν να προσφέρουν τις γνώσεις, που θα ίκανοποιούν τις έμφυτες κλίσεις των ενδιαφερομένων σ’ ένα πλήθος πολιτιστικών δραστηριοτήτων. Κι αυτήν την έλευθερη, μη κρατική Παιδεία, που θα δώσει βαθμιαία το περιεχόμενο ενός νέου τρόπου ζωής, οι ενδιαφερόμενοι θα πρέπει να την συντηρούν με δικές τους δαπάνες.

*

“Έδωσα όσο πιο συνοπτικά μπορούσα να φωτίσω ένα μέρος των αίτιων που άποτελούν το κατάλληλο έδαφος για την ανάπτυξη των διχασμών. Βέβαια, θέλω να έλπίζω, έμεις οι Έλληνες, όσο κι αν είμαστε παγιδευμένοι στα έξουσιαστικά συστήματα, έπειδη είμαστε και οι μόνοι φορείς του πανάρχαιου λόγου, που τόσα πολλά σημαίνει και γι’ αυτό πάσχει και πάσχουμε άθελά μας (δυστυχώς

ἀπὸ ἀγνοια) καὶ ἐμεῖς, ὅτι ἴσως καὶ ἀντιληφθοῦμε τώρα, στὴν περίοδο τῶν μεγάλων κινδύνων, ὅτι γιὰ νὰ παίξουμε τὸν ρόλο μας, τὸν μεγάλο οἰκουμενικὸ ρόλο ποὺ διεκόπη βίαια, ἀπαιτεῖται ΟΜΟΨΥΧΙΑ. ΟΧΙ ΔΙΧΑΣΜΟΣ.

Οἱ λαοὶ περιμένουν (αὐτὸ δὲν εἶναι ὑπερβολή) ἀπὸ ἐμᾶς τοὺς ῥῆλλονες νὰ δώσουμε τὸ «κάτι ἄλλο», νὰ πληροφωρήσουμε γιὰ τὴν ἀλήθεια πρὸς πᾶσαν κατεύθυνση. Γιὰ μιὰ τέτοια πατρίδα, ποὺ εἶναι μητέρα ὅλης τῆς ἀνθρωπότητος, ἀξίζει οἱ νέοι νὰ ἀγωνιστοῦν, ἀξίζει νὰ θυσιάσουν τὴν ἁθλία εὐημερία, γιὰτὶ πάει μαζί, ὅπως θὰ ἔλεγε ὁ Ἡράκλειτος, μὲ τὴν φτώχεια, ἀφοῦ τὸ ἕνα ἀποτελεῖ ὄρο ὑπάρξεως τοῦ ἄλλου [ὁδὸς ἀνω κάτω μίη καὶ ὠυτή].

Χρειάζονται οί νέοι ὅλης τῆς γῆς ἰδανικά, γιά ν' ἀποκτήσῃ ἡ ζωὴ τοὺς ἀξία, καὶ τέτοια ἰδανικά μπορεῖ νὰ προσφέρει ἄφθονα ὁ πανάρχαιος Ἑλληνικὸς Λόγος.

Ἦλθεν ἡ ποθητὴ ὥρα,
στολιζουσι τὴν κεφαλὴν
σεβάσμιον τῆς Ἑλλάδος
αἱ δάφναι, φύλλα
ἀμάραντα θριάμβων.

Οἱ λίγοι αὐτοὶ στίχοι τοῦ μεγάλου Κάλβου ἄς γίνουν ὁ ἐπίλογος κάθε ἐντιμῆς προσπάθειας.

ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ ΚΥΠΡΟΣ

Χαμένη μου πατρίδα

*Κυκλοφορεί ἡ χαμένη μου πατρίδα μὲς στὶς φλέβες μου,
κρατᾷ μιὰ μνήμη μὲ κεντήματα καὶ περιδέραια,
κάποιες περιγραφὲς στὰ θηλυκὰ ἀκρογιάλια μας μὲ τὰ τριαντάφυλλά τους.*

“Όταν γεννιέται ἡ δύει ὁ κυπριώτικὸς μας ἥλιος,
ὁ πιὸ λεβέντης,
κυκλοφορεῖ ἡ χαμένη μου πατρίδα μὲς στὶς φλέβες μου,
μιλᾷ γιὰ σέ, μικρὴ ἀφροδίτη μου, Τριανταφυλλένη,
μὲ τὸ ψηλὸ κεφάλι, σὰν τὸν κατηφέ, καὶ τὰ γεμᾶτα
ἀγάπη κι’ ὄνειρα ἐξασία στήθη,
γιὰ τὸ χαμόγελό σου, μιὰ λυχνία στὶς γκρεμισμένες νύχτες μας,
χαμένη μου πατρίδα.

Ποῦ νάβρω τίς φιλόστοργες προθέσεις μὲ ἀνοιχτὲς ὑποδοχές,
 ἓνα θρανίον, νὰ ξεκουράσω τὴν παλιὰ ἐπιμέλειά μου,
 νὰ ξαναβρῶ τὴν ἐπαφή μου μὲ τὰ μάτια σου,
 χαμένη μου πατρίδα, κι' ἄς σὲ λέω μικρὴ ἀφροδίτη ἢ ἓνα κόσμημα τριανταφυλλένιο!
 Πόσο καιρὸ ν' ἀναζητῶ μὲς στὶς φωτογραφίες σου μιὰ ἐλπίδα,
 στὰ γραμματόσημα παλιῶν ἐπιστολῶν, πλημμυρισμένων μὲ θωπεία,
 μιὰ σύντομή σου ὑπόσχεση,
 κείνο τὸ καρδιοχτύπι τῶν μικρῶν ἀναχωρήσεων
 καὶ τὴν μαγεία τῶν ἐπανόδων σ' ἓνα διάλειμμα τοῦ χρόνου!

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Β. ΒΟΓΑΖΙΑΝΟΣ

"Ένας ανεπαίσθητος θάνατος

Τι ἥρεμα ποὺ ζωγραφίστηκε

ὁ Θάνατος

ἐπάνω στὴν γλυκεῖα μορφή

τῆς Μίτσι!

Οὐδέποτε ὑπῆρξε τόσον ἥπιος,

τόσον ἀμείλικτος

καὶ τόσο τραγικὸς —

... προνόμιο καὶ μοίρα μιᾶς σκυλίσας

ὄχι μιᾶς κάποιας σπάνιας ράτσας,

μιᾶς νόστιμης πληβείας ἀγαπημένης.

Ἡ Μίτσι ἐρωτοτροποῦσε μὲ τ' ἀστέρια

κι ἦταν πλασμένη ἀπὸ πίστη καὶ ἀγάπη.

... Σ' ἂν περιμένεις ἀπὸ κάπου νὰ φανῇ ὁ θάνατος,

νὰ μὴν ἀδιαφορῇς γιὰ τὴν ἀντίθετη κατεύθυνση,

γιατὶ ἐκεῖ κοντὰ μπορεῖ νὰ ἐνεδρεύῃ ὁ ἄνθρωπος.

Τώρα ποὺ ἡ νύχτα εἶναι ἀτέλειωτη

καὶ μπαίνει ὑπουλα ἀπὸ τοὺς ἀνοιχτοὺς μας πόρους,

μᾶς βρίσκει εὐκολὰ ἐκτεθειμένους στὸ Σάο Πάολο

στὶς ὄχθες τοῦ Ἀμστερνταμ

μπρόσ' στὶς βιτρίνες μὲ τὰ ὁμορφα κορίτσια

καὶ σ' ὅλους τοὺς τερματικοὺς σταθμούς.

Τὸ πιὸ ἀξιοσέβαστο πάνω στὴ γῆ

εἶναι τὰ δάκρυα

γι' αὐτὸν

ποὺ ἀγνοεῖ γιατί τοὺς σκοτώνουνε,

ἀφοῦ ἐπειθάρχησε στὶς ἐντολές μας

κι ἐτήρησε πιστὰ ὅλους τοὺς Κώδικες.

... Καθὼς, μέσα στὴν ἀνακύκληση,

θὰ μεταλλάξῃς σὲ τριαντάφυλλο,

φύλαξε λίγο ἀπὸ τὸ μεγαλεῖο τοῦ ἐνστίκτου σου

κι ἀπὸ τὸ χρῶμα ποὺ ἀνταποκρίνεται

στὶς προσδοκίες,

νὰ μᾶς τὰ στέλνῃς μὲ τὴ γύρη σου τὴν ἀνοιξή,

ὅταν μᾶς πνίγει ἡ ἀνάσα τῶν πιθήκων

καὶ σὰ γλυστράει ἡ σκιά σου μπρόσ' στὴν πόρτα μου,

ἐκεῖ ποὺ ὁ δολοφόνος μοῦκοψε τὸ γέλιο,

νὰ μὲ στηρίξῃ, γιὰ νὰ διώξω μακριὰ τὴ μάγισσα

μὲ τίς ἀπαίσιες κατάρες,

τὸ παγωμένο αἷμα τοῦ βατράχου,

τὸ νεκρὸ φῶς τῆς ἀπούσας σελήνης,

τὴν ἔρημο ποὺ χώρεσε μέσ' στὴν καρδιά μου,

καὶ νὰ μὲ βοηθήσῃ

νὰ βγῶ λίγο ἀπ' τὸ κοπάδι,

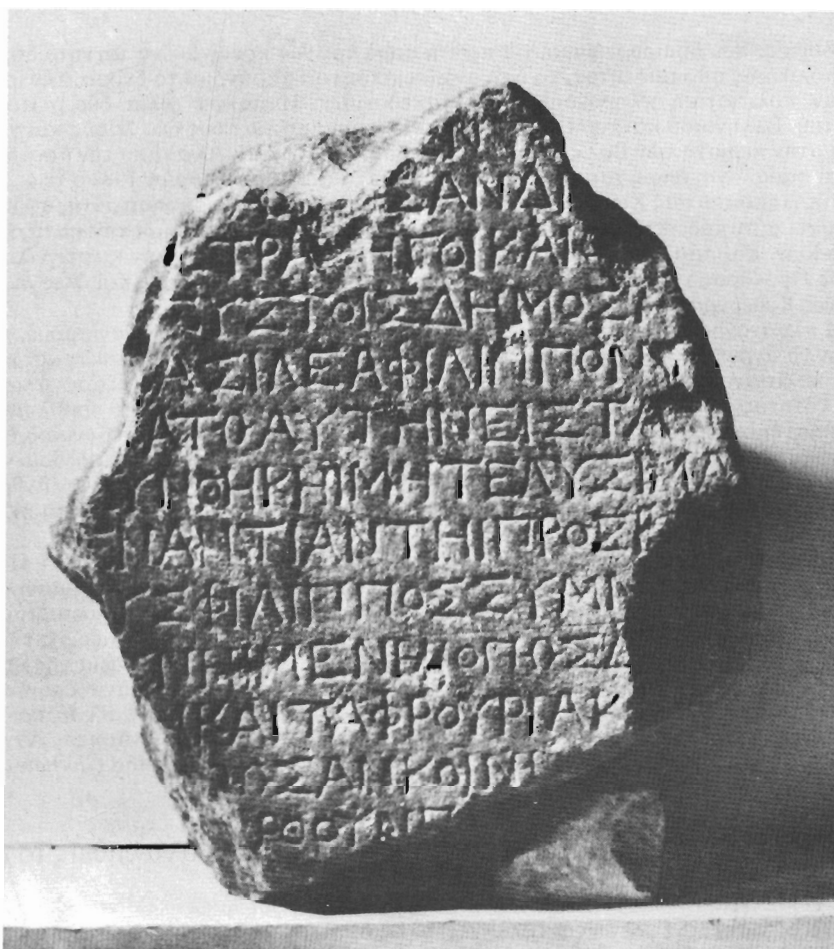
ν' ἀκολουθήσω τὴ γραμμὴ τοῦ αἵματός σου

μὲ τὴν ἀποδοχὴ τῆς ἀπουσίας σου

καὶ τὸ τεράστιο βάρος τῆς συγγνώμης,

ὥστε νὰ πάψω πιά νὰ ντρέπωμαι

γιὰ τὴν ἀνώτερη κι εὐγενικὴ μας συνομοταξία...

Θραύσμα μαρμαρίνης ἐνεπίγραφης μακεδονικῆς στήλης, με ἐλληνικότατη ἐπιγραφή, τὸ κείμενο τῆς ὁποίας περιέχει τὴ συνθήκη πού συνήφθη μεταξύ τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Φιλίππου καὶ τῶν Λυσιμαχιδῶν (Μουσεῖο Δίου Πιερίας).

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΜΑΡΤΗΣ

Ἡ πλαστογράφηση τῆς ἱστορίας τῆς Μακεδονίας*

Ἡ ἱστορία τῆς πατρίδας τοῦ Ἀριστοτέλη καὶ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, δηλ. ἡ ἱστορία τῆς Μακεδονίας, ὑφίσταται μία πρωτοφανή, ἀβάσιμη καὶ βάνανυση πλαστογράφηση. Ἡ ἐνέργεια αὐτή, ἀπαράδεκτη καὶ σὰν πράξη, θίγει ὁλόκληρο τὸν ἐλ' ἠνικὸ λαὸ καὶ τὴ μνήμη δύο Μακεδόνων, τοῦ Ἀριστοτέλη καὶ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, πού σφράγισαν τὴν ἱστορία τοῦ κόσμου, προσβάλλει σὲ παγκόσμια κλίμακα τὴ συνείδηση ἐρευνητῶν καὶ ἱστορικῶν ἀλλὰ καὶ κάθε πολιτισμένο ἄνθρωπο.

Ἡ πλαστογράφηση αὐτὴ γίνεται ἀπὸ τὴ λεγομένη Σοσιαλιστικὴ Δημοκρατία τῆς

* Τὸ ἄρθρο αὐτὸ τοῦ πρώην ὑπουργοῦ Βορείου Ἑλλάδος κ. Ν. Μάρτη, ἀποτελεσε θέμα ὁμιλίας του, πού ἐγινε στὶς 10 Μαρτίου στὴν Ἀθήνα καὶ ἐπαναλήφθηκε στὶς Βρυξέλλες.

Μακεδονίας, πού δημιουργήθηκε για πρώτη φορά το 1944 και είναι ένα τεχνητό δημιούργημα πολιτικής σκοπιμότητας, το όποιο οικειοποιείται παράνομα το όνομα, την ιστορία και την πολιτιστική κληρονομιά της Μακεδονίας. Η μακρά φιλία δύο γειτονικών λαών, του Έλληνικού και του Γιουγκοσλαβικού, χρήσιμη για τους δύο λαούς και για την ειρήνη στην περιοχή των Βαλκανίων, δηλητηριάζεται, όχι ακίνδυνα, από την άφελη, υποπτη και παράλογη, όπως χαρακτήρισε επιγραμματικά τον Δεκέμβριον 1982 ο τέως Πρόεδρος της Δημοκρατίας Κωνσταντίνος Καραμανλής την πλαστογράφηση αυτή, αφού πλαστογραφεί αταπόδεκτα γεγονότα. Τη βάνουση αυτή πλαστογράφηση την κατήγγειλε ο ίδιος ο Κων. Καραμανλής στην Αυστραλία και τον Καναδά το 1982, την κατήγγειλε ο σημερινός Πρόεδρος της Δημοκρατίας και η σημερινή Κυβέρνηση, όπως και όλες οι προηγούμενες Κυβερνήσεις.

Η πλαστογράφηση αυτή πρέπει να προβληματίσει τους διεθνείς οργανισμούς, πού οφείλουν να άγρυπνούν για την προστασία του Ευρωπαϊκού Πνεύματος, καθώς και για την διεθνή πολιτιστική συνεργασία με βάση την αρχή της αλήθειας και την εξασφάλιση της αυθεντικότητας των πληροφοριών. Η πλαστογράφηση αυτή πρέπει να προβληματίσει τους επιστήμονες, διότι το ψευδές οικοδόμημα του ανύπαρκτου Μακεδονικού έθνους στηρίχθηκε, συντηρείται και διαδίδεται με αντιεπιστημονικά κριτήρια και δεδομένα. Η πλαστογράφηση αυτή πρέπει να άποτελέσει πρόκληση προς κάθε πολιτισμένον άνθρωπο, διότι πλαστογραφείται η ιστορία της Μακεδονίας πού άποτελεί τη βάση και τη ρίζα του σύγχρονου δυτικού πολιτισμού.

Στους πλαστογράφους άπαντούν τα όμιλούντα μάρμαρα της Μακεδονίας, ή Παλαιά και Καινή Διαθήκη, οί άρχαιοι συγγραφείς, οί χιλιάδες των Έλληνικών επιγραφών σε άγάλματα, νομίσματα, τάφους και επιτύμβιες πλάκες, με τα Έλληνικά όνόματα και άφιερώματα, πού υπάρχουν όχι μόνο στα Μουσεία και τους αρχαιολογικούς χώρους της Μακεδονίας, άλλα και στις ιδιωτικές συλλογές, τα ξένα μουσεία, στα μουσεία της υπόλοιπης Ελλάδος, της Ασίας και Αφρικής. Όλα αυτά τα ντοκουμέντα αναφέρονται στο βραβευμένο από την Ακαδημία Αθηνών βιβλίο μου «Η πλαστογράφηση της ιστορίας της Μακεδονίας», πού μεταφράστηκε από το Ίδρυμα «Αλέξανδρος Ωνάσης» Αγγλικά, Γαλλικά, Γερμανικά, και από τον Άντζελο Φαρινόλα και την Έφημερίδα *Giornale di Sicilia* στα Ιταλικά.

1. Η πλαστογράφηση συνίσταται στους κάτωθι άναληθείς ισχυρισμούς:

“Ότι οί Μακεδόνες δέν είναι Έλληνες, άλλα ότι άποτελούν χωριστή έθνότητα. “Ότι ή γλώσσα των Μακεδόνων δέν είναι ή ελληνική, άλλα το όμιλούμενο στην περιοχή Σκοπίων γλωσσικό ιδίωμα, πού είναι μίγμα Έλληνικών, Βουλγαρικών, Τουρκικών, Αλβανικών και Σλαβικών λέξεων. “Ότι, όταν κατέβηκαν οί Σλάβοι στα Βαλκάνια και στη Μακεδονία, ένώθηκαν με τους μη Έλληνες Μακεδόνες της αρχαίας Μακεδονίας και δημιούργησαν νέο λαό, τους Σλαβομακεδόνες. “Ότι οί άπόγονοι των Σλάβων Μακεδόνων είναι οί σημερινοί Μακεδόνες των Σκοπίων. “Ότι κάθε τι πού αναφέρεται ως Μακεδονικό, ήθη, έθιμα, ιστορία και μνημεία, πολιτισμός κ.λπ., δέν είναι Έλληνικά δημιουργήματα άλλα των Μακεδόνων — τύπου Σκοπίων.

“Όλοι οί παραπάνω ισχυρισμοί, άν έπρόκειτο για μιá θεωρητική τοπική άμφισβήτηση, δέν θα έπρεπε καν να μάς άπασχολήσουν, καθ’ όσον ο ρόλος της Μακεδονίας στον Έλληνικό πολιτισμό είναι και έξώφθαλμος και αταπόδεκτος... Δυστυχώς όμως ή, χωρίς κανένα φραγμό με άφθονα οικονομικά και άλλα μέσα από ένα μονοκομματικό καθεστώς, κατευθυνόμενη έκτεταμένη προπαγανδιστική προσπάθεια εις όλόκληρο τον κόσμο έφερε άποτελέσματα, τα όποια πρέπει να άνατραπούν με πληροφόρηση και να άνασταλεί ή περαιτέρω παραπλάνηση της διεθνούς κοινής γνώμης.

Πρίν όμως άναφερθώ εις το πόσο ανυπόστατοι είναι οί ισχυρισμοί των όψίμων αυτών Μακεδόνων, πού θυμήθηκαν την καταγωγή τους μετά από 4.000 χρόνια έντονης παρουσίας και δημιουργικής λάμψεως των Ελλήνων Μακεδόνων, καθώς και πώς προέκυψε το όλο θέμα και ποιοι το συντηρούν, θα άναφέρω δύο συγκεκριμένα ιστορικά γεγονότα, πού

εἶναι πράγματι ἀποστομωτικά καὶ δὲν ἐπιδέχονται καμμία διαστρέβλωση. Εἶναι δεδομένο ἀποδεκτὸ καὶ ἀπὸ τοὺς Σλάβους ἱστορικοὺς ὅτι ἡ εἴσοδος καὶ ἡ ἐγκατάσταση τῶν Σλάβων στὴ Βαλκανικὴ ἔγινε τὸ πρῶτον τὸν 6ο αἰῶνα μ.Χ. καὶ ὅτι ἡ πολιτιστικὴ τους ἱστορία ἀρχίζει μόνο τὸν 10ο αἰῶνα, ὅταν οἱ Ἕλληνες μοναχοὶ τῆς Θεσσαλονίκης Κύριλλος καὶ Μεθόδιος τοὺς διδάξαν τὴν γλῶσσα τους καὶ τοὺς φωτίσαν στὴν Ὁρθοδοξία. Μόνο αὐτὸ τὸ γεγονὸς ἀποκόπτει καὶ στερεῖ τοὺς Σλάβους ἀπὸ κάθε δεσμοῦ μετὰ τὴ Βαλκανικὴ, ἱστορικὰ μὲν πρὸ τοῦ 6ου αἰῶνα, πολιτιστικὰ δὲ πρὸ τοῦ 10ου αἰῶνα. Τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ Ἕλληνες Μακεδόνες μεγαλοῦργησαν 1.000 καὶ πλέον χρόνια πρὶν ἐγκαταθεοῦν οἱ Σλάβοι στὴ Βαλκανικὴ, θέτει ἀπὸ μόνο του τελεία καὶ παῦλα στὴ δηθεν Σλαβικὴ καταγωγὴ τῶν Μακεδόνων.

Τὸ δεύτερο γεγονὸς εἶναι τὸ ἀκόλουθο: Ὡς γνωστὸν, μετὰ τὴ συνθήκη τοῦ Βουκουρεστίου τοῦ 1913 ὁρίσθηκαν τὰ σημερινὰ σύνορα Ἑλλάδος, Σερβίας, Βουλγαρίας. Μετὰ τὴ συνθήκη αὕτῃ ἡ Σερβία πῆρε ἓνα τμήμα τῆς ἀρχαίας βορείου Μακεδονίας ποὺ τὸ ἐνταξε στὴ Νότιο Σερβία καὶ ἓνα ἄλλο τμήμα πῆρε ἡ Βουλγαρία, ποὺ τὸ ὀνομάζει Πιρίν. Μετὰ τὴ συνθήκη τοῦ Νεϊγὺ τοῦ 1919 στὴ Σερβία προσαρτήθηκε ἡ Κροατία καὶ ἡ Σλοβενία καὶ ἰδρύθηκε τὸ Βασίλειο Σέρβων, Κροατῶν καὶ Σλοβένων, τὸ ὁποῖο καταλύθηκε τὸ 1941 μετὰ τὴ Γερμανικὴ εἰσβολὴ στὰ Βαλκάνια. Τὸ 1944 μετὰ τὴν ἐπικράτησίν του τὸ Κομμουνιστικὸ Κόμμα τῆς Γιουγκοσλαβίας μετωνόμασε τὴ Νότιο Σερβία Μακεδονία καὶ τοὺς κατοικοὺς τῆς Μακεδόνες, καὶ ἔτσι μετὰ μία πολιτικὴ ἀπόφαση δημιούργησαν τὸ Ἔθνος τῶν Μακεδόνων.

Ἐὰν συνεπῶς δὲν ἐγίνετο ὁ δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος ἢ δὲν καταλύετο τὸ Βασίλειο τῶν Σέρβων, Κροατῶν καὶ Σλοβένων ἢ ἂν δὲν εἶχε ἐπικρατήσει τὸ Κομμουνιστικὸ κόμμα στὴ Γιουγκοσλαβία, δὲν θὰ εἶχε διανοηθεῖ κανένας νὰ δημιουργήσῃ τὴ νέα αὕτῃ ἐθνότητα. Ἐθνότητες ὅμως δὲν δημιουργοῦνται μετὰ κυβερνητικὰς ἀποφάσεις καὶ μετὰ τὴν οἰκειοποίηση τοῦ ὀνόματος καὶ τῆς ἱστορίας καὶ τῆς πολιτιστικῆς κληρονομιάς ἄλλων λαῶν.

Μετὰ ὅμως ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω ἱστορικὰ γεγονότα, ποὺ μόνο αὐτὰ διαλύουν τὴν πλάνη καὶ ἀποδεικνύουν ὅτι ἡ δημιουργία τῆς «Δημοκρατίας» αὐτῆς εἶναι ἓνα περιστασιακὸ τεχνητὸ πολιτικὸ δημιούργημα, θὰ ἀναφερθῶ περιληπτικὰ σὲ ὀλίγα μόνο ἀρχαῖα καὶ νεώτερα κείμενα καὶ στοιχεῖα, ποὺ εἶναι ἀδιάσειστα καὶ παρουσιάζουν πόσο οἱ ἰσχυρισμοὶ τῶν πλαστογράφων αὐτῶν εἶναι τελείως ἀναληθεῖς. Οἱ Μακεδόνες εἶναι Ἕλληνες, καὶ γιὰ τὶς ρίζες τους καὶ τὴν Ἑλληνικὴ καταγωγὴ τους ἀναφέρονται τόσο οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς, ὅσο καὶ τὰ ἴδια τὰ γεγονότα γιὰ τὴ συμμετοχὴ τους στὴ ζωὴ τῶν Ἑλλήνων καθὼς καὶ γιὰ τὸ ρόλο τους στὴν ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους.

Ὁ ρόλος τῆς Μακεδονίας στὸν Ἑλληνικὸ πολιτισμὸ ἀρχίζει ἀπὸ τὴ Μυθολογία. Στὸ Μακεδονικὸ ὄρος, τὸν Ὀλύμπο, ἦταν ἡ κατοικία τῶν 12 θεῶν καὶ στ' ἄλλο Μακεδονικὸ ὄρος, τὰ Πιέρια, εἰσήγαγε τὴ λατρεῖα τῶν Μουσῶν ὁ βασιλεὺς Πίερος. Συνεπῶς τὰ Ἑλληνικὰ φῦλα ἐκεῖ πρωτοεγκαταστάθηκαν, προτοῦ μετακινήθωσιν εἰς τὰ Νότια καὶ δὲν ἦτο νοητὸ νὰ ἔχουν τοὺς θεοὺς τους σὲ μὴ ἑλληνικὸ χωρὸν. Κατὰ τὸν Ἡσίοδο, ὁ Μακεδὼν (ὁ πρόγονος τοῦ Μακεδονικοῦ λαοῦ) καὶ ὁ Μάγνητας (πρόγονος τοῦ Θεσσαλικοῦ λαοῦ) ἦσαν παιδιὰ τοῦ Δία καὶ τῆς Πανδώρας. Ἡ καταγωγὴ τῶν Βασιλέων τῆς Μακεδονίας, ὅπως ἀναφέρει ὁ Ἡρόδοτος καὶ ὁ ἱστορικὸς Θεόπομπος, ἦτο ἀπὸ τὸ Ἄργος καὶ γενάρχης ἦτο ὁ Ἡρακλῆς. Ὑπάρχει εὗρημα ποὺ βρέθηκε ἀπὸ τὸν καθηγητὴ Ἀνδρόνικο στὴ Βεργίνα τὸ 1966, ποὺ ἀναφέρει «ΗΡΑΚΛΕΙ ΠΑΤΡΩΩ» (στὸν Γενάρχη Ἡρακλῆ) καὶ τρίποδας ποὺ φυλάσσεται στὸ Μουσεῖο Θεσσαλονίκης, εὗρημα τῆς Βεργίνας, ποὺ γράφει: «εἰμαι ἀπὸ τοὺς ἀγῶνας Ἡραῖα τοῦ Ἀργους».

Ἱστορικὲς πηγὲς ὑπάρχουν πάρα πολλές στὸν Ὀμηρὸ, Θουκυδίδη, Πολύβιο, Πausανία καὶ Ἡρόδοτο, ὁ ὁποῖος λέγει ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι, Κορίνθιοι, Τροιζήνιοι καὶ Ἐπιδαυριοὶ κατὰγονται ἀπὸ τοὺς Δωριεῖς καὶ Μακεδόνες. Ὁ Στράβων ἀναφέρει ὅτι «Ἑλλὰς οὖν ἐστὶ καὶ ἡ Μακεδονία». Ὁ ἀρχαῖος ἱστορικὸς Πολύβιος (205—122 π.Χ.) ἔγραψε: «Ποῖα τιμῆς δικαιούνται οἱ Μακεδόνες νὰ λάβουν, ποὺ τὸ περισσότερο διάστημα τῆς ζωῆς τῶν δὲν παύουν νὰ ἀγωνίζονται κατὰ τῶν βαρβάρων γιὰ τὴν ἀσφάλεια τῶν Ἑλλήνων». Ὁ διορισμὸς Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου ὡς ἀρχιστρατῆγων ὅλων τῶν Ἑλλήνων εἰς τὸ κοινὸν τῆς Κορίνθου καὶ ἡ ἐπιγραφή στὸ ἀγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς μετὰ ἐντολὴ τοῦ Ἀλεξάν-

δρου κατά την αποστολή λαφύρων της μάχης του Γρανικού «...ὁ Ἀλέξανδρος ὁ Φίλιππου καὶ οἱ Ἕλληνες πλὴν Λακεδαιμονίων ἀναθέτουν...» ἀποτελοῦν ἀποστοματικά στοιχεῖα κατὰ τὸν πλαστογράφον.

Ἡ συμμετοχὴ ἐπίσης τῶν Μακεδόνων στὴ θρησκεία καὶ πολιτιστικὴ ζωὴ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων εἶναι ἓνα πρόσθετο στοιχεῖο. Οἱ Μακεδόνες ἦσαν μέλη τῆς Ἀμφικτυονίας τῶν Δελφῶν, ὅπου εἶχαν 6 ἀντιπροσώπους καί, ὡς γνωστόν, μόνον Ἕλληνες ἦσαν μέλη Ἀμφικτυονίων. Στούς Ὀλυμπιακοὺς Ἀγῶνες, ὅπου συμμετεῖχαν μόνον Ἕλληνες, νίκησαν 10 Μακεδόνες σὲ διαφορετικὰς Ὀλυμπιάδες. Τρία ἀρχαῖα θέατρα, Δίου, Βεργίνας, Φιλίππων, τῆς Μακεδονίας παρουσίαζαν Ἑλληνικὰς τραγωδίας ποὺ ἀπευθύνοντο σὲ Ἑλληνικὸ ἀκροατήριον.

Πλὴν τῶν κειμένων τῶν ἀρχαίων συγγραφέων καὶ τῶν ἱστορικῶν στοιχείων καὶ ἡ Παλαιὰ Διαθήκη δίδει ἀποστοματικὴ ἀπάντηση σὲ αὐτοὺς ποὺ ἀναληθῶς ἰσχυρίζονται ὅτι οἱ Μακεδόνες δὲν εἶναι Ἕλληνες. Τὸ βιβλίον *Μακκαβαίων* Α' τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἀρχίζει: «...ὁ Ἀλέξανδρος Φίλιππου ὁ Μακεδὼν ἐνίκησε τὸν βασιλεῖα Περσῶν... προηγουμένως βασιλεύσε στὴν Ἑλλάδα». Ὁ προφήτης Δανιήλ εἰς τὸ κεφάλαιο Η', 200 περίπου χρόνια πρὶν γεννηθεῖ ὁ Ἀλέξανδρος, προφήτευσε ὅτι ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν θὰ ἡττηθεῖ ἀπὸ τὸν Ἕλληνα βασιλεῖα καὶ ὅτι τὸν πρῶτον βασιλεῖα θὰ τὸν διαδεχθοῦν 4 ἄλλοι βασιλεῖς ἀπὸ τὸ αὐτὸ ἔθνος (οἱ 4 διάδοχοι τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου).

Ἐκτὸς ὁμως ἀπὸ τὰ κείμενα ὑπάρχουν σήμερα τὰ χιλιάδες εὐρήματα εἰς ἀρχαιολογικοὺς χώρους καὶ τὰ Μουσεία τῆς Μακεδονίας μὲ Ἑλληνικὰς ἐπιγραφὰς σὲ νομίσματα, ἐπιτύμβιες πλάκες καὶ εἰς ἄλλα εὐρήματα. Στὰ Μουσεία τῆς Μακεδονίας εἶναι καταγεγραμμένα 65.000 εὐρήματα, ποὺ εἶναι ὅμοια μὲ τὰ εὐρήματα τῶν Μουσείων τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος. Ἐναντι ὧν αὐτῶν δὲν ὑπάρχει ἀπολύτως τίποτα, ἄλλα μόνον ἓνας ἰσχυρισμός, δηλαδὴ ὅτι κάπου ἀναφέρεται ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος πρὶν ἀπὸ μία μάχη μίλησε στοὺς Μακεδόνας Μακεδονικά. Γιὰ τὸ θέμα αὐτὸ θὰ ἐπανέλθω, ὅταν ἀναφερθῶ στὸ θέμα τῆς γλώσσας. Εἰλικρινὰ ὁμως πρέπει κανένας νὰ διερωτᾶται, πῶς βρίσκονται ἀνθρωποὶ ποὺ μὲ αὐτὰ τὰ δεδομένα πιστεύουν αὐτὸ τὸ παιδαριῶδες παραμῦθι.

Ἀπὸ ὅλα αὐτὰ τὰ εὐρήματα ἄλλα καὶ ἀπὸ τὰ κείμενα ἐξάγεται ὅτι οἱ Μακεδόνες ἦσαν Ἕλληνες, εἶχαν τὴν ἴδια γλώσσα, κοινὰ ἱερὰ τῶν θεῶν καὶ θυσίαι παρόμοιες μὲ τοὺς ἄλλους Ἕλληνες, δηλαδὴ ὅλα τὰ κατὰ τὸν Ἡρόδοτον κύρια στοιχεῖα ποὺ χαρακτηρίζουν ἓνα ἔθνος. Ἀπὸ τὴν Μακεδονία ξεκίνησε ὁ Μ. Ἀλέξανδρος, ὁ ὁποῖος μὲ τὴ φιλελεύθερη καὶ δημιουργικὴ πολιτικὴ του ἐξύψωσε διανοητικὰ τοὺς λαοὺς ποὺ κατέκτησε καὶ ἀγαπήθηκε καὶ λατρεύθηκε σὰν θεὸς καὶ ἀγαπᾶται καὶ σήμερα. Ὁ Μωάμεθ στὸ Κοράνιον τὸν χαρακτηρίζει προφήτη. Ἐποικιστικὸ τοῦ ὄργανο, γράφει ὁ Holzneer στὸ βιβλίον του *Παῦλος*, ἦτο ἡ Ἑλληνικὴ μόρφωση, ἡ Ἑλληνικὴ παγκόσμια γλώσσα, ἡ Ἑλληνικὴ κοινοτικὴ ζωὴ καὶ ἡ Ἑλληνικὴ πόλις.

Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη μεταφράστηκε στὴν Ἑλληνικὴ καὶ τὰ Εὐαγγέλια καὶ οἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων γράφθηκαν στὴν Ἑλληνικὴ γλώσσα, γιὰ τὴν Ἑλληνικὴ γλώσσα ἐγνώριζαν οἱ λαοὶ χάρις στοὺς Ἕλληνες Μακεδόνες, τὸν Μ. Ἀλέξανδρον καὶ τοὺς διαδόχους του. Σὰν ἀναγκαίᾳ συνέπεια ὑπῆρξε τὸ γεγονὸς ὅτι οὔτε ὁ Ρωμαϊκὸς οὔτε ὁ Βυζαντινὸς οὔτε ὁ νεώτερος Δυτικὸς Πολιτισμὸς εἶναι νοητοὶ χωρὶς τὸν Μ. Ἀλέξανδρον. «*Ὅραμα διὰ τῆς νυκτὸς ὥφθη τῷ Παύλῳ ἀνὴρ τις ἦν Μακεδὼν ἐστὼς παρακαλῶν αὐτὸν καὶ λέγων, διαβάς εἰς Μακεδονίαν βοήθησον ἡμῖν*» (Πράξεις Ἀποστόλων). Μὲ δράμα συνεπὲς Μακεδόνας (ποὺ μίλησε ἑλληνικά) κλήθηκε ὁ Παῦλος στὴ Μακεδονία καὶ ἄρχισε στὴν Εὐρώπῃ τὸ Ἀποστολικὸ του ἔργο. Ἐγγράψε ἐπιστολὰς πρὸς τοὺς Φίλιππησίους καὶ τοὺς Θεσσαλονικεῖς στὴν Ἑλληνικὴ, ποὺ ἔκτοτε διαβάζονται εἰς ὁλόκληρον τὸν κόσμον, γιὰ νὰ ὑπενθυμίζουν τὴν Ἑλληνικότητα τῆς Μακεδονίας.

Ἀπὸ τὴν Μακεδονία ξεκίνησαν οἱ Ἕλληνες, ὅπως τὸ ἀναγνωρίζει καὶ ὁ Πάπας, Θεσσαλονικεῖς μοναχοὶ Κύριλλος καὶ Μεθόδιος, γιὰ νὰ φωτίσουν τοὺς Σλάβους στὴν ὀρθοδοξία καὶ νὰ τοὺς διδάξουν τὴ γραφὴ καὶ τὴ γλώσσα τους, μὲ συνέπεια νὰ ἐπηρεάσουν τὶς μετέπειτα ἐξελίξεις στὴν Ἀνατολικὴ Εὐρώπῃ. Μελέτη Γερμανίδος στοὺς χώρους τῆς Βορείου Μακεδονίας, ποὺ δόθηκαν στὴ Γιουγκοσλαβία καὶ Βουλγαρία, στηρίχθηκε σὲ φιλολογικὰς ἐπιγραφὰς, ἀρχαιολογικὰς μαρτυρίας καὶ σὲ νομίσματα, ποὺ δίνουν πληροφoρίες γιὰ τὴ λατρεία στοὺς χώρους αὐτοὺς. Ἀποδεικνύεται ὅτι ὅλες οἱ ἐπιγραφὰς εἶναι Ἑλ-

ληνικές καὶ ὅτι ἐκεῖ ἐλατρεῦοντο μόνο Ἑλληνικές θεότητες.

Ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω σὲ περίληψη ἀναπτυχθέντα ἐξάγεται ὅτι οὔτε ἀγνοία δικαιολογεῖται οὔτε καὶ ἐπιτρέπεται παρερμηνεῖα τῆς ἱστορίας τῆς Μακεδονίας, καθὼς καὶ ἡ ἀναλήθεια τοῦ ἰσχυρισμοῦ τῶν Σκοπίων ὅτι δῆθεν οἱ Μακεδόνες δὲν ἦσαν Ἕλληνες ἀλλὰ χωριστὴ Ἐθνότης.

Ὁ ἄλλος ἰσχυρισμὸς, ὅτι ἡ γλῶσσα τῶν Μακεδόνων δὲν εἶναι Ἑλληνικὴ ἀλλὰ τὸ ὀμιλούμενο σήμερα Σλαβικὸ ἰδιῶμα, ἐπίσης εἶναι τελείως ἀναληθές. Χιλιάδες εὐρήματα μόνο μὲ ἑλληνικές ἐπιγραφές ὑπάρχουν στὴν Μακεδονία, Ἀσία, Ἀφρική ἀλλὰ καὶ στὸ τμῆμα τῆς Βορείου Μακεδονίας ποὺ παραχωρήθηκε στὴν Γιουγκοσλαβία καὶ Βουλγαρία. Καμμιά ἄλλη ἐπιγραφή ἄλλης γλώσσας δὲν ὑπάρχει πλὴν ὀλίγων Ρωμαϊκῶν. Οἱ Ρωμαῖοι, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι κατέλυσαν τὸ Μακεδονικὸ κράτος, κυκλοφοροῦσαν νομίσματα ἀναφερόμενα στὴ Μακεδονία μὲ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ παραδοσιακὰ Μακεδονικά θέματα.

Ὅλη ἡ θεωρία τῶν Σκοπιανῶν γιὰ τὴ γλῶσσα τῶν Μακεδόνων στηρίζεται στὴν πληροφορία ὅτι ὁ Μ. Ἀλέξανδρος πρὶν ἀπὸ μία μάχη μίλησε στοὺς Μακεδόνες Μακεδονικά. Οἱ Μακεδόνες ὅμως, ὅπως καὶ οἱ Ἕλληνες ἄλλων περιοχῶν τῆς Ἑλλάδος, ὅπως συμβαίνει καὶ σὲ ὅλες τὶς χώρες τοῦ κόσμου, εἶχαν ξεχωριστὴ διάλεκτο ἢ βαρεῖα προσφορά, ὅπως ἔχουν καὶ σήμερα. Ὁ Μ. Ἀλέξανδρος, γιὰ νὰ τοὺς ἐνθουσιάσει προφανῶς, τοὺς μίλησε στὴ διάλεκτό τους, ποὺ ἦτο ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα. Οἱ Μακεδόνες ἔζησαν αἰῶνες στὴν Ἀσία καὶ μιλοῦσαν μόνο τὴν Ἑλληνική, γιὰτι αὐτὴ ἦτο ἡ γλῶσσα τους, καὶ γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ τὰ νομίσματα καὶ πολλὲς ἐπιγραφές ποὺ βρέθηκαν ἐκεῖ εἶναι μόνο στὴν Ἑλληνική. Ὁ Ἀλέξανδρος, ὅταν τοῦ ἀνεκοίνωσαν ὅτι 30.000 νέοι Πέρσαι στρατεύθηκαν, εἶπε: «Νὰ τοὺς μάθετε Ἑλληνικά καὶ νὰ τοὺς ἐκπαιδεύσετε στὰ Μακεδονικά ὅπλα». Ἄν οἱ Μακεδόνες μιλοῦσαν ἄλλη γλῶσσα, ἀσφαλῶς ἡ ἐντολὴ θὰ ἦτο διαφορετικὴ. Ὁ Ρωμαῖος Τίτος Λίβιος περιγράφει συνέλευση Ἑλλήνων στὴν Αἰτωλία τὸ 200 π.Χ., «ὅπου βρίσκονταν ἀντιπρόσωποι ἀπὸ Αἰτωλοὺς, Ἀκαρνᾶνες, Μακεδόνες, ἀνθρώπους ὁμόγλωσσους». Τὸ Κέντρο Ἑλληνικῆς καὶ Ρωμαϊκῆς Ἀρχαιότητος τοῦ Ἐθνικοῦ Ἰδρύματος Ἑρευνῶν σὲ συνεργασία μὲ τὴν Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία συλλέγει καὶ δημοσιεύει τὶς 5.000 γνωστὲς ἀρχαῖες ἑλληνικὲς ἐπιγραφές καὶ ἐλάχιστες λατινικές, τῆς Ἑλληνικῆς Μακεδονίας. (Δὲν συνυπολογίζονται ἐπιγραφές ἐπὶ νομισμάτων καὶ ἀμφορέων). Ἐχεῖ ἀποθησαυρίσει τὸ Κέντρο 10.000 ὀνόματα Μακεδόνων.

Ἐναντὶ τοῦ ὥκεανου αὐτοῦ τῶν στοιχείων γιὰ τὴ γλῶσσα τῶν Μακεδόνων, τὴν Ἑλληνικὴ γλῶσσα, δὲν ὑπάρχει τίποτα παρὰ μόνο μιὰ διοικητικὴ πράξη τοῦ 1945 τοῦ Γιουγκοσλαβικοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος, ποὺ αὐθαίρετα καὶ παράλογα ὀνόμασε ἓνα τοπικὸ ἰδιῶμα Μακεδονικὴ γλῶσσα. Τὸ ὀμιλούμενο Σλαβικὸ ἰδιῶμα, ποὺ ὀνομάσθηκε τὸ 1945 Μακεδονικὴ γλῶσσα, δὲν ἦτο γνωστὴ γλῶσσα, ἀλλὰ ἓνα φτωχὸ λεξιλόγιο μὲ λέξεις ἀπὸ ἄλλες γλώσσες χωρὶς συντακτικὸ, γι' αὐτὸ καὶ συνεστήθη ἀμέσως τότε εἰδικὴ ἐπιτροπὴ γιὰ τὴν διαμόρφωσή του καὶ γιὰ τὴ βελτίωσή του, γιὰ νὰ ἐπιβληθεῖ σὰν γλῶσσα. Κατὰ τὴν περίοδο τοῦ Βυζαντίου Βούλγαροι καὶ Σλάβοι ποὺ ἦρθαν στὴ Μακεδονία, γιὰ νὰ ἐργασθοῦν καὶ γιὰ νὰ συνεννοοῦνται μὲ τοὺς Τούρκους, Ἕλληνες καὶ Ἀλβανούς, χρησιμοποιοῦσαν λέξεις ἀπὸ ὅλες αὐτὲς τὶς γλώσσες· αὐτὸς ὁ τρόπος συνεννοήσεως ἀποτελεῖ τὸ ἰδιῶμα ποὺ ὀνομάσθηκε Μακεδονικὴ γλῶσσα.

Ὁ τρίτος ἰσχυρισμὸς τῶν Σκοπίων, ὅτι, ὅταν κατέβηκαν στὴ Μακεδονία οἱ Σλάβοι, ἐνώθηκαν μὲ τοὺς μὴ Ἕλληνες Μακεδόνες τῆς ἀρχαίας Μακεδονίας καὶ ἐγιναν Σλάβοι - Μακεδόνες καὶ ὅτι αὐτοὶ εἶναι πρόγονοι τῶν σημερινῶν Σκοπιανῶν, δὲν ἐπιτρέπει σοβαρὰ συζήτηση. Μὲ τὴν ἴδια λογικὴ θὰ ἔπρεπε, ὅταν κατέλαβαν τὴν Θεσσαλία καὶ Πελοπόννησο, νὰ εἶχαν ὀνομασθεῖ Πελοποννήσιοι - Σλάβοι, Θεσσαλοὶ - Σλάβοι. Ἡ ἐντεχνη προσπάθειά τους νὰ ἀποκτήσουν τὸ ὄνομα Μακεδόνες εἶναι ὀλοφάνερη. Τὸν ὅρο αὐτὸ τὸν χρησιμοποιοῦν ἐκ τῶν ὑστέρων, γιὰ νὰ δικαιολογήσουν τὸ πῶς ἀπὸ Σλάβοι ἐγιναν Σλάβοι - Μακεδόνες καὶ σὲ συνέχεια, ἀφοῦ ἀφῆρσαν τὸ Σλάβοι, ἔμειναν μόνο Μακεδόνες. Τέτοια μεταμόρφωσιν ἐνὸς λαοῦ σὲ ἄλλο λαὸ — μοναδικὴ στὴν παγκόσμια ἱστορία — ἀσφαλῶς κατένευεν δὲν μπορεῖ νὰ τὴν φανταστεῖ. Θὰ πρέπει καὶ οἱ Τούρκοι, ποὺ κατέκτησαν τὴν Ἑλλάδα, Βουλγαρία, Σερβία, Ρουμανία, Οὐγγαρία κλπ., νὰ εἶχαν γίνῃ Τούρκο - Ἕλληνες, Τούρκο - Βούλγαροι, Τούρκο - Σέρβοι κ.λπ.

Ὁ τελευταῖος ἰσχυρισμός, ὅτι δῆθεν τὰ Μακεδονικὰ ἦθ καὶ ἔθιμα, ἱστορία, μνημεῖα καὶ πολιτισμός δὲν εἶναι ἑλληνικὰ ἀλλὰ δημιουργήματα τῶν Μακεδόνων τύπου Σκοπιάν, μόνο μειδιάματα εἰρωνικὰ μπορεῖ νὰ προκαλέσει. Μία ἐπίσκεψη στὰ μουσεῖα καὶ τοὺς ἀρχαιολογικοὺς χώρους τῆς Μακεδονίας ἀλλὰ καὶ στὴν περιοχή τους μὲ τὶς Ἑλληνικὲς ἐπιγραφὲς καὶ τὰ ἑλληνικὰ ἔργα τέχνης θὰ ἀφήσει ἀφώνους καὶ αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς φανατικούς πλαστογράφους. Ἄφωνοι κυριολεκτικὰ ἔμειναν ὅσοι Ἀνατολικοὶ ἐπισκέφθηκαν τὰ Μουσεία τῆς Μακεδονίας. Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν θαύμασαν καὶ ἐπαίνεσαν τὴν Ἑλληνικὴ πολιτιστικὴ κληρονομιά. Εἶναι ἀστεῖο ἐπίσης νὰ ἐξάγεται ὡς ἀναγκαία συνέπεια ὅτι καὶ ὁ Ἀλέξανδρος καὶ ὁ Ἀριστοτέλης, ποὺ τὸ ἔργο τους συνεχίζει καὶ ἐπηρεάζει ὁλόκληρο τὸν κόσμον καὶ σήμερα ἀκόμη, ὅτι δὲν εἶναι Ἑλληνες.

Οἱ Σκοπιανοὶ ὑποστηρίζουν καὶ μιὰ ἄλλη θεωρία, γιὰ νὰ ξεπεράσουν τὸ παρελθὸν καὶ νὰ οἰκοδομήσουν τὸ μέλλον καὶ κυρίως γιὰ νὰ ἀποκτήσουν ἱστορικὸ τίτλο στὸ χώρο τῆς Μακεδονίας. Ἰσχυρίζονται ὅτι ὁ Σαμουήλ, ποὺ ἐγκαθίδρυσε γιὰ 18 χρόνια τὸ κράτος του στὴν Ἀχρίδα, ἦτο Μακεδὼν καὶ ὅτι τὸ βασίλειό του ἦτο τὸ πρῶτο Μακεδονικὸ κράτος. Ὁ ἰσχυρισμὸς εἶναι ἐπίσης ἀναληθής, διότι ὁ Σαμουήλ ἦτο Βούλγαρος καὶ Βουλγαρικὸ ἦτο τὸ κράτος ποὺ ἱδρύσε. Ὁ Αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου Βασίλειος, ποὺ ἐνίκησε τὸν Σαμουήλ, ὀνομάσθηκε Βουλγαροκτόνος καὶ ὄχι Μακεδονοκτόνος, διότι ἦτο Βούλγαρος ὁ Σαμουήλ. Ὁ ἱστορικὸς Βασίλειος τὸν ἀναφέρει ὡς Βουλγαροκτόνο. Ὁ Levtsenko, καθηγητὴς τοῦ Λένινγκραντ, ἀναφέρει τὸν Σαμουήλ ὡς Βούλγαρο βογιάρου, γιὸ τοῦ κόμητα Σισμάν καὶ τὸν Βασίλειο τὸν λέγει Βουλγαροκτόνο. Καὶ ὁ Γιάννης Κορδάτος τὸν ἀναφέρει τὸν Βασίλειο ὡς Βουλγαροκτόνο. Πλὴν τῶν ἀνωτέρω, βρέθηκε στὸ Μοναστήρι καὶ μιὰ ἐπιγραφὴ τοῦ 1017, ὅπου ὁ ἀνηψιὸς τοῦ Σαμουήλ Ἰωάννης ἀναφέρεται ὡς Βούλγαρος τὸ γένο. Ἡ ἐπιγραφὴ δημοσιεύθηκε σὲ βιβλίον Γιουγκοσλάβου τὸ 1974.

2. Πῶς, πότε καὶ ἀπὸ ποιоὺς δημιουργήθηκε τὸ θέμα τῆς πλαστογραφήσεως τῆς ἱστορίας τῆς Μακεδονίας.

Ἡ πρώτη ἐπιβουλὴ κατὰ τῆς Μακεδονίας ἔγινε μὲ τὴ συνθήκη τοῦ Ἀγίου Στεφάνου τὸ 1878, τὴν ὁποία ἐπέβαλε ἡ Ρωσία στὴν Τουρκία μετὰ τὸν Ρωσοτουρκικὸ πόλεμον. Μὲ τὴν συνθήκη αὕτῃ δημιουργεῖτο μεγάλη Βουλγαρία, διότι κατελάμβανε τὸ μεγαλύτερο τμῆμα τῆς Θράκης καὶ τὴν Μακεδονία ἐκτὸς Χαλκιδικῆς καὶ Θεσσαλονίκης.

Μὲ τὸν ξεσηκωμὸ ὄλων τῶν Ἑλλήνων καὶ τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ Λιτόχωρου οἱ ἄλλες μεγάλες Δυνάμεις ἀντελήφθησαν τὰ σχέδια τῆς Ρωσίας νὰ ἐπεκταθεῖ στὸ Αἰγαῖο καὶ ἀντέδρασαν, μὲ συνέπεια νὰ ὑποχωρήσει ἡ Ρωσία καὶ νὰ ὑπογραφεῖ ἡ συνθήκη τοῦ Βερολίνου, ποὺ ἐπανάφερε τὴ Βουλγαρία στὰ παλιὰ σύνορα. Ἀν παρέμενε ἡ συνθήκη τοῦ Ἀγίου Στεφάνου, ἡ Μακεδονία θὰ εἶχε γίνῃ βουλγαρικὴ περιοχή. Μὲ τὴν ἀποτυχία αὕτῃ οἱ Βούλγαροι ἔθεσαν σὲ ἐφαρμογὴ ἄλλα σχέδια. Ἀναπτύχθηκαν δύο γνώμες. Ἡ μία τῶν Βερχοβιστῶν, ποὺ ἤθελαν τὴν ἄμεσον ἐνσωμάτωσιν τῆς Μακεδονίας στὴ Βουλγαρία καὶ ἡ ἄλλη τῆς Ε.Μ.Ε.Ο., ποὺ ἐπέδωκε τὴν προσάρτησιν τῆς Μακεδονίας σταδιακά, μὲ πρῶτο βῆμα τὴν αὐτονομίαν αὕτης. Τότε ἀρχισε ἡ δράσις τῶν κομιτατζήδων, ποὺ ἐπέβαλε τὸν Μακεδονικὸ ἀγῶνα καὶ χάρις στοὺς ἡρωϊκοὺς ἀγῶνες τῶν Μακεδόνων καὶ τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων, ἰδίως ἐθελοντῶν ἐκ Κρήτης, ἀλλὰ καὶ τῆς Μάνης καὶ ἀπὸ ἄλλα μέρη, σώθηκε ἡ Μακεδονία ἀπὸ τὴν ἐπιβουλὴ αὕτη.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Μεσοπολέμου ἐμφανίστηκε ἡ Βαλκανικὴ Κομμουνιστικὴ Ὁμοσπονδία καὶ ἡ Κομιντέρν, ποὺ ἔθεσαν θέμα αὐτονομίσεως τῆς Μακεδονίας τὸ 1921. Ἡ ἀπόφασιν αὕτη ποὺ λήφθηκε στὴ Μόσχα, ἐπικυρώθηκε ἀπὸ τὸ 5ο Συνέδριον τῆς Κομιντέρν τὸ 1924. Στὴν ἀπόφασιν, ποὺ συμμετεῖχε καὶ τὸ Ἑλληνικὸ Κομμουνιστικὸ Κόμμα, ἀντιτάχθηκε ὁ Γεωργιάδης, Γενικὸς Γραμματέας τοῦ Κόμματος, ἀλλὰ διεγράφη. Σὰν ἀποτέλεσμα τῆς ἀπόφασιν αὕτης, ποὺ ἐπαναλήφθηκε ἐκτοτε πολλὰς φορὰς ἀπὸ τὴν Κομιντέρν καὶ τὰ Βαλκανικὰ Κομμουνιστικὰ Κόμματα, τὸ 1944 μὲ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ Γιουγκοσλαβικοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος ἱδρύθηκε ἀπ' αὐτὸ ἡ λεγόμενη Σοσιαλιστικὴ Δημοκρατία τῆς Μακεδονίας.

Τὸ 1947 ὁ Τίτο καὶ ὁ Δημητρώφ Μπλέντ συμφώνησαν τὸ Πιρίν νὰ ἐνσωματωθεῖ στὴν

τίτλο «Μακεδονικὲς Σπουδές». Οἱ ἐκδότες του καλοῦν καθηγητὲς ἀπ' ὅλο τὸν κόσμο γιὰ συνεργασία σὲ Μακεδονικὰ θέματα. Τὸ Δεκέμβριο 1982 ἀνοίξε στὰ Σκόπια διαρκὲς ἑκθεσὴ μὲ τὸν τίτλο «Μακεδονία», ἀπὸ τὴν προϊστορικὴ ἐποχὴ, δηλαδή γιὰ περίοδο 5.500 ἐτῶν, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ πάντες γνωρίζουν ὅτι οἱ Σλάβοι ἔφθασαν στὴ Βαλκανικὴ χερσόνησο τὸν 6ο μ.Χ. αἰῶνα, δηλ. πρὸ 1.400 ἐτῶν. Σὲ πολλὲς χώρες λειτουργοῦν ἱνστιτοῦτα Μακεδονικὰ γιὰ τὴ διδασκαλίαν τῆς Μακεδονικῆς γλώσσας. Τὰ ἱνστιτοῦτα αὐτὰ χρηματοδοτοῦνται ἀπὸ τὰ Σκόπια. Τὴν 1.2.85 τὰ Γιουγκοσλαβικὰ μέσα ἐνημέρωσης τοῦ Βελιγραδίου μετέδωσαν ἐκπομπὴ μιᾶς ὥρας μὲ θέμα «Διαμελισμένη Μακεδονία» καὶ μὲ ἰσχυρισμὸ τὴν τρομοκρατία τοῦ Μακεδονικοῦ λαοῦ στὴν Ἑλλάδα. Ἡ ἐκπομπὴ συνδυάστηκε μὲ τὴν πρόσφατη παρουσίαση στὶς Βρυξέλλες, στὴν ὁποία παρέστη καὶ ὁ Γιουγκοσλάβος Πρόεδρος στὸ Βέλγιο, τοῦ βιβλίου τοῦ F. Wolf μὲ τὸν αὐτὸ τίτλο τῆς ἀνωτέρω ἐκπομπῆς καὶ μὲ πλήρη ἀνάπτυξη τῶν θέσεων τῶν Σκοπιανῶν.

Ἄν τὰ ἀνωτέρω, πού εἶναι ἕνας μικρὸς μόνον ἀριθμὸς ἀπὸ πολλαπλάσιες ἄλλες ἀνάλογες ἐνέργειες, πὺν συνιστοῦν φαλκίδευση τοῦ ἱστορικοῦ παρελθόντος τοῦ λαοῦ μας, συνδυασθοῦν καὶ μὲ τὸ γεγονὸς ὅτι συνεχῶς ὑποστηρίζεται, καὶ μάλιστα ἀποτολμᾶται νὰ δηλώνεται τοῦτο καὶ μέσα στὴ χώρα μας, ὅτι ὑπάρχει Μακεδονικὴ μειονότης στὴν Ἑλλάδα, τότε ἡ προσπάθεια αὐτὴ δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ κριθεῖ ὡς μὴ φιλική, ἂν ὄχι ἐχθρική κατὰ τῆς ἑδαφικῆς μας ἀκεραιότητος.

Γιὰ νὰ μὴ θεωρηθῶ ὅτι κινδυνολογῶ, ἀναφέρω κατωτέρω θέση πού ὑποστήριξε σὲ ἄρθρο του τῆς 17.2.81 πού δημοσιεύθηκε στὸ *Βῆμα*, ὁ ἀείμνηστος Πρόεδρος τῆς ΕΔΑ Η. Ἡλιοῦ, μὲ τίτλο «*Προσυχὴ στὴ Μακεδονία*». Ὁ Ἡλιοῦ ἔλαβε, ὅπως πολλοὶ ἄλλοι, ἡμερολόγιο μὲ σλαβικὴ γραφὴ «*Μακεδονίγια*» καὶ τὸ σύνθημα «*Ἀνεξάρτητη καὶ ἐλευθέρη Μακεδονία*». Τὴν ἐνέργεια αὐτὴ ὁ Ἡλιοῦ τὴν χαρακτήρισε ὡς ὑποπτη πού θέτει σὲ διακινδύνευση τὰ ἔθνικα μας δίκαια στὴ Μακεδονία καὶ ὅτι ἐκφράζει μίαν ὀργανωμένη ἐκστρατεία σὲ βάρος τῆς ἐθνικῆς μας ἀκεραιότητος καὶ ὅτι ἀποβλέπει στὸν ἀκρωτηριασμὸ τῆς Βόρειας Ἑλλάδας. Ἡ πλαστογράφηση συνεπῶς τῆς ἱστορίας τῆς Μακεδονίας, πού εἶναι πρωτοφανὴς καὶ μοναδικὴ στὴ παγκόσμιον ἱστορία παραπλάνηση, δὲν πρέπει πλέον νὰ ἀφεθεῖ νὰ δηλητηριάζει ἀκόμα περισσότερο τὶς σχέσεις τῶν δύο λαῶν, τὴν διεθνή κοινὴ γνώμη ἀλλὰ καὶ τὸν λαὸ τῆς Γιουγκοσλαβίας.

Ἀνακύπτει λοιπὸν καθήκον τῶν Ἑλλήνων νὰ ἀντιδράσουν κατὰ τῶν πλαστογράφων αὐτῶν τῆς πολιτιστικῆς τῶν ἱστορίας. Ἴσως νὰ ὑπάρξουν ὠρισμένοι πού θὰ πῶν: «Μὰ τί τὰ θέλουμε αὐτά, νὰ δημιουργοῦμε προβλήματα μὲ τοὺς Γιουγκοσλάβους;». Ἀκριβῶς γιὰ νὰ ἀποφευχθοῦν τὰ σοβαρῶτερα προβλήματα, πρέπει τὸ ταχύτερο, ὅσο εἶναι καιρὸς ἀκόμῃ, νὰ ξεκαθαρίσει αὐτὸ τὸ νόθο κατασκευάσμα πού δηλητηριάζει κάθε μέρα καὶ περισσότερο τὶς σχέσεις τῶν δύο φίλων λαῶν. Ἡ ἀλήθεια δὲν δημιουργεῖ προβλήματα. Ἄλλωστε πολλοὶ Γιουγκοσλάβοι δυσανασχετοῦν μὲ τὴ θέση αὐτὴ τῶν Σκοπιανῶν, διότι γνωρίζουν τὴν πραγματικότητα. Αὐτὸ σὰς τὸ διαβεβαιῶ, ἔχω προσωπικὴν ἀντίληψιν.

Μὴ ξεχνοῦμε ὅτι στὴ φίλη αὐτὴ χώρα δὲν ὑπάρχει δυνατότης συζητήσεως καὶ κριτικῆς, γιὰ νὰ γνωρίσουν τὴν ἀλήθεια, ἰδίως στὰ Σκόπια, πού ἐπὶ δεκαετίες διδάσκονται νὰ πιστεύουν ὅτι εἶναι Μακεδόνες. Δημιούργησαν ἕνα ψευδὲς οἰκοδόμημα θεμελιωμένον στὴν ἄμνηση, τὸ ὁποῖο θὰ διαλύσουν οἱ ψίθυροι τῶν μαρμάρων τῆς Μακεδονίας. Ὅσοι ἀπὸ τοὺς παρασυρθέντες θελήσουν νὰ ἐπισκεφθοῦν στὴ Μακεδονία τοὺς ἀρχαιολογικοὺς χώρους καὶ τὰ Μουσεῖα, θὰ ἀντιληφθοῦν ἀμέσως τὴν ἀλήθεια. Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ δήλωση τοῦ Προέδρου Μιττερὰν μετὰ τὴν ἐπίσκεψή του στὴ Βεργίνα: «*Δὲν γνώριζα τὰ θαυμάσια ἀποτελέσματα τῶν ἀνασκαφῶν στὴ Βεργίνα, οὔτε ὅτι ἐμφανίζεται ἐκεῖ τόσο ἔντονα ἡ σφραγίδα τῆς Ἑλλάδος*». Ἐπίσης Πρεσβευτὴς Δυτικῆς χώρα στὴν ΟΥΝΕΣΚΟ δήλωσε: «*Ἐμμεῖς κατὰπληκτος ἀπὸ τὰ ἀριστουργήματα τῆς τέχνης τῶν Μακεδόνων, ἀλλὰ τὸ σημαντικώτερον γιὰ μένα ὅτι ξεκαθάρισα τὸ θέμα τῆς Μακεδονίας*».

Εἶναι ἀνάγκη πλέον νὰ κινητοποιηθοῦν οἱ πνευματικοὶ ἄνθρωποι στὰ Πανεπιστήμια, τὰ ἐπιστημονικὰ ἱδρύματα μὲ τὴν ἐρευνα καὶ μὲ ὅπλα τὴν ἐπιστημονικὴ ἀλήθεια. Ὁ τύπος, τὰ κρατικὰ μέσα δημοσιότητος, χωρὶς ὑπερβολὰς ἢ μισολογία, ἀλλὰ μὲ σταθερότητα, συνέπεια καὶ πάνω ἀπ' ὅλα οἱ εκπαιδευτικοὶ μας. Μέσω τῶν Πρεσβειῶν καὶ τῶν Γραφείων Τύπου στὸ ἐξωτερικὸ θὰ πρέπει νὰ γίνῃ συστηματικὴ προβολὴ τῆς ἱστορίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Μακεδονίας μὲ βιβλία καὶ εἰδικὲς ταινίες, ὥστε νὰ βοηθηθοῦν καὶ οἱ ὅμο-

γενεῖς μας, πού ἔχουν τὴν δυνατότητα σὲ ὅλα τὰ πλάτη τῆς γῆς νὰ ἐπισημαίνουν καὶ νὰ διαφωτίζουν συνεχῶς ὅσους πλανήθηκαν καὶ κυρίως τὰ ξένα Πανεπιστήμια, τὰ ὁποῖα μὲ τὸ νὰ ἀγνοοῦν τὴν Ἑλληνικὴ ἱστορία παρασύρονται καὶ ἐκτίθενται σοβαρά.

Ἀπ' ὅσα πολὺ περιληπτικὰ ἀνέπτυξα γιὰ τὴν ἱστορία τῆς Μακεδονίας ἀνακύπτει χρέος τόσο τῶν Ἑλλήνων ὅσο καὶ ὄλων τῶν πολιτισμένων ἀνθρώπων γιὰ τὴν διαφύλαξη καὶ προάσπισή της. Ἡ ὑποχρέωση ἄλλωστε τῆς Διεθνοῦς Κοινότητος γιὰ τὴν διαφύλαξη τῆς πολιτιστικῆς κληρονομιάς τῶν λαῶν, πού αὐτονόητα συμπεριλαμβάνει καὶ τὴ διασφάλιση ἀπὸ κάθε παραποίησής της, προκύπτει καὶ ἀπὸ καταστατικὲς διατάξεις Διεθνῶν Ὑργανισμῶν καὶ ἀπὸ Διεθνεῖς Συμβάσεις. Εἰδικώτερα μὲ τὴν ἔνταξη τῆς Ἑλλάδος στὴν Εὐρωπαϊκὴ Κοινότητα, τὰ ὅρια τῆς ὁποίας βρίσκονται πλέον καὶ στὸν Μακεδονικὸ χωρὸ, καὶ οἱ λαοὶ τῶν χωρῶν τῆς Κοινότητος προβάλλουν τὴν ἐπιστροφή τῆς Εὐρώπης στὶς πολιτιστικὲς τῆς ρίζες, ἡ πολιτιστικὴ κληρονομιά τῆς Μακεδονίας ἀποκτᾷ μία πρόσθετη διάσταση, δεδομένου ὅτι ὁ σύγχρονος Δυτικὸς πολιτισμὸς δὲν εἶναι νοητὸς δίχως τὸν Μακεδόνα Ἀλέξανδρο. Πρέπει νὰ γίνῃ κατανοητὸ ἀπὸ ὅλους γενικὰ ὅτι ἀποδοχὴ τῆς θεωρίας αὐτῆς τῶν νεόκοπων Μακεδόνων εἶναι ἔξω ἀπὸ κάθε λογικὴ καὶ ἱστορικὴ πραγματικότητα καὶ ἀποτελεῖ ὄχι μόνο μὴ φιλικὴ ἀντιπαράθεση πρὸς τὸν Ἑλληνικὸ λαό, ἀλλὰ ἐκθέτει καὶ ὅσους τὴν ἀποδέχονται.

ΚΩΣΤΑΣ Π. ΜΙΧΑΗΛ

Μάνα

Στὴ μνήμη τῆς μάνας μου

Ρώτησα τὰ πετροχελίδονα —

ἀγάπες στὸν ἀγέρα —

πέστε, μιλήστε μου γιὰ τὸ θεό·

κι ἄκουσα τετερίσματα

κι εἶδα τὸ πέταμα τὸ πιὸ — τὸ πιὸ ἀψηλὸ

κι εἶδα σὲ κύκλους, σὲ καμπύλες, σὲ γραμμὲς

στὸ φῶς — χορό.

Εἶπα στοὺς ἀνεμους·

ἀνεμοι, ἀγέρηδες, ἔσεῖς καὶ οἱ τριανταδυό,

πέστε μου ἔσεῖς γιὰ τὸ θεό·

κι ἔδεσε ὁ Ἀπόλλωνας στὴ φόρμιγγα ἡλιαχτίδες του χορδὲς

κι ἄρχισαν αὖρες δάχτυλα νὰ κρούουνε τραγούδια.

Γιόμισα ρόδια τὴν ποδιὰ

— αἱ βρὲ μικρή, μικρούλα μου, ροδιά, μὲ τὰ προικιά —

τὶς κίτρινες ἀμπόλιες τοὺς νὰ σκίσω,

κόκκινα νὰ χαρῶ ροδοσπειριά,

πύρα, χαρά,

τὶς χαρὲς τοῦ θεοῦ γιὰ νὰ μετρήσω.

Πάω στὴ μάνα μου.

μάνα, τὰ χέρια μου, ἡ ἀγκαλιὰ

γιομάτα ρόδια, νά, ροδοσπειριά,

μέτρα κι ἐσύ, μίλα,

πές μου κι ἐσύ γιὰ τὸ θεό,

μάνα, καλὴ μου.

Καὶ μοῦ εἶπε ἡ μάνα: Ὁ θεός; Ἐσύ, παιδί μου!...

Ο Καπετάν Κόρακας
(Βασιλείος Σταυρόπουλος)

Δ. Β. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ*

‘Ο Καπετάν Κόρακας

(Αφήγηση ιστορικῶν ἀναμνήσεων)

«... Εἶχες ἀστέρια ὁλόλαμπρα στὸν οὐρανὸ σου κι' ἄλλα, μὰ 'κεῖνα ποὺ δὲν ἔλαμψαν ἦσανε πιὸ μεγάλα...». (Ἀπὸ τὸν «Ματρώζο» τοῦ Ι. Στρατήγη).

‘Ο Καπετάν Κόρακας ἦταν ἓνας ἀπὸ τοὺς πρώτους ποὺ πέρασαν τὰ σύνορα τῆς Μελόνας, γιὰ νὰ ἐνωθοῦν καὶ βοηθήσουν τὸν ἀγῶνα ποὺ οἱ Μακεδόνες, ὅπως καὶ ὅλοι οἱ ὑπόλοιποι πανάρχαιοι κάτοικοι τῆς Ἑλληνικῆς γῆς (Θρακιῶτες, Ἡπειρώτες, Ρουμελιῶτες, Νησιῶτες, Πελοποννήσιοι, Κρητικοὶ κλπ., ποὺ ἐγίναν γνωστοὶ στὴν κλασσικὴ περίοδο καὶ μετὰ σὰν Ἕλληνες), εἶχαν ξεκινήσει ἀπὸ τὸ 1821, γιὰ νὰ τινάξουν ἀπὸ πάνω τους 2.000 χρόνων δουλεία. Ἔτσι, ἦταν πολὺ φυσικὸ, μιὰ καὶ ποτὲ πρὶν δὲν ὑπῆρξε ἐνιαῖο κράτος Ἑλληνικὸ, οἱ κάτοικοι τῆς Ἑλληνίδας γῆς νὰ γίνονται γνωστοὶ μὲ τὰ πανάρχαια ὀνόματά τους.

«Κόρακας» ἦταν τὸ ψευδώνυμο τοῦ πατέρα μου. Εἶχε γεννηθεῖ στὴ Δωρίδα καὶ ἦταν ἀπὸ τὸ χωριὸ τοῦ Ἀθανάσιου Διάκου, τὴν Ἀρτοτίνα. Ἀπ' τὴ Σχολὴ Εὐελπίδων βρέθηκε μ' ἓνα σῶμα στὴ Μακεδονία. Θὰ προσπαθῶ ν' ἀφηγηθῶ τὶς γενικὲς του ἐντυπώσεις, πού, στρατηγὸς ἀπόστρατος πιά, στὸ σπίτι μας στὴν Κηφισιά μᾶς τὶς διηγεῖτο γιὰ τὰ χρόνια ἐκεῖνα, ποὺ πολεμοῦσε γιὰ νὰ λευτερωθεῖ ἀκόμη ἓνα μεγάλο κομμάτι Ἑλληνικῆς γῆς, καθὼς καὶ γιὰ τὴν πρώτη εἰσοδὸ του στὴ Μακεδονία.

* * *

«Τὰ πράγματα στὴ Μακεδονία ἦταν πολὺ μπερδεμένα. Λίγα χρόνια πρὶν μὲν γιὰ πρώτη φορὰ στὴ Μακεδονία, δηλαδὴ τὸ 1903, κάποιοι Βούλγαροι εἶχαν ἰδρύσει μιὰ ὀργάνωση ποὺ εἶχε δηλωμένο σκοπὸ τὴν αὐτὸν = ομησὴ τῆς Μακεδονιάδῃ τὸ 1903, κάποιοι Βούλγαροι εἶχαν ἰδρύσει μιὰ ὀργάνωση ποὺ εἶχε δηλωμένο σκοπὸ τὴν αὐτονομίαν τῆς Μακεδονίας καὶ τὴν ἀπαλλοτρίωση τῶν τσιφλικιῶν, ποὺ θὰ τὰ μοίραζαν, ἔλεγαν, στοὺς φτωχοὺς ἀγρότες. Αὐτὸ τὸ Κομιτάτο τῶν λεγόμενων Σανταλίστων ἀνησύχησε ἰδιαίτερα τοὺς Μακεδόνες Ἕλληνες, διότι μέσα στοὺς πληθυσμοὺς ὑπῆρχαν καὶ ἄλλες ἐθνικότητες, ὅπως Σέρβοι, Βλαχορρουμάνοι, Ἑβραῖοι καὶ φυσικὰ Τούρκοι. Αὐτὸ τὸ σύνθημα τῆς «Αὐτονομίας» ἄρεσε σ' αὐτὲς τὶς ἐθνότητες, γιὰτὶ ἀπόβλεπαν ὅλοι ν' ἀρπάξουν τὴν Μακεδονικὴ γῆ, δηλαδὴ τὴν Ἑλληνίδα γῆ, καὶ νὰ τὴν μοιράσουν. Αὐτὸ τὸ κομιτάτο, ποὺ ἦταν ἄγνωστο ἀκόμη τότε ἀπὸ τοιοῦς τροφοδοτεῖτο μὲ ὅπλα καὶ χρήματα, ἦρθε σὲ σύγκρουση μὲ ἓνα ἄλλο κομιτάτο, τῶν «Βερχοβιστῶν», καθαρὰ Βουλγαρικὸ, ποὺ συστήθηκε ἀπ' τὸν Φερδινάνδο, τὸν τσάρο τῆς Βουλγαρίας, μὲ ἀντικειμενικὸ σκοπὸ τὴν προσάρτηση τῆς Μακεδονίας στὴ Βουλγαρία. Ἀργότερα κι ὅταν κηρύχθηκε ἡ ἐπανάσταση τῶν Νεότουρκων μ' ἐπικε-

* Ὁ κ. Δ. Β. Σταυρόπουλος εἶναι γιὸς τοῦ Μακεδονομάχου στρατηγοῦ Βασιλείου Σταυρόπουλου (Καπετάν Κόρακα).

φαλῆς τὸν Ἑβραῖο ἐξιλαμισθέντα (ντολμέ) Μουσταφᾶ Κεμάλ, τὸν ἀργότερα γνωστὸ ὡς Ἀτατούρκ, καταλάβαμε ὅτι ὅλα αὐτὰ τ' αὐτονομιστικά συνθήματα ἦταν ἔργο τῶν Νεότουρκων.

» Ἔτσι εἶχαμε νὰ ἀντιμετωπίσουμε ὄχι μόνο τὴν Ὀθωμανικὴ Αὐτοκρατορία τοῦ Χαμίτ, ἀλλὰ τοὺς Αὐτονομιστές, ποὺ εἶχαν ἐγκαταστήσει τὸ ἀρχηγεῖο τους ἄγνωστο ποῦ, ἴσως μέσα στὴ Θεσσαλονίκη, ὅπου οἱ ντολμέδες ἐπαιζαν σημαντικὸ ρόλο καὶ τέλος οἱ Βούλγαροι τοῦ Φερδινάνδου.

» Αὐτὰ τὰ μηνύματα, ποὺ ἐφθάναν μέσῳ τοῦ Ἑλληνικοῦ Προξενείου τῆς Θεσσαλονίκης στὴν ἐλεύθερη πατρίδα, εἶχαν ξεσηκώσει ὅλους ἐμᾶς τοὺς τότε νεαροὺς Εὐέλπιδες, νὰ σπεύσουμε στὸ κάλεσμα τῶν Μακεδόνων. Ὁ σχηματισμὸς ἐνὸς σώματος δὲν ἦταν ὁμολογουμένως εὐκόλο ἐγχείρημα. Ἐπρεπε νάσαι σίγουρος ὅτι αὐτοὺς ποὺ θὰ διάλεγες, δὲν θὰ δειλίαζαν ἢ δὲν θὰ πρόδιδαν σὲ κάποια δύσκολη στιγμή. Ὁ ἐχθρὸς ἔπειτα ἦταν ὑπουλός. Πολλὲς ἀπ' αὐτὲς τὶς ἐθνότητες ποὺ βρέθηκαν ἐγκατεστημένες στὴ Μακεδονία μιλοῦσαν Ἑλληνικὰ καὶ ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία, κοινὴ σὲ Σέρβους, Βούλγαρους, Βλαχορρουμάνους καὶ βέβαια καὶ Ἑλληνες, μπερδεύε χειρότερα τὰ πράγματα. Ὑστερα ἡ κατασκοπία τῶν Τούρκων καὶ Βουλγάρων δροῦσε συστηματικὰ καὶ πολλὰ ἀντάρτικα σώματα προδίδονταν, προτοῦ κἀν περάσουν τὰ σύνορα καὶ συντρίβονταν.

» Παρ' ὅλες αὐτὲς τὶς δυσκολίες ξεκινήσαμε κάποια νύχτα νὰ περάσουμε τὰ σύνορα. Ὑστερα ἀπὸ ἐπτά ὥρες κουραστικὴ πορεία φτάσαμε σ' ἓνα μικρὸ χωριονάκι Ἑλληνικόν, τὸ Γάβροβο, μὲ δέκα σπίτια καὶ λιγοστὲς ψυχές. Αἶγες ψυχές, ἀλλὰ ποὺ ἐκλαιγαν, σὰν μᾶς εἶδαν. Πρὶν φύγουμε, ὁ παπᾶς τοῦ χωριοῦ μοῦ εἶπε νὰ μεταλάβω τοὺς ἀνθρώπους μου. Ἐγὼ δίστασα: φοβήθηκα μήπως αὐτὸ πτοοῦσε τὸ ἡθικὸ τῶν ἀνδρῶν μου. Μετάλαβα ὁμως ἐγὼ καὶ φύγαμε. Ἐξήντα δύο ἄνδρες ξεκινήσαμε. Τὸ σῶμα χωρίστηκε στὰ δύο. Λόγοι πρόνοιας μᾶς ἐπέβαλλαν ν' ἀκολουθοῦμε στρατιωτικὴ τακτικὴ κατὰ τὴν εἰσοδὸ μας στὴ Τουρκικὴ ἐπικράτεια.

» Οἱ ἄντρες μου καὶ ἐγὼ πήραμε τὸ δρόμο πρὸς τὴ Σιάτιστα. Ὁ καιρὸς ἦταν ἄσχημος. Μπαίναμε στὸ Νοέμβρη κι' ὁ χειμῶνας ἐδῶ φτάνει γρήγορα. Βαδίζαμε ὅλη τὴ νύχτα, ξημερώσαμε σ' ἓνα ὕψωμα, ποὺ λεγόταν Βλάχα. Κοντὰ ὑπῆρχε ἓνα δάσος, καταφύγαμε ἐκεῖ νὰ ξεκουραστοῦμε, ὥσπου νὰ φθάσει ἡ ἄλλη νύχτα, γιὰ νὰ κινηθοῦμε, χωρὶς νὰ μᾶς δοῦν οἱ Τούρκοι καὶ ἄλλοι ἐχθροί.

» Ἔστειλα δύο Κρητικοὺς νὰ φέρουν νερὸ τῆς βροχῆς ἀπ' τὸν ξεροπόταμο ποὺ κύλαγε κοντὰ στὸ δάσος. Γύρισαν γρήγορα λέγοντας: «Ἐρχεται τούρκικος στρατός». Εἶχε ἔλθει ἡ ὥρα!

» Ταμπουρωθήκαμε πίσω ἀπ' τὰ δέντρα καὶ περιμέναμε. Οἱ Τούρκοι ὁμως πέρασαν, χωρὶς νὰ μᾶς ἐνοχλήσουν, φαίνεται ὅτι δὲν ἐρχόντουσαν γιὰ μᾶς.

» Τὸ σούρουπο τῆς ἄλλης μέρας ἔπρεπε νὰ περάσουμε τὸν Ἀλιάκμονα. Οἱ διαβάσεις ἐφρουροῦντο καὶ ὁ ποταμὸς ἀπ' τὶς βροχὲς ἦταν σχεδὸν ἀδιάβατος. Ἐνας χάρτης τυπωμένος στὴν Αὐστρία μοῦ ἔδειξε κάποιο σημεῖο, ποὺ ἀπέναντί του θὰ βρίσκαμε ἓνα χωριὸ Ἑλληνικόν. Αὐτὸ τὸ σημεῖο καὶ διάλεξα. Εἶχα πληροφορίες ὅτι στὸ μέρος ἐκεῖνο ὁ Σωτήρης Παπαγεωργίου ἢ μπάριμπα - Σωτηράκης εἶχε ὀργανώσει τοὺς χωρικοὺς, οἱ ὅποιοι μὲ ζῶα κατόρθωναν νὰ περνᾶν τοὺς ἀντάρτες, χωρὶς ν' ἀναγκάζονται νὰ βουτῶν στὸ ποτάμι — ἐπικίνδυνο γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὴν ὑγεία τῶν ἀνταρτῶν. Ἡ ἀργοπορία ὁμως αὐτὴ μπορούσε νὰ μᾶς στοιχίσει τὴ ζωὴ ὅλων! Ἀποφάσισα λοιπὸν νὰ περάσουμε πέντε - πέντε τὸ ποτάμι βουτώντας. Ἔτσι καὶ ἐγινε. Σ' αὐτὴ τὴν φοβερὴ πρώτη μας ἐπαφὴ χάσαμε ἓναν λεβέντη. Ὁ Αὐστριακὸς χάρτης ἦταν λαθεμένος, ἴσως καὶ σκόπιμα: χωριὸ Ἑλληνικὸ ἀπέναντι δὲν ὑπῆρχε. Κρυφτήκαμε στοὺς θάμνους καὶ περιμέναμε νὰ ξημερώσει. Ἔστειλα ἄνδρες σὲ ἀνίχνευση. Λοξοδρομήσαμε καὶ προχωρήσαμε πρὸς τὴ Σέλτσα. Ἀπὸ μακριὰ ἀντιληφθήκαμε ἰ-

σχυρή δύναμη Τούρκων. Στάθμευαν ἐκεῖ, ὕστερα ἀπὸ περιπολία ποῦ ἔκαναν, γιὰ νὰ ἐμποδίσουν τ' ἀντάρτικα νὰ περνοῦν πρὸς τὰ Καστανοχώρια. Τὸ βράδυ συνεχίσαμε τὴν πορεία καὶ βρεθήκαμε σ' ἓνα ἐλληνικὸ μοναστήρι, τὸν Ἅγιο Ἀθανάσιο, καὶ ζήτησα ἐκεῖ ἄσυλο. Μείναμε ἐκεῖ καὶ τὴν ἄλλη μέρα ἔφυγα γιὰ τὰ Καστανοχώρια, ἦταν ἀπὸ ἐκεῖ ποῦ θ' ἄρχιζε ἡ δική μου δρᾶσις».

* * *

ἽΟ Μακεδονικὸς λαὸς τραγούδησε τὴ θρυλικὴ δράση τοῦ Ἀρχηγοῦ:

«Τ' ἔχεις, καυμένη Κόρακα, καὶ σκούζεις καὶ φωνάζεις;

Μὴν ἀδιψᾷς γιὰ αἵματα, ρουμανοβουλγάρικα κεφάλια;

Ἐβγα ψηλὰ στὸ Κόκκοβο, ψηλὰ στὸ Παληομπίτσι,

Ἀγνάντεψε τὴ Ντόλιανη μαζί μ' ὅλο τὸ βίός της».

Σήμερα καινούργιοι κίνδυνοι φαίνονται στὸν ὀρίζοντα. Οἱ κοιτατζήδες τῶν Σκοπίων μιλᾷν καὶ πάλι γιὰ τὴν Μακεδονία. Ἄς προσέξουμε ἰδιαίτερα αὐτοὺς τοὺς παλιούς **Αὐτονομιστές**, ποῦ τότε πολέμησαν καὶ νίκησαν οἱ ἀγωνιστές μας Μακεδονομάχοι. Σήμερα ξανάρχονται!..

ΣΤΕΡΓΙΟΣ ΔΗΜΟΥΛΗΣ

Λαχτάρα

Νὰ κοιταζόμασταν, τουλάχιστον, στὰ μάτια.

Θρύψαλα ἡ μυστικὴ εἰκόνα τοῦ αἰώνιου,

καὶ πῶς νὰ σὲ ἀντικρύσω, ἀδελφέ μου.

Ἔνοχη ἐποχή.

Ἐδῶ διστάζουμε τ' ἀγάλματα κατὰματα νὰ δοῦμε,

περνοῦμε ἐμπρὸς τοὺς καὶ χαμηλώνουμε τὰ μάτια.

Ἥλιόφοβοι, ξεθωριασμένοι νυχτοπάτες

μάταια γυρεῦουμε στὴν ἀγορὰ τὰ ρήματα τῆς σιωπῆς.

Ἀχ, νὰ μποροῦσα μιὰ φορὰ στὰ μάτια νὰ σὲ κοίταζα.

ΔΗΜ. ΧΡ. ΜΠΟΣΙΝΑΚΗΣ

Μοναξιά

Ἡ μοναξιά κατέβηκε στὴ γῆ,

ὅπως κατεβαίνει ἡ σκληρὴ βροχὴ

στὸ βαθὺ σκοτάδι τῆς νύχτας.

Στοὺς πλατυοὺς δρόμους σὰν καταιγίδα,

στὰ στενοσόκκακα σὰν λάσπη καὶ δρυμόχολο.

Κατέβηκε χαμηλὰ ὁ οὐρανός, μᾶς κλείνει,

βαραίνει ἀσήκωτα, πλακώνει τὸ στῆθος.

Ἡ μοναξιά τοῦ Θεοῦ κατέβηκε στοὺς δρόμους μας

καὶ ξεχύνεται σὰ θειάφι ἀπ' τὸν οὐρανό.

Ἡ μοναξιά τοῦ Θεοῦ, ἡ μοναξιά μας.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΦΩΤΕΑΣ

Με άφορμή τούς Μανιάτες Μακεδονομάχους...

Στην ιερή μνήμη του πατέρα μου Σωτηρίου Φωτέα, φιλόλογου - γυμνασιάρχου, που έφυγε ξαφνικά τη δεύτερη μέρα της Λαμπρής, φέτος, στην Καρδαμύλη της Μάνης και που μ' έμαθε ν' αγαπώ ελευθερία, γλώσσα και πατρίδα...

[2^η Φλώρινα ή Έθνική Έταιρία Έλλήνων Λογοτεχνών με σύμπραξη του Φιλεκπαιδευτικού Συλλόγου Φλωρίνης «Ο Άριστοτέλης» και του Συλλόγου Έπιστημόνων Φλωρίνης «Βλάσιος Πασκάλ» ώργάνωσε από 11 έως 14 παρελθόντος Άπριλίου πνευματικό συμπόσιο με θέμα «Ο Μακεδονικός Άγώνας και τὰ Έλληνικά Γράμματα», στὰ πλαίσια του οποίου έγινε και ή όμιλία του κ. Π. Φωτέα που ακολουθεί.]

Δέν θά μιλήσω έδώ ούτε ως ιστορικός, ούτε ως ιστοριοδίφης, ούτε ως τοπικιστής. Δέν θά μιλήσω με καμμιάν άπ' αυτές τις ιδιότητες, διότι δέν έχω καμμιά. Δέν είμαι ιστορικός. Δέν έχω έρευνήσει ειδικά τò θέμα που πραγματεύομαι, ούτε έχω αναδιφήσει στις πηγές του. Δέν είμαι τοπικιστής και δέν ήλθα έδώ νά παρουσιάσω, και μάλιστα όχι καλά όπλισμένος, την προσφορά της ιδιαιτέρας μου πατρίδας, της Μάνης, αντιπαραθέτοντάς την στην προσφορά άλλων έλληνικών περιοχών και τονίζοντας την ήρωϊσμό των παιδιών της. Τίποτε λοιπόν άπ' όλα αυτά — θά έλεγα μάλιστα ότι ως μία ύψηλή πρόφαση χρησιμοποιώ τούς Μανιάτες, γιά νά πώ και άλλα πράγματα, γενικότερα. Σε πολλές, όμως, πράξεις της ζωής μου με έχει παρωθήσει ένας λόγος του Ίωνα Δραγούμη: «*Άν τρέξουμε νά σώσουμε την Μακεδονία, έμεις θά σωθούμε*».

Αυτόν τόν λόγο δέν τόν παίρνω, βέβαια, κατά λέξη. Άλλα νομίζω ότι μπορούμε νά άντλοΰμε άπ' αυτόν ένα μεγάλο δίδαγμα έργηγόρσεως και συνειδησιακής αγρύπνιας, που συνδέεται με την ίδια την ύπαρξή μας. Διότι αυτή ή έσωτερική έπιφυλακή μās σώζει. Αυτή, και σε προσωπικό και σε συλλογικό επίπεδο. Έμεις δηλαδή σωζόμαστε, όταν κινητοποιούμεθα γιά ένα μεγάλο σκοπό. Διότι αυτό δίδει νόημα στην ζωή μας ειδικά σε έποχές γενικής ισοπεδώσεως. Πέραν όμως άπό την κινητοποίηση που άναμοχλεύει όλόκληρη την έθνική ενέργεια, μέσα στην φράση του Ίωνα υπάρχει και ή παράλληλη έννοια του έθελοντισμού. Μιά έθελοντική κινητοποίηση γιά την επίτευξη ενός μεγάλου σκοπού:

μήπως αυτή δέν είναι, τελικά, ή μαγιά της πραγματικής, της άμόλυντης άπό τὰ κομματικά, έθνικής ένότητας;

Είναι ιερός ό τόπος της Φλώρινας σε συνδυασμό με τò θέμα του συμποσίου μας, γι' αυτό, νομίζω, επιτρέπεται μία έξομολόγηση που ποτέ δέν έκαμα μέχρι σήμερα, όπωςσδήποτε, δημόσια. «Όταν τόν Ίούλιο του 1974 ζήτησα και τοποθετήθηκα έθελοντικά Νομάρχης Ροδόπης, αυτή την φράση του Δραγούμη στην γενικότητά της είχα στò μυαλό μου. Και μ' αυτή την αίσθηση συνόρων έμενα εκεί, άμετάθετος, χρόνια έπτάμισιν. Κάθε έλληνας, όπου κι' άν νήκει, όπου κι' άν έχει γεννηθεί, όπου κι' άν κατοικεί, πρέπει γιά την επιβίωσή μας και γιά την διατήρηση της ιδιοπροσωπίας μας, νά έχει άκριτική συνείδηση. Αυτή κινητοποιεί σε κάθε πτυχή του χρόνου και του έθνικού βίου. Άπό την άμυνα της χώρας μέχρι την κάθε μάχη γιά την όποια πρόοδο. Και αυτή θά μās κάνει νά μπορούμε νά πούμε τόν νεανικό μας έλληνικό λόγο μέσα στην ένωμένη Εϋρώπη. Και νά βρούμε την θέση μας, χωρίς νά μεταβληθούμε σε λαό καταναλωτών και πελατών.

Δέν είχε, βέβαια, τότε ό λόγος του Ίωνος τò νόημα που τού δώσαμε τώρα. Άλλά και με την τότε έννοιά του, πάλι δέν είχε ένα στενό γεωγραφικό έπεκτατικό περιεχόμενο. Είχε πρώτιστα μιάν ήθική πνοή, αυτή που δημιουργεί τούς συναγερμούς. Ή Μακεδονία δέν ήταν μόνο υπόθεση άλυτρωτισμού και έθνικής όλοκληρώσεως, που άναποκρίνεται στὰ έθνικά δίκαια. Ή Μακεδονία ήταν ή έθνική άνάσα. Ήταν ή άναπνοή υγείας. Ήταν ή έξοδος άπό τόν έθνι-

κὸ ραχιτισμὸ ἢ τὸ στενοθώρακο κουφάρι, ποὺ συμπνίγει τὰ πνευμόνια. Ἦταν ἡ Μακεδονία ἡ εὐρύτερη ἐνατένιση, ποὺ ὅταν τὸ στήθος πετάγεται μπροστά, τὸ κεφάλι κοιτᾷ ψηλά - καὶ πέρα...

Εἶναι ὁμως παρατηρημένο ὅτι ὅλοι οἱ μεγάλοι λόγοι ποὺ ἔχουν πάντοτε μέσα τους ποίηση, ἔχουν καὶ ἓνα κρυφὸ τετράγωνο ρεαλισμὸ. Ἡ Μακεδονία, τμήμα ἀναπόσπαστο τοῦ ἑλληνισμοῦ, εἶναι ὁρος ἐπιβίωσης τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους. Αὐτὸς ὁ ρεαλισμὸς ὑπάρχει, ἐπίσης, μέσα στὸ «*ἐμεῖς θὰ σωθοῦμε*» τοῦ Ἰωαννοῦ. Ὁ Μακεδονικὸς ἀγὼν, ἐπιβεβαίωση τῆς αἰώνιας νεότητος τοῦ ἑλληνισμοῦ, ποὺ πάντοτε βρίσκει «*τὰ φτερά, τὰ φτερά - τὰ πρωτινά του - τὰ μεγάλα*», εἶναι τὸ ξέπλυμα μιᾶς ντροπῆς. Διότι ἔτσι κάπως ἀρχίζουν ὅλες οἱ μεγάλες ἐθνικὲς ἐξορμήσεις. Ὁ Μακεδονικὸς ἀγὼν εἶναι ὁ διαλεκτικὸς σύνδεσμος ἀνάμεσα στὸ 1897 καὶ στὸ 1909. Εἶναι ὁ ἀπαραίτητος ἱστορικὸς κρίκος γιὰ τὸ ξεπέραςμα τῆς ἀσφυξίας, γιὰ τὴν ὑπερνίκηση τῆς ψυχολογίας ἡττας καὶ μικρότητας, γιὰ νὰ φυσηξοῦν, ὅσα ξεῖδωρα ἀκολούθησαν μετὰ τὴν πρώτη δεκαετία τοῦ νέου τότε αἰώνα. Καὶ στὸν τομέα τῆς κρατικῆς ὁργανώσεως καὶ στὸν τομέα τῆς ἐθνικῆς δικαιοσύνης μετὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους. Ἀλλὰ πάνω ἀπ' ὅλα, ὁ Μακεδονικὸς ἀγὼν εἶναι ἀναγκασιότητα καὶ καταλύτης, διότι πέρα ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ του δυναμικὴ, δηλαδὴ τὴν ρεαλιστικὴ καὶ ὁργανωμένη ἀνατοποθέτηση τῆς Μεγάλης Ἰδέας, ὅχι σὰν ἐπεκτατισμοῦ ἀλλὰ σὰν ἐθνικῆς ὁλοκλήρωσης, ἀνάγει μετὰ τὴν ἡθικὴ του δυναμικὴ σὲ ὅ,τι τὸ πιὸ ἅγιο καὶ πιὸ ἄχραντο ἔχομε: Τὴν Ἐθνεγερσία τοῦ 1821. Ποιοτικὰ καὶ ἡθικὰ (καὶ ἀπὸ ἀποψη συνέχειας) οἱ δύο ἀγῶνες εἶναι ὁμόρριζοι. Οἱ Μακεδόνες ἐπεδίωκαν ὅ,τι οἱ ἄλλοι Ἕλληνες, εἶχαν ἐπιτύχει τὸ '21, ἐνῶ αὐτοὶ ὅχι, μολονότι εἶχαν καὶ αὐτοὶ ἐξεγερθῇ.

Ὅλοι φυσικὰ οἱ μεγάλοι ἀγῶνες ἀνασύρουν, βαθαίνουν καὶ σμιλεύουν ἢ καὶ δημιουργοῦν τὶς θεμελιακὲς ιδέες. Ἔτσι καὶ ἐδῶ. Μέσα στὴν φωτιά καὶ τὸ αἷμα τοῦ Μακεδονικοῦ ἀγῶνα εἶναι ἐπικεντρικὰ παρούσες οἱ ἐννοίες τοῦ Γένους, τοῦ Ἔθνους καὶ τῆς Κοινότητος. Τὸ Γένος, ὅπως ἐξελλίσσεται ὡς ἐννοία καὶ ὡς ἰδέα εἰδικὰ τοὺς αἰῶνες τῆς δουλείας, εἶναι ἡ μεταρσίωση, τὸ συγκινητικὸ ὑπόβαθρο, ὅλο τὸ ρίγος τῆς ἱστορίας. Εἶναι, ἔτσι, χωρὶς κανένα Προσδιορισμὸ, μετὰ κεφαλαῖο τὸ πρῶτο γράμμα,

μιὰ λέξη σπινθήρας, ποὺ συμβολίζει ὅλες τὶς ἱστορικὲς καταφορὲς ἀλλὰ καὶ ὅλες τὶς προσδοκίες Ἀναστάσεως. Εἶναι τὸ ζεστὸ ροῦχο ποὺ μᾶς σκεπάζει ὅλους. Τὸ Ἔθνος ὡς ἐννοία κομίζει, ἀπὸ τὴν πλευρά του, πράγματα πιὸ ἀπτά. Τὴν γλῶσσα, τὰ ἥθη καὶ τὰ ἔθιμα, τὴν συνείδηση κοινῆς καταγωγῆς καὶ ἱστορίας. Ὅσο κι' ἂν ἐπικαλύπτονται οἱ δύο, μολαυταῦτα κατὰ διαφοροποιεῖ τὶς δύο σιαμαῖες ἐννοίες. Τὸ Γένος εἶναι ἡ κοινὴ μήτηρ. Τὸ Ἔθνος οἱ κοινοὶ ἱστοί. Τὸ Γένος εἶναι ἀναγωγή, τὸ Ἔθνος καταγωγή. Συμπληρωματικὴ πρὸς τὰ προηγούμενα ἔρχεται ἡ κοινότητα ὡς ἰδέα βαθύτατα νεοελληνικὴ. Διαπλασμένη στὰ χρόνια τῆς σκληρότερης ἱστορικῆς μας καταδρομῆς, τῆς Τουρκοκρατίας, ὡς ἀπόδειξη τῆς ἐπιβιωτικῆς ἰδιοφυίας τοῦ λαοῦ μας. Ἐν κοινότητι ὁ Ἕλλην βιώνει τὴν ἀδελφότητα. Πρακτικότερα τὴν ἀλληλεγγύη. Ἀλλὰ καὶ μετὰ αὐτὴν ψηλώνει. Ὅπως προσδιορίζει ὁ Τσιρόπουλος, πρόκειται γιὰ κοινότητα στὰ ἐπίγεια, ὡς ἀδελφσύνη τῶν ἀνθρώπων καὶ γιὰ κοινότητα μετὰ τὰ ἐπουράνια, μετὰ τὸν Θεό, ὡς ὀρθόδοξη Ἐκκλησία.

Ἀλλὰ στὶς μεγάλες ὥρες καὶ στοὺς μεγάλους συναγερμούς, οἱ ἐννοίες αὐτὲς διαχέονται ἢ μία μέσα στὴν ἄλλη, ἢ μιὰ ἀρωματίζει τὴν ἄλλη. Ἀλλὰ πάνω ἀπ' ὅλες διαπλατύνεται ἡ κοινότητα, γίνεται ὁρος ταυτοβαθὺς καὶ ταυτοπλατὺς πρὸς τὰ ἄλλα. Εἶναι τὸ ἀρχαῖο «κοινὸν τῶν Ἑλλήνων», ὅπου ὅλος ὁ ἑλληνισμὸς γίνεται μιὰ κοινότητα ἀλληλοβοήθειας καὶ κοινοῦ ἀγῶνος. Τὸ κοινὸν αἷμα — τὸ ὁμαίμον — τὸ κοινὸ χῶμα — τὸ ὁμοπάτριον, — ἡ κοινὴ γλῶσσα — τὸ ὁμόγλωσσον. Ὅλα φορτισμένα μετὰ τὸ ρίγος τοῦ κοινοῦ κινδύνου, τῆς κοινῆς σωτηρίας καὶ τῆς κοινῆς προσπάθειας γιὰ ἐπιβίωση. Ἐννοοῦμε δὲ μετὰ τὸ ὁμόγλωσσον εἰδικὰ στὸν Μακεδονικὸ ἀγῶνα ὅχι τόσο τὴν ἐκφορά κοινῆς λαλιάς, ὅσο τὴν κοινὴ μνήμη (καὶ μάλιστα μνήμη νοούμενη ὡς κοινὴ ἀνάμνηση «κοινῶν» ἰδεῶν). Το ὅτι, πιὸ ἀπλά, λέμε καὶ καταλαβαίνομε τὰ ἴδια πράγματα.

Ἔτσι οἱ ἑλληνικὲς κοινότητες καὶ περιοχές, ψηφίδες τοῦ συνολικοῦ ἑλληνισμοῦ, συναιροῦνται μέσα στὸ Γένος. Τὰ ἐπὶ μέρους ὑψώνονται στὸ «ὄλον» καὶ σπεύδουν νὰ δώσουν «παρὼν» αἵματος καὶ μάλιστα νεανικοῦ, ἀφοῦ βεβαίως οἱ νέοι, καὶ ψυχολογικὰ καὶ βιολογικὰ, εἶναι πιὸ πρόσφοροι στὴν ἀναδοχὴ τῶν διακινδυνεύσεων. Ἡ-

σαν δέν ἦσαν δύο χιλιάδες οἱ Ἕλληνες, πού σέ ὅποιαδήποτε στιγμή τοῦ Μακεδονικοῦ ἀγώνα ἀνῆκαν σέ μαχόμενα ἔνοπλα τμήματα, παρατηρεῖ ὁ Παναγιώτης Κανελλόπουλος («Τό ἱστορικό νόημα τοῦ Μακεδονικοῦ ἀγώνα»). Ἦσαν ἀπ' ὅλες τίς περιοχές τῆς χώρας, ἦσαν ἀπ' ὅλες τίς κοινωνικές τάξεις, ἀλλά οἱ συντριπτικά περισσότεροι ἦσαν Μακεδόνες. Καί κάτι ἀκόμη, πού ἐπιβεβαιώνεται ἐκεῖνο πού ἀναφέραμε προηγουμένως. Ἀνάμεσά τους ἦταν ὄχι μόνον ἑλληνοφώνοι, ἀλλά καί σλαβόφωνοι καί βλαχόφωνοι. Ἄρα τὸ δικό τους «ὁμόγλωσσον» ἦταν ἡ σύμπτωση στίς ἴδιες ἰδέες, πού περιλαμβάνονται μέσα σέ ἕνα ἀμόλυτο καί ἀρητόρευτο πατριωτισμό. Καί ἐδῶ ἴσως πρέπει νά ἐπισημανθεῖ τὸ μοναδικό ἴσως στὴν παγκόσμια ἱστορία φαινόμενο. Ἐνῶ ἡ κοινὴ γλῶσσα ἀποτελεῖ ἕνα κύριο ἐθνικὸ χαρακτηριστικό, ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν κοινὴ πατρίδα, νά ὑπερφαλαγγίζει τὴν ἑλλειψὴ τοῦ καὶ νά τὸ μηδενίζει. Κι' ἔτσι μέσα σ' αὐτὸ τὸ γαλβανιστήριό ἐνότητος, πού ξεπερνᾷ ἀκόμη καί τὴν γλῶσσα, νά τήκονται ἀντιθέσεις, φιλοπρατίες καί προσωπικά. Πίσω ἀπ' αὐτοὺς τοὺς δύο χιλιάδες ἐνόπλους ἀπ' ὅλες τίς περιοχές, μὲ πρώτη στὴν τὴν Μακεδονία, βρίσκεται ἕνας ὁλόκληρος κόσμος μετόπισθεν. Εἶναι ὅλος ὁ ἑλληνισμός. Μὲ — πρώτη μετὰ τὴν Ἐπανάσταση — ἀπὸ δειγμάτων ὁργανώσεως καί ἐθνικοῦ συνωμοτισμοῦ. Μὲ πολλαπλὰ σημεῖα στηριξέως: οἰκονομικά, διπλωματικά, πολιτικά. Οἱ Μακεδονομάχοι κολυμποῦν ὅπως τὸ ψάρι στὸ νερό, μέσα στὸν σύνολο ἑλληνισμό καί τὴν ψυχὴ του. Ὁ Μακεδονικὸς ἀγὼν ἦταν τὸ σημαντικότερο, μετὰ τὴν ἐθνεγερσία, μέχρι τὸ 1900 σχολεῖο ἐθνικῆς ἐνότητος, ὄχι μόνον ἐπειδὴ ἔστρεψε τοὺς Πανελλήνους πρὸς κοινὸ σκοπό, ἀλλὰ ἐπειδὴ συνέτριψε ἔστω καί πρὸς στιγμὴν τοὺς τοπικισμοὺς καί τοὺς ἀτίθασους ἐγωισμοὺς τοὺς.

Ἡ Μάνη παροῦσα, πάντοτε, σέ ὅλα τὰ παρόμοια προσκλητήρια ἔχει τὴν μεγάλη ἀναλογία τῆς στὸν Μακεδονικὸ ἀγώνα. Ποτὲ δέν πρέπει νά ξεχνᾶμε, ὅτι ἡ Μάνη εἶναι μιὰ ὄχι εὐρεῖα περιφέρεια, ἀλλὰ τότε, ἕνα μικρὸ μέρος τοῦ Νομοῦ Λακωνίας. Τὰ χωριά δηλαδὴ πού βρίσκονται «στὴν ποδιὰ τοῦ Ταυγέτου» κατὰ τὸν λαϊκὸ ποιητάρη Νηφάκο, ἀπὸ τίς κορυφές του μέχρι τὴν θάλασσα καί ἀπὸ τὴν Ἁγία Σιών, ἔξω ἀπὸ τὴν Καλαμάτα, μέχρι τὸ Γύθειο. (Ἀπὸ τὴν

Βέργα, μᾶλλον, ἐπίσης ἔξω ἀπὸ τὴν Καλαμάτα τὸ μέρος, ὅπου ταμπουρωμένοι οἱ Μανιάτες ἀπέκρουσαν τοῦ Ἱμπραήμ, ἐπιβεβαιώνοντας τὴν ἀλήθεια, ὅτι καί σὲ ἑκείνη τὴ πιὸ ἀδυσώπητη ἐπιβουλῇ, δέν πάτησε Τοῦρκος τὴν Μάνη). Σήμερα ἡ ἀνακατανομὴ τῶν νομῶν (τοῦ 1953), ὑπήγαγε ἕνα μέρος στὸν Νομὸν Μεσσηνίας. Γιὰ τὴν ποίηση, ἴσως, τοῦ πράγματος, ἄς ποῦμε ὅτι τὸ ἕνα μέρος τῆς, περίπου τὸ σημερινὸ Λακωνικὸ, ὀνομάζεται «μέσα ἢ προσηλιακὴ Μάνη» καί τὸ ἄλλο, τὸ σημερινὸ περίπου μεσσηνιακὸ, ὀνομάζεται «ἔξω» ἢ «ἀποσκιανερὴ Μάνη». Τὸ πρῶτο ὀνομάζεται ἔτσι, ἐπειδὴ, ὅταν ἀναδυθεῖ ὁ ἥλιος ἀπὸ τὸ Κρητικὸ πέλαγος τὸ χτυπάει ἀμέσως καί τὸ δεύτερο, ἐπειδὴ ἡ σκιά τοῦ Ταυγέτου κάνει τὸν ἥλιο νά χτυπᾷ τὰ χωριά του ἀργότερα. Αὐτὰ εἶναι κάπως καί τὰ σύνορα τῆς καταλήξεως τῶν ἐπιθέτων. Στὴν μεσσηνιακὴ Μάνη τὰ 95% λήγουν σὲ -έας, στὴν ἄλλη σὲ -άκος.

Μέσα σ' αὐτὲς τίς γιγάντιες διαστάσεις καί εἰκόνες τοῦ ἀναδυόμενου ἡλίου, τῆς σκιάς πού ρίχνει ὁ Ταυγέτος μέχρι τὴν ἀπέναντι Κορώνη καί τοῦ ἀπέραντου πελάγους, ἀποκτοῦν συνειδησιὴ τῆς ἑλληνικότητός τους καί οἱ Μανιάτες, ὅπως ἄλλωστε μὲ ἀνάλογες εἰκόνες περίπου ὅλοι οἱ Ἕλληνες. Καί αὐτὴ ἡ συνειδησιὴ ἑλληνικότητος τοὺς στρατεύει ἐθελοντικὰ στοὺς κοινούς ἀγῶνες. Ὁ Δικαῖος Βαγιακάκος, ἐξαίρετος Μανιάτης λόγιος, φιλόλογος καί μελετητής, π. Δ/ντῆς Λεξικοῦ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, υπολογίζει τοὺς Μανιάτες πού πολέμησαν τὰ κρίσιμα χρόνια, ἀπὸ 80-100, ἀρχηγούς, ὀπλαρχηγούς καί παλληκάρια. Ἐντὸς τῶν ἡμερῶν δημοσιεύεται στὸν 80 τόμον τῶν Λακωνικῶν Μελετῶν ἐργασία τοῦ ἀπὸ 150 σελίδες μὲ πλήρη τεκμηρίωση, ὀνοματολογία, δρᾶση καί ἐξέλιξη τῶν Μανιατῶν Μακεδονομάχων. Πρωτοπόρος ἐπίσης ἐρευνήτης εἶναι ὁ Γεώργιος Ἀχ. Γιαννακάκος - Βαζέλος μὲ τὸ βιβλίο του «Οἱ ἐθελοντικοὶ ἀγῶνες τῆς Μάνης διὰ τὴν ἐλευθερίαν (1840 - 1940) (Κρήτης - Θεσσαλίας - Μακεδονίας - Ἠπείρου)», ἐκδοσὴ ἔτους 1950. Μερικώτερα ἐρευνᾷ τὸ θέμα ὁ Βασίλειος Πατριαρχέας, μὲ τὸ ἔργο του «Μακεδονομάχοι τῆς Καρδαμύλης καί τοῦ Ἐξωχωρίου» ἐκδ. 1969). Πλήθος εἶναι τὰ ἱστορικὰ ἄρθρα εἰδικὰ τοῦ Δικαίου Βαγιακάκου καί ἄλλων ἐρευνητῶν στὸν τοπικὸ τύπο καί τὰ εἰδικὰ περιοδικὰ. Χωρὶς

πρόθεση «ξεσκαλιστικής» έρευνας, για να θυμηθώ μία λέξη του Δροσίνη, 25 τουλάχιστον είναι οι καπεταναίοι και οι όπλαρχηγοί (όμαδάρχες) που έλαβαν μέρος στον 'Αγώνα. 'Ας αναφερθούν τα ονόματά τους ως εις προσκλητήριο και ως «εις μνήμην δικαίων». Δεν προσθέτω «μετ' έγκωμίων», διότι αυτά σίγουρα δεν τους ενδιέφεραν.

— Βλαχάκης 'Αντ. (καπετάν Λίτσας) από Λίτσα Γυθείου - Τσοτάκος Λυκούργος (κ. Γέρμας) από Γέρμα Οϊτύλου - Φαληρέας Γρ. (κ. Ζάκας) από 'Εξωχώρι Καρδαμύλης - 'Αναγνωστάκος Μιχ. (κ. Ματαπᾶς) από Χαριά Πύργου Δηροῦ - Φραγκάκος Γεώργ. (κ. Μαλέας) από 'Αρεόπολη - Παπατζανετέας Παν. (κ. Παναγιώτης) από Καρδαμύλη - Δεμέστιχας 'Ιω. (κ. Νικηφόρος) από Τευθρώνη Μάνης - Μαντούβαλος Νικ. (κ. Νίκος) από Μπουλαριούς - Μαντούβαλος Θεοδ. (κ. Ταῦγετος) από Μπουλαριούς - Φουρίδης Μιχ. (κ. Λίμπερδος) από Πανίτσα - 'Αποστολάκος Δημ. (κ. Καραβοστάσης) από Οϊτύλο - Κουκῆς Παναγιώτης, από 'Αβία - Χιονᾶκος 'Ηλ., από Κελεφᾶ - Ζαγοριανάκος 'Ιω. (κ. Ζάργας) από Γύθειο - 'Ανδροβιστιανέας Δημ. από Λαγκαδᾶ - Κιτρινιάρης Φίλιππος (κ. Λίβας) από Πετροβούνι Καρδαμύλης - Μαλεύρης Πέτρος, από τὸ Κουλούμιο - Φραγκογιάννης Γεώργ., από ἄνω Μπουλεριούς - Καραμούζης Βασ. από Δήμο Μέσης - 'Αρναούτης Κυρ. από Δήμο Μέσης - Καμινέας Χαρ., από 'Αγ. Σοφία Καρδαμύλης - Παρασκευᾶς Ζερβέας, 'Εξωχώρι και μετὰ Σπάρτη - οἱ ἐξάδελφοι Λεωνίδας και Παναγιώτης Πετροπουλάκης από Γύθειο.

Δέν πρέπει νά μείνουν ἀσχολίαστα τὰ καπετανεῖκα ὀνόματά τους. Πέραν ἐκείνων πού ἔχουν τὸ ὄνομα τῆς ἰδιαίτερης πατρίδος τους (Γέρμας, Λίτσας) ὑπάρχουν και οἱ ἄλλοι πού παίρνουν ὄνομα τὸν περήφανο Ταῦγετο, πού στὰ πόδια του βρίσκειται τὸ χωριό τους (Μαντούβαλος), ἢ θυμούνται ἐκεῖ πού ἄραξαν τὰ τρικάρτα ἰστιοφόρα, τὸ Καραβοστάσι ('Αποστολάκος) ἢ τὰ ἀγέρωχα ἀκρωτήρια τῆς Μάνης — τους κυματόδαρτους κάβους τῆς — Ματαπᾶ και Μαλέα ('Αναγνωστάκος, Φραγκάκος), ἢ τὸν καυτερό ἄνεμο (καπετάν Λίβας) ἢ τὴν ἀνυποταξία τοῦ ἐλεύθερου πολεμιστῆ (κ. Λίμπερδος) (λιμπερδιά, ἢ φιλελεύθερη ἀνυποταξία). Τὰ περισσότερα ἀποπνέουν μιὰ αἴσθηση ἐλευθερίας, ἀνοιχτῶν ὀριζόντων και μεγάλων διαστάσεων.

— Βλαχάκης 'Αντ. (καπετάν Λίτσας) από Λίτσα Γυθείου - Τσοτάκος Λυκούργος (κ. Γέρμας) από Γέρμα Οϊτύλου - Φαληρέας Γρ. (κ. Ζάκας) από 'Εξωχώρι Καρδαμύλης - 'Αναγνωστάκος Μιχ. (κ. Ματαπᾶς) από Χαριά Πύργου Δηροῦ - Φραγκάκος Γεώργ. (κ. Μαλέας) από 'Αρεόπολη - Παπατζανετέας Παν. (κ. Παναγιώτης) από Καρδαμύλη - Δεμέστιχας 'Ιω. (κ. Νικηφόρος) από Τευθρώνη Μάνης - Μαντούβαλος Νικ. (κ. Νίκος) από Μπουλαριούς - Μαντούβαλος Θεοδ. (κ. Ταῦγετος) από Μπουλαριούς - Φουρίδης Μιχ. (κ. Λίμπερδος) από Πανίτσα - 'Αποστολάκος Δημ. (κ. Καραβοστάσης) από Οϊτύλο - Κουκῆς Παναγιώτης, από 'Αβία - Χιονᾶκος 'Ηλ., από Κελεφᾶ - Ζαγοριανάκος 'Ιω. (κ. Ζάργας) από Γύθειο - 'Ανδροβιστιανέας Δημ. από Λαγκαδᾶ - Κιτρινιάρης Φίλιππος (κ. Λίβας) από Πετροβούνι Καρδαμύλης - Μαλεύρης Πέτρος, από τὸ Κουλούμιο - Φραγκογιάννης Γεώργ., από ἄνω Μπουλεριούς - Καραμούζης Βασ. από Δήμο Μέσης - 'Αρναούτης Κυρ. από Δήμο Μέσης - Καμινέας Χαρ., από 'Αγ. Σοφία Καρδαμύλης - Παρασκευᾶς Ζερβέας, 'Εξωχώρι και μετὰ Σπάρτη - οἱ ἐξάδελφοι Λεωνίδας και Παναγιώτης Πετροπουλάκης από Γύθειο.

Δέν πρέπει νά μείνουν ἀσχολίαστα τὰ καπετανεῖκα ὀνόματά τους. Πέραν ἐκείνων πού ἔχουν τὸ ὄνομα τῆς ἰδιαίτερης πατρίδος τους (Γέρμας, Λίτσας) ὑπάρχουν και οἱ ἄλλοι πού παίρνουν ὄνομα τὸν περήφανο Ταῦγετο, πού στὰ πόδια του βρίσκειται τὸ χωριό τους (Μαντούβαλος), ἢ θυμούνται ἐκεῖ πού ἄραξαν τὰ τρικάρτα ἰστιοφόρα, τὸ Καραβοστάσι ('Αποστολάκος) ἢ τὰ ἀγέρωχα ἀκρωτήρια τῆς Μάνης — τους κυματόδαρτους κάβους τῆς — Ματαπᾶ και Μαλέα ('Αναγνωστάκος, Φραγκάκος), ἢ τὸν καυτερό ἄνεμο (καπετάν Λίβας) ἢ τὴν ἀνυποταξία τοῦ ἐλεύθερου πολεμιστῆ (κ. Λίμπερδος) (λιμπερδιά, ἢ φιλελεύθερη ἀνυποταξία). Τὰ περισσότερα ἀποπνέουν μιὰ αἴσθηση ἐλευθερίας, ἀνοιχτῶν ὀριζόντων και μεγάλων διαστάσεων.

'Από ὅσους ἀρχηγούς και ὀπλαρχηγούς ἀναφέρθηκαν και ἐπιβίωσαν τῶν ἐθνικῶν ἀγώνων ὁκτώ τερματίζουν τὴν σταδιοδρομία τους ὡς ἀντιστράτηγοι και ὑποστράτηγοι (Φαληρέας, Ζερβέας, Παπατζανετέας, Μαντούβαλοι, Χιονᾶκος, Ζαγοριανάκος) ἐνῶ ἔχουν μετᾶσχει ὀλων τῶν ἐθνικῶν περιπετειῶν και ἐξορμήσεων. 'Ο Κιτρινιάρης

καὶ ὁ Φουρίδης συνταγματάρχης. Ὁ Ἀνδροβιστιανέας συνταγματάρχης Χωροφυλακῆς. Ὁ Δεμέστιχας πλοίαρχος ὅταν πηγαίνει στὴν Μακεδονία καὶ τερματίζει ἀντιναύαρχος. Ὁ Καραμούζης εἶναι πλοίαρχος τοῦ ἐμπορικοῦ ναυτικοῦ, ὅταν γίνεται Μακεδονομάχος. Πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς πέφτουν σὲ ἄλλους μετέπειτα ἐθνικοὺς ἀγῶνες. Ὁ Πέτρος Μαλεύρης στὸ Σαραντάπορο. Ὁ Καπετὰν Ματαπᾶς (Μιχ. Ἀναγνωστάκος) πέφτει στὴν μάχη τοῦ Λαχανᾶ. Ἴσως αὐτὸς θὰ μπορούσε νὰ ἀποκληθεῖ ὁ πολυμήχανος Ὀδυσσεύς τοῦ Μακεδονικοῦ ἀγῶνα. Χάριν τῶν ἀναγκῶν τῆς μάχης προσποιεῖται τὸν ψαρά στὴν λίμνη Γιαννιτσῶν ἢ τὸν Παπαχρήστο στὴν Μονὴ Ὁσσιανης. Εἶναι συγκλονιστικὸ νὰ γνωρίζει κανεὶς πῶς στρατεύονται ἐθελοντικὰ στὴν ἀγία ὑπόθεση ὁ Κιτριλιάρης καὶ ὁ Μαλεύρης, οἱ Διόσκουροι αὐτοὶ τοῦ Μακεδονικοῦ ἀγῶνος: παρακολουθοῦν (Ὀκτώβριος 1904) μνημόσυνο τοῦ Παύλου Μελά στὴν Μητρόπολη Ἀθηνῶν. Προτοῦ λήξει, ἔχουν βρεῖ τὸν Καλαποθάκη καὶ τοῦ ζητοῦν νὰ φύγουν ἐθελοντές.

Εἶναι παλαιὸς λόγος ὅτι καθέννας Μακεδονομάχος ἀξίζει τουλάχιστον ἓνα τόμο. Τί θὰ μπορούσε νὰ γραφεῖ γιὰ τὸν Καρδαμυλαῖο Παναγιώτη Παπατζανετέα, μιὰ ἀπὸ τὶς εὐγενέστερες μορφές τοῦ Ἀγῶνα, τοῦ «κάλλιστου» ὅπως τὸν λέει ὁ Δαγκλῆς καὶ ὁ Αἰνιάν, πού τὸ ὄνομά του ἀπασχολεῖ τὴν ὑπηρεσία μόνον γιὰ εὐφημο μνεῖα καὶ μόνον γιὰ διάκριση ἢ ὅπως ἡ προσωπικότητά του προκύπτει ἀπὸ τὶς σελίδες τῆς Πηνελόπης Δέλτα. Ἕνα πάντως εἶναι τὸ συμπέρασμα πού ἰσχύει καὶ γιὰ τοὺς Μανιάτες καὶ γενικά. Ὅλοι οἱ μετέχοντες στὸν ἀγῶνα ἔχουν ποιότητα: Δηλαδή καὶ ἀξιοσύνη καὶ ἥθος. Καὶ συγκροτημένη ἀντίληψη ἐθνικῆς ζωῆς. Ἡ συμμετοχή τους δὲν εἶναι μόνον ἀπλὴ αὐθορμησία. Ἀλλὰ πίστη ὅτι ὁ ἑλληνισμὸς θὰ ἐπιβιώσει, μόνον ἂν στηριχθεῖ σὲ κράτος πού θὰ μπορεῖ κι' αὐτὸ νὰ ἐπιβιώσει. Μιὰ ἄλλη προσφορά τοῦ Μακεδονικοῦ ἀγῶνος, καὶ εἶναι ἴσως ἡ μέγιστη, ἀλλὰ πού δὲν τονίζεται, εἶναι ὅτι μὲ τὴ διπλωματικὴ κινητικότητα πού ἐδημιούργησε, ἔφερε μιὰ πρώτη διάσπαση στὸ ἀγγλικὸ δόγμα περὶ τοῦ μὴ κατακερματισμοῦ τῆς Ὁθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας.

Αὐτὴ ἀκριβῶς τὴν πτυχή βοηθοῦν καὶ ἄλλοι ἐπιφανεῖς Μανιάτες. Ὁ Δημ. Καλαποθάκης (Ἀρεόπολη), Δ/ντῆς τῆς ἐφημε-

ρίδας «Ἐμπρός», εἶναι πρόεδρος τοῦ Μακεδονικοῦ Κομιτάτου τῆς Ἀθήνας. Ὁ Πέτρος Κανελλίδης, Δ/ντῆς τῶν «Καιρῶν» (Κουτήφαρι) παλαίμαχος τῶν κρητικῶν ἐπαναστάσεων, ἀρθρογραφεῖ φλογερά. Ὁ Κυριάκος Ταβουλάρης, ἀνθυπολοχαγός, τότε, τοῦ πυροβολικοῦ, τελικὰ ὑποστράτηγος, μὲ τὸ ψευδώνυμο Κατσάνος, ὑπηρετεῖ (ἐνῶ ἔχει πρῶτα τραυματισθεῖ) στὸ Γεν. Προξενεῖο Θε/νίκης, ὑπὸ τὸν Λ. Κορομηλά. Ὁ Στ. Μαυρομιχάλης (Ἀρεόπολις), τότε ἀνθυποπλοίαρχος, μετὰ ἀντιναύαρχος, ἀπὸ 1904-1908 ὑπηρετεῖ στὸ προξενεῖο Καβάλας. Ὁ Λεωνίδας Εὐστ. Μπεχράκης (Ἀρεόπολις) ἀνθυπολοχαγός, τελικὰ ὑποστράτηγος, ὑπηρετεῖ ὡς πράκτωρ στὴν ἀ' περιφέρεια Ἀνατολικῆς Μακεδονίας. Στὰ Τρίκαλα δροῦν, ὡς σύνδεσμοι, οἱ Γαβριήλ Προκοπέας καὶ ὁ Παῦλος Λαμπίρης.

Καὶ τώρα οἱ Μανιάτες νεκροί: Ὁ Καπετὰν Λίτσας (Ἀντώνης Βλαχάκης) πέφτει στὴν μάχη τῆς Ὁσνίτσανης (7 Μαΐου 1906) καὶ μαζί του ὁ συναρχηγὸς τοῦ Δ. Πετροπουλάκης καὶ οἱ Παν. Πετροπουλάκης, Π. Γκιτάκος, Ν. Καζάκος, Γ. Σκοπετέας.

Ὁ καπετὰν Γέρμας (Νικ. Τσοτάκος) πέφτει στὴν μάχη τοῦ Καλογερικοῦ (16 Ἰουλίου 1907). Μαζί του ὁ ἐπιλοχίας Β. Τσιμπιδάρος καὶ οἱ λοχίες Ρογκάκος καὶ Οἰκονομάκος, ὁ ὄπλαρχηγὸς Εὐδης καὶ οἱ Π. Μανάκος, Παῦλος Πιερράκος, Μουτζουρίδης Βασίλειος. Ὁ Παν. Κουκῆς πέφτει στὴν μάχη τοῦ Παλαιοχωρίου.

Εἶναι συγκλονιστικὴ ἡ ἀναδίφηση τῶν ἐφημερίδων τῆς ἐποχῆς, ὅπως τὶς εἶδα στὸ ἀρχεῖο τοῦ Δικαίου Βαγιακάκου. Ὅλος ὁ ἑλληνισμὸς πυροδοτεῖται. Μνημόσυνα σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα, στὴν Ἀθήνα καὶ τοὺς τόπους καταγωγῆς τῶν ἡρώων. Μετὰ τὴν μάχη τῆς Ὁσνίτσανης τελοῦνται μνημόσυνα καὶ συλλέγονται χρήματα στὴν Ὁδησσό, στὴν Μασσαλία, τὸ Βερολίνο, τὸ Λονδίνο. Ἀλλὰ κινητοποιοῦνται πάνω ἀπ' ὅλους οἱ Μανιάτες καὶ Λάκωνες τῆς Ἀμερικῆς. Παρουσιάζονται 200 ἐθελοντές, πού ἐμποδίζονται ἀπὸ τὸ ἑλληνικὸ προξενεῖο Ν. Ὑόρκης νὰ ἔλθουν «διὰ λόγους εὐνόητους». Συγκροτοῦν ὅμως Σύλλογο γιὰ ἐνίσχυση χρηματικὴ καὶ διάδοση τῶν ἑλληνικῶν μακεδονικῶν δικαίων. Καὶ ὁ ἀγῶνας λοιπὸν τῶν Μανιατῶν ἔχει ὅλα τὰ γενικὰ χαρακτηριστικὰ καὶ ἐντάσσεται χωρὶς περιτοὺς στολισμούς στὸν συνολικὸ ἀγῶνα καὶ «στὰ μεγάλα χρόνια» (γιὰ νὰ θυμηθοῦμε τὸν

Βλαχογιάννη) τού ζωντανού έλληνισμού. Καί ζωντανός έλληνισμός είναι εκείνος πού διατρέχεται από τήν πνοή τής έλληνικότητας. Δηλαδή, γιά νά γινόμαστε πιό συγκεκριμένοι, άπ' τό πόσο ξέρομε, άν χρειασθεί νά κάνομε «οίστρο τής ζωής τήν ιδέα τού θανάτου», γιά νά παραλλάξουμε τόν στίχο τού 'Ανδρέα Έμπειρίκου.

"Ένας σπουδαίος έλληνας Μακεδόνας, πού πρόσφατα μάς τόν άρπαξε άνελέητη μοίρα, ό Δημήτρης Εύρυγένης στίς 15 Μαΐου 1960, άπ' αὐτή τήν ίδια έπαλξη, τήν Φλώρινα, είχε πει ότι «ό μακεδονικός άγώνας... άπλωμένος σέ μιá όκταετία περίπου, χωρίς έντυπωσιακή έναρξη ή λήξη, δέν συνδέθηκε μέ μιá ήμερομηνία, δέν απέκτησε ποτέ μιá επέτειο, ώστε νά βρεϊ και τυπικά τή θέση του στο έθνικό μας έορτολόγιο», ώστε νά ξανάρχεται κάθε χρόνο στή μνήμη μας. Καί θεωρούσα τήν διαπίστωση αὐτή όμολογία εὐθύνης και παραλείψεως τών νεωτέρων νά σταθοῦν, όσο έπρεπε, έμπρός στήν μεγάλη αὐτή πράξη πού λέγεται Μακεδονικός άγών. Καί στήν Μάνη πο-

ροῦν νά έπισημανθοῦν τέτοιες, πανελληνίες άλλωστε, παραλείψεις. Δηλαδή μόλις τώρα άρχισαν πάλι οί λόγοί της νά έρευνοῦν εἰς βάθος τήν δράση τών Μακεδονομάχων τής Μάνης και νά συντείνουν έτσι στόν περαιτέρω φωτισμό τού συνολικού γεγονότος. 'Απ' όσα γνωρίζω, δυό μόνον προτομές — κι αὐτές μερίμνη τών οἰκείων τους, — έχουν στηθεί: τού Φαληρέα (Ζάκα) και τού Κιτρινιάρη (Λίβα), στήν Καρδαμύλη. Σέ πολλά όμως μανιάτικα χωριά, άπ' όπου κατάγονται Μακεδονομάχοι, οί συγγενεῖς τους, κατά καιρούς, εἰδικά τούς καλοκαιρινούς μήνες, όταν έρχονται και διαμένοντες στήν 'Αθήνα, τελοῦν σεμνά μνημόσυνα ὑπέρ αναπαύσεως τής ψυχῆς συγκεκριμένων αγωνιστών, αλλά και όλων τών Μακεδονομάχων. Παρίστανται εκεί αρκετοί Μανιάτες και παραθεριστές και τὰ τελευταία χρόνια όλο και περισσότεροι νέοι. Πέραν, όμως, τού μικροῦ πάντως αριθμοῦ παρισταμένων, είναι βέβαιο, ότι εκείνη τήν ώρα τό μέγα πνεῦμα τού 'Αγώνος είναι και αὐτό εκεί. Καί τής 'Ελλάδος επίσης...

NANA KONTOY

Κρυφό γέλιο

*Φάνηκε ή πρώτη τής χαράς αχτίδα,
του νυχτοπουλιού τὸ φτεροκόπημα έσβησε
στοῦ ὀρίζοντα τὸ βάθος.*

*"Όλα σωπαίνουν, κι' όμως μιλοῦν
γιά τής καρδιάς μου τή γιορτή
μέ τὸ απόκοσμο χαμόγελο,
πού ή μάνα φύση χαρίζει στα παιδιά της!
Εἶναι ή εὐτυχία στο φῶς τού ήλιου,
εἶναι τού γλεντοκόπου τὸ ξεκούρασμα
στίς άμετρης λατρείας τὸ προσκεφάλι
και στο νανούρισμα τών έντυπώσεων
μέ τὸ σκοπὸ τής άρπας.*

*Γελῶ σιγανά, μυστικά, μήπως οί Μοῖρες
φθονήσουν τὸ γέλιο μου...*

ΑΚΡΟΒΟΛΙΣΜΟΙ

Παχυδερμία (2)

Κατὰ τὴν ἐκδίκαση ποὺ ἔγινε (28/4/1986), ἐνώπιον τοῦ Μονομελοῦς Πρωτοδικείου Ἀθηνῶν, τῆς ἀγωγῆς κ. Κων. Πλεύρη, κατὰ τῶν παραγόντων ποὺ ἔχουν σχέση μετὰ τὰ σχολικὰ βιβλία, ὁ πρόεδρος τοῦ Δικαστηρίου ζήτησε νὰ ἔλθει ἐνώπιόν του ἡ συγγραφεὺς ποὺ στὸ βιβλίο τῆς Ἱστορίας τῆς Α' Γυμνασίου ἔγραψε ὅτι ὁ Ὅμηρος εἶναι πολὺ ἐπικίνδυνος, ἂν ἐκληφθεῖ ὡς ἔπος ἱστορικό.

Πρόεδρος: Παρακαλῶ, δώστε μου νὰ διαβάσω, ποῦ τὸ λέει ἡ συγγραφεὺς αὐτό. (Διαβάζει). Ποῦ εἶναι ἡ συγγραφεὺς; Καλέστε την, παρακαλῶ, νὰ μᾶς ποῦ στηριζόμενη τὰ γράφει αὐτά.

Θὰ σταθῶ ἐδῶ. Ἄλλωστε τὸ θέμα μου δὲν εἶναι νὰ ἐπαναλάβω τὰ διαμειφθέντα, ἀλλὰ νὰ δώσω ἓνα δεύτερο δεῖγμα «παχυδερμίας» ἐπὶ τόσων σπουδαίων θεμάτων, ὅπως αὐτὰ ποὺ ἀφοροῦν τὴν ἱστορία καὶ τὴν γλώσσα τοῦ τόπου αὐτοῦ. Εἶναι φυγομαχία καὶ ἐγκληματικὴ παχυδερμία, ἐνώπιον τοῦ Δικαστηρίου ΝΑ ΜΗΝ ΕΜΦΑΝΙΖΟΝΤΑΙ οἱ ὑπεύθυνοι, διότι μπορεῖ ἴσως τὸ Δικαστήριο νὰ εἶναι ἀναρμόδιο! Τὸ δικό μας ἐνδιαφέρον δὲν εἶναι ἡ δικαστικὴ ἀπόφαση ὅσο οἱ λόγοι ποὺ ὁδηγοῦν τὸ «Παιδαγωγικὸ Ἰνστιτοῦτο» νὰ δεχθεῖ βιβλία ποὺ διαστρέφουν τὴν ἀλήθεια!

Αὐτοὺς τοὺς λόγους, ποὺ ἐμεῖς τοὺς θεωροῦμε ὄχι μόνον ἀντιεπιστημονικοὺς ἀλλὰ καὶ ὑποποτους, τοὺς καλοῦμε νὰ μᾶς ἐκθέσουν ἔστω ἐκτὸς δικαστηρίου. Ἐμπρὸς λοιπόν, κ.κ. γλωσσολόγοι, ἱστορικοί, τολμήσατε. Ὁ «Δαυλὸς» ἀνοίγει τὶς στήλες του σὲ διάλογο. Σὰς ἀναμένουμε. Μὲ τὴν εὐκαιρία ὁμῶς ποὺ ἄλλαξε (γιατὶ ἄραγε) ὁ ὑπουργὸς τῆς Ἀ-παιδείας μας, σκέφθηκα ν' ἀπευθύνω στὸ νέο ὑπουργὸ μερικὲς σκέψεις, πολὺ γενικὲς, ποὺ ἀφοροῦν παιδεία καὶ γλώσσα καὶ πού, ἂν τὸ θέλῃσει ν' ἀλλάξει «ἐδῶ καὶ τώρα» τὸν δρόμο ποὺ προετοιμάζουν μεθοδικά, χρόνια τώρα, οἱ δολιοφθορεῖς ἐξουσιαστὲς τῶν λαῶν, καὶ ἰδιαίτερα τῶν Ἑλληνικῶν πραγμάτων, **ΙΣΩΣ ΠΡΟΛΑΒΟΥΜΕ τὴν ΟΡΙΣΤΙΚΗ ΜΑΣ ΕΞΑΦΑΝΙΣΗ.**

Ἡ σοβαρότητα, κ. ὑπουργέ, τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας, εἶναι μεγαλύτερη κι ἀπ' τὴν «ἄμυνα» καὶ τὴν «οἰκονομία». Ἄμα χαθεῖ ἡ μάχη στὰ σχολεῖα καὶ τὰ Πανεπιστήμια, **ΕΔΩ** (τὸ τονίζω αὐτὸ) δὲν πρόκειται νὰ σταθεῖ οὔτε σοσιαλισμὸς οὔτε δημοκρατία οὔτε ἀνεξαρτησία. **ΕΔΩ** θὰ ἐπέλθει ἡ ὥρα τῆς ἐξόντωσης.

Ἐκτὸς λοιπὸν ἀπ' τὰ «παιδευτικά», ποὺ οἱ ἀρμόδιοι διατείνονται ὅτι σκοπεῖν ἀφ' ἑνὸς νὰ καλύψουν κρατικὲς καὶ ἐθνικὲς ἀνάγκες καὶ ἀφ' ἑτέρου νὰ ἐντάξουν τοὺς νέους στὸ κοινωνικὸ προοδευτικὸ ἢ σοσιαλιστικὸ, δημοκρατικὸ ὅμως σύστημα, ὅπως τουλάχιστον ἰσχυρίζονται, **ΠΡΕΠΕΙ** νὰ τονισθεῖ ὅτι ἡ παιδεία εἶναι τὸ μόνο «ἔρκος» (ἐμπόδιο) στὴν **ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΝΤΡΟΠΙΑ...** Ψιλὰ γράμματα αὐτά, κ. ὑπουργέ, γιὰ τοὺς ὑποστηρικτὲς τῶν Ἰνδοευρωπαίων (!) καὶ Φοινίκων, ποὺ μᾶς χάρισαν γλώσσα (!) καὶ γράφῃ (!). Μὲ «κοινωνικὴ ἐντροπία» θ' ἀσχοληθοῦν οἱ λουφάζοντες «πνευματικοὶ ταγοί»; Δὲν εἴμαστε κα-

λά... Τὸ μόνο ποὺ μᾶς ἐνδιαφέρει εἶναι, ἂν τὸ «ὠδὸν» πρέπει νὰ τὸ λέμε ἀβγὸ καὶ ἴσως ἀργότερα, γιατί ὄχι, νὰ τὸ γράφουμε καὶ αργο.

Περάσαμε ὅλοι οἱ λαοὶ — καὶ ἴσως μᾶς ἀναμένουν χειρότερα — ἀπὸ πολέμους σωβινιστικούς (δὲν ἀναφέρομαι στὰ παλιότερα) καὶ ἐπαναστάσεις, πότε γιὰ ἐγκαθίδρυση τῆς τυραννίας, ἄσχετα ἀπὸ ἰδεολογικοὺς χρωματισμοὺς ἢ ἀποχρώσεις, καὶ πότε γιὰ ἀνατροπὴ τῶν φαύλων, τῶν κατεστημένων, μὲ συνέπειες ἀμφίβολες ἀλλὰ μὲ κόστος ὑψηλό: Μέσα ὅμως ἀπ' αὐτὲς τὶς συνήκες θὰ πίστενε κανεὶς ὅτι οἱ ἐξουσιαστὲς θὰ φθείρονταν καὶ οἱ λαοὶ σιγὰ - σιγὰ θὰ λεντερώνονταν ἀπ' αὐτοὺς. Συμβαίνει ὅμως ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετο: ΚΑΘΕ ΠΟΛΕΜΟΣ, ΚΑΘΕ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ τοὺς δυναμώνει καὶ μοιάζει ὅτι ἐρχεται ἡ στιγμή τῆς τελικῆς τοὺς ἐπικράτησης.

Ὑπάρχει ὅμως ἓνας κοινὸς ἀντίπαλος ὅλων τῶν ἐξουσιασμῶν. Αὐτὸς ὁ ἀντίπαλος, κ. ὑπουργέ, ἔχει ὄνομα (μέχρι στιγμῆς): λέγεται ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ καὶ ἔχει ΣΥΖΕΥ—ΧΘΕΙ ἀπ' τὰ πανάρχαια χρόνα μὲ τὴν ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ.

Αὐτὸ τὸ ζεῦγος, ποὺ προκάλεσε τὸν πολιτισμὸ σ' ὁλόκληρο τὸν πλανήτη, ἀπὸ πεῖρα χιλιετιῶν ἀπέθριψε ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη ἔρευνα, γνώση, στοχασμὸ ὀριστικὰ κάθε «ὥσπερ θριγκὸς» στέγαστρο καὶ δέχθηκε μόνο τὴ διαλεκτικὴ, προκειμένον νὰ ἐξασφαλίσαι μ' αὐτὴν τὴν ἀναγκαίᾳ ροϊκότητα στὸ «κοινωνικὸ γίγνεσθαι».

Αὐτὴ ἡ ροϊκότητα εἶχαν διαπιστώσει ὅτι εἶχε τὴν δυνατότητα νὰ ἀναπαράγει τοὺς ἀνοσιολόγους μηχανισμοὺς κατὰ τῆς ἐντροπίας. Αὐτοὶ οἱ ἀνοσιολόγοι κυτταρικοὶ ἀμυντικοὶ σχηματισμοὶ εἶχαν ἀποκαλύψει ἐπίσης τὴν ἀξία στοὺς διοικητικοὺς μηχανισμοὺς τῆς «αἰδοῦς» καὶ τῆς «νεμέσεως», ποὺ ΕΞΑΣΦΑΛΙΖΑΝ τὴν διαρκὴ παρουσία τῶν «κρεσσόνων» σ' αὐτή. Ὁ Δημόκριτος (ποὺ ἀσφαλῶς σᾶς ἔχει ἀπασχολήσει) τόνιζε ὅτι: «φύσει τὸ ἀρχεῖν οἰκὴν τῷ κρέσσονι». Ἀλλὰ ὁ Ἑλληνικὸς λόγος, κ. ὑπουργέ, παρ' ὅλον ὅτι ἐπιζητεῖ μισερὸς [ἐξαφάνιση, παραποίηση, πλαστογράφηση καὶ ΑΠΟΚΡΥΨΗ του (μὲ κεφαλαῖα γράμματα) σὲ πολλὰς βιβλιοθηκὰς μὲ πρώτη (ἐγὼ θεωρῶ) τὴν ἀπόρρητη τοῦ Βατικανοῦ] στὰ διασωθέντα κείμενα τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Γραμματείας, ἔχει ὑπὲρ αὐτοῦ μιὰ δύναμη ΚΕΡΑΥΝΙΚΗ, τὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα.

Ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα (αὐτὸ τὸ γνωρίζουν καλύτερα οἱ διεθνεῖς ἐξουσιαστὲς ἀπ' τὰ ἐδῶ ὄργανά τους) εἶναι ὄχι μόνο τὸ πλέον σημαντικὸ ἀλλὰ καὶ τὸ ΜΟΝΑΔΙΚΟ ΑΚΕΡΑΙΟ ΜΝΗΜΕΙΟ Ἱστορίας καὶ γνώσεων. Καὶ δὲν μιλάω γιὰ τὴν ἀρχαία ἢ καθαρεύουσα ἢ δημοτικὴ, ἀλλὰ γιὰ τὴν ΕΛΛΗΝΙΚΗ, ποὺ εἶναι μία καὶ συνεχής. Αὐτὴν τὴν Ἑλληνικὴ, κ. ὑπουργέ, βάλθηκαν μὲ ἀθλιότητες ὅπως τὸ μονοτονικόν, τὶς «ἀπλουστεύσεις», τοὺς βαρβαρισμούς, τὶς λέξεις τοῦ ξένου ὑποκόσμου, τοὺς σολοικισμούς, τὸ λατινικὸ ἀλφάβητο καὶ ὅ,τι οἱ σατανικοὶ τοὺς ἐγκέφαλοι ἐφευρίσκουν, ΝΑ ΤΗΝ ΕΞΑΦΑΝΙΣΟΥΝ, νὰ τὴν ἀποκόψουν δηλαδὴ ἀπ' τὶς ῥίζες της, ὥστε μὲ τὸν καιρὸ νὰ ξεραθεῖ ὁλόκληρο τὸ δέντρο ποὺ στηρίζει. Καὶ τὸ δέντρο, κ. ὑπουργέ, εἶναι φυτρωμένο στὸ τόπο αὐτὸν καὶ λέγεται Ἑλλήν μὲ τὴν ἰσοκρατικὴ τοῦ ὄρου ἀντίληψη.

Ἐρινὺς

Ὁ πίνακας τῶν σημείων τῆς κρητικῆς Γραμμικῆς Γραφῆς Α, πού κατάρτισαν νεώτεροι ἐπιστήμονες βάσει τῶν ἐπιγραφῶν πού ἡ ἀρχαιολογικὴ σκαπάνη ἀπεκάλυψε στὶς ἀνασκαφές πού ἐγιναν τὸν 20ο αἰῶνα στὸ Ζάκρο, τὰ Μάλια καὶ τὴν Φαιστό. Διακρίνονται τὰ πλείστα ἐκ τῶν 24 γραμμάτων τῶν κλασσικῶν ἑλληνικῶν ἀλφαβήτων σὲ πανομοιότυπη ἢ πρωτογενὴ μορφή. Ὁ πίνακας δημοσιεύθηκε στὴν μνημειώδη δεκατετράτομη ἔκδοση τῆς «Ἐκδοτικῆς Ἀθηνῶν» Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, τόμ. Α', σελ. 211.

Ο Κ. ΚΩΝ. ΠΛΕΥΡΗΣ ΚΑΤΕΘΕΣΕ ΜΗΝΥΣΗ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ Κ. Γ. ΜΠΑΜΠΙΝΙΩΤΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΠΟΘΕΣΗ ΤΟΥ ΑΛΦΑΒΗΤΟΥ

Ὁ κ. Κων. Πλεύρης ὑπέβαλε στὴν Εἰσαγγελία Πλημμελειοδικῶν Ἀθηνῶν μήνυση κατὰ τοῦ καθηγητοῦ τῆς Γλωσσολογίας στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν κ. Γ. Μπαμπινιώτη, γιὰ δυσφήμιση. Ὁ μηνυτὴς ἀναφέρει, ὅτι ὁ κ. Μπαμπινιώτης σὲ ἐπιστολὴ του σχετικὴ μὲ τὴν ὑπόθεση τῆς καταγωγῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀλφαβήτου, πού δημοσιεύθηκε στὴν ἐφημερίδα «Καθημερινή» (28 Μαΐου 1986), τὸν χαρακτηρίζει ὡς στερούμενον σοβαρότητας, ἐπειδὴ ἀνεκίνησε τὸ ἐπιστημονικὸ αὐτοῦ ζήτημα — χαρακτηρισμό, πού ὁ μηνυτὴς θεωρεῖ δυσφημικὸ ἐνώπιον κάθε ἀναγνώστου τῆς ἐπιστολῆς καὶ παρέχοντα τοὺς λόγους ἐπὶ τῶν ὁποίων τρίτοι θὰ στηρίζουν τὴν περιφρόνησή τους πρὸς αὐτόν. «Δι' αὐτό» — σημειώνει ὁ μηνυτὴς — «τὸν ἐγκαλῶ, διὰ νὰ ἀποδειχθῇ ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου, ποῖος ἀσχολεῖται μὲ θέματα πού στεροῦνται σοβαρότητας καὶ ποῖος λέγει ψεύδη στοὺς φοιτητὰς καὶ ἔχει τὸ θράσος νὰ τὰ ὑποστηρίξῃ».

Ὁ εἰσαγγελεὺς Πλημμελειοδικῶν Ἀθηνῶν ἀνέθεσε τὴν διενέργεια τακτικῆς ἀνακρίσεως στὸ 27ο πταισματοδίκη, ὁ ὁποῖος ἀρχισε τὴν ἐξέταση μαρτύρων. Ἐξετάσθηκαν ἤδη δύο μάρτυρες, ἐκ τῶν πέντε πού προτείνει ὁ μηνυτὴς.

Ἐξ ἄλλου ὁ πρόεδρος τοῦ Μονομελοῦς Πρωτοδικείου Ἀθηνῶν κ. Βασ. Κωστόπου-

λος εξέδωσε — 54 ημέρες, μετά την εκδίκηση της υποθέσεως — την απόφασή του για την αγωγή προσωρινών μέτρων, που είχε υποβάλει ο κ. Κ. Πλεύρης κατά του ύπουργου Παιδείας και του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, με την οποία ζητούσε να απαλειφθῇ από το σχολικό βιβλίο της Ιστορίας της Α΄ Γυμνασίου το απόσπασμα που περιέχει το «ιστορικό ψευδος», όπως αναφερόταν στην αγωγή, ότι το Έλληνικό Ἀλφάβητο είναι φοινικικό (βλ. Δαυλόν, τεύχη 48, 51, 52 και 53). Στην απόφασή του ο κ. Κωστόπουλος αναφέρει, ότι, ἐὰν ικανοποιήσῃ τὸ αἷτημα τοῦ κ. Κ. Πλεύρη, ικανοποιεῖ καὶ τὸ δικαίωμα, πράγμα πού ἐκ τοῦ νόμου (ἄρθρο 692 Πολιτικῆς Δικονομίας) δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ στὰ ἀσφαλιστικὰ μέτρα, καὶ παρέπεμψε τὴν ὑπόθεση στὴν τακτικὴ δικαιοσύνη.

Ἐν τῷ μεταξύ ἡ ὑπόθεση τῆς καταγωγῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀλφαβήτου ἔχει προκαλέσει τεράστιο ἐνδιαφέρον στοὺς κύκλους τῶν φιλόλογων, γλωσσολόγων, ιστορικῶν καὶ γενικὰ τῶν διανοουμένων καὶ τῶν ἀκαδημαϊκῶν καὶ πανεπιστημιακῶν. Ἐκτὸς τῆς συζητήσεως τοῦ θέματος στὴν Ὀλομέλεια τῆς Βουλῆς (συνεδρία 27 Μαρτίου 1986 — βλ. Δαυλόν, τεύχος 52, σελ. 2739-42) μετὰ τὴν ὑπόθεση γενικὰ καὶ τὴν ἀντιδικία τοῦ κ. Κ. Πλεύρη μετὰ τοὺς κ. κ. Δ. Τομπαῖδη καὶ Γ. Μπαμπινιώτη ἔχουν ἀσχοληθῇ ἐφημερίδες καὶ περιοδικὰ. Στὴν ἐφημερίδα «Καθημερινή» κατόπιν τῶν δημοσιευμάτων τοῦ «Δαυλοῦ» ἀρχισε καὶ συνεχίζεται μιὰ ἐπιστημονικὴ ἀντιδικία, ἡ ὁποία ὑπὸ τύπον καταχωρήσεως ἐπιστολῶν διαρκεῖ ἤδη τρεῖς μῆνες.

Η ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΣΤΗΝ «ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ»

Στὴν συζήτηση πού ἔγινε στὶς στήλες τῆς «Καθημερινῆς», πού προήλθε ἀπὸ τὰ δημοσιεύματα τοῦ «Δαυλοῦ», δημοσιεύθηκαν τέσσερες οὐσιαστικὲς ἐπιστολὲς [τῶν κ.κ. Ἄρ. Νικολαΐδη (23/4), Δ. Τομπαῖδη (3/5), Γ. Μπαμπινιώτη (28/5) καὶ Κ. Πλεύρη (18/6)], τὶς ὁποῖες ἀναδημοσιεύουμε παρακάτω, μαζί με μιὰ ἐπιστολὴ τοῦ διευθυντῆ τοῦ «Δαυλοῦ», ἡ ὁποία ἀπεστάλη στὶς 12 Ἰουνίου στὸ διευθυντῆ τῆς ἐν λόγω ἐφημερίδας, ἀλλὰ δὲν εἶχε δημοσιευθῇ μέχρι τῆς στοιχειοθετήσεως τοῦ παρόντος τεύχους τοῦ «Δ». Δὲν ἀναδημοσιεύουμε δύο ἄλλες ἐπιστολὲς, γιὰ τὴν δὲν ἀναφέρονται ἀκριβῶς στὸ θέμα τῆς καταγωγῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀλφαβήτου.

Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ κ. Ἄριστ. Νικολαΐδη

Τελευταίως ὑπέπεσε στὴν ἀντίληψή μου μιὰ μακρόχρονη διαμάχη μεταξύ τοῦ κ. Δημ. Τομπαῖδη, συμβούλου τοῦ Παιδαγωγικοῦ Ἰνστιτούτου καὶ τοῦ δικηγόρου κ. Κ. Πλεύρη, διὰ τὴν προέλευση τοῦ ἑλληνικοῦ Ἀλφαβήτου. Σχετικῶς ὁ κ. Τομπαῖδης ἀπευθύνων ἐπιστολὴ πρὸς τὸν κ. Πλεύρη γράφει τὰ ἑξῆς: «Στὴν ἀρχικὴ ἀναφορά τοῦ κ. Πλεύρη πρὸς τὸν ὑπουργὸ Παιδείας, πού διαβάστηκε στὸ ΚΕΜΕ, ἀπάντησα ὅτι τὰ «σχολικὰ ἐγχειρίδια ἀπλοῦν κατ' ἀνάγκη τὶς ἐπικρατοῦσες ἐπιστημονικὲς ἀπόψεις, καὶ ἡ ἀποψη πού κρατεῖ σήμερα γιὰ τὴν προέλευση τοῦ ἑλληνικοῦ Ἀλφαβήτου — ἀποψη πού ἀποτελεῖ κοινὸ τόπο γιὰ τὴν ἐπιστήμη — εἶναι ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες δανείστηκαν ἀπὸ τοὺς Φοῖνικες τὸ Ἀλφάβητο, τὸ ὁποῖο βέβαια τὸ προσάρμοσαν στὶς ἀνάγκες τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας. Συνεπῶς κάθε διαφορετικὴ ἀποψη, ὅσο ἐνδιαφέρουσα κι ἂν εἴναι, πρέπει πρῶτα νὰ δοκιμαστῇ καὶ νὰ κατοχυρωθῇ ἐπιστημονικά, νὰ ἀναγνωρισθῇ στὸ χῶρο τῆς γλωσσολογίας καὶ ὕστερα νὰ χρησιμοποιοῦνται στὰ διδακτικὰ βιβλία» (Περιοδικὸ «Δαυλός», Μάρτιος 1988).

Ὁ κ. Τομπαῖδης ταυτίζει τὶς ἀπόψεις του μετὰ τὶς «ἐπικρατοῦσες ἐπιστημονικὲς ἀπόψεις». Λυπᾶμαι γι' αὐτόν, ἀλλὰ ἡ ἀποψη τὴν ὁποία ἐκφέρει εἶναι καὶ λανθασμένη καὶ ἀναχρονιστικὴ, πρᾶγμα πού δὲν θὰ εἶχε καμμία σημασία, ἐὰν ὡς μέλος τοῦ ΚΕΜΕ ἢ τοῦ Παιδαγωγικοῦ Ἰνστιτούτου δὲν τὴν ἐπέβαλλε στὰ σχολικὰ βιβλία. Ἀναφέρομαι λοιπὸν ἐδῶ στὸ βιβλίο τοῦ Eric A. Havelock: *The litetare revolution in Greece and its cultural consequences*. Princeton University Press 1982.

«Τὸ ἑλληνικὸ Ἀλφάβητο μ' ἔναν ἀντιθετικὸ τρόπο, εἰσάγεται στὴν ἑλληνικὴ σκηνή, σὰν ἕνα κομμάτι ἐκρηκτικῆς τεχνολογίας, ἐπαναστατικὸ στὴν ἐπίδρασή του ἐπὶ τῆς ἀνθρώπινης κοινότητος, κατὰ κάποιον τρόπο ἀκριβῶς ὅχι μοιραζόμενο μετὰ ὁποιαδήποτε ἄλλη σχετικὴ ἐφεύρεση. Μοναδικότης ἰσχύει γι' αὐτὸ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι, μολονότι ἀναδυόμενον ἀπὸ μιὰ διεργασία πειραματισμοῦ ἡ ὁποία κάλυψε ἴσως τρεῖς χιλιετηρίδες, ἀπετέλεσε τὸ τέρμα αὐτῆς τῆς διεργασίας. Ἀπὸ τότε πού ἐφευρέθηκε, παρέσχε τὴν πλήρη ἀπάντησιν σ' ἕνα πρόβλημα, καὶ ἔκτοτε δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη νὰ τὸ ἀνακαλύ-

ψει ξανά κανείς. 'Η ρωμαϊκή και η κυριλλική ποικιλίες είναι ακριβώς αυτό και τίποτε περισσότερο». Και λίγο πιο κάτω: «'Η ελληνική κατασκευή εξ αιτίας της επιτυχίας της στο να λύσει το τελικό στάδιο του προβλήματος δημιούργησε, ότι καλούμε φιλολογία (Literature) στην μοντέρνα, τούτέστιν μετά - αλφαβητική έννοια. Μπορεί ακόμη να συζητηθεί (κατωτέρω κεφ. 13) ότι η κατασκευή αυτή προσέφερε μία αναγκαία αντιληπτική θεμελίωση, όπου οικοδομήθηκαν οι δομές των μοντέρνων επιστημών και φιλοσοφιών». 'Ο Havelock εξ άλλου αναφέρει ότι ο όρος 'Αλφάβητο, ως ελληνική λέξη και νεολογία, εφευρέθηκε στην μεταχριστιανική περίοδο για να περιγράψει άπλως το ελληνικό τουτο εθρμα. Σε μία έντελως διαβρωτική γλωσσολογική και φιλολογική εργασία ο Havelock δεν κουράζεται να συμπεραίνει και να τονίζει την μοναδικότητα του ελληνικού 'Αλφαβήτου, ώστε η μοναδικότητα τούτη να άποτελεί μία φιλολογική και πολιτισμική επανάσταση με άνυπολόγιστες συνέπειες για την σκέψη και την ανθρωπότητα γενικώς.

'Αναφέρομαι επίσης και στην εξ ίσου ενδιαφέρουσα εργασία του καθηγητή της ψυχανάλυσης στο Πανεπιστήμιο της Γενεύης Νίκου Νικολαΐδη, ο οποίος την παρουσίασε άρχικώς στο Colloque de Cherisy το 1980 και συμπεριλαμβάνεται ως ιδιαίτερο κεφάλαιο στο βιβλίο του «La representation», Paris, Dunot, 1984, το οποίο συντόμως κυκλοφορεί και σε ελληνική μετάφραση. Με μία βαθειά ψυχαναλυτική και γλωσσολογική ανάλυση ο Νικολαΐδης καταδειχνει ανθρωπολογικά πλέον, θά έλεγα, την μοναδική εξαλλαγή του ελληνικού 'Αλφαβήτου.

'Αποσπώ από την «'Αναπαράσταση» το ακόλουθο κομμάτι: «Μπορούμε να προβάσουμε, σαν υπόθεση εργασίας, ότι αυτή η «εξαφάνιση» (της γραφής κατά την

μυκηναϊκή περίοδο) που δεν άντικαταστάθηκε από κανένα άλλο είδος γραφής μέχρι το άλφάβητο, προκάλεσε ένα είδος «άπελευθέρωσης» της όμιλίας από την γραφική της ύποδομη, άκαμπτη και στοιχειώδη (συλλαβική - γραμμική Β) και της επέτρεψε να εξελιχθεί προς την άφηρημένη σκέψη, την ποίηση και τις μεταφορικές έννοιες. Νομίζουμε ότι αυτή η εξέλιξη ήταν δύσκολο να γίνει προηγουμένως, όσο η όμιλία ήταν δεσμευμένη με ένα συλλαβικό σύστημα. Αυτό το μορφικό σύστημα λόγω έλλειψως των συνδυασμών των φωνηματικών σημαίνοντων, περιόριζε την όμιλία σε έννοιες πραγμάτων και σε έκφράσεις άφορώσες τις στοιχειώδεις συγκεκριμένες άνάγκες. Με την γραμμική γραφή ή δεν υπάρχει έπαρκής διάσταση μεταξύ σημαίνοντος και σημασιόμενου ή το αθάίρετο του σημείου έχει να κάνει με ένα σημασιόνομο που άναπαριστά ένα πράγμα - άντικείμενο, αλλά όχι μία έννοια».

'Η ιδιαιτερότητα και η μοναδικότητα του ελληνικού 'Αλφαβήτου είναι άσφαλώς σαφής: Τό 'Αλφάβητο είναι ή σπουδαιότερη εξαλλαγή της γραφής, μία από τις μεγαλύτερες προφανώς «εφευρέσεις» της ανθρωπότητας! Και διερωτώμαι: Πώς είναι δυνατόν σε βασικά βιβλία της εκπαίδευσης που άφορούν την ελληνική γλώσσα να αναγράφονται τόσο αθάίρετες πληροφορίες για κεφαλαιώδη ζητήματα, επιπολαιότητες, δηλαδή, που όφείλονται άποκλειστικώς στην έλλειψη έπαρκους γλωσσολογικής σκέψης και ενημέρωσης όλιγων ανθρώπων. 'Ο ύπουργός της Παιδείας κ. Κακλαμάνης νομίζω ότι θά πρέπει να επέμβει «άμεσα και κατακέφαλα», όπως θά έλεγε και ο Καζαντζάκης.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

Δντής του Διεθνούς Κέντρου
'Επιστημονικής 'Ορολογίας και Γλώσσας
Δημοχάρους 63 — 'Αθήνα

'Η έπιστολή του κ. Δημ. Τομπαΐδη

Στο φύλλο της 23.4.86 της «Καθημερινής», δημοσιεύτηκε έπιστολή του κ. 'Αριστοτέλη Νικολαΐδη με τίτλο «'Η μοναδικότητα του ελληνικού αλφαβήτου».

Στην έπιστολή του αυτή ο κ. Α. Νικολαΐδης με έμφανίζει να ταντίζω τις επικρατούσες επιστημονικές άπόψεις και τις έπιβάλλω στα σχολικά βιβλία. Θά ήθελα να πληροφορήσω τους αναγνώστες σας ότι δεν συμβαίνει βέβαια κάτι τέτοιο. Πρώτον, γιατί δεν μπορώ να έχω δική μου «άποψη» για ένα θέμα, τεράστιο και πολυσύνθετο, όπως ή καταγωγή του ελληνικού αλφαβήτου, που χάνεται στα βάθη της Ιστορίας. Δεύτερον, γιατί και να είχα προσωπική άποψη για όποιοδήποτε θέμα, δεν θά διάλεγα το σχολικό βιβλίο για να την εκθέσω. Τρίτον, γιατί ή επικρατούσα επιστημονική άποψη δεν άφηνει άμφιβολία για το συζητούμενο θέμα της καταγωγής του ελληνικού από το φοινικικό αλφάβητο.

'Ο κ. Α. Νικολαΐδης χαρακτηρίζει την άποψη «την όποια εκφέρω», όπως λέει, «και λαμβασμένη και άναχρονιστική» και άναρωτιέται στο τέλος «πώς είναι δυνατόν σε βασικά βιβλία της εκπαίδευσης που άφορούν την ελληνική γλώσσα, να αναγράφονται τόσο αθάίρετες πληροφορίες για κεφαλαιώδη ζητήματα, επιπολαιό-

τητες δηλαδή που όφείλονται άποκλειστικώς στην έλλειψη έπαρκους γλωσσολογικής σκέψης και ενημέρωσης όλιγων ανθρώπων». Για να τον βοηθήσω λοιπόν να κατανοήσει ότι και έπαρκής γλωσσολογική σκέψη και έπαρκής ενημέρωση υπάρχει στα σχολικά βιβλία, θά τον παραπέμω, πρόχειρα — άποφεύγοντας τους χαρακτηρισμούς, που ό ίδιος χρησιμοποιεί με ευχέρεια — σε πανεπιστημιακά διδακτικά συγγράμματα 'Ελλήνων καθηγητών της γλωσσολογίας. Στα συγγράμματα αυτά — φαντάζομαι θά συμφωνεί και ο κ. Α. Νικολαΐδης — άπηχούνται εξ όρισμού, όπως και στα μαθητικά έχειρίδια, οι επικρατούσες επιστημονικές άπόψεις. Έχουμε λοιπόν:

α) Ν. Π. 'Ανδριώτη, *Ιστορία της 'Ελληνικής Γλώσσας* (πανεπιστημιακές παραδόσεις), Θεσσαλονίκη, έκδ. Σάββα Γαρταγάνη, σελ. 34. «'Επειδή όμως ή γραφή αυτή ήταν δύσκολη, άντικαστάθηκε κατά τον 10ον αιώνα π.Χ. από μιάν άλλη πολύ πιο άπλή, που την πήραν οι Έλληνες από τους Φοίνικες, και γι' αυτό δνόμαζαν τα γράμματα της φοινικικής. 'Η γραφή αυτή, που τη μεταχειρίζονται οι Έλληνες ως σήμερα, είναι φωνητική, χρησιμοποιεί δηλαδή ένα γράμμα για κάθε φθόγγο

και με τις προσθήκες και τελειοποιήσεις που της έδωσαν οι Έλληνες άπαρτίστηκε από 24 γράμματα, όσοι είναι και οι φθόγγοι της Έλληνικής».

β) Γ. Μπαμπινιώτη. *Σύντομη εισαγωγή στην ινδοευρωπαϊκή γλωσσολογία και στην ιστορία της ελληνικής γλώσσας*, Αθήνα 1977, σελ. 86-94. «Ὡς *terminus a quo* για την εισαγωγή του φοινικικού αλφαβήτου στην Ελλάδα λογίζεται ο 8ος αιών. Υπολογίζεται δε ότι θα εισήχθη έναν ή δύο αιώνες πριν, ήτοι τον 9ον ή 10ον αι., ενώ υπάρχουν κι έρευνες που ανάγουν την εισαγωγή του φοινικικού αλφαβήτου μέχρι τον 11ον αι.» (σελ. 88).

«Το παραλήφθεν φοινικικό αλφάβητο (άρχαίο βορειοσημιτικό αλφάβητο της περιόδου μετά τον 13ο αι.) ήταν συμφωνογραφικό...». «Οι Έλληνες τροποποίησαν, συμπλήρωσαν το φοινικικό αλφάβητο και κυρίως, το μετέτρεψαν σε φωνολογικό...» (σελ. 90). «Το αλφάβητο, όπως παρελήφθη από τους Φοίνικες, είχε αρχικώς 21 γράμματα» (σελ. 91). «Τα όνόματα των ελληνι-

κών γραμμάτων έτυμολογούνται από την Φοινικική...» (σελ. 92).

γ) Μ. Σετάτου, *Διάγραμμα ιστορίας της ελληνικής*, Θεσσαλονίκη 1972, σελ. 14-15. «Το ελληνικό αλφάβητο ήταν συλλαβικό ή καλύτερα συμφωνικό φωνογραφικό (γράφει μόνο τα σύμφωνα), γι' αυτό η ελληνική χρειάστηκε να δημιουργήσει νέα γραφήματα με τα φωνήεντα, χρησιμοποιώντας άχρηστα γι' αυτήν φοινικικά γράμματα...» (σελ. 15).

Ύστερα από αυτά πιστεύω πως είναι φανερό ότι στόχος όσων έχουν διαφορετική άποψη, είτε είναι δικηγόροι είτε γιατροί, πρέπει να είναι άλλος; να μεταπείσουν τον επιστημονικό κόσμο, ώστε να αλλάξει η κρατούσα άποψη. Μονάχα τότε τα σχολικά βιβλία θα αποδώσουν τη νέα αυτή άποψη και όχι πριν.

Δ. ΤΟΜΠΑΓΔΗΣ

Σύμβουλος Παιδαγωγικού Ίνστιτούτου
Λευκωσίας 13 — Αθήνα

‘Η έπιστολή του καθηγητή κ. Γ. Μπαμπινιώτη

Στην ενδιαφέρουσα συζήτηση από τις στήλες της «Καθημερινής» (23.4, 3.5 και 18-19.5) για το θέμα του ελληνικού αλφαβήτου μεταξύ του φίλου συγγραφέα κ. Άριστ. Νικολαΐδη και του συνάδελφου κ. Δ. Τομπαΐδη, θα ήθελα να συνεισφέρω μερικές σκέψεις, άφορμώμενες και από το ότι έγινε ήδη αναφορά στις απόψεις μου (με παράθεμα από συναφές βιβλίο μου).

Στη συζήτηση εθίγησαν — χωρίς, νομίζω, να διασαφισθούν και να διαχωρισθούν όσο θα έπρεπε — δύο διαφορετικά θέματα: α) το θέμα της καταγωγής του ελληνικού αλφαβήτου και β) το θέμα της πρωτοτυπίας του ελληνικού αλφαβήτου και της σπουδαιότητας της συμβολής των Έλλήνων στην τελική διαμόρφωση και εξέλιξη του.

Ὡς προς την καταγωγή του ελληνικού αλφαβήτου δεν υπάρχει καμιά σοβαρή επιστημονική διαφωνία ότι το ελληνικό αλφάβητο προέρχεται από το βορειοσημιτικό (και μάλιστα το φοινικικό), όπως αποδεικνύεται από τη μορφή, την ονομασία και τη σειρά των γραμμάτων, καθώς και από την αρχική κατεύθυνση της γραφής. Σ' ένα τεράστιο πλήθος δημοσιευμάτων, παλιών και νεώτερων, γραμμένων από ειδικούς, εξετάζονται εξαντλητικώς τα θέματα αυτά, ώστε κάθε συζήτηση ή ανακίνηση του θέματος για «έθνικούς», επιστημονικούς ή επιστημολογικούς λόγους στερείται σοβαρότητας. Επομένως, όσα γράφει ο κ. Τομπαΐδης για το θέμα της καταγωγής του ελληνικού αλφαβήτου απηχούν πράγματι τις ισχύουσες επιστημονικές θέσεις, αντίθετα προς όσα υποστηρίζουν ο κ. Νικολαΐδης και ο κ. Κ. Πλεύρης, ο οποίος πρώτος άνεκίνησε το θέμα.

Από την άλλη μεριά, δεν υπάρχει καμιά άμφιβολία ότι οι Έλληνες παρέλαβαν ένα «οιοει συλλαβογραφικό» (δχι καθαρώς συλλαβογραφικό, αφού σ' αυτά δηλώνονταν μόνο τα σύμφωνα) σύστημα γραφής με σοβαρές ατέλειες — λόγω των πολλαπλών αναγνώσεων που δημιουργεί μιά τέτοια γραφή — και το μετέβαλαν σε φθογογραφικό σύστημα γραφής, δηλαδή σε αλφάβητο με τη στενότερη έννοια του όρου. ‘Η ύψιστης σημασίας

επινόηση των Έλλήνων — που άλλαξε άρδην τη δομή και τη δηλωτική ικανότητα του, από της πλευράς αυτής, νέου συστήματος γραφής — συνίσταται κυρίως στο ότι δηλώθηκαν με χωριστά γράμματα (που είχαν άλλη αξία στο βορειοσημιτικό αλφάβητο) τα φωνήεντα. Έτσι κάθε γράμμα στο ελληνικής πλέον συλλήψεως αλφάβητο δήλωνε έναν μόνο φθόγγο. (Στην αρχή μάλιστα δεν γινόταν διάκριση στη γραφή μεταξύ μακρών και βραχέων φωνηέντων, καθώς και μεταξύ νόθων και γνησίων διφθόγγων, μιά ατέλεια που ήρθη ως προς τα Ε και Ο με τη μεταρρύθμιση του 403 π.Χ. και τη χρήση στο ευκλείδειο ή μετευκλείδειο αλφάβητο ι-διαιτέρων γραμμάτων για τη δήλωση του μακρού ε — του Η — και του μακρού ο — του Ω —). Γι' αυτό και στο βιβλίο μου «*Συνοπτική ιστορία της ελληνικής γλώσσας*» (Αθήνα 1985), καταλήγω στο εξής συμπέρασμα: «Έτσι οι Έλληνες τροποποίησαν, συμπλήρωσαν και, κυρίως, μετέτρεψαν το φοινικικό αλφάβητο σε φωνολογικό, πράγμα που αποτελεί την πιο σημαντική καινοτομία σε παγκόσμια κλίμακα» (σ. 81-82). ‘Υπ' αυτή την έννοια, δικαιούμεθα απολύτως να μιλάμε για ελληνικό αλφάβητο, αναφερόμενοι δχι στην καταγωγή, αλλά στη σύλληψη και συγκρότηση ενός νέου «οικονομικού» συστήματος δηλώσεως (γραφής) της φωνολογικής δομής της ανθρώπινης γλώσσας, ειδικότερα δε της ελληνικής. Στα σημεία που ο κ. Νικολαΐδης αναφέρθηκε σ' αυτή τη δεύτερη μόνο πλευρά του θέματος — δχι με ύποδειγματική σαφήνεια, είναι αλήθεια — έχει επίσης δίκιο. Οι άναγνώστες των έπιστολών μας θα κρίνουν κατά πόσο έχει δίκιο ο φίλος κ. Νικολαΐδης και όταν άβασάνιστα χαρακτηρίζει ως «παλιές», «κατεστημένες» ή «άναχρονιστικές» τις θέσεις που συμμερίζονται όλοι οι παλιότεροι και σύγχρονοι γλωσσολόγοι και άλλοι ειδικοί επί του θέματος επιστήμονες εντός και εκτός της Ελλάδος.

Γ. ΜΠΑΜΠΙΝΙΩΤΗΣ

Καθηγητής Πανεπιστημίου
Ζεφύρων 11α — Άγ. Παρασκευή

Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ κ. Κων. Πλεύρη

Στὶς 18 Μαΐου 1986 δημοσιεύθηκε στὴν «Καθημερινή» ἐπιστολὴ τοῦ κ. Μπαμπινιώτη, ὁ ὁποῖος ἀναφέρει ὅτι πρῶτος ἐγὼ ἀνεκίνησα τὸ θέμα τῆς καταγωγῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀλφαβήτου.

Ὁ κ. Μπαμπινιώτης ὑποστηρίζει ὅτι «ὡς πρὸς τὴν καταγωγὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀλφαβήτου δὲν ὑπάρχει καμιά σοβαρὴ ἐπιστημονικὴ διαφωνία ὅτι τὸ Ἑλληνικὸ Ἀλφάβητο προέρχεται ἀπὸ βορειοσιμητικὸ καὶ μάλιστα ἀπὸ τὸ φοινικικόν».

Ἡ γνώμη τοῦ κ. Μπαμπινιώτη περὶ τῆς φοινικικῆς προελεύσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀλφαβήτου δὲν ὑπεστηρίζεται πάντοτε, π.χ. ὁ Διόδωρος Σικελιώτης γράφει («*Ἱστορικὴ Βιβλιοθήκη*» Ε. 74) ὅτι οἱ Φοίνικες δὲν ἦσαν οἱ πρῶτοι πού ἐπενόησαν τὰ γράμματα, ἀλλὰ μόνο ἤλαξαν τὴν μορφή των: «τοὺς Φοίνικας οὐκ ἐξ ἀρχῆς εὐρεῖν ἀλλὰ τοὺς τύπους τῶν γραμμάτων μεταθεῖναι μόνον...» καὶ κυρίως μετὰ τὶς ἀρχαιολογικὰ ἀνακαλύψεις τοῦ Ἀρθούρου Ἐβανς (1851—1941) οἱ ἐπιστήμονες παραδέχθησαν ὅτι οἱ Φοίνικες ἀντέγραψαν τὸ Ἀλφάβητο ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες καὶ εἰδικότερα ἀπὸ τοὺς Ἀρχαιοκρήτες. Ὑστερα ἀπὸ ἐρευνες 40 ἐτῶν ὁ Ἐβανς συγκέντρωσε δλες τὶς ἀποδείξεις πού τὸν ὡδήγησαν στὸ βέβαιο συμπέρασμα ὅτι: «ἡ γραφὴ τῆς Κρήτης εἶναι ἡ μήτηρ τῆς Φοινικικῆς» («*Scripta minoa*», Oxford 1909, vol. II). Σχετικῶς στὸ ἑλληνικὸ ἐγκυκλοπαιδικὸ λεξικὸ «Ἑλευθερουδάκη» (τόμος 5, σελ. 4, λ. Ἐβανς) ἀναλύονται οἱ ἐπιστημονικῶς ὁρθαὶ ἀπόψεις τοῦ Ἐβανς, πού «ἐδέχθησαν καὶ ἀκολουθοῦν πάντες σχεδὸν οἱ ἄλλοι ἀρχαιολόγοι καὶ ἱστορικοί».

Ἀπὸ τὸ 1982 ἐρωτῶ δημοσίως καὶ ἰδιωτικῶς τὸν κ. Μπαμπινιώτη, πού δὲν ἀπαντᾷ, νὰ μᾶς πῇ ἂν ὁ Ἐβανς ἔχει ἄδικο καὶ γιατί; Διότι ὁ διεθνὸς κύριος Ἐβανς δὲν δογματίζει, δὲν ὑποθέτει, ἀλλὰ ἀποδεικνύει συγκρίνων τὰ ἀρχαιοκρητικὰ μὲ τὰ φοινικικὰ γράμματα καὶ προσδιορίζει σαφῶς ὅτι οἱ Φοίνικες ἀπομυμήθησαν τὸ προγενέστερο τους ἀρχαιοκρητικὸ ἀλφάβητο.

Ἀναγκάσθηκα νὰ ὀδηγήσω δύο φορεῖς στὸ δικαστήριο (περιμένουμε ἀπόφαση) τῶν ἀσφαλιστικῶν μέτρων τοῦ ὑπουργεῖο Παιδείας γιὰ τὴν ἀνακρίβεια πού διατυπώνεται στὰ σχολικὰ βιβλία γιὰ τὴν δῆθεν φοινικικὴ καταγωγὴ τοῦ ἀλφαβήτου μας. Καὶ τὶς δύο φορεῖς οἱ κ. κ. Τομπαίδης καὶ Μπαμπινιώτης δὲν προσήλθον. Ἀρκέσθησαν νὰ ἐπαναλάβουν τὴν ἀποψὶ τους κατηγοροῦντες τοὺς διαφωνοῦντες γιὰ ἑλλειψη σοβαρότητος.

Ἐπειδὴ, λοιπόν, ὁ κ. Μπαμπινιώτης ἰσχυρίζεται ὅτι δὲν ὑπάρχει σοβαρὴ ἐπιστημονικὴ διαφωνία γιὰ τὴν φοινικικὴ καταγωγὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου, τὸν ἐρωτῶ: Δὲν θεωρεῖ τὸν Ἐβανς σοβαρὸ; Ἡ ὁ Γερμανὸς καθηγητὴς τῆς κλασικῆς φιλολογίας στὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Μαρβούργου Θεόδωρος Μπίρτ, πού ἀποφαίνεται ὅ-

τι «εἶναι μύθος τὸ ὅτι οἱ Φοίνικες ἐπενόησαν τὸ ἀλφάβητο (Θ. Μπίρτ: «*Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος καὶ ὁ Παγκόσμιος Ἑλληνισμός*», ἐκδ. «Δαρεμᾶ», σελ. 146) δὲν εἶναι σοβαρός; Ἡ ὁ διάσημος Ἀμερικανὸς Οὐίλ Ντυρὰν πού κυκλοφόρησε τὴν γνωστὴ πεντάτομη «*Ἱστορία τοῦ πολιτισμοῦ*», ὅπου συμπεραίνει ὅτι «ἡμεῖς δὲν μπορούμε νὰ εἰμεθα βέβαιοι ὅτι Φοίνικες ἔφερον πράγματι τὸ ἀλφάβητο αὐτὸ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Εἶναι πιθανὸν οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Φοίνικες νὰ παρέλαβον τὸ ἀλφάβητον ἀπὸ τὴν Κρήτην» (Ἑλλ. ἐκδ., Ἀθ. 1965, τόμος Α', σελ. 312) ἢ ὁ Βούλγαρος γλωσσολόγος ἀκαδημαϊκὸς Βλαδίμηρος Γκεοργήφ, πού διδάσκει ὅτι «ἡ φοινικικὴ γραφὴ εἶναι Κρητικῆς καταγωγῆς» (Α. Πουλιανός: «*Ἡ καταγωγὴ τῶν Κρητῶν*», Ἀθ. 1971, σελ. 260) ἢ ὁ Γερμανὸς ἀκαδημαϊκὸς Ἐδουάρδος Μάγερ, ὁ ὁποῖος ἀπέριψε τὴν θεωρίαν ὅτι τὰ φοινικικὰ γράμματα ἔχουν σημασίαν καὶ ἀπέδειξε ὅτι πρόκειται περὶ «αὐθαιρέτων συνδυασμῶν διαφόρων γραμμῶν» (Α. Παπαγιαννόπουλου — Παλαίου: «*Ἀρχαῖαι Ἑλληνικαὶ Ἐπιγραφαί*», ἐκδ. «Παπύρου» σελ. 14) δὲν εἶναι σοβαρός; Ἡ ὁ ἐπιφανὴς Ἕλληνα ἀρχαιολόγος ἀκαδημαϊκὸς Παναγιώτης Καρβαδίας, πού ἀποδεικνύει καὶ αὐτὸς στὸ περίφημο σύγγραμμά του «*Προϊστορικὴ Ἀρχαιολογία*» (ἐκδ. 1924, σελ. 834 κ.ε.) τὴν κρητικὴν καταγωγὴ τοῦ ἀλφαβήτου μας, τὸ ὁποῖο «οἱ Φοίνικες ἐν προτέροις χρόνοις εἶχον παραλάβει» ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα.

Θὰ μπορούσα νὰ ἀριθμίσω πολλὰ ὀνόματα σπουδαίων καθηγητῶν, ὅπως Ἀξελ Πέρσον, Ραῖς Κάρπεντερ, Ἰωάννη Μάιρς, Ρενέ Ντυσσώ, Χέρμαν Σνάιντερ, ἀλλὰ θὰ ἔκανα κατάρχησιν τῆς φιλοξενίας σας. Περιορίζομαι μόνο σὲ μία ἐρώτησιν: Ἐχεῖ δίκιο ὁ Ἐβανς, πού ὑποστηρίζει ὅτι ἡ Κρητικὴ γραφὴ εἶναι ἡ μήτηρ τῆς Φοινικικῆς; Ναι ἢ ὄχι καὶ γιατί;

Κάποια σκόπιμη παρεξήγηση κάνει ὁ κ. Μπαμπινιώτης. Δὲν ὑποστηρίζω τίποτε δικό μου, ἀπλῶς ἐπαναλαμβάνω ὅλα ὅσα διδάσκουν ὀνομαστοὶ εἰδικοὶ ἐπιστήμονες καὶ τὸν παρακαλῶ νὰ μᾶς πληροφορήσει τὰ ὀνόματα τῶν «εἰδικῶν ἐπιστημόνων» πού ἐπέβαλαν τὴν (δῆθεν) ἰσχύουσα ἀποψὶ τῆς (δῆθεν) φοινικικῆς προελεύσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου.

Τέλος, κὶ ἐπειδὴ ὁ κ. Μπαμπινιώτης νόμισε ὅτι γιὰ «ἐθνικοὺς» λόγους ἀνακινῶ τὸ θέμα, τὸν βεβαιῶ ναι, καὶ γιὰ ἐθνικοὺς λόγους ἀνεκίνησα τὸ θέμα. Γιατί, εἶναι κακό; Ὅταν ἡ ἀλήθεια συμφέρει τὴν πατρίδα μου, γιατί νὰ τὴν κρύψω; Ἀπεναντίας, ἂν ἄλλοι τὴν κρύβουν, ὀφείλω νὰ τὴν ἀποκαλύψω.

ΚΩΝ)ΝΟΣ ΠΛΕΥΡΗΣ
Ἐπίτιμος Καθηγητὴς Παν/μίου Γκουανταλαχάρα,
Ἔδρα Ἱστορίας — Διηγήτορας
Σκουφᾶ 81 — Ἀθῆναι

Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ διευθυντῆ τοῦ «*Δαυλοῦ*»

Ἄς μοῦ ἐπιτραπεί, ὑπὸ τὴν ιδιότητά μου ὡς ἐκδότῃ τοῦ περιοδικοῦ «*Δαυλός*», ἀπὸ δημοσιεύματα τοῦ ὁ-

ποίου προήλθε ὁ διάλογος γιὰ τὴν καταγωγὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀλφαβήτου πού συνεχίζεται στίς στήλες τῆς

«Καθημερινής» (ὅπως καὶ μία συζήτηση στὴν ὁλομέλεια τῆς Βουλῆς: συνεδρία τῆς 27ης Μαρτίου 1986), νὰ ἐπιχειρήσω νὰ συμβάλω κι ἐγὼ στὴν θέση καὶ διερεύνηση τοῦ σημαντικοῦ αὐτοῦ ἐπιστημονικοῦ ζητήματος.

Νομίζω, ὅτι ἡ θεωρία ὅτι τὸ Ἑλληνικὸ Ἀλφάβητο εἶναι, τροποποιημένο ἔστω, τὸ φοινικικόν, πού ἐμφανίσθηκε τὸν περασμένο αἰώνα καὶ στηρίχθηκε κυρίως στὴν (ἀμφισβητούμενη) ἀποψη ὅτι οἱ ὀνομασίες τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων εἶναι σηmitικές, γιὰ νὰ μπορεῖ νὰ ἐπιβιώσει σήμερα, εἶναι ὑποχρεωμένη νὰ ἀντικρούσει δύο νέα δεδομένα — κατακτήσεις τῆς ἐπιστήμης τοῦ 20οῦ αἰῶνα — πού κλόνισαν σοβαρώτατα τὸ κύρος της.

Τὸ πρῶτο δεδομένο εἶναι ἡ, συνέπεια τῶν ἀρχαιολογικῶν εὐρημάτων στὴν Κρήτη, τῶν ἀνακαλυφθέντων κυρίως ἀπὸ τὸν μεγάλο Ἀγγλο ἀρχαιολόγο Ἀρθούρο Ἐβανς τὰ πρῶτα χρόνια τοῦ αἰῶνα μας, ἐμφάνιση καὶ τεκμηρίωση μιᾶς νέας ἀποψης στὴν σύγχρονη ἐπιστήμη (διάφορης ἀπὸ τὴν προαναφερθεῖσα θεωρία), σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία οἱ Ἀρχαῖοι Κρήτες εἶχαν ἀνακαλύψει καὶ χρησιμοποιοῦσαν τὰ γράμματα πού μεταχειρίσθηκαν ἀργότερα οἱ κλασσικοὶ Ἕλληνες. Μὲ τὴν ἀποψη αὕτη ἔχουν συνταχθεῖ, ἀνεπιφύλακτα ἢ μὲ κάποιες ἐπιφυλάξεις, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Ἀρθούρο Ἐβανς καὶ πλείστοι ἄλλοι σπουδαῖοι νεώτεροι ἐπιστήμονες. Πρόχειρα ἀναφέρω τοὺς Ντέεκ, Ρ. Ντυσσώ, Λάγκ, Α. Πέρσον, Γκρίμ, Τζ. Μάιρς, Χ. Σνάιντερ, Ρουζέ, Π. Καρβαδία, Ρ. Κάρεντερ, Β. Γκεοργκιέφ, Ε. Μάγερ, Τ. Μπίρτ καὶ πολλοὺς ἄλλους, πού θὰ περῖττενε ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ κατονομάσω ἐδῶ ἐκμεταλλευόμενος τὶς φιλόξενες αὐτὲς στήλες, μιᾶς καὶ τὸ συμπέρασμα εἶναι ἤδη σαφές: Ἡ θεωρία ὅτι τὸ Ἑλληνικὸ Ἀλφάβητο εἶναι φοινικικόν ἔπαψε πιά νὰ συγκεντρώνει τὴν γενικὴ ἐπιστημονικὴ συναίνεση, καὶ συνεπῶς ἔχασε τὸ κύρος της.

Τὸ δεύτερο δεδομένο πού κλόνισε — θὰ ἔλεγα, ἀνέτρεψε ὀριστικά — τὴ θεωρία αὕτη εἶναι αὐτὰ τοῦτα τὰ προαναφερθέντα ἀρχαιολογικὰ εὐρήματα. Οἱ ἀνακαλυφθεῖσες ἐγγράφακες πινακίδες καὶ ἄλλα ἐνεπίγραφα ἀντικείμενα στὴ Ζάκρο, στὰ Μάλια καὶ στὴ Φαιστό φέ-

ρουν, σὲ πανομοιότυπη μὲ τὴ σημερινὴ ἢ σὲ «πρωτογενή» μορφή τους, γύρω στὰ 18 ἐκ τῶν 24 γραμμάτων τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀλφαβήτου. Ἀπλὴ ματιὰ στοὺς πίνακες τῶν γραμμάτων τῆς Γραμμικῆς Γραφῆς Α πού κατάρτισαν νεώτεροι ἐπιστήμονες (βλ. εἰκόνες στὰ ἄρθρα τῶν Νικ. Πλάτωνος καὶ Σπυρ. Μαρινάτου στὴν «Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους», «Ἐκδοτικὴ Ἀθηνῶν», τόμ. Α, σελ. 164-228 καὶ «Δαυλὸν», τεύχος 52, Ἀπρ. 1986) πείθει καὶ τὸν πιὸ δύσπιστο, ὅτι τὰ σημεῖα τῆς πανάρχαιας αὐτῆς Κρητικῆς Γραφῆς εἶναι τὰ ἴδια μὲ τὰ γράμματα τῶν νεώτερων Ἑλληνικῶν Ἀλφαβήτων, τουλάχιστον κατὰ τὸ μέγιστο μέρος τους. Εἶναι αὐτονόητο, ὅτι τὸ δεδομένο αὐτὸ ἀποτελεῖ χειροπιαστὴ ἀπόδειξη καὶ ὄχι ἐπιστημονικὴ θεωρία ἢ λογικὸ συμπέρασμα. Ἡ Γραμμικὴ Α χρονολογεῖται μετὰ τοῦ 1700 καὶ τοῦ 1500 π.Χ. (Νεοανακτορικὴ Περίοδος), εἶναι δηλαδὴ κατὰ δύο ἔως τέσσερες αἰῶνες ἀρχαιότερη τοῦ ἀρχαιότερου φοινικικοῦ γραπτοῦ μνημείου (κεῖμενα τῆς Ράς-Σάμρα, 1320 π.Χ.).

Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων, φαίνεται ἄκρως παρακινδυνευμένη ἡ δήλωση τοῦ καθηγητῆ κ. Γ. Μπαμπινιώτη («Καθημερινή», 28.5.86) ὅτι «δὲν ὑπάρχει καμμιά σοβαρὴ ἐπιστημονικὴ διαφωνία ὅτι τὸ Ἑλληνικὸ Ἀλφάβητο προέρχεται ἀπὸ τὸ βορείσημητικόν (καὶ μάλιστα τὸ φοινικικόν)». Καὶ ἡ διατυπούμενη ἀποψη ὅτι «κάθε συζήτηση ἢ ἀνακίνηση τοῦ θέματος γιὰ «ἐθνικούς», ἐπιστημονικούς ἢ ἐπιστημολογικούς λόγους στερεῖται σοβαρότητος», προφανῶς εἶναι αὐθαίρετη.

Οἱ λόγοι δὲν εἶναι βέβαια «ἐθνικοί» — ἐκτὸς ἂν καταλογίσουμε... ἐθνικιστικὲς προκαταλήψεις σ' ὅλους τοὺς προαναφερθέντες ξένους ἐπιστήμονες — οὕτε «ἐπιστημολογικοί», ἀλλὰ λόγοι σχετικοὶ μὲ τὴν ἐλεύθερη ἀναζήτηση τῆς ἐπιστημονικῆς καὶ ἱστορικῆς ἀλήθειας. Καὶ χάριν αὐτῆς, νομίζω, οἱ ἀρμόδιοι Ἕλληνες ἐπιστήμονες εἶναι ἐκ τῶν πραγμάτων πλέον ὑποχρεωμένοι νὰ μιλῶσιν σοβαρὰ καὶ ὑπεύθυνα»

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΛΑΜΠΡΟΥ

Ἐκδότης Περιοδικοῦ ΔΑΥΛΟΣ

Καὶ μία ἐπιστολὴ τοῦ κ. Κ. Πλεύρης πρὸς τὸν «Δ»

Ἔο κ. Κ. Πλεύρης ἀπέστειλε ἐξ ἄλλου πρὸς τὸν «Δαυλὸν» τὴν ἀκόλουθη ἐπιστολή:

Κύριε διευθυντά,

Ὁ καθηγητὴς κ. Μπαμπινιώτης σ' ἐπιστολὴ του πρὸς τὴν «Καθημερινή» (28.5.86) ἰσχυρίσθη ὅτι «ὅλοι οἱ παλιότεροι καὶ σύγχρονοι γλωσσολόγοι καὶ ἄλλοι εἰδικοί ἐπὶ τοῦ θέματος ἐπιστήμονες ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος» ὑποστηρίζουν τὴν ἀποψη ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐπῆραν τὸ ἀλφάβητο ἀπὸ τοὺς Φοίνικας.

Ὡστε λοιπὸν ὅλοι καὶ οἱ ἐντὸς καὶ οἱ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος καὶ οἱ παλαιότεροι καὶ οἱ σύγχρονοι ἐπιστήμονες πιστεύουν στὴν Φοινικικὴ προέλευσι τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀλφαβήτου. Φαίνεται ὅτι ο κ. Μπαμπινιώτης πού ἐρευνήσε σὲ βάθος τὸ ζήτημα, δὲν βρῆκε κανένα καθηγητὴ νὰ πιστεῦῃ στὴν Ἑλληνικὴ καταγωγὴ τοῦ ἀλφαβήτου μας. Δὲν ἄκουσε ποτέ του ὁ κ. Μπαμπινιώτης, ὅτι «ὁ πολὺς Γάλλος σοφὸς Ντυσσώ (1905) ὑπεστήριξε ὅτι ὄχι οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τοὺς Φοίνικας, ἀλλ' ἀντιστρόφως οἱ Φοίνικες ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες παρέλαβον τὸ ἀλφάβητόν των» (Ἐγκυκλ. «Ἡλῖος, τόμος 7ος σελὶς 14); Δὲν ἐπληροφορήθη ἀκόμη ὁ κ.

Μπαμπινιώτης ότι «τὴν θεωρίαν αὐτὴν τοῦ Ντυσσῶ πού ἔκαμε πάταγον εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς ἔθεσεν ὑπὸ ἔλεγχον ὁ περιφημος Ἀγγλος ἀρχαιολόγος Ἀρθουρὸς Ἐβανς (1909). Καὶ πράγματι ἀπεδείχθη ἀπὸ τὰς ἀνασκαφὰς πού διενήργησεν εἰς τὴν Κρήτην ὅτι μὴτὴρ τοῦ φοινικικοῦ ἀλφαβήτου εἶναι ἡ Κρητικὴ γραφή» (ἐνθ. ἀνωτ.); Δὲν ξέρει ὁ κ. Μπαμπινιώτης ὅτι τὴν θεωρία περὶ τῆς φοινικικῆς προελεύσεως τοῦ ἀλφαβήτου μας τὴν κατέρριψαν σπουδαῖοι γλωσσολόγοι ὅπως: Ντέκε, Γκρίμ, Σμίθ, Ντέλιτς, Λάνγκ, Ρουζέ κ.τ.λ.; Ἀγνοεῖ ὁ κ. Μπαμπινιώτης τὰς ἀπόψεις τῶν Μπίρτ; Ντυράν; Γκεοργκῆφ; Μάγιερ; Σνάϊντερ κ.τ.λ.; Μὰ δὲν ἐδιάβασε ποτέ του, τί λέγουν τὰ ἐγκυκλοπαιδικὰ λεξικά «Ἡλιος», «Ἐλευθερουδάκης», «Δομή», «Πάπυρος - Λαρούς» κ.τ.λ. στὴν λέξι «Ἐβανς»; Δὲν ἔτυχε νὰ μάθῃ, τί ἀναφέρει ἡ Ἑλληνικὴ βιβλιογραφία ἀπὸ τὸν Διόδωρο τὸν Σικελιώτη μέχρι τὸν Παπαγιαν-νόπουλον - Παλαιόν;

Τὴν Ἑλλάδα, κύριε διευθυντά, ἐδόξασε ἐπιστημονικῶς μία μεγάλη μορφή τῆς φιλολογίας καὶ ἀρχαιολογίας. Ὁ Παναγιώτης Καββαδίας (1849-1928) ἀπὸ τὴν Κεφαλληνίαν. Καθηγητῆς, ἀκαδημαϊκὸς (Ἑλλάς, Βέλγιο, Γοττίγγη, Πρωσσία κ.τ.λ.) καὶ διεθνοῦς φήμης ἀρχαιολόγος καὶ φιλόλογος. Εἶναι ὁ ἰδρυτὴς τοῦ Ἑθνικοῦ Μουσείου καὶ τοῦ Μουσείου τῆς Ἀκροπόλεως. Εἶναι ὁ συγγραφεὺς περισπουδάζων συγγραμμάτων ὅπως «Προϊστορικὴ Ἀρχαιολογία», «Ἱστορία τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς τέχνης» κ.τ.λ. Εἶναι αὐτὸς πού ἀπέδειξε ὅτι οἱ Φοῖνικες παρέλαβον τὸ ἀλφάβητο ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας. Τὸν ἀγνοεῖ κί' αὐτὸν ὁ κ. Μπαμπινιώτης; Καὶ ποιὸν τότε ξέρει, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς κυρίους Ἀνδριώτη καὶ Τομπαῖδη, πού μεταξὺ τῶν ὁ ἕνας ἐπαναλαμβάνει καὶ ἐπικαλεῖται τὸν ἄλλον δίχως τὸ παραμικρὸν στοιχεῖον;

Γιὰ τὴν πλήρη ἐνημέρωση τῶν ἀναγνωστῶν τοῦ «Δαυλοῦ» μεταφέρω ἐδῶ τί ἀκριβῶς γράφει ἡ ἐγκυκλοπαίδεια Ἡλιος (τόμος 10ος σελ. 11, λέξις «Καββαδίας»). Ἡ προσεκτικὴ ἀνάγνωσις τοῦ ἀκόλουθου κειμένου θὰ σὰς δώσῃ τὴν ἐξήγησιν γιὰ τὸ ποιοὶ ἐδημιούργησαν καὶ διαδίδουν τὴν διῆθεν Φοινικικὴ προέλευσι τοῦ ἀλφαβήτου μας: «Ἰδιαίτερας σπουδαιότητος ἦτο ἡ ἐπιστημονικὴ ἀντίκρουσις τῆς ἐσφαλμένης ἀντιλήψεως περὶ προελεύσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου ἐκ τοῦ Φοινικικοῦ. Ἡ πλάνη αὕτη ἐστηρίζετο εἰς πληροφορίαν τοῦ Ἡροδότου, καθ' ἣν οἱ Ἕλληνες ἐδιδάχθησαν τὰ γράμματα ἀπὸ τοὺς Φοίνικας καὶ εἰς τὴν ὑποστήριξιν τῆς ἀπόψεως ταύτης μὲ φυλετικὸν φανατισμὸν ὑπὸ τῶν ἐβραϊκῆς καταγωγῆς ξένων ἀρχαιολόγων. Ὁ Καββαδίας ὅμως, ἐπικαλεσθεὶς ὅλα τὰ πρόσφατα διὰ τὴν ἐποχὴν τὸν ἐπιστημονικὰ δεδομένα καὶ ἰδίως τὰ σημεῖα τὰ κεχαραγμένα ἐπὶ τοῦ ψευδοστόμου ἀμφορέως τοῦ Ὁρχομενοῦ τῆς Βοιωτίας καὶ ἐπὶ τεμαχίων ἀγγείων εὐρεθέντων εἰς τὰς Μυκήνας, τὸ Ναύπλιον, τὸ Μενίδιον καὶ ἀλλαχοῦ, ἀπέδειξε περιτράνωσ ὅτι ὑπῆρχε γραφὴ εἰς τὴν Ἑλλάδα πολλὰ ἔτη πρὸ τῆς καθόλου ἀκμῆς τῶν Φοινίκων. Ὁ ἐξάιρετος οὗτος Ἕλλην ἀρχαιολόγος ἀπέδειξε μάλιστα ὅτι τὸ Φοινικικὸν ἀλφάβητον παρήχθη ἐκ τῆς γραμμικῆς γραφῆς τῶν Κρητῶν καὶ ὄχι ἐκ τῆς ἱερατικῆς αἰγυπτιακῆς γραφῆς. Εἰς τὸ «Προσάρτημα» τοῦ ἔργου του «Προϊστορικὴ Ἀρχαιολογία», δι' ἀκαταμαχῆτων δεδομένων τῆς ἀρχαιολογίας, στηριζομένων καὶ ἐπὶ ρητῆς παραδόσεως, ἀναφερομένης ὑπὸ τοῦ Διοδώρου, καθ' ἣν οἱ Φοῖνικες δὲν ἦσαν εὐρεταὶ τοῦ ἀλφαβήτου, ἀλλὰ διαμορφωταὶ συστήματος γραφῆς ἐν χρήσει ἐν Κρήτῃ, ὁ Καββαδίας ἀπέδειξε πειστικῶτατα ὅτι «οἱ Φοῖνικες, εἰσαγαγόντες τὸ ἑαυτῶν ἀλφάβητον εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπέδωκαν τοῖς ἐν ταῖς χώραις τοῦ Αἰγαίου, ὅ,τι παρ' αὐτῶν, ἐν προτέροις χρόνοις εἶχον παραλάβει».

Ὅπως εἶδατε, κ. διευθυντά, ἀνέφερα Ἕλληνας καὶ ξένους εἰδικoὺς ἐπιστήμονας πού βασιμίως ὑποστηρίζουν τὴν Ἑλληνικὴ προέλευσι τοῦ ἀλφαβήτου μας. Ἐπομένως, ὅταν ὁ κ. Μπαμπινιώτης ἰσχυρίσθῃ στὴν ἐπιστολὴ του ὅτι ὅλοι οἱ εἰδικοί ἐπιστήμονες κ.τ.λ. συμφωνοῦν στὴν φοινικικὴ καταγωγὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀλφαβήτου, ψεύδετο ἢ ἐξ ἀγνοίας ἢ πρὸς δημιουργίαν ἐντυπώσεων στοὺς ἀναγνώστας τῆς ἐφημερίδος, οἱ ὅποιοι φυσικὸν εἶναι νὰ μὴ γνωρίζουν τὸ θέμα.

Φιλικά

Κωνσταντῖνος Α. Πλεῦρης

ΕΛΛΗΝΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΥΠΑΡΞΙΣΜΟΣ (II)

Δημοσιεύουμε στὰ πλαίσια τοῦ διαλόγου γιὰ τὴν ἐλληνικότητα, πὺ ἀρχισε στὸ «Δαυλὸ» ἀπὸ ἓνα ἄρθρο τοῦ κ. Γ. Δέπου, πὺ μὲ τίτλο «Γιὰ μιὰ θεωρία τῆς ἐλληνικότητας» δημοσιεύθηκε στὸ τεῦχος 47 (Νοεμβρίου 1985) καὶ συνεχίσθηκε ἔκτοτε, μιὰ ἐπιστολὴ τοῦ κ. Αἰμίλιου Μπουρατίνου μαζί μὲ μιὰ ἀπάντηση τοῦ κ. Γ. Δέπου. Ἐξυπακούεται ὅτι οἱ ἀπόψεις πὺ διατυπώνουν οἱ συμμετέχοντες στὸ διάλογο δὲν ταυτίζονται κατ' ἀνάγκη μὲ τίς θέσεις τοῦ «Δαυλοῦ».

Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ κ. Αἰμίλιου Μπουρατίνου

Φίλε κ. Λάμπρου,

Εἶναι κρίμα ὅτι ἡ συζήτηση γιὰ τὸν ὑπαρξισμό καὶ τὴν ἐλληνικότητα, πὺ φιλοξενήσατε τοὺς τελευταίους μῆνες στὸν Δαυλὸ μὲ ἀφορμὴ χαρακτηρισμοὺς τῆς φιλοσοφικῆς προσφορᾶς τοῦ Μάρτιν Χάιντεγκερ, δὲν διατηρεῖται σὲ ἀποκλειστικὰ φιλοσοφικὸ ἐπίπεδο. Καὶ εἶναι κρίμα ὅτι ὑπάρχουν ἀκόμα Ἑλληνες πὺ, χωρὶς νὰ τὸ συνειδητοποιοῦν βέβαια, ταυτίζουν τὸν ρασιοναλισμὸ μὲ τὴν ἐλληνικότητα, ἀπορρίπτοντας κάθε τι μὴ ρασιοναλιστικὸ ὡς μὴ ἐλληνικὸ. Παραχαράσσοντας τὸν Ἰσοκράτη θὰ ἔλεγα, ὅτι πᾶς φιλοσοφὼν εἶναι Ἑλληνας —εἴτε ὑπηρετεῖ τὴν ἀριστοτελικὴ λογικὴ εἴτε τὴν παρμενίδεια εἴτε τὴν σωκρατικὴ εἴτε καὶ καμμία. Ἄλλωστε, στίς φιλοσοφικώτερες στιγμὲς τῶν οἱ Ἑλληνες χρησιμοποιοῦν τὴν λογικὴ σκέψη, γιὰ νὰ βεβαιώσουν ὅχι τί εἶναι ὀρθό, ἀλλὰ τί δὲν εἶναι, ἀκριβῶς ὅπως τὸ δαιμόνιο τοῦ Σωκράτη. Τὸ ὀρθὸ (ὅπως ἐπίσης τὸ καλὸ, τὸ ὠραῖο, τὸ δίκαιο, τὸ ἀνθρώπινο καὶ γενικώτερα ἡ κατάφαση τῆς ζωῆς) εἶναι θέμα προσωπικῆς βίωσης ἐνὸς αἰσθητηρίου γιὰ τὸ ὀρθὸ καὶ ἔκφρασης τοῦ αἰσθητηρίου αὐτοῦ μέσα ἀπὸ τίς συνειδησιακὰς παραμέτρους τοῦ συγκεκριμένου ἀτόμου καὶ τοῦ συγκεκριμένου ἱ-

στορικοῦ χρόνου, ὅχι προῖον λογικῆς ἐπεξεργασίας μιᾶς ἰδέας γιὰ τὸ ὀρθό. Καὶ βέβαια δὲν ὑπηρετεῖ τὴν ἐλληνικότητα ὅποιος ταυτίζει τὸν λόγο, ἀκόμα καὶ ὅπως τὸν ἐνοεῖ ὁ Ἀριστοτέλης, μὲ τὴν ratio. Ἄν ἡ ἐκ μέρους τοῦ Χάιντεγκερ ἐπισήμανση τῆς θεμελιώδους αὐτῆς διαφορᾶς δὲν συνιστᾷ ὑπηρεσίαν πρὸς τὴν ἐλληνικότητα, δὲν ξέρω τί θὰ συνιστοῦσε. Ἄς μὴ ξεχνᾶμε ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης κατηγορεῖ τὸν Πλάτωνα ὅτι ὑπεραντικειμενοποίησε τὸν Σωκράτη σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν θεωρίαν τῶν ιδεῶν...

Ἑλληνικότητα καὶ ἄκριτη προέκταση τῶν ἀφαιρέσεων —ἔστω καὶ τῶν πιὸ λογικῶν— ποτὲ δὲν τὰ πῆγαν πολὺ καλά. Οὔτε τὰ πῆγαιναν ποτὲ καλὰ ἐλληνικότητα καὶ περιχαράκωση. Ὁ Ἑλληνας δὲν χρειάζεται νὰ τὰ βάζη μὲ τὸν Ἀνθέλληνα, γιὰ νὰ τονίξη τὴν ἐλληνικότητά του. Τοῦ ἀρκεῖ ὅτι εἶναι αὐτὸ πὺ εἶναι. Τὸ πνεῦμα προστατεύεται μόνο μὲ τὴν καλλιέργειαν τοῦ ἑαυτοῦ του, ὅχι μὲ τὴν καταγγελίαν τῆς ἀντιπνευματικότητος.

Μὲ πολλὴ ἐκτίμησιν

Αἰμίλιος Μπουρατίνος

Ἡ ἀπάντηση τοῦ κ. Γιώργου Δέπου

Ὁ κ. Μπουρατίνος —ἀν κατάλαβα, καλὰ— μᾶς καταλογίζει «ἄκριτες» καὶ τολμηρὰς ἀφαιρέσεις. Ὅτι ὑπῆρξαμε δηλαδὴ πολὺ περιληπτικοὶ σὲ βάρος οὐσιωδῶν στοιχείων. Ὅτι δὲν κρατήσαμε τὸ «φιλοσοφικὸ» ἐπίπεδο τῆς συζήτησης, ἀλλὰ προχωρήσαμε σὲ δυσμενεῖς χαρακτηρισμοὺς σὲ βάρος τοῦ Χάιντεγκερ (ἄχ αὐτὸς ὁ Χάιντεγκερ!). Ὅτι θάπρεπε νὰ μᾶς ἀρκεῖ αὐτὸ πὺ εἴμαστε (Ἑλληνικοὶ —ἀν εἴμαστε), ἀντὶ νὰ λέμε ἐκεῖνο πὺ δὲν εἴμαστε. Ὅτι δὲν πρέπει νὰ «περιχαρᾶσθῶμεν», ἀλλὰ νὰ παραμένουμε ἀπροφύλαχτοι στίς ξένες ἐπιδράσεις. Ὅτι «ταυτίζουμε» ἄτοπα τὸν Λόγο μὲ τὴν Ratio. Ὅτι δὲν ἀναγνωρίσαμε τὴν «ὑπηρεσίαν» τοῦ πάρα πάνω φιλόσοφου πρὸς τὴν Ἑλληνικότητα κλπ. Πλὴν, δὲν κάνει τὸν κό-

πο να καταδείξει διεξοδικώτερα τὸ περιεχόμενο καὶ τὴν ἀλήθεια τῶν καταλογισμῶν τοῦ αὐτῶν — ὥστε νὰ καταλάβουν κι' οἱ ἀναγνώστες καὶ νὰ πειστοῦν στὴν ἀποψή του. Πολύ περισσότερο, ποῦ ἡ Ἑλληνικότητα εἶναι ὑπόθεση ζωῆς γιὰ θανάτου καὶ μᾶς (σὰν Ἑλλήνων, βέβαια — ὅχι σὰν βιολογικῶν ὄντων), καὶ γι' αὐτὸ πρέπει νὰ μᾶς ἐνδιαφέρει ζωηρότερα νὰ ἐξηγήσουμε ἐπακριβῶς τὴ θέση καὶ τὸ δίκιο τοῦ ὁ καθένας μας. Ὁ κ. Μπουρατίνος, ὅμως, ἀποφαίνεται — δὲν αἰτιολογεῖ. Τοποθετεῖται — χωρὶς προσπάθεια πειθοῦς. Ὑπαινίσσεται — δὲν ἀναπτύσσει. Ἀλλὰ μὲ ἀπλὲς νύξεις δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ ἡ δέουσα διαφωτιστικὴ συζήτηση.

Τὸ ἰδεολογικὸ στίγμα τῆς ἐπιστολῆς (τὸ γεωγραφικὸ πλάτος καὶ μῆκος τῆς) μᾶς τὸ δίνει θετικὰ μόνο ἡ φράση: «Τὸ ὀρθὸ εἶναι θέμα προσωπικῆς βίωσης». Αὐτὴ ἡ φράση εἶναι μικρή, λέει ὅμως πολλά. Εἶναι ἀκριβῶς ἡ προμετωπίδα τοῦ ὑπαρξισμοῦ καὶ αἶρει τὶς ἀμαρτίες του. Ἐκδηλώνει ὅτι δὲν ὑπάρχει διανοητικὸς λόγος! Ὅτι τὴ θέση του παίρνει ἡ ἄλογη διάθεση τοῦ καθ' ἑνός. Ἡ τυφλὴ θέληση. Τὸ συναίσθημά του. Θὰ μπορούσε νὰ μπεῖ καὶ σὰν προμετωπίδα τῆς Παλιᾶς Διαθήκης. (Μὴ δὲν εἶναι παράφραση τοῦ *credo quia absurdum*;) Θυμίζει ἀκόμα τὶς δυὸ ἠθικὲς τοῦ Λένιν, στὶς ὁποῖες θὰ μπορούσε νὰ προσθέσει κανένας καὶ μιὰ τρίτη καὶ νὰ δημιουργήσει κομποῦζιο: Τῆς μιᾶς «προλεταριακῆς» καὶ τῆς ἄλλης «ἀστικής», ἀντίθετης... Εἶναι τὸ κουκούτσι τῆς πρόκλησης: τῆς Ἰουδαϊκῆς ἰδεολογικῆς ἐπιβουλῆς κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Σημαίνει, ὅτι δὲν ὑπάρχει κανένα «ὀρθό». Ὅτι οἱ Ἕλληνες ποῦ τὸ νόμιζαν, ἦταν ἀφελεῖς. Σημαίνει ὅτι δυὸ καὶ δυὸ δὲν κάνουν τέσσερα — μποροῦν νόμιμα νὰ κάνουν καὶ τριαντατέσσερα, σὰν σὲ κλινικὴ τρελλῶν. Σημαίνει ὅτι ὁ λόγος τοῦ θεοῦ δὲν παραδόθηκε σ' ὅλους μας, ἀλλὰ μόνο σὲ κάποιον ἀπὸ μᾶς, κι ὅλα τὰ θαύματα εἶναι γεγονότα. Κι ἀκόμα, ὅτι οἱ Λίβυοι τρομοκράτες κάνουν πολὺ σωστὰ νὰ δολοφονοῦν τὸν κόσμο, ἀφοῦ αὐτὸ εἶναι τὸ «βίωμά» τους, αὐτὸ τοὺς ὑπαγορεύει τὸ «αἰσθητήριό» τους.

Ἡ ἐπιστολὴ μιλάει γιὰ μιὰ συζήτηση στὸν ΔΑΥΛΟ περὶ ὑπαρξισμοῦ καὶ ἑλληνικότητας. Κατ' ἀρχὴν δὲν μιλήσαμε περὶ ὑπαρξισμοῦ σκέτα. Σὰν ἀνεξάρτητης δηλαδὴ ὀντότητας, ποῦ μόνη αὐτὴ ἀντιτίθεται στὴν ἑλληνικότητα. Μιλήσαμε γιὰ τὸν ὑπαρξισμό σὰν παραφυᾶδα τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ, πού, μαζί μὲ τὸν ἐβραϊογεννημένο μαρξισμό καὶ τὴ θρησκοληψία μας, ἀποτελοῦν τὸ τρίπτυχο τῆς σημιτικῆς συνωμοσίας σὲ βάρος μας: Σκυλιά, ποῦ ὀρμᾶνε ἀπὸ διαφορετικὲς μεριές, σὲ συνδυασμένη ἐπίθεση κατὰ τῆς ἑλληνικότητάς μας. Ποῦ τὰ δόντια τους βρίσκονται σ' ὅλους μας, ἀλλὰ μόνο σὲ σάρκες μας... Ἀνάγκη νὰ τὰ «ξαναρῖζουμε» λοιπόν. Κι' ἄς τὸ κάνουμε μὲ τὴ μορφὴ ἐρωτήσεων. Ὁ κ. Μπουρατίνος δέχεται ἢ δὲν δέχεται, ὅτι ἡ ἑλληνικότητα (τὸ νὰ διαπνέεται δηλαδὴ κανένας ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς) ἔχει κάποιο περιεχόμενο; Ὁ κ. Μπουρατίνος δέχεται ἢ δὲν δέχεται, ὅτι αὐτὰ τὰ πνεύματα, αὐτὲς οἱ δυὸ ἰδεολογίες (ἂν δὲν τοῦ ἀρέσει ἡ λέξη, ἄς τὶς ὀνομάσει ὅπως θέλει) διαφέρουν; Κι ἂν διαφέρουν, ἄς τὴ δείξει αὐτὸς τὴ διαφορὰ στοὺς ἀναγνώστες τοῦ περιοδικοῦ. Ἐγὼ προσπάθησα νὰ τὸ κάνω καὶ φαντάζομαι ὅτι πλησίασα ἀρκετὰ τὸ θέμα μου. Βρῆκα (ἰσχυρίζομαι) κι ἐβγαλα στὸ φῶς τὴν ἀντίθεση. Εἶπα, ὅτι Ἰουδαϊσμός σημαίνει πίστη καὶ θέληση, ἐνῶ Ἑλληνικότητα λογικὴ καὶ γνῶση. Εἶπα, ὅτι ὁ Ἰουδαϊσμός ἄσκησε μακραίωνη ἰδεολογικὴ καταπίεση σὲ βάρος τῆς Ἑλληνικότητας, φορτίζοντάς τὴν μὲ τὰ ἄλογα στοιχεῖα (τὰ συναισθηματικὰ) τῆς κατανυκτικῆς ἀποβλάκωσης καὶ τῆς «ἀποκάλυψης».

Εἶπα, ὅτι δὲν μπορούμε νὰ προχωρήσουμε σὲ νεοελληνικὴ πνευματικὴ ἀναγέννηση, ἂν δὲν ξεκαθαρίσουμε τὴν ἰδεολογικὴ κληρονομιά μας ἀπὸ ὅ, τι τὸ ἀντιφατικὸ περιέχει — ἀπαλλοιωῶς θὰ κλωθογυρίζουμε μάταια μέσα σὲ σκοτεινὰ (ἀδιέξοδα) ὑπόγεια, ἀνίκανοι νὰ ξεφύγουμε πρὸς ἓνα δημιουργικώτερο μέλλον. Εἶπα, ὅτι ὁ ὑπαρξισμὸς προβάλλοντας τὸ βουλητικὸ στοιχεῖο, σὲ βάρος τοῦ νοητικοῦ, ὑπηρετεῖ τὴν Ἰουδαϊκὴν θέση. Εἶπα ὅτι ἀκόμα καὶ ἡ «μαζικότητα», ποῦ παρουσιάζεται σὰν ἀρετὴ σὲ ὀρισμένους κοινωνικὲς ἐκδηλώσεις μας, εἶναι κι' αὐτὴ «ἀνατολίτικη» κληρονομιά. Εἶπα, εἶπα... Μὲ θάρρος — καὶ κινδυνεύοντας νὰ παρεξηγηθῶ, ἢ νὰ κάνω ἐχθρούς... Ὁ κ. Μπουρατίνος ἀντίθετα δὲν λέει τίποτα τὸ καινούργιο καὶ τὸ πρωτότυπο, στὴν προκείμενη ἐπιστολὴ του. Λέει ἀνώδυνα πράγματα. Τοῦ

«κατεστημένου». Εύτακτα λόγια, που δὲν πειράζουν κανένα. που διατηροῦν τὴν ὀμίχλη χαμηλὰ καὶ ἐπηρεάζουν τοὺς Ἕλληνες, ὥστε ν' ἀφουγκράζονται μόνο (ὑπάκουα) τοὺς ἀπόηχους τῆς Ἑσπερίας καὶ νὰ πιθηκίζουν (κωμικὰ) τὰ καμώματα καὶ τὶς μόδες τῆς. Μιᾶς Ἑσπερίας σημαντικὰ μολυσμένης ἀπὸ τὸ Ἰουδαϊκὸ πνεῦμα, γιὰ τὸ ὁποῖο ὁ περίφημος φιλόσοφος τοῦ ὑπαρξισμοῦ (καὶ ἄλλοτε ποτὲ ναζιστὴς ὑπάρξας) ἔκανε ὅ,τι μπόρεσε, γιὰ νὰ τὸ προωθήσει στὸν τομέα τῆς ὑψηλῆς θεωρίας. Καὶ νὰ σοῦ λένε κι' ἀπὸ πάνω, ὅτι πρόσφερε καὶ «ὑπηρεσίες» στὴν ἐλληνικότητα! Ὑπηρεσία πρὸς τὴν ἐλληνικότητα εἶναι νὰ τὴν τρῶς ἀπ' τὰ μέσα —σὰν τὸν σκῶρο; Νὰ διευρύνεις, νὰ νοθεύεις τὴν ἔννοια τοῦ Λόγου, μπάζοντας μέσα τῆς ἐξωλογικὰ στοιχεῖα, ὥστε νὰ διαστρέφεται καὶ νὰ χρεωκοπεῖ ἐπιτυχέστερα —πρὸς ὄφελος τῶν στοιχείων τούτων;

Ἐν πάσῃ περιπτώσει τὸ θέμα δὲν εἶναι, ἐδῶ, ἀπὸ ποῦ ἀκριβῶς περνάει ἡ γραμμὴ ποὺ χωρίζει μεταξύ τους τὸ λογικὸ καὶ τὸ συναίσθημα. Ποιὸ δηλαδὴ εἶναι ὁλόκληρο τὸ περιεχόμενο τῆς κάθε μιᾶς ἔννοιας. Τὸ θέμα εἶναι, τί βάζει κανένας **πρωτο**. Τὸν Λόγο ἢ τὸ «αἴσθημα»; Τὸ θέμα εἶναι, μέσω ποιοῦ ἀπ' τὰ δυὸ μπορούμε νὰ ἐπιδράσουμε καὶ ποιῆς παρενέργειες θάχει. Ἡ νόηση εἶναι ὁ τροποποιητὴς καὶ διατάκτης τοῦ συναισθήματος ἢ, ἀντίθετα, τὸ λογικὸ εἶναι ὁ ταπεινὸς τοῦ σκλάβος;

Στὸ σημεῖο τοῦτο ξεχωρίζουν οἱ δυὸ σχολές. Οἱ νοησιαρχικοὶ μὲ τοὺς βουλησιαρχικούς. Οἱ Ἕλληνες μὲ τοὺς ξένους. Οἱ καλύτεροι Ἕλληνες —ὁ κύριος κορμὸς τῆς

ΤΟ ΝΕΦΟΣ ΤΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ

Πρόσφατα παρακολούθησαμὲ στὴν τηλεόραση μία πολύωρη συζήτηση μεταξύ τῶν ἐκπροσώπων ὅλων τῶν πολιτικῶν κομμάτων γύρω ἀπὸ τὸ θέμα τῆς ἀτμοσφαιρικῆς ρύπανσης ἢ τοῦ γνωστοῦ «νέφους», ποὺ πλακώνει τὶς ψυχὲς τῶν Ἀθηναίων. Καὶ λέω, «γύρω» ἀπὸ τὸ θέμα καὶ ὄχι «ἐπὶ» τοῦ θέματος, γιὰτί ὅλοι ἀνεξαιρέτως οἱ συνομιλητὲς ἀπέφυγαν ἐπιμελῶς νὰ μπουρὲν στὴν οὐσία τοῦ θέματος. Καὶ πῶς ἄλλωστε νὰ γίνῃ ἄλλωστε, ὅταν ὅλοι τοὺς ἢ ἀντιπροσώπευαν ἢ διεκδικοῦσαν τὴν ἐξουσία, δηλαδὴ, ὅπως ἡ λέξη δηλώνει, βρίσκονταν «ἐξω ἀπὸ τὴν οὐσία».

Ἀλλὰ τὰ πράγματα εἶναι πεντακάθαρα. Τόσο πρὸ τοῦ ΠΑΣΟΚ ὅσο καὶ ἐπὶ ΠΑΣΟΚ τὸ νέφος ὑπάρχει πάνω ἀπὸ τὰ κεφάλια μᾶς καὶ μᾶς τυραννᾷ. Τὶ νὰ τὰ κάνουμε λοιπὸν τὰ διαγράμματα καὶ τὰ μέτρα ποὺ πάρθηκαν, τὴν ἰδρυση εἰδικῶν ὑπηρεσιῶν, τὴν ἀνευ θεοῦ καὶ μολύβδου βενζίνη, τὰ προγράμματα καὶ τὸ μετρὸ τοῦ μέλλοντος. Αὐτὰ ὅλα θὰ εἶχαν κάποια ἀξία, ἂν σχετίζονταν μὲ κάποια λύση. Καὶ λύση δὲν ὑπάρχει στὸ ὁρατὸ μέλλον. Καὶ ἐδῶ εἶναι, ποῦ ἡ ἐξουσία κρύβει τὴν ἀλήθεια.

Λοιπὸν, εἰπώθηκε, ὅτι τὸ 73% τοῦ νέφους ὀφείλεται στὰ καυσαέρια τῶν αὐτοκινήτων· ὑπολογίζεται ἄλλο ἓνα 10% ἀπὸ τὴ λειτουργία τοῦ θερμοηλεκτρικοῦ τῆς ΔΕΗ στὸ Κερατσίνι, 11% ἀπὸ τὴν ὑπόλοιπη βιομηχανικὴ δραστηριότητα καὶ 6% ἀπὸ τὴν κεντρικὴ θέρμανση τῶν πολυκατοικιῶν. Μὲ ἄλλα λόγια, ἡ βασικὴ πηγὴ ρυπάνσεως εἶναι τὰ αὐτοκίνητα καὶ μετὰ ἡ ΔΕΗ Κερατσινίου. Καὶ ἐρωτῶ: σύμφωνα μὲ ὁποιοδήποτε μοντέλο ἀνάπτυξης τῆς Ἀθῆνας, τὰ αὐτοκίνητα θὰ μειθοῦν ἢ θὰ αὐξηθοῦν; Ἡ κατανάλωση, ὁ εὐδαιμονισμὸς, ἡ καλοπερασιά, ὁ οἰκονομισμὸς θὰ μειθοῦν ἢ θὰ αὐξηθοῦν; Ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι σὲ δέκα χρόνια θὰ κυκλοφοροῦν διπλάσια αὐτοκίνητα στὴν Ἀθήνα καὶ μάλιστα σαράβαλα; Ὁ κ. Ὑπουργὸς μᾶς πληροφόρησε, ὅτι τὸ νέφος μᾶς εἶναι συνδυασμὸς τοῦ νέφους τοῦ Λονδίνου καὶ τοῦ Λὸς Ἀντζελες. Δυστυχῶς εἶναι μόνο ἢ σχεδὸν μόνο νέφος αὐτοκινήτου, δηλαδὴ τύπου Λὸς Ἀντζελες, καὶ ὅπως δὲν φεύγει ἀπὸ τὴν πόλη αὐτὴ τῶν ΗΠΑ, γιὰτί κυκλοφοροῦν πολλὰ αὐτοκίνητα, τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μὲ τὴν Ἀθήνα.

Ἀς ἀφήσουν λοιπὸν οἱ πρώην, οἱ νῦν καὶ οἱ ἐπόμενοι ἐνδιαφερόμενοι γιὰ τὸ «καλὸ» μᾶς τὶς σοφιστεῖες καὶ τὰ τεχνάσματα καὶ ἄς ποῦν τὴν ἀλήθεια. Τὸ νέφος τῆς ἐξουσίας ἢ τὸ «πολιτικὸ νέφος», ὅπως τὸ χαρακτήρισε ἓνας ἀπὸ τοὺς συνομιλητὲς, καθὼς καὶ τὸ «ρυπαντικὸ νέφος» τῆς ἀτμοσφαιρας εἶναι «δομικά» καὶ θὰ φύγουν μόνον τότε, ὅταν φύγουν καὶ τὰ δύο μαζί.

Σ. Ν.

Ἑλλάδας— ἦταν μὲ τὴν ἀρχὴ τῆς νόησης. Ἦταν ἀποφασιστικὰ νοησιαρχικοί. Ἀξίζει στὸ ζήτημα τοῦτο νὰ σημειωθεῖ καὶ νὰ προσεχθεῖ ὅτι ὅσοι ἦταν ἀντίθετοι (π.χ. ὁ Πρωταγόρας), πάλι μὲ τὴ λογικὴ καὶ τὶς λέξεις γύρευαν νὰ πείσουν τοὺς ἄλλους. Πράγμα βέβαια ἀντιφατικό, ἡὐδαιχνε ὅτι, στὸ βάθος, πίστευαν κι' αὐτοὶ στὴν ἀρχὴ τοῦ Λόγου... Οἱ σημερινοὶ ὑπαρξιστὲς εἶναι κι' αὐτοὶ ἀντίθετοι. Εἶναι βουλησιαρχικοί, εἶναι θυμοκράτες. Δὲν εἶναι ἐπομένως ἀνθελληνικοί; Τί ἔχει νὰ πεῖ ὁ κ. Μπουρατίνος πάνω σ' αὐτό; Ἐχει ὅμως νὰ πεῖ —καὶ τὸ λέει— καὶ κατηγορηματικὰ μάλιστα. Ἐκεῖ πού «παραχαράζει» τὸν Ἰσοκράτη, ἰσχυρίζομενος ὅτι ὁ κάθε ἄνθρωπος ἀρκεῖ νὰ φιλοσοφεῖ καὶ εἶναι αὐτόματα Ἕλληνας —ἀκόμα κι' ὅταν δὲν ἀκολουθεῖ κανενὸς εἰδους λογικῆς. Δηλαδή καὶ οἱ θυμοκράτες, οἱ Ἰουδαῖζοντες κι' οἱ φιλόσοφοι τοῦ παράλογου (π.χ. ὁ ὑπαρξιστὴς Σεστώφ), εἶναι κι' αὐτοὶ Ἕλληνες καὶ «φιλέλληνες»; Ἔτσι, δὲν μπάζει τοὺς λύκους μέσ' στὴ στάνη; Εἶναι φανερό, κατὰ συνέπεια, πῶς ἀντιλαμβάνεται ὁ ἐπιστολογράφος τὴν Ἑλληνικότητα: χωρὶς κανένα ἰδιαίτερο χαρακτηριστικό. Ἀνοιχτὴ σ' ὅλους τοὺς ἀνέμους. Φιλοσοφοῦσα, ἀντίθετα ἀπὸ ὅ,τι διακήρυχνε ὁ Περικλῆς. Ἐνα κυκεῶνα πραγματικό. Νὰ τί μᾶς ἐφτιαξε ὁ Χάιντεγκερ καὶ ὁ πλατιά διαδομένος στὴ χώρα μας θαυμασμός γιὰ δαῦτον!... Καὶ νὰ ποιοὶ εἶναι τὸ ἀληθινὸ μας «κρίμα»: Νὰ χάνουμε τοὺς πιὸ ἐκλεκτοὺς πνευματικοὺς ἀνθρώπους. Ἀνθρώπους, πού θὰ μπορούσαν νὰ προσφέρουν πάρα - πολλὰ στὸν ἀγῶνα τῆς ἐλληνικότητος, νὰ τοὺς βλέπουμε νὰ μένουν οὐδέτεροι ἢ νὰ προσχωροῦν στὸν ἀντίπαλο.

Καὶ λογιστεύουμε... ὅλο λιγοστεύουμε στὸν ἐλλαδικό μας χῶρο...

Δὲν εἶναι τώρα ἡ στιγμή ν' ἀναλύσουμε, γιατί οἱ Ἕλληνες προσχωρῶντας ἢ μᾶλλον ἰδρύοντες καὶ καλλιεργῶντας πάνω στὴν ἀρχὴ τοῦ Λόγου, ἐμείναν πνευματικὰ ἀήττητοι στοὺς αἰῶνες. Τὰ πλεονεκτήματα τοῦ Λόγου εἶναι προφανῆ: Ὁ Λόγος εἶναι κοινὸς —ἴδιος γιὰ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Εἶναι τὸ κύριο μέσο ἐπαφῆς. Μεταδίνεται ἀνάμεσά τους μὲ τὴ «γλῶσσα» (τὸ ἄλλο εἶδος Λόγου): Τὴν ὁμιλίαν, προφορικὴ καὶ γραφτὴ —μπορῶντας ἔτσι νὰ ἐπιδράσει καὶ νὰ συντονίσει τὰ ἄτομα στὶς ἀπαρέγκλιτές του ἀρχές. Ὑπάρχει ἕνας νοητικὸς κώδικας —δὲν ὑπάρχουν δέκα. Μιὰ λογικὴ. Ἀντίθετα τὸ θυμικὸ δὲν εἶναι ποτὲ τὸ ἴδιο. Ἐξ ἄλλου δὲν μεταδίνεται, γρήγορα καὶ μὲ ἔνταση, παρὰ μόνον μεταξὺ τῶν ἐντόμων (μυρμηγκία - μέλισσες). Ἀκόμα λιγότερο στ' ἀγελαῖα ζῶα. Στὸν ἄνθρωπο ἐλάχιστα. Εἰδικὰ δὲ περισσότερο, μόνον ὅταν μετέχει σὲ μάζα, ὅποτε ἔχουμε αὐτόματες - πρωτόγονες μορφὲς ἀλληλεπίδρασης μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς μάζας.

Ἀλλὰ ἀρκετά!.. Ἐκεῖνο πού πρέπει νὰ τονιστεῖ ἐδῶ εἶναι ὅτι ἡ ἀρχὴ τῆς νόησης, ἡ καλλιέργεια τοῦ λόγου, εἶναι ἡ δόξα τῆς χώρας μας, τὸ μυστικὸ τῶν ἐπιτυχιῶν της, ἡ σφραγίδα τοῦ μεγαλείου της, ἡ ἴδια ἡ ρίζα τῆς ἐλληνικότητάς μας, ἡ ψυχὴ καὶ τὸ νεῦρο τῆς παιδείας μας. Τῆς ἴδιας ἐκείνης παιδείας, γιὰ τὴν ὁποία μίλαγε κάποτε ὁ Ἰσοκράτης λέγοντας, ὅτι οἱ Ἕλληνες «δὲν ἀποτελοῦν φυλὴ», ἀλλὰ σύνολο, πού ὑπακούει στὴν ἴδια πνευματικὴ ἀρχή. Τὴ νόηση, πού τοὺς ὑπαγορεύει νὰ μὴ δέχονται αὐθεντίες καὶ θέσφατα. Νὰ τὰ βάζουν ὅλα κάτω. Νὰ τὰ περνᾶνε πρῶτα ἀπ' τὶς ἀκτίνες τῆς λογικῆς, ἀνιχνεύοντας τὸ ἐσωτερικὸ τῶν πραγμάτων, καὶ τότε μόνον νὰ τὰ παραδέχονται... Ἡ σωκρατικὴ τεχνικὴ τῆς λεπτόλογης ἐννοιολογίας ἀπ' τὴ μιὰ καὶ τῆς αὐστηρῆς λογικῆς ἐπεξεργασίας ἀπ' τὴν ἄλλη (μιὰ τεχνικὴ πού ἀνάπτει ἰδιαίτερα κατὰ τὸ πρῶτο τῆς σκέλος ὁ Πλάτωνας καὶ κατὰ τὸ δευτέρό της ὁ Ἀριστοτέλης) δὲν ἦταν τυχαία. Εἶναι τὸ διαχρονικὸ μας πνεῦμα. Ἡ Ἑλληνικότητά μας. Ποιὸς ἐπιμένει, ὅτι ἐπιζητᾷ ἀκέραια κι' ὁλόλαμπρη στὶς μέρες μας; Ποιὸς ἐπιμένει, ὅτι δὲν χρειάζεται ἀγῶνα, γιὰ νὰ συντηρηθεῖ; Καὶ ἐναντίον ποιῶν καταστάσεων θ' ἀπευθύνεται ὁ ἀγῶνας;

Γιῶργος Δέπος

Τὸ σπίτι ποὺ ἔμοιαζε μὲ καρέκλα θεάτρου

Ἦθελε πέντε χρόνια νὰ πάρει σύνταξη. Δὲν περίμενε νὰ τὰ συμπληρώσει. Τὴν πῆρε μειωμένη. Ὅχι πὼς βαρέθηκε· οὔτε λόγος. Μὰ ἤθελε ν' ἀποτραβηχτεῖ ἀπὸ τὰ δρώμενα. Ἦθελε νὰ καθήσει στὸ σπίτι του, ποὺ τὸ παρομοίαζε μὲ καρέκλα θεάτρου κι ἀπὸ κεῖ νὰ παρακολουθεῖ θέλοντας καὶ μὴ τὰ δρώμενα ἐπὶ τῆς σκηνῆς. Τὸ θέατρο ποὺ παιζόταν, δὲν τοῦ ἄρεσε. Ὅχι ἐπειδὴ ἦταν κομπάρσος. Μὰ γιατί ἡ ὑπόθεση ἦταν κακὴ καὶ πάντα ἡ ἴδια. Τώρα λοιπὸν εἶχε τὴ δυνατότητα νὰ βλέπει τὸ θέατρο νὰ παιζεται μπροστά του, πίσω του, γύρω του καί, παρ' ὅλα τούτα, νὰ παραμένει ἔξω ἀπ' αὐτό.

Ζοῦσε μόνος του. Ἡ γυναίκα του τὸν εἶχε ἐγκαταλείψει μὲ συγκοπὴ καρδίας. Ὁ γιὸς του ἀτομικὸς ἐπιστήμων. Τὸν εἶχαν πάρει στὴν Ἀμερική. Διαμόρφωνε κι αὐτὸς, στὰ μέτρα τῶν δυνάμεών του, τὴν ὑπόθεσιν τοῦ ἔργου. Ὅση καὶ νὰ ἔπαιρνε σύνταξη, τοῦ ἔφτανε. Εἶχε ἕνα ὁμορφὸ σπίτι διόροφο, πατρικὸ του, μὲ μεγάλο κήπο. Κατὰ καιροὺς τὸν εἶχαν μανιωδῶς πιέσει νὰ τὸ δώσει ἀντιπαροχή, γιὰ νὰ χτιστεῖ πολυκατοικία.

— Κι ἂν ἀκόμη δὲν τὸ εἶχα τὸ σπίτι, θὰ εὐχόμουν νὰ τὸ ἀποκτήσω, μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ ἔχω τὴ χαρὰ νὰ σᾶς ἀρνηθῶ τὴν ἀντιπαροχή, ὥστε νὰ ἐμποδίσω, στὰ μέτρα τῶν δυνάμεών μου, τὴ ροὴ τῆς ὑπόθεσης τοῦ ἔργου.

Ἔτσι τοὺς ἀπαντοῦσε. Καὶ οἱ ἐργολάβοι ὅλο καὶ πλειοδοτοῦσαν, νὰ τοῦ πάρουν τὸ σπίτι. Κι ἐκεῖνος ὅλο καὶ τοὺς ἔδιωχνε, πασίχαρος γιὰ τὴν κάθε του ἀρνησιν. Ὁ κήπος του δὲν ἦταν ἀπὸ τοὺς συνηθισμένους. Ἀνθοβολώ-

νας, ποὺ τὸν συντηροῦσε μὲ μόχθο εὐτυχισμένο. Γι' αὐτὸ κι οἱ εὐωδιὲς τὸν παραφύλαγαν στὰ παράθυρα, ποὺ μόλις ἀνοίγαν, ὁρμοῦσαν ἄτακτα μέσα καὶ τὸν ἔζωναν, γιὰ νὰ τοῦ ἀνταποδώσουν τὴν ἀγάπην του.

Στὸν πρῶτον ὄροφο εἶχε μιὰ ζεστὴ γωνιά μὲ τὶς βιβλιοθηκὲς του γεμάτες μικρὰ καὶ μεγάλα βιβλία, τοὺς δίσκους τοῦ τῆς μουσικῆς, τὸ γραφεῖο του, δυὸ τριθέσιους καναπέδες, ὅλα ἀπλὲς ξύλινες κατασκευές. Στὸ πάτωμα καρπέτες καὶ στοὺς τοίχους ἕνα φωτογραφικὸ πορτραῖτο τῆς γυναίκας του καὶ 4 λαϊκὲς ζωγραφιές. Ἀκόμα μερικὰ θαυμάσια πῆλινα κομμάτια τόνιζαν τὴν ἀρχοντιά τῆς λιτότητας. Ἐνα καθιστικὸ ποὺ δὲν τὸ χρησιμοποιοῦσε, ἀφοῦ εἶχε τὸ μικρὸ ζεστὸ δωμάτιο, ἢ κουζίνα καὶ ἡ τουαλέτα.

Στὸ δεῦτερο ὄροφο ἦταν τὸ ὑπνοδωμάτιό του, ποὺ ἔφτανε ἀπὸ μιὰ ἐσωτερικὴ ξύλινη σκάλα. Ἀνετο καὶ φωτεινὸ. Κάθε πρωινὸ, στὶς ἐπτὰ, ὁ ἥλιος πέρναγε βιαστικὰ ἀπ' τὸ παράθυρο καὶ ἀπόθετε ἀπαλὰ μιὰ καλημέρα στὸ στήθος του. Στὸν ἴδιον ὄροφο ἦταν καὶ τὸ συζυγικὸ ὑπνοδωμάτιο, ποὺ τὸ εἶχε μόνιμα κλειδωμένο. Τὸ ἀνοίγε μόνο κάθε χρόνο, τὴν ἡμέρα ποὺ ἡ γυναίκα του τὸν εἶχε ἀφήσει. Ἐβαζε μέσα μιὰ ἀγκαλιὰ λουλούδια κι ἔβγαζε τὰ μαρμαμένα, ποὺ εἶχε τὸν προηγούμενο χρόνο ἀποθέσει.

Ἔτσι λοιπὸν τὸ σπίτι του, ποὺ τὸ παρομοίαζε μὲ καρέκλα θεάτρου, ἦταν μὲ τὴν αὐτόνομη ὁμορφιά του μιὰ ἀντίθεση μέσα στὴ μαζικὴ ἀσχήμια τοῦ θεατρικοῦ ἔργου ποὺ παιζόταν, ὥστε ἡ ἀσχήμια τόνιζόταν πιότοτε καὶ

τὸν πονοῦσε πολύ.

Ἔνα πρωινό, πρὶν καλὰ - καλὰ ξυπνήσει, ἔχοντας δηλαδὴ τὴν αἴσθησιν πῶς ξυπνοῦσε μὰ μισοβυθισμένος ἀκόμα στὸν ὕπνο, ἔβλεπε, λέει — ἀλλὰ ἄς τὸν ἀφήσουμε νὰ μᾶς τὰ πεί ὁ ἴδιος:

«Ναί! ἔβλεπα ὁλοκάθαρα, ὅπως βλέπω καὶ σᾶς, πῶς τὰ παραπετάσματα τῆς σκηνῆς τοῦ θεάτρου ἔκλειναν ἀργὰ - ἀργὰ, μέχρι ποῦ ἐνώθηκαν στὸ κέντρο τῆς. Καὶ τώρα, λέει, θ' ἄλλαζαν τὴν ὑπόθεσιν τοῦ ἔργου, καὶ ὅλοι θὰ ἔπαιζαν ἰσοδύναμους ρόλους. Ὑστερα εἶδα νὰ ὀρθώνεται μπροστὰ μου ἓνα οὐράνιο τόξο, καμωμένο ὄχι ἀπὸ χρώματα, μὰ ἀπὸ τὰ μῦρα τοῦ ἀνθοβόλωνα μου. Εἶναι κάτι τέτοιο δυνατόν; Ἐγὼ ὅμως εἶδα τὰ μῦρα ν' ἀποκτοῦν ὀπτική ὑπόστασιν. Ὅσο ὅμως ξυπνοῦσα, διαισθανόμουν πῶς εἶμαι στὸ δωμάτιό μου καὶ ὄχι σ' ἓνα κόσμον φανταστικό. Ἀρχισα νὰ συνειδητοποιῶ τὴν πραγματικότητα, ποῦ ἔπεφτε, λέει, στὸ κεφάλι μου σταγόνα - σταγόνα. Καὶ σὲ κάθε σταγόνα ποῦ ἔσταζε, ἔσβηνε καὶ ἓνα κομμάτι ὄνειρικῆς θολάδας καὶ στὴ θέσιν του πρόβαλλε ἓνα μέρος τῆς ἀλήθειας. Ἡ πρώτη σταγόνα τῆς πραγματικότητος πέφτοντας στὸ κεφάλι μου, μοῦ ἀποκάλυψε:

— Οἱ ἄνθρωποι δὲν ἐπωφελοῦνται ἀπ' τὴν Ἱστορίαν τους. Τὴν ἀφήνουν νὰ μαραίνεται.

Ἡ δευτέρα:

— Τὸ ἐγὼ τοῦ ἀνθρώπου παράγινε. Τὸ ἓνα ἐγὼ, καρφώνεται στὸ ἐγὼ τοῦ ἄλλου.

— Ἡ τρίτη:

— Οἱ ἄνθρωποι βαδίζουν μὲ τὸ ἓνα πόδι στὸ δρόμον μᾶς ἀνάπηρης ἐξέλιξης καὶ μὲ τὸ ἄλλο στὸ χάος.

Ἡ τέταρτη:

— Ὑπάρχουν συμπολίτες, ποῦ εἶναι

καλοπροαίρετοι. Ποῦ ὀργανώνονται σὲ φορεῖς καὶ κόμματα, γιὰ ν' ἀγωνιστοῦν ἀπὸ κεῖ μέσα, ν' ἀλλάξουν τὴν ὑπόθεσιν τοῦ ἔργου. Τελικὰ ἀναγκάζονται νὰ παίξουν καὶ αὐτοί, ὅπως οἱ ἄλλοι τὸ θέλουν.

Ἡ πέμπτη σταγόνα μοῦ εἶπε:

— Τὰ ἄλλα τὰ ξέρεις. Τί νὰ σοῦ τὰ λέμε, ἀφοῦ ξύπνησες καὶ ὅλας.

Πετάχτηκε ὅμως πάλι ἡ δευτέρα σταγόνα καὶ μοῦ φώναξε:

— Πρόσεχε! Ὅλοι θέλουν νὰ μᾶς σώσουν.

Ξύπνησα γιὰ τὰ καλὰ ἔχοντας ξαναπροσγειωθεῖ στὴ καρέκλα μου τοῦ θεάτρου, ποῦ τὴν παρομοιάζω μὲ τὸ σπίτι μου. Μιὰ θλίψη ντυμένη μὲ ὀργὴ φουρλίστηκε μέσα μου καὶ ἔκανε τὰ φύλλα τῆς ψυχῆς μου ν' ἀνεμίσουν ἀνήσυχτα. Σίγουρα κάτι πρέπει νὰ κάνω γιὰ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ ἔργου. Τί ὅμως;

Τὸ μόνο ποῦ κατάφερα στὴ ζωὴ μου, ἦταν νὰ ξεκαρφώνω τὰ ἐγὼ τῶν ἄλλων ἀπὸ πάνω μου. Τώρα, βέβαια, τὸ ὅτι ἀρνήθηκα νὰ παίζω ἓνα ρόλο στὸ ἔργο, εἶναι ἓνα βῆμα, ἀλλὰ φτάνει; Πῶς ὅμως ν' ἀλλάξω μόνος μου μιὰ ὑπόθεσιν, ποῦ ἑκατομμύρια ἄλλοι ὑφαίνουν;».

Τὸ πρωὶ τῆς ἄλλης μέρας οἱ περαστικοὶ φρενάρizαν τὴ βιασύνη τους μπροστὰ στὸ σπίτι του, καθὼς ἀντίκρυζαν ἓνα τεράστιον πανῶ, ποῦ κάλυπτε τὴ μισὴ πρόσοψιν τοῦ σπιτιοῦ του καὶ ἔγραφε μὲ μεγάλα ξεκούραστα γράμματα:

ΕΝΟΙΚΙΑΖΟΝΤΑΙ:
ΜΙΚΡΟΙ ΠΡΑΣΙΝΟΙ ΤΑΦΟΙ
ΓΙΑ ΤΑ ΟΝΕΙΡΑ.
ΛΗΞΗ ΣΥΜΒΟΛΑΙΟΥ:
ΜΕ ΤΗΝ ΕΓΓΕΡΣΗ ΤΩΝ ΟΝΕΙΡΩΝ.

Η ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ, 'Ο περιπαθής προσκυνητής

Πόσο διαφορετική μοῖρα θὰ εἶχε ὁ τόπος μας, ὁ Ἑλληνικὸς πανάρχαιος χώρος, ἂν οἱ ταγοὶ τοῦ ταυτίζονταν μὲ τοὺς φιλοσόφους («εἰς ταὐτὸν *ξυμπέσῃ δύναμις τε πολιτικὴ καὶ φιλοσοφία*, τῶν δὲ νῦν *πορευομένων χωρὶς ἐφ' ἑκάτερον αἱ πολλαὶ φύσεις ἐξ ἀνάγκης ἀποκλεισθῶσιν, οὐκ ἔστιν κακῶν παῦλα*, ὡ φίλε Χρυσάνθη, ταῖς πόλεσι, *δοκῶ δ' οὐδὲ τῷ ἀνθρωπίνῳ γένει*»). Αἰσθάνομαι τὴν ἀνάγκη σ' αὐτὸ τὸ τῆς «Κύπρου τέκνον» πού:

«Τὸ πάθος τῶν πεζῶν ρυθμῶν / ἐγκατέλειπε

στὴν Κασταλία / (καὶ) τὴν δόνηση πῆρε τοῦ (πανάρχαιου) πνεύματος (λόγου), νὰ μιλῆσω μὲ τὰ λόγια τοῦ Πλάτωνος καὶ νὰ τονίσω ὅτι ἄθλιοι, δειλοὶ καὶ ἄσοφοι ξαναοδηγοῦν τὴν Κύπρον στὴν συμφορά. Δὲν εἶναι ἐπιτρεπτό, καὶ μάλιστα, ὅταν τὸ δηλούμενο ἔρχεται σὲ ἄκρα ἀντίθεση μὲ τὸ «ἀληθές» ὅτι: οἱ θυσιάσαντες τὴν ζωὴ τους γιὰ τὴν «ἔνωση» μὲ τὴν μητέρα Ἑλλάδα, συνθηματολογοῦσαν τὴν ἔνωση, «ἀλλὰ ἐσκέπτοντο τὴν ἀνεξαρτοποίηση!». Γνωρίζω πολὺ καλὰ γιὰ ποίους σκοποὺς συνεστήθη ἡ ΕΟΚΑ καὶ ἀποκαλῶ ὕβριστὲς ἐκείνους πού ἀντιστρέφουν τὸ περιεχόμενο μῆνυμα ἐκείνου τοῦ ἀγῶνος.

Ὁ περιπαθής προσκυνητής, ὡ φίλε, πού καρτερεῖ τὴ βούληση τοῦ Ἀπόλλωνα ἀπ' τὸν μαντικὸ τρίποδα, ἀκοῦει ἀσφαλῶς τὴ «*Σίβυλλα μαινομένῳ στόματι ἀγέλαστα καὶ ἀκαλλώπιστα καὶ ἀμύριστα φθεγγομένη χιλίων ἐτῶν ἐξικνεῖται τῇ φωνῇ διὰ τὸν θεὸν (τὸν Δία), οὐ τὸ μαντεῖόν ἐστι τὸ ἐν Δελφοῖς (ὅστις) οὔτε λέγει οὔτε κρύπτει ἀλλὰ σημαίνει*». Καὶ σὺ, ὡ φίλε Κύπρε Χρυσάνθη, γνήσιος στοχαστής καὶ ὁδοιπόρος τῆς ὁδοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ λόγου, πασχίζεις κρατώντας τὴν Ἀπολλώνεια λύρα νὰ *ξυπνήσῃς* ἀπ' τὸ θανάσιμο λήθαργο τίς ψυχὲς τῶν Ἑλλήνων πού θεωροῦν «*μηκέτι τοῦ γένους ἀλλὰ τῆς διανοίας δοκεῖν εἶναι καὶ μᾶλλον Ἕλληνας καλεῖσθαι τοὺς τῆς παιδείας τῆς ἡμετέρας ἢ τοὺς τῆς κοινῆς φύσεως μετέχοντας*».

Ἀφορμὴ πράγματι σὲ δονήσεις ἀφυπνιστικὲς τοῦ σώματος - ψυχο - νοητικοῦ ἀνθρώπινου δέκτη ἀποτελεῖ ὁ «*περιπαθής προσκυνητής*». Οἱ Δελφοί, ὡ φίλε, δὲν προσδιορίζουν, ποιητικὴ ἀδεία, τὸν ὁμφαλὸ τῆς γῆς, κάτι δηλαδὴ πού αὐθαιρέτως οἱ πανάρχαιοι κάτοικοι τοῦ Ἑλληνικοῦ χώρου ἐν τῇ φαντασίᾳ των τοποθέτησαν τοὺς Δελφούς. Οἱ Δελφοὶ ἀπέχουν πράγματι *ἐκ τῆς κεφαλῆς τῆς γῆς* [κεφαλὴ δέ, εἶναι ὁ Βόρειος Πόλος, διότι ἡ γῆ ἵσταται, ἐν σχέσει πρὸς τὸν ἥλιο, μὲ πλησιέστερο σημεῖο τοῦ ἄξονος τὸν Βορρᾶ] *σὲ ἴση (ἀναλογικῶς) ἀπόσταση, πού ἀπέχει καὶ ὁ ὁμφαλὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ*. Ἀλλὰ καὶ ἡ συρρίκνωση τοῦ ἐδάφους, δηλαδὴ ἡ μορφολογία τοῦ Ἑλληνικοῦ, ἐν γένει, χώρου, δικαιολογεῖ ἀπόλυτα νὰ εἶναι ὁμφαλὸς τὸ πλέον συρρικνωμένο τμήμα τῆς Ζώνης πού περιβάλλει καθ' ὅλην αὐτῆς τὴν ἑκτασιν τὴν γῆ. Ἐπειδὴ δὲ ἐκ τοῦ ὁμφαλοῦ διατρέφεται καὶ κληρονομεῖ τίς ιδιότητες τὸ ὄν ἀνθρώπος, ἴσως θὰ πρέπει νὰ δεχθῶμε ὅτι καὶ τὸν ὄν γῆ ἀναλόγως δέχεται τὴν εἰσοδο τῶν Παγκόσμιων συμπαντικῶν ἐπιδράσεων, πού πρέπει νὰ τίς ἐννοοῦμε ὡς ἘΝ ἀδιαίρετον, ἀπὸ ἐδῶ, ἐκ τῶν Δελφῶν. Νὰ γιατί, ἴσως, ὁ λόγος ὁ ἀναπτυχθεὶς στοὺς Δελφούς, καὶ στὸν ἐν γένει Ἑλληνικὸν ὅλον ἐκφράζει καὶ τὸν Συμπαντικὸν λόγο καλῶτερα ἀπὸ κάθε ἄλλον.

Παρασύρθηκα ἀπὸ τὸν προσκυνητὴ καὶ διατύπωσα μερικὲς σκέψεις μου. Ἴσως ὁ προσκυνητής καταλάβει τοὺς βαθύτερους λόγους, πού οἱ κίνδυνοι, ἐκ τῶν ὕβριστῶν, συνεχῶς στρέφονται κατ' αὐτοῦ τοῦ λόγου. Γιατὶ Ἑλληνικὸς λόγος = Ἑλληνικὴ γλῶσσα

και 'Ελληνική γλώσσα = 'Ελληνικός χώρος. Και ό 'Ελληνικός χώρος γέννησε τόν 'Ελληνα άνθρωπο.

Η. Α. Τσατσόμοιρος

ΞΕΝΟΦΩΝ Ε. ΖΟΛΩΤΑΣ: *Οικονομική μεγέθυνση και φθίνουσα κοινωνική ευημερία*

Στό σημαντικό αυτό έργο του 'Ακαδημαϊκού Καθηγητού κ. Ξενοφ. Ε. Ζολώτα εξετάζεται ή πιθανότητα υπάρξεως μιās συνεχώς διευρυνόμενης αποκλίσεως στους ύψηλους βαθμούς μεγεθύνσεως τών μεταπολεμικών βιομηχανικών κοινωνιών τής άφθονίας και στους ρυθμούς άνόδου τής κοινωνικής ευημερίας στις χώρες αυτές. Βασικό δηλαδή έρώτημα του έργου αυτού είναι: «*ποιά μορφή οικονομικής μεγεθύνσεως είναι ή «άριστη» - εκείνη δηλαδή πού οδηγεί στην μεγιστοποίηση τής συνολικής κοινωνικής ευημερίας;*».

Στό-Α' κεφάλαιο του έργου, ό σ. ύποστηρίζει την αντίληψη ότι ή φιλοσοφία τών λεγόμενων φιλελεύθερων οικονομιών στηρίζεται στην ανάγκη τής άέναης μεγέθυνσης του έθνικού προϊόντος με την συνεχή συσσώρευση κεφαλαίου, σάν την βάση νομιμοποίησης τής οικονομίας τής ελεύθερης αγοράς. Ό σ. ύποστηρίζοντας την διάκριση τών ανθρώπινων άναγκών σε άπόλυτες και σε σχετικές, επιχειρεί νά διατυπώσει μιā τυπολογία οικονομικής άναπτύξεως με την «*οικονομία τών στερήσεων*», άπό την μιā μεριά, και την «*οικονομία τής άφθονίας*» άπό την άλλη. Στην οικονομία τών στερήσεων βρίσκουν την ίκανοποίησή τους — σύμφωνα με τόν συγγραφέα — οι άπόλυτες ανθρώπινες άνάγκες, ένω στην κοινωνία τής άφθονίας οι διαδοχικές ποσοστιαίες αύξήσεις του ύλικού προϊόντος συνδέονται με όλο και μικρότερες αύξήσεις τής κοινωνικής ευημερίας τεινουσες προς τό μηδέν (σ. 31).

Μαζικός άθλητισμός

"Όπως οι κορυφαίες πνευματικές επιτεύξεις τής ανθρωπότητας (μυθολογία, ποίηση, φιλοσοφία, έπιστήμη, πολιτική) είναι ελληνικής προέλευσης, τό ίδιο είναι και ό άθλητισμός. "Αν σταθούμε προσεκτικά πάνω στις παραπάνω ελληνικές αναρριχήσεις τής συνείδησης, θά διαπιστώσουμε, ότι ή ένοποιός ουσία όλων αυτών είναι ή άτομική άκραίωση και ή ανάδειξη τής προσωπικότητας, πού σε τελευταία άνάλυση καταλήγουν στην άτομική έλευθερία. Ό άθλητής άπό την εποχή του 'Ολυμπιονίκη 'Ηρακλή, του Διαγόρα αλλά και έως τους νεώτερους χρόνους κατεβαίνει στο στίβο, γιά νά υπερβεί «άτομικά» τόν εαυτό του, προσεγγίζοντας τά άκραία όρια του φυσικού νόμου. "Όταν ό άλτης του ύψους προσπαθεί νά νικήσει τό νόμο τής βαρύτητας και νά «πετάξει», βρίσκεται μόνος του, ένώπιος ένωπίου, και κανείς δέν μπορεί νά τόν βοηθήσει στο πέραςμα του πήχυ. Με πιό απλά λόγια ό άθλητισμός είναι ή πνευματοσωματική έκείνη άσκηση πού, όπως όλες οι άρχαιοελληνικές άξίες με οικουμενική ύπόσταση, τείνουν νά ένσαρκώσουν την έλευθερία και την αλήθεια.

"Όμως στους παράδοξους καιρούς μας, ό άθλητισμός έγινε όχι μόνο έπάγγελμα ύψηλοτάτων άποδοχών, αλλά και κάτι άλλο, έντελώς τραγελαφικό. "Έγινε μαζικός. "Έτσι συστηματικά διαφημίζονται άπό τά μαζικά μέσα ένήμερωσης διάφορα προγράμματα «μαζικού άθλητισμού» γιά υπερέφανα γηρατιά, γιά άδικημένες νοικοκυρές, γιά καταπιεσμένα άνήλικα παιδιά, πού υλοποιούνται στο Ζάππειο, σε διάφορες πλατείες και τρεχάλες στους δρόμους τών καυσαερίων. Πάνω τά χεράκια, κάτω τά χεράκια και πηλάλες ασφαλώς δέν σημαίνουν άθλητισμό. Θά μπορούσαν νά μιλάνε γιά προγράμματα γυμναστικής και τότε ούδείς ψόγος. "Οχι όμως γιά γελοιοποίηση του άθλητισμού και τής άθλητικής ιδέας. "Ας τό καταλάβουν οι άρμόδιοι. "Αθλητισμός και μαζισμός είναι έννοιες άσύμπτωτες και άντιφατικές. "Ο άθλητισμός συμβολίζει τό έλεύθερο και άκραιωμένο άτομο. "Ο μαζισμός είναι ή ιδεολογία και ό τρόπος ζωής τών δούλων.

Σπύρος Νόνικας

‘Ο «βιομηχανικός άνθρωπος» — διατείνεται ο συγγραφέας — έχει απολέσει το δράμα του «κατὰ φύσιν βίου», δηλαδή την συμφωνία της ζωής πρὸς τὸν «ἐν ἡμῖν λόγον» καὶ τὴν γενικὴ τάξη τοῦ κόσμου. Ἡ μόλυνση τῆς ἀτμόσφαιρας, ἡ καταστροφή τοῦ περιβάλλοντος — καρπὸς μιᾶς προηγμένης τεχνολογίας ἀπειλῶσης τὴν ἀλλοίωση ἀκόμη καὶ τοῦ κλίματος τῆς γῆς, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν διασάλευση τῆς ἐσωτερικῆς ἰσορροπίας τοῦ ἀνθρώπου (τὸ ἄγχος, ὁ φόβος, ἡ ἐπιθετικότητα, ἡ κοινωνικὴ ἀπάθεια) ἀποτελοῦν ἔντονες παρενέργειες τῆς οἰκονομικῆς μεγεθύνσεως στὶς δύο βασικὲς συνιστώσες τῆς, τὴν ποσοτικὴ καὶ τὴν ποιοτικὴ (σ. 212). Μιὰ ἀνάλυση τῶν στοιχείων κόστους - ὠφελείας, δύναται κατὰ τὸν σ. νὰ ὑποδείξει τὸ σημεῖο σύμπτωσης τοῦ ρυθμοῦ τῆς οἰκονομικῆς μεγεθύνσεως μὲ τὸ ἄριστο, ἀπὸ τὴν ἀποψη τῆς κοινωνικῆς εὐημερίας, ἐπίπεδο.

Στὸ Γ' μέρος τοῦ ἔργου, ὁ σ. ἐπιχειρεῖ νὰ συγκροτήσῃ τὸν Δείκτη τῆς Οἰκονομικῆς πλευρᾶς τῆς Εὐημερίας (ΔΟΕ) ποὺ ἐπιτρέπει τὴν πρώτη βασικὴν ὑπόθεση ἀρνητικῆς συσχέτισης μεταξὺ κοινωνικῆς εὐημερίας καὶ οἰκονομικῆς μεγεθύνσεως (ἔστω κι ἂν ἡ ἐμπειρικὴ ἔρευνα ποὺ ἀκολούθησε ἐμφανίζει τὴν διαχρονικὴν ἀπόκλιση ἀνάμεσα στὰ μεγέθη αὐτὰ νὰ περιγράφει ἓνα πρόβλημα πολὺ ὀλιγώτερο ὅξυ ἀπὸ τὴν πραγματικότητα).

Στὸ Δ' μέρος τοῦ ἔργου, ὁ σ. ἐξετάζει τὴν μὴ οἰκονομικὴ πλευρὰ τῆς εὐημερίας γιὰ τὸν προσδιορισμὸ τῆς συνολικῆς κοινωνικῆς εὐημερίας, καὶ γιὰ νὰ ἐπισημάνῃ τὴν δυσαρέσκεια, ὀφειλόμενη σὲ καθαρὰ ἀντικειμενικὰ αἷτια, ποὺ συνοδεύει τὸ τεράστιο κοινωνικὸ κόστος τῆς οἰκονομικῆς μεγεθύνσεως (χωρὶς νὰ προβαίνει σὲ ἐκτιμήσεις αἰτιότητος μεταξὺ οἰκονομικῆς μεγεθύνσεως καὶ κοινωνικῆς εὐημερίας).

Μιὰ φιλοσοφία — ὑποστηρίζει ὁ σ. — ποὺ θὰ ἀποσπᾶσιν τὴν μεγάλη τεχνολογία ἀπὸ τὴν ἀποκλειστικότητα τῶν νόμων τῆς ὑλικῆς μεγιστοποιήσεως καὶ θὰ τὴν κατευθύνει στὴν μεγιστοποίηση τῆς ἀτομικῆς καὶ τῆς κοινωνικῆς εὐημερίας, ἐπαναφέροντάς τὴν στὰ μέτρα τοῦ ἀνθρώπου - ἀτόμου καὶ ὄχι τοῦ ἀνθρώπου - μηχανῆς, καὶ ἐξέφραζε μιὰ τρίτη τεχνολογικὴν ἐπανάσταση, ὅπου ὁ ἄνθρωπος θὰ ὥριζεν ὁ ἴδιος τὸ περιεχόμενο τῆς εὐτυχίας του, τῆς ποιότητος τῆς ζωῆς του, μιὰ ἐπανάσταση ποὺ, ἀνθρωποκεντρικὴ καθὼς θὰ ἦταν — «δὲν θ' ἀποτελοῦσε τὸν φορέα αἰτημάτων μιᾶς τάξεως ἢ μιᾶς ἐθνότητος, ἀλλὰ τῆς διαμαρτυρίας τῶν καταπιεζομένων — εἴτε ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῆς πείνας εἴτε ἀπὸ τὴν τυραννίαν τῆς ἀφθονίας», — πανανθρώπινη καθὼς θὰ εἶναι σὰν πάγιο ἱστορικὸ αἶτημα.

Πρόκειται γιὰ ἔργο ὑψηλῆς ἐπιστημονικῆς θεωρήσεως μὲ θέσεις ἐνισχυμένες ἀπὸ τὴν δύναμη τῆς ἐμπειρίας.

Μανώλης Μαρκάκης

NORA ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ, *Ἡ ταυτότητα τῆς προσφυγιάς*

Εἶναι — πρέπει — νὰ νιώθει κανεὶς ἰδιαίτερη χαρά, ὅταν δέχεται εὐφρόσυνα λογοτεχνικὰ δημιουργικὰ μηνύματα ἀπὸ ἐπαρχία. Ἔτσι καλοδέχτηκα μιὰ λαγάρια Ἑλληνικὴ φωνὴ σταλμένη ἀπὸ τὴ Δράμα, ποὺ διηγᾶται τὰ πάθη τῆς προσφυγιάς καὶ τῆς ταυτότητάς τῆς τ' ἄγια καὶ τὰ εὐλογημένα. Ἕνας κόσμος χαμένος, ὅμως πάντα ζωντανός, ποὺ μνημονεύεται μὲ τὶς ἰδιαιτερότητές του καὶ τ' ἄλλα τὰ δικά του· καὶ πρωτοψάλτες στοὺς αἶνους καὶ στοὺς θρήνους ὁ Γιορίκας, ὁ ὀλιγογράμματος μὲ τὴ θητεία καὶ τὶς γνώσεις μόλις τῆς «μηδενικῆς τάξης», ποὺ ἤξερε τόσα γιὰ τὴν Ἑλλάδα, κι ἂς μὴ γνώριζε νὰ ὑπογράφει, καὶ ὁ σπουδασμένος ὁ «δέσκαλον τῆς πατρίδας», ὁ παπποῦς ὁ Γιαρμάκης, ὁ δάσκαλος, μὲ τὴν Παναγιά καὶ τὴν Ἑλλάδα στὴν καρδιά, ποὺ μέχρι τοὺς Δελφούς, τὸν ὀμφαλὸ τῆς Γῆς, θέλει νὰ ὀδηγήσῃ τοὺς ἀποδιωγμένους καὶ κατατρεγμένους πρόσφυγες τοῦ Πόντου, στὰ καθάρια κρουσταλλονέρια τῆς Κασταλίας νὰ τοὺς νίψει, στὰ εἰρηνικὰ νάματα τοῦ Ἀμφικτύονα, αὐτοὺς τοὺς ἀπ' τὸν πολεμικὸ Ἀρη ξερριζωμένους, νὰ τοὺς βαφτίσῃ, στῆς Δελφικῆς Ἑστίας πυρᾶς κέντρου τῆς Γῆς νὰ τοὺς πυρῶσει, νὰ

τούς χαλυβδώσει. 'Ιστορίες — τὰ δύο πρῶτα διηγήματα — πόνου καὶ ἡρωϊσμοῦ μὰ καὶ προσήλωσης στὴν Ἑλληνικότητα τὴν ἐντὸς τοὺς στέρεα ριζωμένη. Γλαφυρὴ καὶ ζωντανὴ ἡ ἀνάπτυξη καὶ μὲ μαστοριὰ δοσμένη. Γλῶσσα ρέουσα καὶ λαλοῦσα, ποικιλμένη μὲ ἀξιόλογες καὶ εὐπρόσδεκτες λέξεις καὶ μὲ ιδιωτισμούς ἀπὸ τὴν Ποντιακὴ διάλεκτο συνέχεια τῆς ἀρχαίας Δωρικῆς — Ἰωνικῆς, ποὺ ἐπεξηγοῦνται σὲ ὑποσημειώσεις, Ἡ ἐπιλογὴ τῶν ἀπλοϊκῶν καὶ μόλις γραμματισμένων Γιορίκα καὶ τοῦ δάσκαλου Γιαραμάκη ὄχι μόνο δὲ στέκει ἀντιθετικὴ, ἀλλὰ δείχνει πόσο διάχυτη καὶ ἀφομοιωμένη ἀπὸ ὅλους ἦταν ἡ ἐννοια τῆς Ἑθνικῆς συνείδησης, τὰ ἀκηλίδωτα καθολικὰ πιστεύω τοὺς καὶ ὁ τρόπος ὁ ἐνιαῖος τῆς σκέψης τοὺς. — Τὰ ἄλλα δύο μέρη τοῦ βιβλίου ἐξαντλοῦνται σὲ λαογραφικὰ θέματα, ἐνδιαφέροντα ἦθη καὶ ἔθιμα τοῦ Πόντου. Δασκάλα γεννημένη στὸν Καύκασο ἡ Ν. Κ. ὅσα γράφει τὰ ἔχει βιώσει ἢ ἀπὸ πρώτη πηγὴ τὰ ἔχει ἀντλήσει, γι' αὐτὸ καὶ ἀκέραια ἡ ἀξία τοὺς. Νερομάνες καθάρειες Ἑλληνικῆς ρίζας καὶ δομῆς οἱ πηγές τῆς Ν. Κ. ἀρδεύουν πλούσια τὴν ἀνάπτυξη τῶν θεμάτων καὶ τὴ γραφὴ τῆς καὶ προσκομίζουν σὲ πλησμονὴ στοιχείων ἀγνωστα ποὺ ἐνδιαφέρονται γιὰ μιὰ ἀκόμα ὠραία χαμένη κοινωνία καὶ πατρίδα. Ἕνα βιβλίο οὐσιαστικοῦ λόγου· μαθητείας, χρήσιμο, ποὺ πρέπει νὰ μείνει, γιὰ νὰ θυμίζει· καὶ οἱ μνημες, ὅταν ἀγαθές, πάντα ἀπὸ τὰ παλιά, θέμελα καὶ χτίστρες στέκουν καινούργιου καὶ ὠραίου. Εἶθε καὶ ἄλλοι μὲ τέτοια βιβλία θυμητάρια νὰ πλουτίζουν τὴν νεοελληνικὴ μας γραμματεία. Ὅσοι πιστεύουν στὶς ρίζες τῆς Ἑλληνικότητος καὶ στὴν ἀπὸ αἰώνων ὑπερτέρα — στὴν Ἑλλάδα, θὰ χαροῦν ιδιαίτερα τὸ βιβλίο τῆς Ν. Κ.

Κώστας Π. Μιχαήλ

K. G. DENBICH, *Three concepts of time (Τρεῖς ἔννοιες τοῦ χρόνου)*

Στὸ σημαντικό αὐτὸ ἔργο ὁ καθηγητὴς κ. Ντένβιχ ἐξετάζει τὴν ἐννοια τοῦ χρόνου, ἀφορμώμενος ἀπὸ μιὰ τυπολογία τῶν διαφορετικῶν συλλήψεων τοῦ καὶ ἐπιχειρώντας τὴν ἐπισήμανση τῶν ὁμοιοτήτων καὶ τῶν διαφορῶν τοὺς: τὸν χρόνο τῆς θεωρητικῆς φυσικῆς, τὸν χρόνο τῆς θερμοδυναμικῆς ἐντροπίας καὶ τῶν ἐξελικτικῶν ἐπιστημῶν καὶ τελευταῖα τὸν χρόνο στὸ ἐπίπεδο τῆς συνειδήσεως.

Στὸ α' μέρος τοῦ ἔργου τοῦ ὁ συγγραφέας ἐξετάζει προβλήματα, ὅπως ἡ ἀντικειμενικότητα τοῦ χρόνου καὶ τὸ πρόβλημα τοῦ παρόντος, ἐπιδιώκοντας τὴν σύλληψη τοῦ προβλήματος τοῦ χρόνου, κατὰ τρόπον ποὺ νὰ μὴ παραβλέπει τὸν βαθύτατα χρονικὸ χαρακτῆρα τοῦ ἀνθρώπινου συνειδότητος.

Σύμφωνα μὲ τὸν συγγραφέα τὰ κύρια στοιχεῖα τῆς ἐννοίας τοῦ χρόνου τῆς θεωρητικῆς φυσικῆς (δηλαδὴ ἡ ἀντίληψη τῆς συντεταγμένης Τ) εἶναι: α) ὅτι ὁ χρόνος ἀποτελεῖται ἀπὸ ἓνα μονοδιάστατο συνεχές στιγμῶν, β) ἡσχέση διάταξης εἶναι τὸ ἀριστοτελικὸν «ὑστερον», ἐνῶ τὸ κριτήριό τῆς ἐμπεριέχει τὴν ὑπαρξὴ ἀμετατρέπτων διαδικασιῶν, γ) ἡ ταυτοχρονικότητα σχετίζεται μ' ἓνα πλαίσιο ἀναφορᾶς καὶ κατὰ τοῦτο ἀποτελεῖ τριαδικὴσχέση, δ) ἡ σχετικότητα ἰσχύει γιὰ τὴν διάρκεια τῶν χρονικῶν διαστημάτων, ἐνῶ τὰ μόνα ἀμετάβλητα διαστήματα εἶναι ἐκεῖνα ποὺ ἀφοροῦν τὸν καθαρὸ χρόνο καὶ ε) ἡ χρονικὴ τάξη ὅλων τῶν αἰτιωδῶς συνδεδεμένων γεγονότων εἶναι ἀμετάβλητη. Ὁ Ἀριστοτέλης — παρατηρεῖ ὁ καθηγητὴς κ. Ντένβιχ — (*Περὶ Φυσικῆς Ἀκροάσεως*, βιβλίο IV) γιὰ πρώτη φορὰ παρουσίασε τὸν χρόνο σὰν μιὰ εὐθεῖα γραμμὴ καί, κατὰ τοῦτο, τὴν ἐννοια τοῦ χρόνου σὰν μιὰ συντεταγμένη, παρόμοια μὲ τὴν τριδιάστατη συντεταγμένη ποὺ υἰοθέτησε ἡ κλασσικὴ φυσικὴ.

Βασικὴ θέση τοῦ ἔργου εἶναι ὅτι κάποιος βαθμὸς τυχαιότητας, μὲ μιὰ εἰδικότερη ἐννοια, εἶναι ἀναγκαῖος γιὰ τὴν ἐπαρκῆ κατανόηση τοῦ κόσμου σὰν συστήματος σημαντικοῦ βαθμοῦ κανονικότητων. Ἡ διάκριση μεταξύ αἰτίας καὶ ἀποτελέσματος προϋποθέτει ὅτι ὁ χρόνος εἶναι πράγματι ἓνα «βέλος», ἀντίθετα ἀπὸ τὴν γενικὴ ἐννοια τῆς αἰτιότητας καὶ τὴν ντετερμινιστικὴν θέση, ποὺ ἀναφέρεται σὲ συμμετρικὲς σχέσεις μεταξύ καταστά-

σεων. Ἡ θερμοδυναμικὴ θεωρία, ἀντίθετα, ὁδηγεῖ στὴν σύλληψη τῆς χρονικῆς ἀνισοτροπίας, ποὺ εἶναι κάτι περισσότερο ἀπὸ ιδιότητα ὁρισμένων διαδικασιῶν, ὅπως παρατηροῦνται γιὰ περιορισμένη χρονικὴ διάρκεια. Ἡ θεωρία τῆς χρονικῆς ἀνισοτροπίας ἐπιβεβαιώνεται, σύμφωνα μὲ τὸν συγγραφέα, ἀπὸ τὴν κατεύθυνση τῶν περισσότερων θερμοδυναμικῶν διαδικασιῶν σὲ ἀπομονωμένα συστήματα, ποὺ εἶναι ἡ κατεύθυνση τοῦ θετικοῦ χρόνου. Τὸ «βέλος» τοῦ χρόνου, ποὺ προϋποτίθεται στὶς ἀσυμμετρικὲς αἰτιώδεις προτάσεις, ἐμφανίζεται συνήθως μὲ τὸ βέλος τῆς θερμοδυναμικῆς θεωρίας, ἐνῶ, σύμφωνα μὲ τὸν συγγραφέα, ἀπαντοῦμε στὴν φύση κι ἓνα παραλληλισμὸ διαδικασιῶν, σὲ μιὰ ὑψηλὰ ἐγκυρῆ συσχέτιση μεταξὺ «προτέρου» καὶ «ὕστερου», μιὰ συσχέτιση ὅμως ποὺ παραμένει ἐμπειρικὴ καὶ ὑποθετικὴ.

Πρόκειται γιὰ ἔργο ὑψηλῆς ἐποπτείας, ποὺ μετατρέπει πρόσφατες ἐξελίξεις στὴν φυσικὴν ἐπιστὴμὴ σὲ νύξεις φιλοσοφικῆς.

Μανώλης Μαρκάκης

ΤΗΛΕΜΑΧΟΣ ΑΛΑΒΕΡΑΣ, «Γωνίες καὶ ὄψεις» (Διηγήματα)

Ἐξ «ἀφήγηματα» κάπου τὰ χαρακτηρίζει τοῦτα τὰ κείμενά του ὁ Τηλ. Ἀλαβέρας. Γιατὶ ὄχι, ὅμως, διηγήματα; Ὑπάρχουν ἀληθινὰ σύνορα ἀνάμεσα στὸ ἀφήγημα καὶ στὸ διήγημα; Διήγηση δὲν εἶναι καὶ τὸ ἀφήγημα, κι ἀφήγηση δὲν εἶναι καὶ τὸ διήγημα; Ἡ διάκριση εἶναι μηδαμινή, δύσκολη καὶ μᾶλλον τεχνητή. Κεῖνὴ τὴ θολή, παράξενη, μὰ τόσο μαυλιστικὴ ἀτμόσφαιρα στὰ κείμενα καὶ ποὺ τὴ θεωρούσαμε σὰ μιὰν ἀνενωτικὴ πνοή, πάνου στὴ μέχρι τότες πεζογραφία μας. Ξαναβρήκαμε τὶς ἀρετὲς τοῦ ὁμορφου, ἀρσενικοῦ λόγου του καὶ τότε ξαναχαρήκαμε στὸ πρῶτο διήγημα «Τὸ μπουχαρὶ καὶ οἱ καλοκυρές». Βέβαια, τώρα ὁ λόγος ἔχει πιά μιὰν ἀξιόλογη πληρότητα καὶ θαυμαστὴ ὠριμότητα. Ἡ ἀνάπτυξη τοῦ μύθου (ἂν ὑπάρχει μύθος· ἐδῶ ὑπάρχει, παρ' ὅλες τὶς «πλεῖστες ἐκδοχές»), δὲν εἶναι ὁμαλὴ, συνηθισμένη, ὅπως γίνεται στὰ παραδοσιακὰ διηγήματα. Τὸ ἐμπρεσιονιστικὸ στοιχεῖο δίνει μιὰν ἰδιαίτερη γοητεία στὴν ἀφήγηση κ' οἱ ἀνθρώπινι χαρακτῆρες παρουσιάζονται (κ' ἐδῶ καὶ στ' ἄλλα διηγήματα), ζωντανοὶ καὶ πρωτότυποι. Ἡ ψυχογραφικὴ καὶ ψυχολογικὴ τους δομὴ δείχνουν τὸν ἐμπειρο πεζογράφο μὲ τὴ σὲ βάθος ἐρευνητικὴ ματιὰ κι ἱκανότητα τοῦ ἀνατόμου. Ἡ ἐπαρχιακὴ μικρόχαρη ζωὴ, γιομάτη ραστώνη, προκαταλήψεις, μικροκακίες καὶ μικρομίαση, γιομάτη προβληματισμούς, φιλοδοξίες κι ὅλα ἐκεῖνα τὰ συναισθήματα ποὺ ξεφυλλίζουνε τὰ ὄνειρα καὶ τὶς προσδοκίες, δίνεται ἀνάγλυφη καὶ περιγράφεται μὲ λεπτομέρειες, ἰδίως ὅταν πρόκειται γιὰ νὰ στεῖρο πουριτανισμὸ τῆς ἡτὴν προβολὴ τῶν ἀπωθημένων τῶν ἀνθρώπων τῆς.

Τὸ προτελευταῖο ἀφήγημα «Στῆς Εὐρώπης μας τὰ τραῖνα (πέντε μ' ἓνα)», εἶν' ἓνα σχεδὸν παραδοσιακὸ διήγημα, ὅπου σπιθίζει ἡ ἀναμφισβήτητη χάρη τῆς προσωπικῆς ἐκφρασης τοῦ συγγραφέα. Σύντομο, σφιχτοδεμένο, κρουστό. Τούτῃ τῇ γυναίκα τοῦ τραῖνου μᾶς θύμιζε μιὰν ἄλλη σὲ κάποιο ἄλλο διήγημα ἢ μυθιστόρημα, ποὺ ἔχαμε παλιὰ διαβάσει, μὰ ξεχάσαμε! Ἀποκλείεται νὰ ἦταν τοῦτο τὸ ἴδιο διήγημα τοῦ Ἀλαβέρα, βέβαια. Ἐδῶ, θὰ βροῦμε τὴ δύναμη τῆς περιγραφῆς καὶ τῆς ἀκριβόλογης ἐκφρασης, τὴν ἔλλειψη ἐκζητήσεως κ' ἐντυπωσιασμοῦ. «Τὰ ντολμαδάκια», τὸ τελευταῖο ἀφήγημα τῆς συλλογῆς, εἶναι πολὺ τρυφερό, ζεστό κι ἀνθρώπινο. Γιομάτο ἀγάπη, νοσταλγία μιᾶς ἀνεπανάληπτης παιδικῆς στιγμῆς, ποὺ ξαναγυρίζει στὴ μνήμη ἀπ' τὸ παρελθόν: «Ἄλλωστε ἔτσι ἦταν τότε, καθὼς ἀκουμπιόταν τὰ ἰδρωμένα ἀπὸ πόθους ἀκροδάχτυλά τους στὸ θρανίο κ' οἱ γάμπες τους λαχτάριζαν τὸ χνούδι τους, σὰν σὲ βαθὺ ἀτσάλινο ἀντηχεῖο». Ὅλοι μας, πιστεύουμε, κλείνουμε μιὰ τέτοια γλυκειὰν ἀνάμνηση στὴν ψυχὴ μας, γιατί, γιὰ τοὺς πιὸ πολλοὺς ἡ πρώτη ἀγάπη σὲ κάποια σχολικὴ αἶθουσα ὕφανε τὸ χρυσοπλούμιστο μαντύα τῆς. Κι ὅμως, στὰ «Ντολμαδάκια» ἔχουμε ὕστερ' ἀπ' τὴν τόση τρυφεράδα, τὴν τόση ὁμορφὴ πλο-

κή, ένα τέλος ανεξήγητο, πού μᾶς πλημμυρίζει μιὰ μυρωμένη θλίψη τὴν ψυχὴ, ἀφοῦ ὅλες οἱ προηγούμενες σελίδες μᾶς τὴν εἶχανε στολίσει μὲ φῶς. Βέβαια, ὁ συγγραφέας πολὺ σοφὰ προτίμησε τὴ διατήρηση τῆς ὁμορφιάς τοῦ ὄνειρου καὶ τῆς μνήμης, ἀπ' τὸ παρελθόν, παρὰ τὴν ἀμφίβολη κι ἀποκαρδιωτικὴ πραγματικότητα. Ἡ εἰκόνα τῆς φθορᾶς εἶν' ἀνεπανάληπτη. Δὲν ἀντέχουμε στὸν πειρασμὸ καὶ τὴν ἀντιγράφουμε: «*Ἐδῶ τὸ λεκιασμένο, ἀποχτυμωμένο ντύσιμο τῶν ἀπὸ μέσα λιπαρῶν οὐσιῶν καὶ τῶν βαρυμένων αἱμάτων ἱστών, τὰ τυραγνισμένα κόκκαλα, οἱ τιτανωμένες ἀρθρώσεις· ὅλα κάτω ἀπὸ τοῦτο τὸ ὑποτονισμένο ντύμα τους, δηλαδὴ τὸ δέρμα μὲ τοὺς κλειστοὺς πόρους πού μὲ τίποτα δὲ ζωντανεύουνε νὰ ξανανοίξουν στὸν ἀνοιχτὸ ἀέρα καὶ στὸ φῶς νὰ ἐπιτρέψουν τὴν ἐπιφανειακὴ, τὴ δραστήρια ἔκρηξη, τὴν κινητοποίηση σὲ ζωϊκὴ συχνότητα*». Πολὺ χαρήκαμε γιὰ τὴ γνωριμία μας μὲ τὴν τέχνη, μὲ τὸν Τ. Ἀλαβέρα.

Δημοσθένης Ζαδὲς

ΕΠΙΛΟΓΗ ΑΠΟ ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΜΑΣ ΑΠΕΣΤΑΛΗΣΑΝ

ΝΙΚΟΣ Α. ΖΑΓΚΛΑΒΗΡΑΣ, *Ἐγκυκλοπαίδεια τῆς Ἀρχαίας καὶ Νεώτερης Σοφίας* (συλλογὴ ἀποφθεγμάτων), Ἀθήνα 1985, σελ. 470.

Εἶναι ἀδύνατο νὰ περιλάβει κανεὶς σὲ μιὰ τόσο μικρὴ ἀναφορά τὴν τεράστια ἀνθολόγηση, πού ἔκανε ὁ συγγραφεὺς - δημοσιογράφος καὶ δικηγόρος ἀπ' τὴν ἀρχαία καὶ νεώτερη σοφία καὶ ἐξέδωσε σ' αὐτὸ τὸ ἔργο τῶν 460 σελίδων μὲ τίτλο «*Ἐγκυκλοπαίδεια τῆς ἀρχαίας καὶ νεώτερης σοφίας*». Θ' ἀπαριθμήσω ὁμῶς τὴ μεγάλη συλλογὴ, πού εἶναι πράγματι «πακτωλὸς σοφίας»:

(α) 5.000 περίπου ἀρχαῖα γνωμικὰ ἀποφθέγματα καὶ παροιμίες (τὰ περισσότερα ἀπὸ αὐτὰ δίνονται τόσο στὸ ἀρχαῖο κείμενό τους, ὅσο καὶ σὲ σύγχρονη νεοελληνικὴ ἐρμηνευτικὴ ἀπόδοσή τους).

(β) 10.000 περίπου νεώτερα γνωμικὰ καὶ ἀποφθέγματα σοφῶν συγγραφέων, ποιητῶν καὶ μεγάλων ἀνδρῶν τοῦ κόσμου, πού ἔζησαν σὲ χρόνους ἀναγόμενους στὴν περίοδο ἀπ' τὸ Μεσαίωνα ὡς τὴν ἐποχὴ μας.

(γ) 5.000 περίπου παροιμίες καὶ παροιμιώδεις φράσεις ταξινομημένες κατ' ἀπόλυτη λεξικογραφικὴ σειρὰ, μὲ βάσει τὰ ἀρχικὰ τους ψηφία.

(δ) Τέλος τὸ βιβλίο περιέχει 250 σύντομες βιογραφίες μὲ τὰ πρὶν οὐσιώδη στοιχεῖα ἀπ' τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τῶν σπουδαιότερων σοφῶν, συγγραφέων, ποιητῶν καὶ μεγάλων ἀνδρῶν.

Ἀξίζει πράγματι τὸ ἔργο αὐτὸ νὰ ἀγορασθεῖ ἀπὸ τοὺς νέους, πού θέλουν νὰ λάβουν μιὰ γνώση τῆς ἀνθρώπινης σοφίας διὰ μέσου τῶν αἰῶνων. — **Η. Α. Τ.**

ΑΓΓΕΛΟΣ ΠΑΡΘΕΝΗΣ, *Θητεία ξενιτειᾶς* (ποιήματα), Ἀθήνα 1986, σελ. 93.

Μὲ πολύχρονη θητεία στὰ γράμματα ὁ Α. Π. (τὸ πρῶτο του βιβλίο: 1955) καταθέτει γιὰ τῆς ξενιτειᾶς τὶς χαρὲς καὶ τὶς πίκρες τῆ γραφῆς του. «*Ἔτσι εἶναι πάντα ἡ ξενιτεῖα / γλυκεῖα σὰν τὴν αὐγή... πικρὴ σὰν τὴν αὐγή...*» καὶ πάνω ἐδῶ θ' ἀπλώσει τὰ τραγούδια του, φθόγγους χαρᾶς καὶ στόνους. Καὶ θὰ μιλήσει γιὰ ὅλα καὶ γιὰ τὴν κόρη τοῦ Βορρᾶ καὶ γιὰ τὸν ἄγγελό τῆς Μονμάρτης καὶ γιὰ τὴν Αὐστρία τῆς νοσταλγίας του, τὰ βιβλία τῶν Μαγνάρων, τὴ Μεσόγειο, «*ἀρχαία ἡλιόλουστη σοφὴ / Μάνα τῆς δακρυσμένης ἱστορίας*...», μὰ καὶ γιὰ τῆς μάνας τὴν ὄψη πού ἔσβηνε ὡς τὸν ἀποχαιρετοῦσε, καὶ γιὰ τὰ τέσσερα σημεῖα τοῦ ὀρίζοντα, ὅσα ρίζωσαν μέσα του μία θύμηση, ἓνα καημὸ, ἓνα τραγούδι. Σεργιάνισμα, περιπλάνηση ἐνὸς ἄλλου Ὀδυσσέα «*μακρὰ ἀπ' τῆς Ἰθακῆς τῆ φωτιάς*», ὁμῶς μὲ τῆς πατρίδας τὴν πύρα στὰ στέρνα. Γόνιμος καὶ καρπίζων ὁ λόγος του, προσφέρει γνήσια ποιητικὴ γραφὴ καὶ συγκίνηση καὶ μέσα του σέρνεται ἀφανὴς μὰ πάντα παρούσα ἡ ἔννοια μὲ τῆς πατρίδας τὸν «ἀναθρώσκοντα» καπνὸ. Μιὰ ποίηση πού μεταγγίζει συγκίνηση καὶ πού δείχνει πόσο εὐτυχισμένοι εἶναι ὅσοι ἐστία σπιτιοῦ καὶ θαλπωρὴ δικῶν γεύονται «*στὴν πρὶν καρτερικὴ μάνα τοῦ Νότου / στὴν πρὶν μαρτυρικὴ... / στὴν πρὶν ἐυκλεὴ κόρη τῆς Γῆς*» στὴν Ἑλλάδα. — **Κ. Π. Μ.**

ΜΑΝΩΛΗΣ ΣΙΓΑΝΟΣ, *Κρητικὸς Ἐπιτάφιος* (ποίησις), Ἀθήνα 1983.

Με πολύ ενδιαφέρον διαβάσαμε τον «Κρητικό Έπιτάφιο» του γνωστού και ως ζωγράφου κ. Μ. Σιγανού. Το «Σύνθετο λυρικό έλεγείο για ένα ήρωα της Κρητικής αντίστασης», όπως ο ίδιος το χαρακτηρίζει, ξεχωρίζει, πρώτα - πρώτα, για την απλότητα και τον ήρωικό του τόνο. "Όχι μόνο δεν πλατύνει, δεν μεγαλορρημονεί ο ποιητής, αλλά, αντίθετα, αν είναι κάτι που κάνει το έργο του να διακρίνεται, είναι ακριβώς αυτός ο χαμηλός τόνος, η λιτότητα και η επιγραμματικότητα του λόγου του. "Ακριβώς το βάρος πέφτει στο λόγο, πούνα μεστός και ταυτόχρονα έπικος. Μία ποηή ρωμαλέας και άρρενωπής λυρικότητας διαπνέει και τα 44 κομμάτια της σύνθεσης, που, αν και γράφτηκαν το 1945, διατηρούν όλο το ενδιαφέρον και το αυστηρό έλεγειακό ήθος τους ως τα σήμερα. "Ετσι το ποιητικό αυτό σύνθεμα, που ανάφέρεται σ' ένα συγκεκριμένο και ύπαρκτο πρόσωπο, τον Δημόκριτο Βοσκάκη από την Νίθαυρη Ρεθύμνου, διευρύνεται και αγαλλιάζει όλο τον άγωνα του Κρητικού λαού στα χρόνια 1941—1944. Γίνεται ένα σιγαλόφωνο και πένθιμο τραγούδι, που παίρνει έπικές διαστάσεις και διαιωνίες προεκτάσεις. "Ο ήρωας, αν και έχασε την ζωή του, κέρδισε την αιωνιότητα. Πέρασε στο θρύλο και έγινε σύμβολο του άγωνα των Κρητικών για έλευθερία και δικαίωση. "Ωραίες εικόνες, θαυμάσιες περιγραφές, ζωντάνια, ευγένεια, έκφραστική ενέργεια είναι, νομίζω, μερικά από τα κύρια γνωρίσματα του έργου. Γενικά, μπορούμε να πούμε, πώς είναι μία πολύ ενδιαφέρουσα ποιητική σύνθεση, από τις έλάχιστες που γράφτηκαν για το νεώτερο κρητικό έπος. — Ε. Γ. Ρ.

Κ. Π. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ, *Εισαγωγή στην έρμηνευτική: μία διαγραφή του έρμηνευτικού λόγου.*

Στο ικανό αυτό έργο ο κ. Μιχαηλίδης επιδιώκει μία συνοπτική θεώρηση του έρμηνευτικού στοχασμού, με ιδιαίτερη έμφαση στην άρχαία έλληνική και στην βυζαντινή παράδοση, σε μία προσπάθεια πραγμάτευσης της κατανόησης ως ιδιαίτερης μορφής έμπειρίας. Ένω — σύμφωνα με το συγγραφέα — η έρμηνευτική στην κλασσική άρχαιότητα διεγράφετο ως η περιοχή του «σημαίνειν», η κίνηση από το αίσθητο σημείο στο νοητό σημαντικό, η βυζαντινή έρμηνευτική αντιμετώπιζε την αντίνομία της έκφρασης του περιεχομένου της πίστης με καθαρά λογικά μέσα και την έπικοινωνία με το ύπερλογικό, με μία διάθεση που υπερέβαινε κάθε λογική διατύπωση. "Υστερα από μία συνοπτική αναφορά στην φιλοσοφία της ζωής, στην φαινομε-

νολογία, στην ύπαρξιακή φιλοσοφία, στην σχολή του Γκαντάμερ, στην ψυχανάλυση και στον στρουκτουραλισμό, ο συγγραφέας υποστηρίζει ότι το έρμηνευτικό φαινόμενο θεμελιώνεται στην ίδια την ύψη της ανθρώπινης συνείδησης, που σε κάθε της ενέργεια έμπειρεί και την φανερή ή την άδηλη στροφή προς τον έαυτό της, έτσι ώστε το κάθε της ένέργημα να σφραγίζεται από την αυτεπίγνωση αυτή.

Ο συγγραφέας περατώνει το έργο του με διαλογισμούς για την έρμηνευτική και την μεταθεωρία, για να συμπεράνει ότι το αίνιγμα (όπου αποκορυφώνεται η αίχμη του νοήματος) επανασυμφράζεται διαρκώς από τον έρμηνευτικό λόγο, μία επανσύμφραση άπερίοριστη στον χαρακτήρα της, «άφου μπορεί συνεχώς ν' ανανεώνεται μέσα σε πράξεις όμιλλας που ξεπερνούν το σχήμα του γενικού κώδικα και καθιστούν τον λόγο έλλειπτικό και πλεονάζοντα» (σ. 108). Πρόκειται για ίκανή φιλοσοφική πραγμάτευση. — Μ. Μ.

ΖΑΦΕΙΡΗΣ ΣΤΑΛΙΟΣ, *Η Νύχτα και η Όργη (διηγήματα), Αθήνα.*

Τα διηγήματα του Ζαφείρη Στάλιου έχουν ζωντάνια, τα ταξίδια του χάρισαν μία πλούσια θεματογραφία. "Ετσι το ταλέντο του βρήκε τον καμβά, πάνω στον όποιον κίνησε εικόνες από τοπία, λιμάνια, γειτονιές, μορφές ανθρώπινες κι' άκόμη ζωγράφισε ψυχικές καταστάσεις, συγκρούσεις, πάθη κι' όλα όσα τέλος αθροίζονται κι' άποτελούν την ανθρώπινη ζωή σε κάθε γωνιά του πλανήτη μας. Τα διηγήματα του Ζ. Στάλιου μπορεί να το χαρακτηρίσει κανείς σαν άποσπάσματα, ίσως τα πιό έντυπωσιακά για τον συγγραφέα, άπ' το μεγάλο διήγημα της ανθρώπινης ζωής. Έχουν πολύ ενδιαφέρον για τον άναγνώστη και έχουν την δύναμη να σ' άποσπάσουν και να σε κάνουν να ξεχαστής στο «ταξίδι» που άρχινά άπ' τις πρώτες σελίδες:

«Τα καράβια που έρχονται από το έρεβος, άπ' την θολή έκταση, άπ' τους χαμένους όρίζοντες της θάλασσας, από τις διπλωσιές με τις άσπρες δαντέλλες τους, άραξαν ζαλισμένα στο λιμάνι της ταραχής, άνάμεσα σ' άλλα πλοία, που σιμωγμένα στους μώλους της άκινησίας, το ένα κοντά στο άλλο, έμοιαζαν σαν άλογα δεμένα στο παχνί τους. Άλλα σφύριζαν, ό ήχος τους έντονος, όξυς, τρύπαγε σαν λόγχη τον ούρανό, άλλα περίμεναν άκίνητα την μοίρα τους, άλλα σήκωναν τις άγκυρες, για να φύγουν, πέρναγαν το στόμα του λιμανιού, ή σειρήνα τους χαίρεταγε τους ήλιους, σκόρπιζε το μήνυμα της ματαιότητας, χάνονταν

σιγά στην απόσταση, στὰ σύννεφα π' ακούμπαν τις κοιλιές τους στην ύγρη έκταση, στους άφροους και σαν μανιασμένοι δαίμονες χούφτωναν τὸ πέλαγος».

Μιά μικρή γεύση απ' τὸ διήγημα «Ὁ περιπλανώμενος». — **Η. Α. Τ.**

ΜΑΧΗ ΜΟΥΖΑΚΗ, *Τὰ ώραῖα μας (ποίηση)*, Ὁμβρος, Ἀθήνα 1986, σελ. 45.

Μερικές γνωστές ἀλήθειες, ἀποδομένες ἀντιποιητικά. Κάποτε πρέπει νά ἐννοήσουν μερικοί, ἔστω καὶ ἂν εἶναι ἐκ τῶν τὰ πρῶτα φερόντων, ὅτι ἡ ποίηση δὲν εἶναι οὔτε βωμολοχία, οὔτε κοπρολογία. Εἶναι — ἐκτὸς τῶν ἄλλων βέβαια — κυρίως καλλιλεξία καὶ εὐπρέπεια. Καὶ ὅτι ὑπάρχουν καυστικοί — καὶ μάλιστα εἰς ὑπερθετικό βαθμό —, ὅμως εὐπρεπεῖς τρόποι ἐκφράσεως καὶ καταδίκης τῶν κακῶς κειμένων. Κι ἀκόμα ὅτι δὲν ἔχουν κανένα δικαίωμα τὴν κοσμοκυρά τοῦ Πήγασου τὴν ἀναβάτρα νά τὴν μολεύουν με τὰ... ὑπάρχοντα. — **Κ. Π. Μ.**

ΝΙΚΗ ΠΕΛΑΓΙΔΟΥ - ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΟΥ, *Ἐπίπεδη γῆ (ποίηση)*, Θεσσαλονίκη 1986, σελ. 45.

Ἔχουμε ἀσχοληθεῖ καὶ ἄλλοτε με τὴν ποίηση τῆς Ν. Π. — Α. Στοχαστική καὶ με προβληματισμούς καὶ σὲ ἡπιοὺς τόνους ἴσιου δρόμου δοσμένη ἀγκαλιάζει καὶ ἀνατέμνει, ὅμως καὶ λυγρὰ διαπιστώνει: «... πῶς ἀπὸ μιὰ ἀγκαλιά / ἀγριο-λούλουδα ἔτοιμα / νὰ ὑποκύβουν σ' ἓνα λίβα / ἀναμενόμενο». Αὐτὸς ὁ ἀναμενόμενος λίβας πότε ἄραγε θὰ γίνῃ δροσόψυχο μαϊστράλι; Πότε ὁ λόγος «τὸ μαῦρο διαλύεται / ἀνοίγουν οἱ δρόμοι / ... τριγύρω χιλιάδες / μικροὶ φωτεινοὶ ἥλιοι» θὰ πραγματοποιηθεῖ; — **Κ. Π. Μ.**

ΣΟΝΙΑ ΠΥΛΟΡΩΦ - ΣΩΤΗΡΟΥΔΗ, *Ποιήματα τοῦ 84*, Θεσσαλονίκη, 1985, σελ. 40.

Τὸ «τραγοῦδι τῆς κραυγῆς τῆς οἰκουμένης» ζητάει νὰ φτιάξει. Κι αὐτὸ ἄλλοτε λιγότερο κι ἄλλοτε περισσότερο ἐπιτυχημένα τὸ πραγματώνει. Καὶ στὰ «ὄνειρα τῆς / πλατιά σαν πέλαγα» καὶ με μεράκι θαλασσοπόρου ἀρμενίζει. Ποιητική φλέβα ποὺ με περισσότερη προσπάθεια, καλύτερα θὰ ἀποδώσει τὸ πανὶ καλὸ καὶ τὸ νερὸ λαμπρὸ, ὅμως καὶ λίγο φτερό ἀπαραίτητο. — **Κ. Π. Μ.**

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΤΣΙΚΝΟΠΟΥΛΟΣ, *Ποίηση*, σελ. 90, Θεσσαλονίκη 1985.

Τὰ καλὰ, Ἀγάπη, Εἰρήνη, ἐλπίδα, ἐλευθερία, μὰ καὶ τ' ἄσκημα ἀπλώνει σὲ γραφὴ 90 σελ. ὁ Δ. Τ. Ἄν ληφθεῖ ὑπ' ὄψιν ὅτι πρόκειται γιὰ τὴν πρώτη του συλλογὴ, θὰ πρέπει καλύτερα δεῖγματα νὰ περιμένουμε. Γενναῖα βελτίωση τῶν ἐκφραστικῶν μέσων ἀπαραίτητη, γιὰ νὰ ἀποδοθοῦν λαμπικαρισμένα με ποιητικὸ λόγο τὰ ώραῖα του βιώματα. Ἐκδοσὴ ἐπιμελημένη ἀπὸ τὸν ἴδιο με προσοχὴ καὶ μεράκι. Τὰ σκίτσα του πολὺ ἀξιόλογα. — **Κ. Π. Μ.**

ΧΡΗΣΤΟΣ ΝΤΑΛΙΑΣ, *Ποιήματα '75—'85*, Θεσσαλονίκη 1985, σελ. 320.

Ποιήματα μιᾶς δεκαετίας σὲ ἓνα τόμο. Φλέβα γνήσιου λυρισμοῦ, με σαφὴ ἀπόκλιση πρὸς τὸν ὑπερρεαλισμό, ποὺ ὅμως δὲν παύει νὰ δίνει νοητὲς ἐννοιες με ώραῖα ἀπόδοση. Λέξεις καὶ φράσεις ἐπιλεγμένες καὶ στίλβουσες. Συχνὰ ὁ λόγος του ἐπιγραμματικός: «μαλάκωσε ἡ γῆ / πόσο ἄλυρη του φαίνόταν / τώρα ποὺ τὸ πόδι του βούλιαζε». Ἀκόμα: «μιὰ σύσπαση πικρὴ / τὸ ἀντίο ποὺ δὲν ἔχει ἀνταπόκριση / τ' ἀνοιγμένα στόματα / βουβά». Νομίζουμε πὼς ἡ συγκέντρωση τόσο πολλῶν σὲ ἓνα τόμο ἀδικεῖ ἐπὶ μέρους ἀξιόλογα στοιχεῖα ποὺ καταπνίγονται στὸ σύνολο. — **Κ. Π. Μ.**

ΑΛΛΑ ΕΝΤΥΠΑ ΠΟΥ ΜΑΣ ΑΠΕΣΤΑΛΗΣΑΝ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ, ἐπιστημονικὸ περιοδικὸ ὄργανο τῆς Ἑλληνικῆς Φιλοσοφικῆς Ἑταιρείας (διευθ. σύνταξης καθηγ. Κωνσταντῖνος Βουδούρης), τόμ. 3, τεῦχος 8, Μάιος 1986 • INTERNATIONAL SOCIAL SCIENCE REVIEW, τετραμηνιαῖο περιοδικὸ κοινωνικῶν ἐπιστημῶν τῆς Νέας Ὑόρκης (ἐκδότης καθηγ. Panos D. Bardis), vol. 61, No 2, Spring 1986 • ΕΥΘΥΝΗ, μηνιαῖο περιοδικὸ (ὑπεύθυνος Κώστας Τσιρόπουλος), τ. 174, Ἰούνιος 1986 • ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ, ἑξαμηνιαῖα ἐπιθεώρηση (ἐκδότης Εὐστάθιος Γ. Δημητρόπουλος), τ. 9, Ἰούνιος 1986 • ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΑ ΝΕΑ, μηνιαῖα ἐφημερίδα τῶν ἐργαζομένων στὰ Πανεπιστήμια (ἐκδότρια Εὐαγγελία Τσοκαλοπούλου), φ. 40, Ἀπρ. 1986 • ΝΕΑ ΠΑΙΔΕΙΑ, τρίμηνη ἐκδοσὴ παιδευτικὸ προβληματισμοῦ τῆς ὁμώνυμης ἐπιστημονικῆς ἐνώσης (ἐπιστάσια Κ. Ν. Παπανικολάου), τ. 38, Ἀνοιξή 1986 • ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ, μηνιαῖα οἰκονομικὴ ἐπιθεώρηση (ἐκδότης Γεώργιος Κ. Ζαφείρας), τ. 3, Μάιος 1986 • INTERNATIONAL JOURNAL ON WORLD PEACE, τριμηνιαῖα ἐπιθεώρηση τῆς Νέας Ὑόρκης (ἐκδότης καθηγ. Panos D. Bardis), vol. III, No 1, Jan - Mar. 1986 • ΝΕΑ ΣΥΝΟΡΑ, δίμηνη ἐπιθεώρηση πνευματικὸ προσανατολισμοῦ (ἐκδότης Δημήτρης Βαλασκάντζης), τ. 82, Μάρτ. — Ἀπρ. 1986 • ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ, τρίμηνη ἐπιθεώ-

ρηση Λόγου και Τέχνης (εκδότης Κώστας Μιχ. Σταμάτης), τ. 10, Γεν. - Φλεβ. - Μάρτ. 1986 • ΔΙΑΛΟΓΟΣ, διεθνής περιοδική έκθεση (επιμέλεια ελληνικής έκδοσης Αιμίλιος Μπουρατίνας), 1986 / Α' • ΕΥΦΟΡΙΩΝ, μηνιαία επιθεώρησης Γραμμάτων και Τεχνών (εκδότης Τασία Παπαϊωάννου — Μπενεπούλου — Μαιναλιώτη), τ. 10, Μάιος — Ιούν. 1986 • ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ, μηνιαία επιθεώρηση (διευθυντής σύνταξης Κώστας Μαλίσσιος), τ. 26-27, 'Απρ. — Μάιος 1986 • ΤΡΙΦΥΛΙΑΚΗ ΕΣΤΙΑ, δίμηνη περιοδική έκδοση (εκδότης Διονύσης Ι. Κακίσης), τ. 67, Γεν. - Φλεβ. 1986 • ΑΙΟΛΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ, δίμηνη επιθεώρηση της Λεσβιακής Τέχνης (διευθυντής Γ. Βαλέτας), τ. 91-92, Γεν. - 'Απρ. 1986 • ΘΕΣΣΑΛΙΚΗ ΕΣΤΙΑ, δίμηνη επιθεώρηση (διευθυντής Μιχάλης Σταφυλάς), τ. 81, Μάης - Ιούν. 1986 • ΣΜΥΡΝΑ, μηνιαία έφημερίδα (εκδ. Δ. και Κ. Μαλόβρουβας), φ. 210, 'Απρ. 1986 • ΕΥΒΟΓΙΚΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ, δίμηνο φυλλάδιο (διευθυντής Κώστας Δημόπουλος), φ. 41, Μάης — Ιούν. 1986 • ΟΛΥΜΠΟΣ, μηνιαία πνευματική - πολιτιστική έφημερίδα (διευθυντής συντάξεως Γ. Λιάπης), φ. 6, Μάιος 1986.

Τυπογραφικό λάθος: Στη σελ. 2986 του προηγούμενου 54ου τεύχους, σειρά 1η, ή φράση «τὸ 1 *έκατ. άφορᾶ* στὸ *containment*» νὰ διορθωθῇ: «τὸ 1 ΔΙΣΕΚΑΤ. *άφορᾶ* στὸ *containment*».

• Στὸ προηγούμενο τεῦχος τοῦ «Δ», σελ. 3007, δεύτερη στήλη, στίχος 3, στὴ βιβλιοκριτικὴ γιὰ τὴ Ρένα Καλλιγάνη ἡ λέξις: «πολιτικό», νὰ γίνῃ: *πολικό*.

• Στὶς 22 Μαΐου 1986, στὴν αἴθουσα τῆς Μιχαήλας Ἀβέρωφ ἡ Ἑταιρεία Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν βράβευσε τὸ βιβλίο τοῦ συνεργάτη τοῦ «Δ» κ. Κώστα Μιχαήλ «ΧΑΤ' - ΚΑΤ'» — ὡς τὸ καλύτερο ποιητικὸ βιβλίο τῆς χρονιάς 1985 — (μαζὶ μὲ ἄλλα τρία: Κ. Ἀνδρουλιδάκης «*Μυστικὸ τετράδιο*», Ζ. Σαββίνα «*Μάγισσες*», Γιάννης Φίλης «*Ὁ Ζαρατούστρα καὶ οἱ 5 έσπερινοί*»).

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΕΣ

Ὅπως κάθε χρόνο, λόγω τῆς θερινῆς περιόδου, τὸ ἐπόμενο τεῦχος (Αὐγούστου) τοῦ «Δαυλοῦ» θὰ κυκλοφορήσῃ συσσωματωμένο μὲ τὸ μεθεπόμενο τὸ β' 15ήμερο τοῦ Σεπτεμβρίου.